

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

JORGE SEMPRÚN

ROMAN

*Yirmi Yıl
ve Birgün*

ya yılın en iyi romanı
ödülü 2004

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

ÖZGÜR

YIRMİ YIL VE BİR GÜN JORGE SEMPRÚN

Jorge Semprún, 10 Aralık 1923'te Madrid'de doğdu. 1937 yılında ailesiyle birlikte Fransa'ya iltica etti. Burada felsefe eğitimi gördü. FKP üyesi oldu. Direniş hareketine katıldı. Buchenwald Çalışma Kampı'na gönderildi (1943), oradan dönüşünde İspanyol Komünist Partisi'nin faaliyetlerine katıldı, merkez komitesi üyeliğine dek yükseldi, 1964'te ihraç edildi. 1963'te ilk romanı *La Grand Voyage* yayımlandı. Bu kitabıyla Formentor Ödülü'nü aldı. Alain Resnais'in Savaş Bitti ve Costa Gavras'ın, Vassili Vasilisikos'un *Z* adlı romanından uyarladığı "Z" ve Arthur London'ın aynı adlı romanından uyarlanan "İtiraf" filmleri için senaryolar yazdı. 1988-1991 arasında İspanya Kültür Bakanı olarak görev yaptı.

Özgür Yayınları kurucusu: Refik Ulu

Özgür Yayınları: 296

Genel yayın yönetmeni: Adnan Özer

Kapak tasarımı: Jana Ohannesyan

© Özgür Yayın Dağıtım Ltd. Şti., 2010

Sertifika No: 12407

ISBN: 978-975-447-282-0

Orijinal adı: Veinte Años y Un Día

Özgür Yayınları birinci basım: Temmuz 2010

Dizgi ve ofset hazırlık: Özgür Yayınları

Basım ve cilt: Kurtiş Matbaası

ÖZGÜR YAYINLARI

Ankara Cad. 31 / 4-5 Cağaloğlu - İstanbul

Tel: (0212) 528 13 30 - 526 25 13 - 526 35 01

Fax : 527 57 78

www.ozguryayinlari.com

Ücretsiz PDF Kitap Arayışı: montey.org

info@ozguryayinlari.com

JORGE SEMPRÚN

Yirmi Yıl ve Bir Gün

Roman

Türkçesi: Ceren Balamir Vartanlı

Michael Leidson sabahın ilerleyen saatlerinde La Maestranza'ya vardı.

Kendisiyle ilgilenecek olan çiftlik kâhyası Mayoral'i bekliyordu, ona kahve, soğuk bir içecek ya da canının istediği başka bir şey varsa getirebileceğini söylemişti. Leidson belki bir bardak soğuk su içebilirdi. Ama neden? Başka bir şey istemez misiniz? Hayır, hiçbir şey, bir bardak soğuk su yeterli.

Bavulunu onun için hazırlanmış odaya doğru taşırlarken, Mayoral ona evin verandasında da oturabileceği bir yer gösterdi. Odasında bir masa, birkaç hasır koltuk vardı; oturdu.

Hava çok sıcaktı, içinde hafif bir keder hissetti, belli belirsiz bir keder.

Bundan bir saat önce, Leidson ana yolu takip ederek köyün girişine kadar gelmişti, Maestranza'ya nasıl gidebileceğini sormak amacıyla Eloy Estrada'nın dükkânının kapısında dikiliyordu. Ama o zaman daha sahibinin adının Eloy Estrada olduğunu bilmiyordu: o ana kadar yolculuğunu kolaylaştırabilecek en ufak bir bilgiye de sahip değildi. Ne köye geldiğinde bir şey biliyordu ne de daha öncesinde. Binanın levhasını görmüştü, REFAH ve o anda bu yolun çiftliğe giden en kısa yol olduğunu anladı; o yola girdi: işte hepsi bu kadar.

İçerisi serindi.

Geniş, zemini çıkıntılı, loşça bir yerdi. Sadece bir depo ya da bir dükkân değildi, aynı zamanda küçük bir

bar gibi de kullanılıyor olduğu arka fondan belli oluyordu. Birçok koku birbirine karışmıştı: denizaşırı ülkelerden baharatlar, sebzeler ve taze meyveler, süslü deriler ve kemerler, yeni çekilmiş kahve, sert ve kırmızı şaraplar ve Leidson'un o anda ayırtıramadığı daha pek çok koku geziniyordu havada.

Tezgâha yaklaştı, dükkânın sahibinden az sütlü bir kahve ve bir şişe soda istedi.

Eloy Estrada –daha doğrusu henüz adını bilmediği fakat fiziksel olarak orada bulunan bir adam: sadece orada duruyordu, başka bir şey yapmıyordu: orta boylu, hatta biraz zayıfça ama buna rağmen güçlü görünen, oldukça esmer tenli, donuk yeşil gözleri olan, hayret uyandırıcı biriydi– ona hiçbir şey söylemeden baktı, tezgâhın barından ayrıldı, el alışkanlığıyla ona kahvesini hazırlamaya başladı.

Leidson ilk yudumunu alırken, ona açıkça sordu.

Amerikalısın değil mi?

O kadar mı belli oluyor?

Eloy Estrada başını salladı.

Şimdiye kadar, yapmacıksız, abartmadan, meraklandırıcı öykülerden uzak durarak, sadece bir karakter olduğunu belirtmek amacıyla sık sık tekrarladık adını, fakat varlığının tek tanığı olmasına rağmen Michael Leidson onun adını hâlâ bilmiyor. İler ne kadar öykünün gelişiminden anlayabilecek olsalar da, okuyucuya kolaylık olması açısından söyledik. Üstelik şimdilik Leidson da bu hikâyenin anlatıcısı değil, sadece öyle görünecek; önemli değil, bununla birlikte kendisine az sütlü kahve ve soda servisi yapan adamın adından habersiz; ama biri biliyor, tahminlerde bulunuyor, her şey hakkında fikir sahibi, hâlihazırda bu hikâyeyi biri yazıyor, elbette biliyor, hatta ne zaman tasarladığını bile söyleyebilir, keyfi olarak istediğini dâhil edebilir, hatta Leidson'un hikâyeyi çözmesini geciktirebilir.

Eloy Estrada başını “hayır” anlamında salladı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

“Hayır, aksanından anladım. Hemingway’i bilir misin, yazar hani?”

Leidson hiç beklemediği bu soru karşısında bir süre bakakaldı, İspanyol İç Savaşı ve Amerikalı yazarlarla ilgili bir makale yazmak için araştırmalar yaptığı esnada (gerçekte işe başlarken aldığı eğitim esnasında ona verdikleri projenin konusu İngilizceyi kullanan tüm yazarları içeriyordu, Orwell listenin en üstündeydi ve bu İç Savaş hakkında basılmış ilk kitap oldu, sonrasında da bu konuya olan ilgisi hiç azalmadı) Hemingway’le birer bir tanıştığını, bundan yıllar önce onunla uzun uzadıya, derinlemesine bir röportaj yaptığını söyleyemedi.

Fakat Estrada da ona, sadece Hemingway’i tanımakla kalmayıp aynı zamanda 18 temmuz arifesinde¹ orada olmasındaki sebeplerden birinin de, dolaylı olarak da olsa, Hemingway olduğunu söyleyebilmesine zaman tanımadı. Eloy Estrada, sanki gerçekte bir soru değilmişçesine, cevabını beklemeden konuşmaya devam ediyordu.

Geçen sonbahar, birkaç aylığına Dominguín Çiftliği’ne gitmiş. Büyük ticari işlerin döndüğü çiftliklerden biriymiş. Akşamüstleri birkaç kadeh bir şeyler içmekten hoşlanırlarmış. Bir gün Murcia’lı birkaç satıcıyla kâğıt oynamak durumunda kalmış. Ya bir fuardan geliyorlarmış ya da bir fuara gidiyorlarmış. Bunu her yıl birkaç kez yaparlarmış. Katılımcıların paralarıyla da poker oynarlarmış. Hemingway’i bir güzel dolandırmışlar ve ihtiyar gülmekten ölmüş. Murcia’lı bazı fuarcılar ona, bu kahpe hayatı başka türlü görmeye dayanılamayacağını düşündüklerini söylemişler. Gülmekten ölmek! Olabildiğince sarhoş olmak. Ayakların dolanmaya başlamadan gidebilecek kadar sarhoş olmak. Ama ona başka bir şey daha söylemişler: Hemingway ne kadar düzgün İspanyolca konuşursa konuşsun, yanki aksanı

¹ 17 temmuz 1936, İspanya İç Savaşı’nın başlangıç zamanlarına denk geliyor, yirmi yıl önce çiftlikte yaşanan bazı olayların tarihi. Ç.N

kendini ele veriyormuş. Leidson'un ki fena değ ilmiş, yani kendisini o kadar ele vermiyormuş. Baş ka bir şey varmış tanımlayamadığı. Belki havası, giyiniş tarzı, burada pek bulunmayan ayakkabı sitili ya da bunun gibi bir şeyler iş te... Tıpkı filmlerdeki gibi...

"Bizim savaşı mız," demiş ti Hemingway. Herkes aynı şeyi söylüyordu. Sanki tek sorun buydu, diğ erlerinden daha önem liydi, paylaşı lması gerekiyordu. Her gün yediğ imiz ekmek gibi... Lafı diş lerinin arasında geveliyor du, kendi kendine mırıldanıyordu. Üstelik bir yanki aksanı da oldu ğ u aş ikârdı.

İki sene önce oldu. O kadar zaman geç miş mi üzerin den? Evet, öyle görünüyor, dile kolay: 1954 yılı mayıs ayının sonlarına doğ ru ydu. İki yıldan da biraz fazla olmuş iş te. Madrid'de "El Callejón" diye bir restorandaydı.

Leidson, Hemingway ve bazı matadorlarla öğ le yeme ğ i yiyordu. Evet, Domingo'yu hatırlıyordu, "Dominguín"i. Sadece bir anı oldu ğ undan değ il, aynı zamanda Domingo, geç miş te yaş anan bir infaz olayıyla ilgili ilk konuş an kiş i oldu ğ u için de hatırlıyordu.

Esteban sofra muhabbetlerinden birine dalmış tı, ziyadesiyle de iç miş ti. Alış ılageldiğ i üzere çakırkeyif olmuş tu, eh ne de olsa Madridliydi. Michael Leidson yalnız ca son dönemine değ il tüm İspanya tarihine tutkuy la bağ lanmış tı. Ama bu İspanya mutfağ ını da seviyor anlamına gelmiyordu elbette. Daha doğ rusu yemekten sonra yarattı ğ ı hazımsızlı ğ ı saymazsak, yavaş yavaş alış maya baş ladı ğ ını söyleyebiliriz. Herkes için yemek piş iriliyordu, o da geri çeviremiyordu, dolayısıyla da öğ leden sonraları gelsin siestalar ve mide gazı.

Hemingway, İç Savaş'tan sonra İspanya'ya ilk dönüş üyle ilgili bir anısını anlatmaya baş lamış tı. Kahkahalar atıyordu. Bu olaydan birkaç sene sonra, Leidson "Tehlikeli Yaz"² isimli hikâyesini okudu ğ u zaman, aynı

² "The Dangerous Summer", Ernest Hemingway, 1985. Ç.N
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

hikâyeyi bambaşka bir şekilde anlattığını fark etmişti. Üstelik de ilk duyduğundan daha az ilgi çekiciydi. Kitapta, 1959 yılında boğa güreşlerinin başladığı dönemde, sürekli bir meydan okuma ve kaçınılmaz kan savaşları sürüp giderken, Antonio Ornóñez ve Miguel Dominguín'in İspanya'ya yaptığı gezinin tarihi anlatılıyordu, üstelik de oldukça ağırbaşlı bir üslupla anlatılıyordu. Eh içinde birkaç damla da megalomanlık bulundurmuyor değildi.

Hikâyenin basılan versiyonuna göre –yazara göre bu hikâyeden sonra istenmeyen adam ilan edilmiş– Irún'da³ sınır polisi Hemingway'i hemen tanımış ve onunla selamlaşmak amacıyla oturduğu yerden kalkmış, romanları için onu tebrik etmiş ve hepsini okuduğunu söylemiş. Hiç şüphesiz inanılması güç bir hikâye olmuş bu. 1953 yılında diktatörlüğün bir polisinin Ernest Hemingway'in bir romanını okumuş ve sevmiş olması bana pek inanılır gelmiyor nedense.

1954 mayısında, öyle veya böyle, Callejón'da, Hemingway aynı hikâyenin başka bir versiyonunu anlatmıştı. İspanya'ya dönüşüyle ilgili versiyonunu. Sadece biraz daha olası olmakla kalmayıp aynı zamanda daha inandırıcı bir anlatımı vardı. Sonunda ve daha sonrasında, bir romancının içinde küçük doğru kırıntıları barındıran değil, inanılabilir romanlar yazması gerektiği tartışıldı.

Callejón'da hep birlikte yenen yemeklerden birinin ardından yapılan can sıkıcı sohbetlerde, Leidson hikâyenin ilk versiyonunun sonunu da dinledi. Buna göre, polis Hemingway'i pasaportunu kontrol etmek için çağırmış: “Hey Bayım! Sizin isminiz şu bizim iç savaşımız esnasında adı sürekli kızılırla geçen Amerikalının ismi gibi, değil mi?” Bunu söylerken de gözlerini pasaporttan kaldırıp ona bakmış. Hemingway de: “Evet, benim adım onunki gibi, çünkü ben kesinlikle sizin iç sa-

³ İspanya Bask Özerk Bölgesi içindeki Guipuzcoa ilinde bir bölge. Ç.N
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

vaşınız esnasında ismi sürekli kızılırla birlikte anılan o adamını," diye cevap vermiş. Polis bir an yerinden sıçramış. Bakışları bir anda hiddetle kararmış. İktidar eksikliği kendini göstermiş elbette. Bir yanki bir yankidir, bu adamların dokunulmazlığı vardı tabi o zamanlar, üstelik kızılırla, beyazlarla ve benzer şeytan bozmalarıyla işbirliği içinde olması da cabası.

Gölüşmeye başladı herkes, daha sonra başka biri başka bir anı anlatmaya başladı ve zaman böyle geldi geçti. Daha sonra, Hemingway iç savaştan bahsetmeye devam etti.

"Bizim savaşımlz," diye mırıldandı.

Hepsi aynı şeyi söylüyordu. Sanki tek sorun buydu, diğerlerinden daha önemliydi, paylaşılması gerekiyor. Her gün yediğimiz ekmek gibi... Ölüm bizi birleştiren tek noktaydı, iç savaşta ölenler...

Leidson'un Hemingway'e, "İspanyolların hatıralarında kalan ölülerini kutsama ayinlerinde, savaşlarında -senin savaşında- anarlarken bir kez bile yanlarında olmak aklına gelmedi," demesine ramak kalmıştı. Gençlik: cesaret, yiğitlik. Ama aslında gençlik ateşinden kaynaklanan yiğitliğin yüzlerinden biri ölüm olmazdı. Ya da ödeşmek adına, bunu öğrenmek için o yola çıkmaya razı mısın?

Ama o durumda bir şey söylemedi. Fakat daha sonra bulduğu fırsatları kaçırmadı. O öğle yemeğine katılan İspanyolların hepsinin söyleyecek iki çift sözleri vardı. Savaş, bizim savaşımlz, gençlik, onların gençliği. On sekiz yıl önce hepsi bu kavga için savaşmışlardı. Ama hepsi aynı tarafta değildi. Şimdi her şey iyi, ne sadece bir kısmı ne de diğerleri, tamamı bugün, tıpkı 1936'da olduğu gibi, içlerinde en ufak bir şüphe taşımadan, sebepleriyle sonuçlarıyla, hiçbir yere vardıramadıkları düşüncelerine, ideallerine kendini adanmış durumdalar; artık her şeyi anlıyorlar, uzun yıllar önce, sanki hayatla oyun oynandı.

Domingo Dominguín'i anlamayı istedi Leidson, o zamanlar ulusalcılarla birlikte savaşıyordu. Bir Falange milisine⁴ benziyordu. Savaş başladığında yaralanmıştı. Masada oturan diğer arkadaşlarının yaşları Dominguín'den daha ileriye, onun ailesine yakın, kızılılarla birlik olmuş bir boğa güreşçisi vardı. Domingo'yla falanjist geçmişi hakkında içten bir şekilde şakalaştı. Kan Hastanesi'nde geçirdiği günlere kinayeli bir tonla atıfta bulundu. Bütün rahibe hemşireler ona âşıkmiş, o da boğa güreşçilerinin taktığı küçük renkli eşarplardan boyuna takarmış, bunları anlatırken çok serinkanlıydı, acılarıyla alay etmekten hoşlanıyor gibiydi.

Bunları konuştuktan sonra gülüşüler ve içmeye devam ettiler.

Michael Leidson yemekte anlatılan hikâyeleri dinledikçe, bu adamların geçmiş yılların tutkularından hâlâ vazgeçemediklerini düşündü. Hepsinin tarzları farklıydı. Ulusalcılarla birlikte savaşanlar –ilk olarak da Dominguín– geri dönüşe başlamış gibilerdi. Şimdi daha çok solculara benziyorlardı, hatta sanki içlerinde kızılıları destekleyen radikaller bile vardı, artık eğilimleri Jaha iyi eleştirebiliyorlardı, her şeyden önce kendi taraflarının hatalarını ve aşırılıklarını daha net görebiliyorlardı.

Domingo Dominguín geçmişte ölen bir kadının hikâyesini anlatmaya dalmıştı, karşılıklı bir konuşmanın gürültü patırtısı içindeydiler.

Hemingway'i ve onun bakışlarını fark etmeden diğerlerinin kahkahaları ve nidaları eşliğinde olayları anlatıyordu. Bu kadar rahat anlatmasının sebebi, kadının onun çevresinden biri olmayışındaydı, kendi anılarının bir parçası değildi. Birinin İç Savaş esnasında kanının akıtılmasına değil, aynı zamanda akan diğer kanların da anısına saygısızlık ediyorlardı. O kadın bir şey-

⁴ Diktatör Rivera'nın oğlunun Madrid'de kurduğu Falange Espanola adlı bir parti. Ç.N

lerin geleceğiydi. Ama geçmişten gelen bu kanlı mesajı anlayacak kapasiteleri yoktu, steril miydi, kendini mi tekrar ediyordu, absürd denilebilecek bir kahramanlık örneği miydi, adaletsiz miydi, gerekli miydi?

Hemingway avuçlarının arasında bir kadeh içkiyi ısıtmakla meşguldü.

18 temmuz 1936'da tarım işçilerinin yaşadığı kasabalardan birindeki bir çiftliğin askerler tarafından işgalini ve bir çiftlik sahibinin idamını anlatıyordu Domingo Dominguín. Çiftlik sahibi kardeşlerin en genciymiş. Diğer taraftan da köylüler, onun ailenin tek liberal ferdi olduğunu söylüyorlarmış. Ama ölüm her zaman doğru kişileri bulmaz. Yaşanan karışıklıklar, bilerek seçmez kurbanlarını. Onlar kurbandır, hepsi bu.

Hiç şüphesiz bu ölüm, iç ve dış sebeplerin hepsinin birleşimi yüzünden olmuştu. Buna benzer pek çok ölüm gerçekleşmişti o günlerde. Ama asıl enteresan olan bu ölümlerin arkasından gerçekleşenlerdi. İç Savaş'ın bitiminden beri her yıl 18 temmuzda aile –infaz edilen çocuğun dul eşi ve ağabeyleri–, ölen delikanlının adına anma töreni düzenliyorlardı. Sadece bir dua ya da kendi aralarında küçük bir tören değil, herkese açık, teatral bir törenle olup bitenleri yeniden yaşıtıyorlardı. Çiftlikteki köylüler oyuncu oluyor ve infaz anını canlandırıyorlardı. Kalabalık bir topluluğun içinde yere diz çöküyorlar, adamlar silahları ellerine alıyor ve çiftlik sahibi genç adamı sembolik olarak yeniden öldürüyorlardı. Herkesin oynayacak bir rolü vardı. Bunu bir ritüele dönüştürmüşlerdi.

Çiftçiler kendilerini infazı canlandırma işine tamamen adanmışlardı, yani aslında bu işi düzgün yapmaya zorlanıyorlardı. Bazıları, yani yaşlı olanları, bir kere aktif rol alınca, ertesi senelerde pasif rollere geçiyorlardı. Ya da genç adamın dul eşine eşlik ediyorlardı. Bazen de, onunla geçirdikleri günleri anlatıyorlardı. Fakat sayıca fazla olan genç çiftçiler bu seremoniye katılmak zo-

rundaydılar. Her sene anılan bu infaz dramasında, olaydan sorumlu olan kişiler yer almıyorlardı. 1936 yılında çiftliği basanların arasında değillerdi, fakat bu ölümü anmak için seremoni yapılması gerekiyordu, katılım mecburiydi, bugün gibi canlandırmak mecburiydi.

Yaşananlar gerçek anlamıyla kanla yapılan bir vaf-tiz töreni gibiydi.

Çiftliğin adamları bu hatırayı ebedileştirmeye çalışırken aynı zamanda yenilenlerle, ölüm saçan insanla-rı da yaşıyorlardı. Aynı zamanda oğulları, ebeveynle-rini, onlarca katili... Yaşattığı dayanılmaz yıkım kadar, adaletsiz yıkımını korkaklıkla açıklayan ölümün ada-letsizliğini, yenilenlerin zavallılığını da ebedileştiriyor-lardı. Sonuçta 1936 yılında çiftlik sahibinin asılmasıyla sonuçlanan bu olaylar zinciri, bazı kilise görevlilerinin, sivillerin, kasabanın önde gelenlerinden bir kısmının da katıldığı cezasının bedelini ödeme seremonisi aynı zamanda köylülerin sosyal bir düzen içinde çalışmala-rını da takdir etmeye yapıyordu.

Dominguín olayları anlatmayı bitirene kadar kimse ağzını açmadı. Hikâye bittikten sonra da bu sessizlik-ten beslenen şeffaf, fakat aynı zamanda ağır bir hava etrafa yayıldı. Michael Leidson gözlerini kapattı, çiftlik ortamını, yüzleri ve yapılan seremoniyi gözünün önüne getirmeye çalışıyordu. Hemingway içkisinden büyük bir yudum aldı, bir şeyler mırıldanmaya başladı, söyle-diklerinin sonunda sadece bir tek kelime anlaşılabilirdi "Shit". "Boktan" evet, durum daha iyi ifade edilemezdi.

Bütün bunlar aşağı yukarı iki sene önce El Callejón'da yaşanmıştı.

"Kesinlikle hava aydınlanmaya başlamıştı," dedi Eloy Estrada. "Ve sanırım bu orayı son görüşüm ola-cak."

Hemingway'in bir kaç ay önce La Companza'ya, Do-minguín Çiftliği'ne yaptığı ziyareti bütün detaylarıyla anlatmaya başlamıştı -çünkü yazar da bu olayı gör-

müştü—. “Kasabanın diğer büyük çiftliklerinden biri olan Avendaño’yu da ziyaret etmişti,” dedi Estrada. Çocukların dedesi, (iki erkek kardeş yaşıyor sadece: José Manuel, büyük olan, şirketin ve gücün sahibi; José Ignacio, cizvit papazı oldu; Doña Mercedes, öldürülen José María’nın dul eşi ve giderken arkasında iki çocuk bıraktı, İsaabel ve Lorenzo, ikizler şu anda yirmi yaşındalar) büyükbaba Avendaño, yani El Indiano, bu çiftliği kumar masasında anılara kazınmış bir oyun sonrasında kazanmıştı. Tabi bunun konuyla hiçbir alakası yok. Bu durumda verdiğim gereksiz bilgi için af dilemeliyim.

Leidson, eğer zamanı ve sabrı varsa ona tüm hikâyeyi anlatmaya devam edeceğini söyledi.

“Fakat Büyükbaba Avendaño hakkında her şeyi,” diye devam etti Eloy, “bana da kendi büyükbabam anlatmıştı” –buradan da anlıyoruz ki bir süredir Estrada ile birlikteyiz: Eloy Estrada, hatırlatmakta fayda var—. O çiftliğe neredeyse bir asır boyunca haftada üç kez bir katır arabasıyla Maqueda’dan posta ya da gezginleri getirmek için gelirmiş, bütün belgeleri, hikâyeleri, o dönemle ilgili her şeyi evinin üst katında, tavan arasında, düzenlenmiş bir şekilde saklıyorum. Bir gün Doña Mercedes’in sekreterliğini yapan Benigno Perales’i görmüş, kadın onunla çok ilgilenmiş. Çok eski bir bina vardı o civarda, hatırlıyorum, benim dedem orada kâğıt oynardı, Maqueda’dan geliyordu, yani elbette aslında Kartaca yerlisiydi, dediğine göre kaderi orada yazılmış, ne yaptığını, nasıl yaptığını hiç bilmeden bir sürü iş yapmış ve Maqueda’ya çok güzel bir günde varmış, görür görmez de beğenip kalmaya karar vermiş, sebebini bilmiyor fakat içinden bir ses yıllardır bu toprakları aradığını söylüyormuş, Avendaño Çiftliği de zaten buranın biraz yukarısında kalıyor, Santander Dağı’nın yamaçlarında. Orada bana eski günleri hatırlatan bir ev var, göç etmiş yerliler de o evin çevresine geri dönüyorlar, eskiden

kendilerine ait olan topraklara, –ama Avendaño’lar, ahalinin dediklerinin doğruluğunu bilseler bile, inkâr ediyorlar, geldikleri yer olan Küba’ya dönmüyorlar, hepsi aynı değil mi? Kartaca yerlileri de Kolombiya’dadır–. Dedem aslında Maqueda’ya yeğenini görmeye gelmiş, yeğeni La Maestranza Çiftliği’nin o zamanki sahibiymiş –tabi eskiden o çiftliğin adı başkaymış, oraya yerleşen yerli koymuş bu ismi, La Companza Çiftliği’nin ismiyle uyaklı olsun diye galiba, yani herkes böyle anlatıyor–, hiç kimse hatta dedem bile aralarında ne geçtiğini bilmiyor, davaları neydi, bu kin nasıl oluştu ya da kim kimin evladını öldürdü, Avendaño neden oradaydı –Avendaño aslında ikinci soyadları ama onu kullanmayı tercih ediyorlar– ama ortada bir düello varmış ve bunu kabul etmek zorundaymış, yerliyle masaya oturup çiftliğin tapusu üzerine yani tüm hayatı üzerine kumar oynamış, oyunun sonucunda da nedense dedemin suratına bir yumruk indirmiş, bu hareket elbette durumu daha da kötüleştirmekten başka bir işe yaramamış, böyle davranarak onurunu da kaybetmiş, –ama biz hâlâ ikinci yeğeninin dedemin suratına neden yumruk attığını tam olarak bilmiyoruz, hiç anlayamadık, çünkü o yumruğu yediğinde dedem daha kapıdan içeri adımını atmamıştı bile–. Ben olayları bana anlatıldığı gibi sana aktarıyorum, elbette ki hiçbirine şahit olmadım, hem zaten bunlar neredeyse bir asır önce olup bitmiş, kimseye de güvence veremem, ağızdan ağıza, köyden köye bu hale gelmiş de olabilir, benim kendi ailem bile olayların tam olarak nasıl geliştiğini bilmiyor, ama ben sana dedemin bana anlattığı şekliyle anlatıyorum. Her neyse. İşte o gece, yerli sadece evin tapusunu almakla kalmamış aynı zamanda çiftlikte yaşayan dul kadını da almış –tabi kadının da işin içine dâhil olduğunu ilk anda bilmiyormuş, yattığında kendinde değilmiş, uyandığı anda dul kadını yatağında bulmuş– fakat çevredekilerin söylemesine göre bütün geceyi birlikte eğlenerek geçirmiş-

ler, sesleri, inlemeleri ve sonunda kadının ılığı bütün evre evlerden duyulmuş. O gece dul kadın tam bir fa- hişe gibiymiş, hayatının hiçbir döneminde böyle bir şen- lik yaşamamış, bir hayvan gibi zevk aldığını söylüyorlar ve yerli de savaş çığlıkları atıyormuş. Hâlâ çiftlikte ya- şayan başka bir yaşlı kadın daha var, o zamanlar aşçıy- mış, şimdi hiçbir şey yapamıyor tabii ki, tüm zamanını aptallar gibi halının üzerinde kollarını bağlayıp hikâye- ler anlatarak geçiriyor, bu yaşlı kadının adı Satur, k- k bir kız ocuğuymuş gibi davranıyor fakat nasıl olu- yorsa o gece yaşanan skandalı, o yerlinin ve ölen karde- şin dul karısının yaptıklarını gayet iyi hatırlıyor. Yani anlatmaya alıştığım, La Maestranza'nın hikyelere alışık olduğu ve işte bu sabah da sen geldin. Sanırım bu da sonuncusu olacak.

Konuşmalarında henüz La Prosperidad civarında bi- le değillerdi, sanki yürüyerek çevreyi geziyorlardı. K- k hatıralar ayakta dinlenebiliyordu fakat asıl hikâye- ler için masaya geçilmesi gerekiyordu. Michael Leidson henüz ne kahvesini iebilmişti ne de Estrada'nın daha önce teklif ettiği üzüm likörünü, ama daha fazla bu tek- lifi geri çevirebilecek durumda değildi. Yoğun, kaliteli ve sert bir üzüm likörü tadı damağında gezindi.

Belki Avendaño'lar da bu ya da benzeri bir likrden içmişlerdir –tabi onlar bu çiftliğin ikinci sahipleri değil- lerd, annelerinden kalmıştı–, yüzyılın sonlarına doğru çiftliğin tapusu ve içindeki dul kadın üzerine kumar oy- nandığında –tabi kadının da bu oyuna dâhil olduğunu bahsi geçen iki kumarbazın bildiğini varsayarak böyle söylüyoruz– , bu oyun iki gün ve bir gece boyunca sr- mştı. İkinci günün bitiminde çiftlik artık yerlinin ol- muştu, köleler, işçiler ve khyalar onu verandada bek- liyorlardı, eve girdi, başındaki “sombbrero”sunu⁵ bir

⁵ Sombbrero: Genellikle Meksika şapkası olarak bilinen, geniş kenarlı, yüze güneşin gelmesini engelleyen büyük bir şapka çeşidi. .N.

masaya fırlattı ve hiç şüphesiz kadının kazanan için beklediği yatak odasına çıktı.

“Son kez,” dedi Leidson, “bu nedir?”

“Bugün yirmi yıl oldu,” diye cevap verdi Eloy Estrada. Doña Mercedes artık huzura kavuşmaları için ölüleri gömmelerinin zamanının geldiğine karar vermiş.

Ölüler? Başkaları da mı var?

Estrada başını iki yana sallayarak itiraz etti.

“Elbette pek çok ölen oldu, bizim savaşımız ilgini çekerse sana anlatırım. Ama burada bugün sadece bir tanesi var: José María Avendaño.”

“Şimdiye kadar gömülmedi mi?” diye sordu Leidson.

Estrada bir an için güldü. Bir kadeh daha üzüm likörü doldurmaya koyuldu.

“Evet, gömüldü, gayet de iyi gömüldü. Daha doğrusu gömülmüştü. Bu sabaha karşı onu köyün mezarlığından çıkarttılar ve La Maestranza’ya getirdiler. Kadının elinde, bu çiftliğin tapusunu geri alabileceğine dair söz verildiğinin yazılı olduğu gizli bir kâğıt parçası varmış. Sabah buraya gömülebilmesi için çıkartmışlar yerinden.”

“Tek bir ölü yani,” dedi Leidson.

“İki ölü,” diye vurgulu bir şekilde düzeltti onu Estrada.

Ama bir şeyler satın almaya gelmiş bir kadına bakmak amacıyla yerinden kalktı. İki ölünün kimler olduğu konusu havada kaldı.

O yıl Michael Leidson ücretli izinliydi.

Bu uzun tatil dönemini elindeki bazı konular hakkında daha derin araştırmalar yaparak geçirmeyi planlamıştı: İkinci Cumhuriyet Dönemi ve İç Savaş dönemi yaşanan krizler. Bu zamana kadar temel olarak yirmili ve otuzlu yıllarda hep işçi sınıfı ve köylülerin durumlarını, Endülüs ve Extremadura’da çıkan ayaklanmaları araştırmakla meşguldü, fakat araştırmalarını biraz daha genişletmek istiyordu.

Bütün sonbaharı California, San Diego'daki evinde makalesinin ilk karalamalarını bitirmeye çalışarak geçirdi. Daha sonra ocak ayında, yazdıklarını kolunun altına sıkıştırıp Madrid'e gitti. 1956 senesi başlamıştı, şimdi hesaplamak zorunda kalacaksınız. Konuyla oldukça ilgili bir görgü tanığı olarak şubat ayında başlayan öğrenci eylemlerine katıldı, hemen akabinde de yankılar gelmeye başladı. Onlarca kişiyle röportaj yaptı, bunların içinde İç Savaş esnasında çıkan olayların başındakiler de vardı, katılımcılar da – sonuçta hepsi birer kurbandı–. Sonra özel arşivlere geri döndü, nazik ısrarlarını geri çevirdiler, –“duyulan üzüntü nedeniyle ulaşılamaz” ibaresiyle karşılaştı, kendi içinde bile ironik olan bir söylemdi, çok José Antoniovari⁶ bir cümleydi– ilgilenenlerin de unutulması bekleniyordu. Bir sürü nefret uyandıran, hüznü ya da onurlu anıların barındığı köşelere ulaşınca kadar, aklı bu güne takılıp kalmıştı.

Bunun dışında o aylarda Madrid'de mutluydu.

İlaziran ayının sonlarına doğru bir gün Domingo Dominguín'i bulmak üzere yola çıktı. O eski vefat hikâyesini hatırladı. O Toledo kasabasının adı neydi gerçekten? Quismondo olabilir miydi? Quismondo? Ve o adamın bir derinliği vardı ve kesinlikle klasik bir adamdı.

Quismondo: kulağa hoş geliyor. Ve güçlü.

Ferraz'daydı, Domingo'nun evinde, karanlık çökmek üzereydi. En üst kattaki terasta oturuyorlardı. İnsanların sürekli girip çıktıkları, kısa zamanda işlerini hallettikleri bir yer haline gelmişti burası. Bazıları önemli konuları çözmek için geliyordu, bazıları para istemek ya da aldıkları borcu ödemek için. Bir kısmı da sanırım bir şeyler danışmaya gelmişlerdi, köşelerde fısıltıyla konuşuyorlardı. Belki de evin kütüphanesinde bir ara gördükleri yasak bir kitabı aramaya gelmişlerdi. Evc gelenler arasında Domingo'yu görecektik kadar önemli işi

⁶ Primo de Rivera'nın ön adı Ç.N.

olanlar terasa çıktı sadece, diğerleri hiç görünmediler bile. Aslında onlar için önemli olan Domingo'yla terasta oturmak, bir kaç kadeh bir şeyler içip, sohbet etmekti, bu arada akşam geceye dönmüştü bile.

Leidson bu bol gürültülü, velveleli ortamdan ayrıldı. Terasın korkuluklarına yaklaştı.

Sanki bu haziran gecesi hiç bitmeyecek gibi, diye düşündü ve ayağa kalktı. Gece yoğun bir buhar ya da koyu bir peçe gibi toprakların üzerine süzülüp ortalığı karartmaya başlamıştı. Merdiven sahanlığının üzerinden, uzun yıllar önce yerlerinde dağ kışlaları bulunan yere doğru, Ferraz'ın evinin karşısındaki bahçelere uzanan lacivert manzaraya doğru baktı. Manzaranın fonu maviydi ve giderek koyulaştı, Guadarrama'ya kadar görünen ufuk çizgisinde güneşin parlaklığı yavaş yavaş gözden kayboldu, gece oldu. Güneşin batıp, karanlığın her yeri kaplamasındansa, tarlaların kıvrıllığının, tüm griliklerin, karanlıkta kaybolmuş yemyeşil meşe ağaçlarının üzerinden güneş doğsaydı şu an daha iyi olmaz mıydı?

Muhteşem alacakaranlık manzarayı terk ederken, Michael Leidson, Domingo Dominguín'e dönüp, Hemingway ile yedikleri öğle yemeği esnasında anlattığı veda seremonisinin Toledo'nun o kasabasında bu sene de yapılıp yapılmayacağını sordu.

Elbette yapılacaktı, o zamandan beri her sene aynı seremoni düzenlenmişti. Tıpkı diğer senelerde olduğu gibi bu sene de olacaktı.

Eloy Estrada, bazı ev kadınlarının istediklerini verdikten sonra, karşısına yeniden oturmak için geri döndüğünde, Leidson yirmi sene önce köyde yaşayıp yaşamadığını, haziran 1936'da olup bitenleri bilip bilmediğini sordu.

La Prosperidad Çiftliği'nin sahibi, "evet," dedi. Ama arkasından da bir "hayır" ekledi. Evet, o zamanlar Quismondo'da yaşıyordu, ama hayır hiçbir şey hatırlamıyordu. Yan yan bakıp, başını iki yana salladı.

“Bu çok enteresan,” dedi Estrada uzun bir sessizlikten sonra, “unutmuş olmalıyım, aslında hafızam gayet iyidir. Quismondo’da olduğumu biliyorum, radyodan gelen gürültüleri de hatırlıyorum, konuşmaları, marşları, birbiri ardına yayınlanan emirleri de hatırlıyorum. Fakat bahsettiğin akşamüstüne dair hiçbir şey hatırlamıyorum, nerede takılıyordum acaba? İnan bana kendimi hatırlamaya zorluyorum, ama faydasız, tamamen faydasız...”

Onun bu zamansız hafıza kaybı kesinlikle açıklanamaz bir durumdu, Eloy Estrada ona, her zaman tetikte olan gözlerinin alışılmış ışıltısını saklamak için gözlerini kısarak baktı, bir anda gözlerinin yeşili soluklaşmıştı sanki.

“Ölen öbür kişi kimdi peki?” diye sordu Leidson.

Ama yeniden dükkâna biri girmişti.

Estrada, kafasını kaldırdı ve gelene bir göz attı. Ayağa kalktı, gergindi, sahte bir gülümseme yerleştirip yüzüne yeni gelen kişiye doğru ilerledi. Onu selamlarken dili dolanıyordu gibiydi. “Burada Don Roberto, şurada Don Roberto. Ne içmek istersiniz Don Roberto? Nasılsınız Don Roberto?”

Michael Leidson, Don Roberto’yu izlemeye başlamıştı.

Elli küsur yaşlarında, yüzünde belli belirsiz, acı ama aynı zamanda küstah bir gülümseme olan, gri gözlü, kolayına pes etmeyecek bir adam gibi görünüyordu. Ayrıca vicdansız ve ilkesiz bir hali de vardı. Ellerinde bir güç bulunan adamların taşıdığı sadece fiziki yorgunluğu değil, daha derinlerde sebebinin daha sonra anlaşılacağı psikolojik yorgunluğu da barındıran, o boğucu hava ile içeri girmişti.

Eloy Estrada, ölen diğer adam hakkında daha önce bazı ayrıntılar vermişti, José María Avendaño ile birlikte sonraki gün gömülecekti, ama asıl önemli bölümler açıklamaz kalmıştı. Yani şimdilik.

“Otursanıza,” demişti Mayoral bu sabah ona.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

“Biraz oturun. Eğer isterseniz Raquel size bir bardak soğuk su getirsin.”

Leidson La Maestranza Çiftliği’ndeki büyük evin verandasındaki hasır koltuklardan birine oturdu ve tarlalara bakmaya başladı: sarı, çıplak, kahverengine çalan yeşil tarlalar birbirinin sınırlarını belirliyordu sanki. Düzlükler, sıra sıra ağaçlar, biraz uzakta küçük tepelikler... Güneş manzaranın üzerine düşecek gibiydi ama aynı zamanda gri bulutlar da renkleri koyultuyordu. Ağır bir hüznü kaplamıştı içini, sonsuza kadar sürecektir gibi bir hüznü. Avendaño Çiftliği’nde olup bitenlerin ve silahlı kalabalığın, köylülerin çalıştıkları tarladan görünüp görünmediğini sordu. Üzerinden yirmi sene geçmişti. Quismondo yolunun sınırlarını çizen demir tel örgülere baktı, sanki günün ortasında oraya hava bile giremezmiş gibi görünüyordu.

Buraya kadar içinde bir şüphe yoktu.

Bir anda birinin varlığını hissettim, kolalı bir kıyafetten gelen ince bir hışırtı geldi kulağıma. Kafamı çevirdim, bir kadın yaklaşıyordu. Elinde gümüş bir tepsi üzerinde su getiren Raquel’di gelen. Matem elbisesinin içindeki sıra dışı güzelliğini görünce içimde bir acı hissettim.

“Eğer çok yorgun değilseniz,” diye başladı söze, “hanımefendi sizi bekliyor. O size.” –cümleyi bir anda yarım bıraktı. Gözlerinde garip bir bakış belirdi, sanki kadınsı bir teşvik var gibiydi– “odasında bir şeyler anlatacak.”

Alçak sesle konuşuyordu, daha çok mırıldanıyor gibiydi. Sonra elini hissettim, beni evin karanlık koridorlarına yönlendirmek istiyordu.

“Ben sizi ona götüreceğim,” dedi.

Michael Leidson’un kalbi deliler gibi çarpmaya başladı.

Odanın kapısının çalındığını duyduğunda, hikâyesi-

ni yazmayı bitirmişti. İnce uzun, karton kapaklı, kırmızı –üzerinde aynı renkte belli belirsiz, İngilizce Diary yazan– defterini kapatmaya hazırlanıyordu. Bu deftere her gün düşüncelerini, sorgulamalarını, günün önemli olaylarını yazmayı alışkanlık haline getirmişti.

17 temmuz 1956 tarihindeki anma etkinliklerini daha sonra da hatırlayabilmek için yazmalıydı fakat o gece özetlemek kolay olmamıştı. Hikâyeyi anlatmaya nereden başlamalıydı? En başından elbette, her zaman en baştan başlamak en iyisiydi. Hiç şüphesiz söylemek yapmaktan daha kolaydı. Michael Leidson'un, hikâyenin tam olarak nasıl başladığını anlatabilmesi için, kafasını iyice toplaması gerekiyordu: mantıken anlatmaya nereden başlasa daha doğru olacaktı?

İlk bakışta hikâye Quismondo'ya gelişle başlıyormuş gibi görünüyordu, La Prosperidad'ın yakınlarındaki markette Eloy Estrada'yla konuşmalarıyla devam ediyordu. Ama biraz daha düşününce, bu hikâyenin gerçek başlangıcı değildi. Bundan iki sene önce, Plaza de Madrid'de bir barda –tamamen tesadüf eseri– Hemingway'le karşılaşmasaydı, Hemingway onu o gün arkadaşlarıyla yiyeceği öğle yemeğine davet etmeseydi, bu hikâyeden haber olmasına imkân olmayacaktı.

“Yani en azından benim açımdan böyle,” diye düşündü. Öyleyse hikâyesine El Callejón'daki öğle yemeğinden mi başlamalıydı? Evet, öyle görünüyordu. Eğer Hemingway yemeğin sonlarına doğru sözlerini, İç Savaş'ta, verilen kayıplara getirmeseydi, Domingo Dominguín'in de aklına Quismondo'da eski bir utanç kaynağı olan bu hatırayı anlatmak gelmeyecekti elbette.

Hâlâ emin olamıyordu, biraz daha düşündüğünde ise, El Callejón'da yenen o öğle yemeğinden iki sene önce bambaşka bir olayla başlamıştı her şey. Gerçek, radikal sayılabilecek kadar orijinal bir olayla.

Bu sebeple Ernest Hemingway ile iletişimleri o gün o barda başladı denilemezdi ki. Eğer Hemingway o gün

onu o ögle yemeğine ve sonra da birkaç kadeh bir şeyler içmeye davet ettiyse, sebebi daha önceden birbirlerini tanıyor olmalarıydı, Leidson'un kuzey Amerikalılar ve İspanya İç Savaşı hakkında araştırma yaptığı dönemlerde uzun sohbetler etmiş olmalarıydı. O güne kadar aralarında bir dostluğun varlığından söz edilemezdi, bir sürü şey söylenebilirdi, ama aslında entelektüel bir yardımlıktan başka bir şey değildi.

Ama hayır, Hemingway'le olan konuşmaları yazısını detaylandırmaktan öte bir işine yaramazdı, sadece hikâyesine daha gerçekçi bir giriş sağlayabilirdi.

Gerçekte, yavan ve yalnız olan konuşmalar değil Hemingway'in kendisiydi, başka bir deyişle onun ilgisini çeken adamın anlattıklarıydı. Hemingway'in eserindeki İspanya. İspanya: Sanfermin kutlamaları, boğalarla bir akşamüstü geçirmek, şaraplar, barlar, söylentiler, İç Savaş ve bunun gibi diğer ayrıntılar. Hemingway'in İspanya ile bağlantısıydı. Bu iletişimin değerli parçası bu bağlantıydı, Hemingway'i o olmadan hayal bile edemezdi. Daha da önemlisi romanın kendisi ve içinde anlattıklarıydı. Gizli tehlikelerle dolu, hain ve ulaşılamaz güzellikte olan kadınlar; ya da büyük bir avcı olan baba figürü; zarif hissiyatlar ve içkiler ve buna benzer oraya özgü diğer detaylar değil. Onunla konuşmaya gittiğinde, onu ilgilendiren konu ne Hemingway ne de bu ayrıntılardı. Sadece İspanya. Daha da önemlisi İspanya İç Savaşı. Bu durumda hikâyeye Hemingway'le başlamanın gereği yoktu.

Hikâyelerin sonucunda –tabi eğer sonuna kadar anlatabilirse; doğru yerinden başlayabilirse– Quismondo'da geçen, unutulmuş ya da zamanla gölgelenen, ama vahşice bittiği yadsınamayacak tarihi bir olayın öncesini ve sonrasını birleştirmiş olacaktı. Bu hikâyeye giden yolun gerçekte nerede başladığına hiçbir zaman karar veremedi. Ama bu sadece bu hikâye için değil, sanırım bütün hikâyeler için geçerli bir varsayım.

Yazma arifesine geldiğinde Michael Leidson artık kendinden emindi –ateşler içindeydi, sersemlemişti, ama emindi, kafasında kesinleştirmişti–, bir mücadelenin sonuna gelmişti. Bu mücadelenin ve kendi hayatının radikal kökenlerine geri dönüş yolunu bulmuştu.

Toledo'daydı.

Birkaç gün önce bir gece Théophile Gautier'in⁷ "İspanya Seyahati" isimli yazısını okurken, Santa María la Blanca hakkında bir bölüm dikkatini çekti: "À peu de distance de San-Juan de los Reyes se trouve, ou plutôt ne se trouve pas, la célèbre mosquée synagogue; car, à moins d'avoir un guide, on passerait vingt fois devant sans en soupçonner l'existence..."⁸

Bundan bir asır önce, 1840 yılında Gautier, uskumrular ve el sanatlarıyla dolu küçük kiliselerin bulunduğu bir diyarda, aralarda terk edilmiş Toledo'nun ilk sinagoguyla karşılaşmış ve bu binanın Santa María la Blanca'nın dehasıyla yapılmış muhteşem bir eser olduğunu keşfetmiş ve seyahatlerini anlattığı kitaba büyük bir şevkle bu sinagogun tasvirini de eklemiş.

Bu sayfayı okurken Michael Leidson'un aklına bir anahtar geldi, büyük, süslü, ortaçağa özgü bir anahtar. Çocukluğundan, yirmili yaşlarının sonlarından, otuzlu yaşlarının başlarından beri ailesinin oturma odasında bir duvarda asılı olan bir anahtardı bu. "Bu anahtar benim evimin anahtarı," derdi hep Leidson'un annesi. Bu eve taşınmadan önceki hayatının geçtiği evin anahtarı. "Toledo'nun anahtarı," diye eklerdi annesi, gururlu fakat özlem yüklü bir ses tonuyla. Michael büyüdüğü, bu Toledo'nun ABD Ohio'daki Toledo olmadığının farkına vardı. Bu Sefarad'ların Toledo'suydu, gerçek yuvası, annesinin ailesinin gerçek vatanı.

⁷ Fransız yazar ve şair. Ç.N

⁸ "San Juan de los Reyes'e az bir mesafede ünlü cami-sinagog bulunmaktadır; ya da bulunmamaktadır. Çünkü bir rehberiniz olmadığı sürece, onun varlığını fark etmeden (varlığından şüphelenmeden) önünden yirmi kere geçebilirsiniz..." Ç.N

Birkaç gün önce, Gautier'in kitabına şöyle bir göz atmak istemişti, bir taraftan da buz gibi frambuazlı likör yudumluyordu. Bir anda gözünün önünde Toledo'nun anahtarı beliriverdi, yüzyıllar önce, Museviler İspanya'dan sınır dışı edildiklerinde annesi ve ailesi evlerinin anahtarlarını da hatıra olarak yanlarına almışlardı demek. Yüzyıllar boyunca, önce Tunus'a, sonra Kahire'ye, son olarak da Selanik'e kadar yanlarında taşımışlar ve her yerde salonlarının başköşesinde en kıymetli süs eşyası olarak sergilemişlerdi. Annesinin akrabaları Toledo'lu Levi'ler olarak bilinirdi, en son soyadları Levi-Toledano olarak kalmış. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Osmanlı İmparatorluğu çöküşe geçtikten sonra, oturdukları şehir pek çok savaşa, gerilla baskınlarına, ayaklanmalara ve darbelere sahne olmuş, İngilizler, Yunanlılar ve Türkler gelmiş ve savaşlar esnasında şehri tahrip etmişler. Bundan sonra da annesinin ailesi Selanik'i terk edip Amerika'ya göçmüş.

1922 yılında, Los Angeles California'da, Raquel Levi-Toledano İlya Leidson ile evlenmiş ve bir sene sonra da oğulları Michael doğmuş.

Leidson'lar hayatları boyunca ne Toledoluyum ne Rigalıyım diyemediler, hiçbir zaman bir karşılaştırmaya gitmediler. Bolşevik İhtilali esnasında Petrogado Anayasası feshedildikten sonra, 1918 yılında, İlya Leidson'un babası, Michael'in dedesi bir gün aile konseyini topladı ve tüccar bir aile olmanın gerekliliklerini sıraladı ve gelecekte bir ülkenin dünya ticaretini yöneteceğini öngördüğünü söyledi. Bu konu hakkında bir süre tartışıp herkesin fikrini aldıktan sonra, bütün olası hipotezleri karşılaştırıp aile konseyi tarafından Amerika'ya göç etme kararı verildi.

Giderken yanlarına Riga'daki evin anahtarını aldılar. Leidson ailesindeki hiçbir birey geri dönmeyi düşünmüyordu. Belki de buradan sürgün edilmedikleri, kendileri karar verip ayrıldıkları için bu evde kutsal bir

sey bıraktıkları hissini taşıyorlardı. Veya belki de Raquel L. Toledano isminin yanına bir de Riga eklemenin güzel görünmeyeceğini düşündükleri için de olabilir, çünkü soyadlarını Toledo de Sefarad yapmayı da hiç düşünmemişlerdi.

Her nasıl ve neden olduysa o anahtarı yanlarına almayı istemediler. Anne Leidson, aile içinde ve kapalı kapılar ardında her zaman anadili olan İspanyolcayı kullanmayı tercih etti. Çocuklarına uyumadan önce her zaman harika insanların, Sefarad'ların ve o unutulmaz güzellikteki ülkenin öykülerini anlatırdı, Michael büyüdüğünde, küçüklüğünden beri dinlediği bu öyküler onda bir tarih tutkusu yarattı, daha doğrusu İspanya Tarihi tutkusu.

İşte o gece, elindeki buzlu frambuaz likörünü masaya bıraktı, California'daki annesiyle telefon görüşmesi yapabilmesi için hangi saatin daha uygun olacağını hesapladı ve Beverly Hills'deki evleriyle konuşabilmek için telefon numaralarını tuşlamaya başladı.

"Anne? Ben Michael."

"Kim olabilirdi ki senden başka? Senin sesini tanıyamayacağımı mı zannettin?"

Gülümserken içkisinden de bir yudum aldı Michael.

"Sen hasta mısın?" diye sordu annesi.

Hasta olmadığını, gayet iyi ve mutlu olduğunu söyledi, aramasının bambaşka bir nedeni vardı.

Toledo'daki caddenin adı neydi anne? Levi'lerin Toledo'daki evi neredeydi?

California'da bu ses şüphe uyandırdı, alışılmışın dışında bir telefon görüşmesi yapmaya başlamışlardı. Derin bir nefes alıp verdikten sonra annesi anca toparlayabildi kendini.

"Toledo'yu şimdi mi hatırladın?" dedi Raquel Levi. "Şimdi, Sefaradlara ve Madrid'e gidip aylarca kaldıktan sonra aklına komşu oldukları mı geldi? Neden şimdi? Zaman ona geldi demek Miguel."

Maalesef evet, şimdi aklına gelmişti. Théophile Gautier'in seyahatleriyle ilgili kitabını okumaya başlama-sıyla birlikte anılarında kalmış anahtarı, çocukken din-lediği masalları hatırlamış ve rüyalarının ipucunu ya-kalamıştı.

"Tamam, anne, bana caddenin ismini söyler misin? Sana neden şimdi hatırladığımı daha sonra anlataca-ğım. Ama telefonda anlatmak çok pahalıya mal olur, inan bana."

Kadın ironik bir asabiyetle güldü. Sanki böyle bir durumda herhangi bir şeyi hesaplayabilecek durum-daydı, gereksiz bir tartışmaya girmeden, telefon fatura-sı tutarı gibi sığ bir gözlem yapmanın âlemi yoktu. Çok acı bir hatırayı bir fiyatla yan yana koymasındaki abes-lik hakkında bir şey söyleme ihtiyacını bu kısa, kesik gülüşle fazlasıyla anlatmıştı.

"Cadde," dedi annesi, "bizim zamanımızdaki gibi kal-madı ki, San Juan de Los Reyes'in çıkışındaydı, eski ya-hudi mahallesini kesiyordu. Şimdiki adı Reyes Católi-cos. Alay eder gibi!"

Raquel Leidson İspanya'ya hiç gitmemişti. "Bir Sef'a-rad yalnızca orası özgür bir ülke olduğunda gidebilir," derdi hep. General Franco'dan önce ölmek gerekiyordu. "Belki bana kesin bir zaman vermedi ama bizim tarihi-mizde Franco gibi adamlar iyice yaşlanmadan ölmezler. Belki Madrid'in yüksek tepeleri hayatta kalanlara ye-niden kucak açacak," diye eklerdi; belki de Lozoya su-yuna, Jabugo jambonuna yeniden kavuşabiliriz ama Franco gibi adamlar iyice yaşlanıncaya kadar yaşarlar.

Hiç İspanya'ya gitmemiş olmasına rağmen, Michael Leidson'un annesi, seyahat kitaplarından, fotoğraf al-bümlerinden, turistik broşürlerden, müze ve sergi kata-loglarından, düzenli çıkan dergilerden takip ettiği için, Toledo'nun topografyasını avucunun içi gibi bilirdi.

"Ne zaman Toledo'ya gideceksin?" diye sordu Raquel Leidson.

“Temmuz ortalarında,” diye cevap verdi. “Kitaplarımdaki bazı konular nedeniyle o bölgedeki bir köye birkaç günlüğüne uğramam gerekiyor, orada işim bitince gideceğim.”

“Öyleyse sana detaylı bir mektup göndermeme yetecek kadar zaman ver. Senin için daha uygun fiyata gelecek yolları yazarım,” dedi daha az alaycı bir ses tonuyla.

16 temmuz arifesinde, Michael Leidson Quismondo'ya gitmek üzere Toledo'daydı. Gezi programına, bir yüzyıl öncesinden gelen izlerden ayrılamazmış gibi, anesi ve Théophile Gautier'in önerdiği gibi San Juan de Los Reyes'den başladı.

Uzun yıllardır restore edilmeye çalışılan yollar arasında onu en çok etkileyen Santa María la Blanca yoktu. Biraz daha ilerde, biraz daha yukarıda Transito adlı bir sinagog vardı sadece. Küçük, dışarıdan bakıldığında dikkate değer bir özelliği olmayan bir yapıydı. Ama içeri girdiğinde Leidson şaşkınlıktan yerinden kımıldayamadı. Göz kamaştırıcı bir güzelliği vardı, nakışlı kemerleri, ince ince işlenmiş bir tavanı, geçmişin huzurunu taşıyan, insanın yüreğini kabartan bir atmosferi vardı.

Yeryüzünde güzelliği bakımından tek olduğuna inandıran batık bir gemi figürü vardı, büyük tufan esnasında batmış ve yerinden kımıldayamayacak durumda olan geminin ortasında ibadet eden İbranileri yerleştirmişlerdi. Uzun dakikalar boyunca meditasyon yaptıktan sonra radikal ve orijinal bir gerçekliğin farkına vardı; belki de kendi yaşamının kaynağı burasıydı, gözlerden uzak, unutulmuş ama ölümsüz.

Tránsito Sinagogu'nun avlusundan çıkarken Tajo'da bulunan bahçedeki ağaçların yere göz göz vuran gölgeleri dikkatini çekti ve bir anda gözünün önünde bir sayfa canlanıverdi. On dördüncü yüzyılda Kral Don Pedro'nun ünlü haznedarı Samuel Levi tarafından yazılan bir kitapta, bu sinagog hakkında bir yazı okumuş-

tu. Sonunda annesinin ona acele postayla gönderdiği mektubun bir bölümünde neden bahsettiğini anlamıştı. Annesi mektubunda, Levi de Toledo'lardan birinin tarihe adını yazdığını parantez içinde yazmıştı.

Tránsito'nun avlusunda, kendi hayatının anlamını bulmanın arifesinde oluşunu daha iyi ifade edecek bir yer daha olmadığını düşündü.

Ama Michael Leidson bir romancı değildi.

O gece, akşam yemeğinden sonra, La Maestranza'daki odasında istirahat çekildiğinde güncesine olayların detaylarını yazdı, ama hikâyesine, Samuel Levi tarafından hatırasına kazınan Tránsito Sinagog'undan da başlamadı. Gerçek hikâyenin nerede başladığını hâlâ bilmediğini düşündü. Hemingway ve Théophile Gautier de gözlerinin önüne geldi. Bir anda ayıldı, neden olmasın, belki de başlangıç kendi annesi Raquel L. Toledano'ydu. Aklından –eğer bir olayın nerde geçtiğine akıl karar veriyorsa– bir kısmı bulanık pek çok görüntü ve anı geçti. Eğer bir romancı olsaydı aklından geçen bu görüntülerin toplamını başarılı bir romanın genel yapısını ortaya çıkarmaya yeter de artardı. Ya da en azından romansı bir fikir bulutunun spiralsi merkezini oluştururdu. Ama Leidson romancı değildi, makale düzenlerini bu şekilde planlamazdı.

Bu tür kararsızlık ve hayallere karışma anlarından sonra, olaylarla ve sürprizlerle dolu bir macerayı kaleme almak daha kolay olmalıydı, Michael Leidson da karton kapaklı kırmızı defterini açtı ve yazmaya başladı.

“17.VII.56. Eloy Estrada, La Prosperidad, ilginç bir şekilde hiçbir şey hatırlamıyor. Dul kadın da ondan küçümseyerek bahsetti. Büyükbaba Avendaño'nun hikâyesi, evin mülkiyetini üstüne geçirmesiyle başlıyor: büyük bir kısmının aile efsanesi olduğunu söyledi dul kadın. Quismondo: Madoz'da bulunan bu kasaba hakkında söylenenleri okuma şansım olmuştu (tesadüf bu ya, evin kütüphanesinde Madoz'la ilgili bir kitap bile bul-

dum!) ve aynı rafta John Maynard Keynes'in José María'nın hatırasına adanmış bir kitapla daha karşılaştım. Tabii ki, daha sonra kadıncağız bana bunun açıklamasını da yaptı (ne roman, keşke tarihçi olacağıma romancı olsaymışım!). Öğle yemeği: sadece iki kadın vardı, dul Avendaño (Mercedes, kızlık soyadı ise Pombo) ve diğeri ise Raquel (ama ne Levi ne de Toledo). Anlatmak da tanımak da çok zor, kendi aralarında farklı bir iletişim var. İkisi de aynı adam tarafından dul bırakılmış gibi görünüyor. Yirmi sene önce yaşananlarla ilgili birkaç soru sordum. Böylelikle ölümlerle ilgili konu açıklığa kavuştu: kocası José María ve "el Refilón"⁹ denilen çiftlik çalışanlarından biri, kadın o adamı çok iyi hatırlamıyor çünkü Toledo dağlarındaki gerilla örgütlerinden birinin şefiymiş. Daha sonra kısaca (bana çok derinlere gömdükleri o acı hatıralara yeniden dönmek istemiyorlarmış gibi geldi), yaptıkları o muhteşem balayından bahsetti. İtalya, Paris, Biarritz'i gezmişler. (Sıkıcı olan neden bahsetmişti? Estrada'nın bahsettiği kadın bu olmasın? Evet, kesinlikle.) Daha sonra hazirandapolitik bir nedenden ötürü Madrid'e dönmüşler. Lorca'nın¹⁰ yeni eseri yüzünden, "Bernarda Alba'nın Evi" isimli bir eseri vardı, savaş başlamadan bir süre önce Eusebio Oliver isimli bir doktorun evinde edebiyat çevresinden bir grup entelektüele okuması yapılmıştı. O bunları anlatırken, saat beş gibi ölen adamın kardeşlerinin gelişiyle konuşma bölündü (mevta desem daha doğru olacaktı galiba). Kardeşlerin arasında ilk doğan José Manuel: akıllı, sert, para ve güç sahibi. José Ignacio, Cizvit papazı: her şeyden arınmış, aralarında en tutucu olan. Akşam yemeğinden önce kütüphane sekreteri ya da öyle bir şey olan Benigno Perales'le tanıştım. Harika bir adam. Ayaküstü bir şeyler

⁹ Eğrik, yana meyilli. Ç.N

¹⁰ Federico Garcia Lorca. İspanya'nın 20. yüzyıldaki en ünlü şairi. 1936 yılında İspanya İç Savaşı'nın başlangıç döneminde kurşuna dizildi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rante.org>

konuştuk. Davetlilerin arasında Don Roberto da vardı, Estrada barda onun varlığından çok etkilenmişti hatırladığım kadarıyla (bir türlü adamın soyadını öğrenmeyi başaramadım, herkes ona ismiyle sesleniyor maalesef) ve bir de Sosyal Araştırma Departmanı'ndan Komiser Brigada. Kurnaz, hiçbir ilkelik belirtisi yok, iyi bir muhafazakâr, tahminimce düşman olunmak istenmeyecek biri: tehlikeli. Ve akşam yemeği esnasında inanılmaz bir tartışma konusu; bekâret."

Leidson, bu sıcak tartışmanın nasıl başlamış olabileceğini bir türlü hatırlayamıyordu. Hafızasını zorladı. Hiçbir şey, hiçbir absürd durum beyinde bir şimşek çaktırmıyordu. Ortam zaten başından sonuna çok gergindi.

Yemek esnasında –Mercedes Pombo, Leidson'u sağına, Cizvit kayınbiraderini soluna, diğer kayınbiraderini karşısına, onun iki yanına da Roberto ve bu yerleşimden çok memnun görünen Benigno'yu oturttu, çünkü bu şekilde herkesi göz hapsine alabiliyordu– Aven-daño'ların en büyüğü herkese bu kadar gecikmeye sebep olan problemi anlattı.

Çiftlik çalışanları, 36'da infaz edilenlerin rolünü oynamayı reddettiklerini söylemişler. Görevlerini yapmak istemiyorlarmış, elbette durum kaba bir şekilde sonuçlandırılmış.

Görev? Bir an sessizlik yaşandı, yemek masasında-kiler birbirlerine baktı. José Manuel ne diyordu? Leidson bir anda iki sene önce El Callejón'da yenen öğle yemeğini hatırladı, bu sıra dışı seremoni hakkında konuşulduğunu ilk kez orada duymuştu. "Kendi kendinin cenezesine gitmek gibi bir şey olmalı," demişti biri, sanırım Dominguín'di yine.

"Shit," diye mırıldanmıştı Hemingway de ardından, bayağı ve zorlama bir sesle "ne boktan bir durum".

Bunları duyduğu andan beri, İç Savaş sonrasında bir çiftliğin çalışanlarının hâlâ infaz edilenlerin rolünü oynamayı kabul etmeleri Leidson'u çok etkilemişti.

Mercedes, kayınbiraderine biraz da ani sayılabilecek şekilde bir çıkış yaptı.

“Yirmi yıl geçti, artık yeter! Öyle görülüyor ki artık bu korkunç gösteriye devam etmek istemiyorlar. Aslında o 18 hazirandan beri burada kalan çok fazla işçi yok. Ama ne olursa olsun onları, eski bir davaya katılmalarını daha fazla isteyebileceğimizi zannetmiyorum.”

Komiser araya girdi:

“Yirmi yıl hiçbir şey değildir, hanımefendi. Bütün yüzyıl boyunca bu ya da benzeri bir seremoni tekrar edilmek zorundadır. Onlar ve sonradan gelenler: kökenleri kızıllara dayanıyor, siz de biliyorsunuz...”

José Manuel'den Roberto Sabuesa'ya kadar herkes bu durumdan rahatsız olmuş gibi görünüyordu. Omuzlarını düşürdü, bakışlarını kaçırdı bir parça ekmek ko-parmaya çalışırken. Şimdi komiser tiradına devam ederken herkesin gözlerine bakmak istiyordu.

“Bunu sana bir yıl önce de söylemiştim José Manuel. Sizin seremoniniz yalnızca bir örnek. 18 haziranda ulusal ölçülerde bir benzerini yapmamız gerekiyordu. Los Angeles tepesinde mesela...”

Leidson, dehşete düşmekle eğlenmek arasında gidip gelerek dinliyordu olup biteni. İspanyol barbarlığını bu kadar temsil eden pek kimse kalmadı artık diye düşündü. Polisin saçmalıklarını nereye kadar devam ettireceğini görmek için cahilmiş gibi yaptı, burada geçen konuları anlamıyormuş gibi davranmaya çalışıyordu.

Los Angeles Tepesi mi? Neden özellikle orası?

Roberto Sabuesa elinde olmadan nefret dolu bir bakış atarak patladı.

“Siz tarihçi değil miydiniz? İç Savaş esnasında orada neler olup bittiğini bilmiyor musunuz?”

Leidson biliyordu ama akli karışmış ve vicdan azabı çekiyormuş arası bir hareket yaparak bilmiyormuş gibi davranmaya devam etti. Dedektif zafer kazanmış, ortama hâkim bir tavırla devam etti.

“Bazı vahşiler oraya Kızıl Tepe ismini taktı ve Kral Cristo’nun heykelinin bir militan timi tarafından tahrip edilmesini organize ettiler. Bu korkunç olayın fotoğrafları bile var.”

“Bir bağlantı göremiyorum yine de,” dedi sonunda Cizvit Avendaño kesin bir ses tonuyla. Ve kardeşine döndü: “Tamam, yarın ne yapacağımızı anlat öyleyse bize José Manuel.”

Yıllar sonra komiser Sabuesa emekli olduktan sonra, bir yerde herhangi bir arkadaşıyla oturmuş içerken ya da mus, brisca¹¹ ya da tute¹² oynarken –yöresel olmak kaydıyla, herhangi bir kâğıt oyunu olabilir– ya da yalnız başına bir koltuğa uzanmış televizyon seyredirken bu yaşananları ve iş hayatı boyunca yaşadığı maceraları hatırlayacak; bir gün olası herhangi bir sebepten ortaya öngörülemez bir sorun çıktığında, biliyor olacak, yaşamak, baş etmek durumunda kalacağı durumlar ortaya çıktığında, o dönemlere ait herhangi bir anı gözlerinin önüne geldiğinde, 1956 yılının talihsizliğini hatırlayacak. Roberto Sabuesa haziran ayının o günü, La Maestranza’nın yemek odasında Avendaño kardeşleri duyduğunda bir karara varmıştı, Los Angeles Tepesi’nde Kral Cristo’nun kızillar tarafından aşağılanmasıyla ilgili bir konudaki konuşmalarını duyduğu anda kendine hâkim olamayıp nasıl davrandığını, ne şekilde bir açıklama yaptığını, çiftlik çalışanları tarafından yüzüstü bırakılışlarını anlatışını hep hatırlayacak. O gün orada anlatılan her şeyi içinde hissetmişti ya da onları görmüştü, çok acı vericiydi ama tersinin olması da mümkün değildi, çok ağır olaylardı, onun gibiler yüzünden, daha doğrusu milliyetçiler yüzünden, savaşı kaybetmeye başlamışlardı. Başka bir deyişle zaferin meyvelerini kaybetmişlerdi, var olan bütün değerleri yakıp yıkmışlardı; onlara balı-

¹¹ El takip edilmesi gerekmeyen bir çeşit İspanyol kâğıt oyunu. Ç.N

¹² Bezik benzeri bir kâğıt oyunu. Ç.N

sedilen güven duygusu ve güvenlik hissini yitirmiş, o zamana kadar kazanıyor oldukları savaşı kaybetmiş; onca fedakârlıktan sonra, Tanrı ve İspanya adına ölen ismi bilinen veya bilinmeyen bir sürü şehit vermişlerdi.

José Ignacio'nun –her şeyi daha da kötüleştiren bir rahibin– günahını temizlemek konusundaki hakaret dolu sözlerini duyduğunda ve José Manuel'in, –nankörlüğü yüzünden utançtan başını eğmesi gerekirdi; bu rejim sayesinde para ve güç sahibi oldu, fırsatları kullanarak ilerleme şansını buldu, şimdi biz acilen ve mecburiyetler yüzünden liberalleşen ekonomik sistemin içinden çıkmaya çalışıyoruz, yüzsüz herif– onu nasıl takip ettiğini gördüğünde şoka girdi, tansiyon ritmini tamamen kaybetmiş hızla inip çıkıyordu ve komiser İspanya'da İç Savaş'ın ideallerinin kuruyup gittiğinin, vatanın kuşkucu ve egoist bir materyalizm içinde çamura saplandığının farkına varıyordu.

O gece, izlenimlerini nasıl bu kadar dizginleyebildiğine kendi de inanmamıştı. Avendaño kardeşlerin düşüncesizce ve asaletten uzak bir şekilde günahını temizleme ve pişmanlık seremonisi örneği araştırmaları esnasında onu engellediklerini ve aralarının açıldığını gördüğünde, bir anlık şaşkınlık yaşadı ve kendi öfkesinin içinde kayboldu.

Olaylar esnasında galeyana gelmeyerek indirmişti asıl darbeyi. Bir anda olası intikamını düşünmeye başladı, intikam soğuk servis edilebilirdi, onu illa sıcak yemek gerekmiyordu. Zaten bildiklerini hatırlayarak daha da keyiflendi ve Lorenzo Avendaño'nun çevresinde hâlâ araştırma yapabilirdi. Yine sezgileri doğru çıkmıştı, hep öyle çıkardı, evin oğlu sayesinde sonuca ulaşmasına çok kısa bir süre kalmıştı, bu durum La Maestranza'nın küstah sahiplerine iyi bir ders olacaktı, sağlam bir korku yaşayacaklardı.

Üniversite suikastlerinin de arkasında Lorenzo vardı, gücünü artıracabilecek tüm bilgileri yerinde kullanmış

gibi görünüyordu; olayları idare eden “beyin” ile ilişkileri, perde arkasında gizlenen, gerçekten etkili olan kişiye yaklaşmasını sağladı, böylece leziz bir intikamı kutlayabilme şansını elde etti.

Bu arada José Manuel bir sonuca vardı.

“Polis gücünü seremoniye getirmeyi düşünmüyoruz, öyle değil mi? Bunun için ne bir gerekçe ne bir emir göremiyorum, şimdiye kadar gerçekleşen her şey gönüllü olarak yapılmadı mı? Bu bir aile meselesi. Eğer bir gönüllülük yoksa seremoni de yoktur, bu durum artık beni çok sıkmaya başladı.”

Bu son cümleler direkt komiseri hedef almıştı, o da olduğu yere çakıldı, tepki veremedi.

“Sonunda yarın için daha küçük ama içten bir tören düzenlemeye karar verdik. Kardeşimiz José María ve Chema el Refilón’u yeni mezarlarına defnetmekle yetineceğiz.”

Komiser hareketlerine hâkim olamayarak bir anda geri döndü.

“Ne Refilón’u? O komünist gerillaların lideri değil miydi?”

“Komünist olup olmadığını kimse tam olarak bilmiyor,” diye açıkladı José Manuel. Gerilla lideri olduğu doğru. Toledo Dağları’nda kendi grubuyla birlikte aylarca saklandı. 49’a doğru yakalandı.

En büyük Avendaño, bu açıklamalardan sıkılmış ya da onun için bir anlam ifade etmiyormuş gibi bir anda yerinden kımıldadı. Konuşulan konu onu pek açmamıştı. Daha gözle görünür bir lezzet olarak, Raquel’in getirdiği *gazpachoyu*¹³ dikkatle yudumlamaya başladı.

Fakat bu sefer de Mercedes idareyi devraldı.

“Burgos’da cezaevinde öldü,” dedi Leidson’a dönüp. “Sanki ailesi yokmuş gibi, toplu mezarlığa gömmüşler, orada bulup buraya taşıdık. Artık sonsuz uykusunda

¹³ Domates, salatalık, soğan ve çeşitli yeşilliklerin harmanlanmasıyla oluşan bir İspanyol çorbası. C.N

José María ile dinlensin diye, rahipten çiftlikteki aile kabristanına defnetmek için müsaade aldık.”

Böylece iki kadavra oldu. Estrada haklıymış.

Michael Leidson, içinde gazpacho bulunan çinili seramik kâselerle dolu bir tepsiden Perales’e servis yapıyordu.

“Chema” zaten buralıydı, bu köyden ve bu çiftlikten. Refilón... “Bütün çocuklar, hepimiz burada birlikte oynardık,” diye ekledi Mercedes.

Ekmeğin kırıntıları, bir parça salatalık, domates ve soğanın karıştırılıp sıvı hale getirilmesiyle yapılan gazpachodan en son Benigno’ya servis yapıldı. Raquel yemek odasının köşesine doğru ilerledi, yemeğe katılanları oradan izleyip haklarında kendince fikir sahibi oluyordu.

Yirmi yıl önce bir gün, genç José María, ikizleri getirmesi için Mayoral’i göndermişti. Karakavak ormanının ötesinde, Quismondo yolunda, kalabalık bir grubun yaklaşmakta olduğunu görmüş. Yanlarında binek hayvanları da varmış. Havaya kaldırdıkları oraklar ve silahları parlıyormuş. Biraz sonra, büyük evin verandasının önünden geçmek için geri döndüğünde, Mayoral’in kullandığı kırmızı eski arabanın içinde, çiftlik çalışanlarının geldiğini görmüş. Bu büyük topluluğun önünde de Chema Pardo, Refilón ve Eloy Estrada yürüyorlarmış.

Komiserin öfkesi çok büyüktü. Kıp kırmızı kesilmişti, kan ter içindeydi; neredeyse kekelemeye başlayacaktı.

“Aklım bir türlü almıyor, böyle bir şeye inanmak çok zor. Rahmetli kocan ve komünist bir gerilla aynı mezarlığı kullanacak, yan yana yatacaklar ha!”

Cizvit inceden bir ironiyle araya girdi:

“Evet, aynı mezarlıkta, fakat ayrı tabutlarda olacaklar. Franco kadar faşist olmayınız lütfen komiser... Burada yapılmak istenen tek şey, aynı topraklarda büyüyen iki kişiyi aile topraklarına defnetmek.”

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Polisin ağız açık kaldı, hiç bu kadar kötü bir tartışma yaşamamıştı.

“Peki, öyleyse,” dedi José Manuel, *gazpachos*undan bir yudum alarak. “Bütün geceyi aynı konu hakkında konuşarak geçirmeyelim isterseniz. Zaman çok değişti. Artık önemli olan barışı korumak ve düzen zaten bize zaferi getirdi, elbette başka metotlar da olacak. Anlıyor musunuz, benim açımdan başka söz gerek yok...”

Komiser istemeye istemeye de olsa konuyu saptırmak zorunda kaldı.

Bu başkaldırıda çiftlik çalışanlarının başını çeken kim? Mutlaka biri olmalı, hep vardır.

Uzun bir sessizlik oldu, uzadıkça yoğunlaştı, ortama yapışık kaldı.

Ama Leidson hâlâ bekâret konusunun nasıl açıldığını hatırlamıyordu.

Gece yarısını düşünmeye başladı, defterine kaydedebilmek amacıyla olaylar silsilesini ve yaşadığı macerayı tüm detaylarıyla hatırlamak için kendini zorladığında, Komiser Sabuesa'nın işçilerin başındaki kişiyi sorduğunda başlayan o sessizliğe takıldı.

Ayrıca kaçamak bakışmalar yakaladığına şaşırıldığını da hatırlıyordu, muhtemelen duygu yüklüydüler, ama maalesef deşifre edememişti; Mercedes ile Benigno arasında ve Benigno ve José Ignacio Avendaño arasında enteresan bakışmalar vardı.

Daha sonra, hatırladığı kadarıyla, Cizvit, sebepsiz yere ilkel Hristiyanlık ve Akdeniz civarındaki, özellikle de doğulu Hristiyan cemiyetlerinden pek çoğunun bedeni aşktan gönüllü olarak feragat etmeleri hakkında fazlaca uzun, sıkıcı bir konuşma yapmaya başladı. Ve aniden, olayların sonuçlarının tamir edilemeyeceğini düşünmeksizin, kendilerini, bekâret hakkında gereksiz bir tartışmanın içinde buldular.

Aslında gerçekte bağışma ve tartışmalar sonlara doğru başladı, komiser sinirden deliye dönüp kendini

kaybettikten sonra o sıra dışı çıkışı yaptığında galiba.

“İbneler,” diye bağırdı Sabuesa. “Bunu bilmeseler de, inanmasalar da, bakire olmayan bir kadınla evlenmeyi kabul eden tüm erkekler ibnedir!”

Masada oturanların tepkilerini duydukça, sinirli el kol hareketlerini gördükçe daha büyük bir coşkuyla sürdürdü ısrarını.

İbneler, yitip gitmiş ibneler: tek düşündükleri kadının deliğine takılıp kalmak, bekâreti bozulmuş birinin kokusunu umursamıyorlar bile.

Herkes komiscere alık alık bakmaya başladı, acımaya başlamışlardı. Avendaño kardeşlerden biri bu kabul edilemez durum karşısındaki şikâyetini onu şiddetle kınayarak dile getirdi.

“Burada hanımcendilerin de bulunduğunu unuttunuz galiba komiser.”

Sabuesa, burada hanımcendi görmediğini söylemek üzereydi, onlara dünyanın hiçbir yerinde hanımcendi denemezdi. Ama kendini tuttu.

Leidson, odasının kapısının çalındığını fark ettiğinde o gün olanların özetini yazmayı bitirmek üzereydi. Saate şaşkınlıkla baktı: gece yarısını çoktan geçmişti.

Kapıyı açmaya gitti, Raquel koridorda karanlığın içinde bekliyordu.

“Eğer yorgun değilseniz,” dedi, “hanımcendi sizi bekliyor.”

Bundan saatler önce, sabahın sonlarına doğru, Michael Leidson La Macstranza Çiftliği’nin verandasındaki bambu koltuklardan birinde oturuyordu.

“Raquel size bir bardak su getirecek,” demişti kâhya.

Raquel? Doğal olarak annesini düşündü. Annesinin acele postayla gönderdiği mektup geldi aklına. “Transito’nun solunda,” diye yazmıştı Raquel L. Toledano, Samuel Levi isminde küçük bir cadde var. Greco Müzesi işte o cadde üzerinde. O Levi, Kral Don Pedro’nun haznedarıydı, sana bahsettiğim sinagogu o inşa etmiş. Bi-

zim akrabamızdı, çok yakın olmasa da, yine de akrabamızdı. Orası da bizim caddemiz, Samuel Levi Caddesi. Ama sakladığım anahtarın kapısını açtığı ev orada değil. Çok daha aşağıdaydı, San Juan de los Reyes'e ve köprüye daha yakın. Yani "eskiden öyleydi" demek daha doğru olacak çünkü yerleşim düzeni on sekizinci yüzyıldaki gibi değil artık. Anahtar da sadece anıların ve düşlerin kapısını açıyor.

Annesi mektubunda aşağı yukarı bunlardan bahsediyordu.

Onun, yayladaki kızıl gri manzarayı izleyişini düşünüyordu. Bir anda birinin belli belirsiz varlığını hissetti, kafasını çevirdi. Raquel bir bardak su getirmişti.

Suyundan büyük bir yudum aldı, ağzını buz gibi suyla doldurdu. Derin bir nefes aldıktan sonra suyunu içmeye devam etti. Eloy Estrada'nın La Prosperidad'da ikram ettiği üzüm likörlerinden sonra iyice susamıştı.

"Siz Raquel misiniz?" bardağı kadına geri verirken şöyle bir baktı.

"Biraz daha su ister misiniz?" dedi kadın

Yüksek oktavlı ama melodik bir sesi vardı, güçlü bir ses tonunun içinde ısıtılar ve biraz da utanmazlık gizli gibiydi; insanı tahrik edercesine hisli. Ama Leidson anında kadınla ilgili bu tanımlamayı düzeltti. Gerçekte bu kadında tahrik unsuru olabilecek hiçbir şey yoktu, genç bir görüntüsü vardı, fakat hâlâ ciddiyetle yas tutuyordu, renklerden ve takılardan uzaktı. Beyaz, doğal bir cildi vardı, dudakları boyasız, gözleri siyahtı, sahip olduğu hiçbir noktayı öne çıkarmamıştı. Genel olarak bakıldığında kışkırtıcı hiçbir tarafı yoktu, sadece kendine özgü bir dişiliği vardı, aydınlık bir kadındı, acı verecek kadar dişiydi. Sadece kendi içinde acı çekmiyordu, aynı zamanda varlığını her hissettiğinde, ani ve beklenmedik bir şekilde Leidson da acı çekiyordu. Bu ağır acıma duygusuna eşlik eden bir anlık bir titreme her seferinde beraberinde hayalleri de getiriyordu, gerçekleş-

meyecek ve sıcak hayalleri, içindeki kırılmalığı gözler önüne seren bir acıma duygusundan kaynaklanıyordu.

“Hayır,” dedi, “daha fazla su istemiyorum.” Ama şimdi ağzının içi daha da kurumuştı. Bu seferki ne susanılıktan ne de hayallerden kaynaklanıyordu. Kendini frenledi, göğsüne yayılan, kasıklarına kadar inen, orada kan hücum etmesine sebep olan ateşin önüne geçmesi gerekiyordu. Parmaklarından doğan absürd bir harekete engel oldu: önce habersizce Raquel’in elmacık kemiklerine dokunacak, beline doğru inecek, kadının vücudunda dokunabileceğı en uygun ve küstah yerlerine doğru ellerini kaydıracaktı.

Gözlerini uçsuz bucaksız vadi manzarasına çevirdi, yavaş yavaş sakinleşmeye başladı. Karakavak ormanlarının bulunduğı tepeleri, geometrik şekiller ve aşiboyalı, sarı ve kızıl renkli, farklı parçalar halinde sürölümüş tarlaları seyretti. Caneja’nın tablolarına benzediğini düşündü. Bu ressamla birkaç hafta önce tanışmış ve atölye çalışmalarına katılmıştı.

Raquel, “yirmi sene önce de siz La Maestranza’da mıydınız?” diye sordu yüzüne bakmadan.

Daha başını ona doğru çevirmeden kadın sorusunu cevaplamaya başlamıştı bile.

– Evet, buradaydım.

– Neler yaşandı?

Bakıştılar.

Michael Leidson kendinden emindi, kaçak dövüşüyordu ama ciddiye, kadın da rahatsız olmuş görünüyordu. Acaba erkeksi görünüşünden dolayı mı yoksa Leidson’un durumunu fark ettiğı için mi rahatsız olmuştu? Leidson da rahatsız mıydı yoksa kadının ondan rahatsız olduğunu mu fark etmişti? Durumu karşılıklı nasıl isterlerse öyle yansıtıyorlardı, ikisi arasında olup bitenler, dokunularak hissedilemeyecek, anlaşılması zor ve yoğun, ikisi arasında gizli saklı parlayan bir arzuydu sadece. Bu ya da benzeri zor bir durumda kal-

maya alışık değildi. Her ne kadar bir an için bile olsa o muhteşem anları gözünde canlandırmak paha biçilmez olsa da, bu tür sanrılar görmeye de hiç alışık değildi.

“Öğleden sonra üç civarıydı,” dedi Raquel, “ben yemek masasındaki bardaklara su koyuyordum. Evin beyleri öğle yemeğine başlamak üzereydi. Dışarıdan Mayoral’in sesi duyuldu, çılgına dönmüş gibiydi, José María’ya sesleniyordu. Verandaya çıktı, ikizlerden, yoldan güruh halinde gelen işçileri kontrol etmelerini istedi. Yemek odasından, açık kapılardan, evin her yerinden olup bitenler görünüyordu. Senorita Mercedes ve ben onu gördük.”

“O zaman kaç yaşlarındaydınız Raquel?”

“On yedi,” dedi kadın.

Dışarıdan Mayoral’in öfkeli sesi duyuldu.

Saat öğleden sonra üç civarıydı ve öğle yemeğine oturmak üzereydiler. Mercedes clinin tersini masa örtüsünün kolasında gezdiriyordu. İliç şüphesiz aklına bir şeyler gelmişti, çünkü kocasına bakarak gülümsedi.

Raquel, bardaklara soğuk su koyuyordu, ikisi de gözleriyle kızın su koyan ellerini takip ediyordu. Bardak suyun soğukluğuyla buğulandı.

Raquel ikisinin de bakışlarını fark etmişti.

Gözlerini kaldırdı, utanmış ama meydan okumaya da hazır gibiydi. Üçü de aynı şeyi mi hatırlamışlardı acaba? Sanırım öyleydi. Sanırım üçü de sıra dışı bir mutluluk anını hatırladılar, o sabaha karşı keşfedilen karanlık bir memnuniyetin zembereğinden boşalması gibi korkunç bir anı. Biarritz’den dönüşlerinden iki gün sonra, balayı da bitmişti.

Raquel de onları beklemek için Madrid’de kalmıştı. Madrid’deki gösterişli evin, Juan de Mena ve Alfonso XII caddelerinin kesiştiği noktaya, Retiro’nun karşı köşesine açılan heybetli bir kapısı vardı.

Avendaño kardeşler bu caddeden bahsederken, sadece politik sebeplerden değil aynı zamanda alışkanlıkla-

rından da kaynaklı, eski adı olan Alfonso XII'i kullanmaya devam ediyorlardı. Kim buranın yeni adı olan Niceto Alcalá Zamora'yı kabullenip kullanabilir ki? "Nice-to ismi, bir tür şaka ya da yerel bir dans ismi gibi," demişti en büyük kardeş José Manuel, huysuz bir kinaye ile. İşte bunu politik sebeplerle söylemiş olabilir; elbette, hiç şüphesiz bu sebeple söyledi.

Her ne sebeple olursa olsun, José María, büyük ağabeyinin inceden inceye alay ettiği konuyla ilgili o zamanlar çok moda olan bir fıkrayı hatırladı. CEDA'nın¹⁴ 1933 seçimlerindeki zaferinden sonra XIII. Alfonso, dönemin cumhurbaşkanı olan Don Niceto Alcalá Zamora'ya bir telgraf yollamış: "Ne CEDA, ne ceyo, ne cino. Niceto".

Ama yirmi yıl önce, o haziran günü, Raquel Mercedes'e baktı, Mercedes'in sıcak ve muğlâk gülümsemesiyle karşılaştı.

José María her ikisine de şöyle bir baktı. İkisi arasında kolalı olduğundan hışırdayan beyaz masa örtüsü, onu bambaşka beyaz hayallere götürdü, sanki rüyasına kar yağmıştı: koltuk ve sedirlere yazlık kılıfları geçirilmişti, o sabaha karşı Alfonso XII'deki görkemli evin salonu bambaşka görünüyordu.

Dışarıdan Mayoral'in sesi gelmeye başladığında sanki José María bir şeyler diyecekmiş gibi görünüyordu.

Yirmi yıl önce, José María Avendaño her gün yaptığı gibi, aynı yaz güneşinin altında La Maestranza'nın verandasına çıkmıştı ve çiftlik çalışanlarından oluşan büyük bir grup Quismondo yolundan yürüyerek geliyoru.

"Evet, on yedi yaşındaydım," diye devam etti Raquel. "Ben bu çiftlikte doğdum. Annem de öyle. Ve büyü-kannem Satur da. Yerli adam geldiğinde buradaymış, sonra da bu çiftlikte kalmış. O yerli buradaki çocukların dedesi oluyor. Ama tabi siz bu konuda hiçbir şey anlayamadınız değil mi? O da çok uzun bir hikâye..."

¹⁴ İspanya Özerk Sağ Konfederasyonu. Ç.N

“Estrada bana bir şeyler anlatmıştı,” dedi Leidson.

Kadın sinirli sinirli omuz silkti.

“Eloy mu? Size gerçekten Yerli'den mi bahsetti? Daha yirmi yaşındaydı o zamanlar. Peki, yirmi yaşında nerede olduğunu da anlattı mı size?”

“Hatırlamıyorum,” dedi Leidson.

Raquel küçük gördüğünü belli eden bir tavır takındı. Yeniden omuz silkti.

“Bayan Mercedes ve ben her şeyi gördük. İlk olarak yemek odasıındaydık. Sonra giderek yaklaştık, korkup el ele tutuştuk ve müzik odasına geçtik, Yerli'nin odasına, yani kütüphaneye ve giderek verandaya doğru yaklaştık. Küçük Bey José María verandanın parmaklıklarına dayanmıştı ve Mayoral'i ikizleri getirmesi için gönderdi. Karakavak ormanlarının bulunduğu tepenin ardında, Quismondo yolunda bir grup atlı tarafından durduruldu. Ellerindeki oraklar güneş ışığında parlıyordu. Mayoral ikizlerle geldiğinde, Beyefendi onları almak için geri döndü ve bizi gördü. Müzik odasıındaydık. Gülmüsedti. ‘Silahları getirdin mi?’ diye sordu Mayoral. Beyefendi, hayır, diye bağırdı, ne onlarla konuşmayı ne de onları öldürmeyi düşünmüyordu. ‘Eski arabayı al’ diye bağırdı Beyefendi, ‘deri bavul yemek odasında. Kadınları da yanına al, hadi çabuk!’. Ama Mayoral ısrar etti, efendisiyle birlikte kalmak istiyordu, ya da aslında onu da alıp gitmek. José María sinirlendi. ‘Burada emirleri kim veriyor, Mayoral? Hadi onları da alıp git buradan, çabuk ol!’. Mayoral geri çekildi. Acıdan ya da öfkeden gözü dönmüş gibi bir çılgılık attı. Koşarak dışarı çıktı, bir sandalyeyi yerinden kaptığı gibi kendine siper yaptı ve bizi evin dışına çıkardı.”

Raquel bir an durdu, bakışlarını gökyüzüne çevirip uzun yıllar öncesinde yaşadığı acının derinliklerinde kayboldu.

“Mayoral arabayı Quismondo yoluna doğru sürmeye başladı, kaçabileceğimiz tek yol orasıydı, verandanın

karşısından o tarafa geçtik. Asiler çoktan içeri girmeye başlamışlardı bile. Grubun önünde yürüyenleri tanımak çok kolaydı. Chema Refilón oradaydı ve bir de Eloy Estrada...”

Estrada’nın yirmi sene önce o gün orada olması nedense Leidson’u hiç şaşırtmamıştı.

Raquel çekince ya da ilgisizlik arası bir hareket yaptı. “Tam tamına yirmi yıl,” dedi, “bırak geçmiş geçmişte kalsın. Ama şimdi size de bir şey hatırlamıyormuşum gibi yapamam.”

Kısa bir sessizlik oldu. İlerideki tarlalardan hiçbir söylenti, dedikodu gelmiyordu. Sadece yoğun kokular...

“Eğer yorulduysanız,” dedi Raquel, “size odanıza kadar eşlik edebilirim. Biraz serinlersiniz. Senorita Mercedes bir buçuk saat içinde sizi öğle yemeğine bekliyor.”

Leidson koridor ve merdivenler boyunca Raquel’i takip etti.

“Estrada başka bir şey daha söyledi,” dedi Leidson, “ölüler yeni mezarlığa geçirilecekmiş, son kez tören yapılacaktı. Ha, bir de iki cenaze varmış.”

Birinci kattaki geniş avlu bölümünde serin suların mırıldandığı birkaç çeşme vardı, Raquel bir kapıyı açtı. Biraz uzaklaştı, dönüp yeniden Leidson’a baktı.

“Son kez olacak evet. İki cenaze olduğu da doğru. Eloy doğru bilgi vermiş, her zaman olduğu gibi...”

Ama Michael Leidson daha fazla bilgi istiyordu, anlatılan her şeyi not aldı.

“Yarın sadece,” diye başladı Raquel, “bir tane ama çok özel bir mezar hazırlanacak, burada, çiftlikte, Beyefendi José María ve Chema Refilón için.”

Leidson gözlerini kaldırıp kadını seyretti, kapı ağzında hareketsiz durmuş ona bakıyordu.

“Ama size olayların devamını ben anlatmayacağım. Daha sonra senorita Mercedes anlatacak. Biraz daha sabırlı olun lütfen.”

Odaya girdi, Leidson'a ihtiyacı olabilecek eşyaları nerede bulabileceğini gösterdi; dolaplar, askılar, yastıklar, soğuk su şişesi, banyo, zil. İhtiyacı olabilecek her şey odada bulunmaktaydı.

Leidson, kadını odadan dışarı çıkarken gördü, insanı mest eden bir havası vardı.

Dosyaların arasından bir kartpostal düştü, eğilip yerden aldı. Zaman içinde kullanılmaktan, dokunulmaktan eskimiş, matlaşmış siyah beyaz bir resim. Fakat Mercedes onun orijinal renklerini çok iyi hatırlıyordu. “Bazen onları görüyormuşum gibi geliyor,” demişti bir gün Raquel’e. Uzun yıllar boyunca bu fotoğraf bana hep, yirmi yıl önce yaptığımız o muhteşem balayını hatırlattı.

Gerçekten tüm detayları hatırlıyordu.

İlk kez Napoli’deyken dikkatini çekmişti, Capodimonte Müzesi’nde, Judith’in karlı gibi duran bembeyaz omuzları, yarı çıplak duran göğüslerinin altını çizen gölgeler bu güzelliği üzerindeki keten kumaştan ayırıyordu, yuvarlak hatları onun güzelliğini artırıyor.

Bu resimde Judith oldukça dekolteli, mavi bir elbise içinde parlıyordu. Acaba gerçekten parlıyor muydu? Aslında biraz parlak bir maviden yapılmış, biraz pırıltılı, azıcık yanardöner olan elbiseydi, kendi yoğunluğunun içine hapsolmuş gibiydi. Ama kumaşın üzerinde parlayan, onu aydınlatan tek şey mavi rengi değildi, Judith’in hizmetçisinin üzerindeki dekoltesiz, omuzları ve göğüsleri tamamen kapalı elbisenin yoğun kırmızı rengiyle uyum sağlayan, tablonun fonunu oluşturup yarı saydam bir gece hissi uyandıran karanlığın da payı çok büyüktü.

Hanımı boğazını düzgün bir şekilde kesmeye çalışırken, ya da geniş bir kılıçla temiz ve düzgün bir kesik aç-

mak için uğraşırken, hizmetçisi Ilofernes'i tutuyor, süt beyazı çarşaf lar kan damlalarıyla kirlenmiş, Yahudilerin düşmanı olan general bir çadırın içinde öldürülürken resmedilmiş.

Her zaman özenle koruduğu dosyanın içine koyup kapağını kapatırken, kartpostalın arkasında, otuzlu yılların sitilinde, ruhban okullarında kullanılan, keskin ama kararsız harflerle dolma kalemle yazılmış, silinmeye yüz tutmuş bir şekilde "Capodimonte, 1936, haziran" yazdığını fark etti.

Mercedes, biraz önce Amerikalının fazla gecikmemesi gerektiğini düşünürken, yazı masasının çekmecesinde o muhteşem balay ları ile ilgili bazı hatıralarını sakladığı dosyayı arıyordu, dosyanın içinde; kartpostallar, fotoğraflar, otel faturaları, restoran notları, sergi katalogları, müze kitapçıkları, tiyatro ve konser programları saklamıştı, minicik fakat balayından izler taşıyan çok değerli bir koleksiyonu.

Mercedes, bu hiç tanımadıkları adamın ziyaretinin onu neden bu kadar sersemlettiğini bir türlü anlayamıyordu: adı Leidson'du. Aslında iyi ki gelmişti çünkü tanıya çok şükür, yarın sabah son kez yapılacak olan merasime tanıklık edebilecekti. Bu Amerikalı bir tarihçiymiş, İç Savaş dönemi ve etkileriyle ilgili ya da benzer bir konuda çalışmalar yapıyormuş, yani en azından onu yemeğe çağırımlarını öneren Dominguín öyle söylemişti.

"Sempatik, akıllı hatta yakışıklı bile denebilecek bir tip," demişti Dominguín. "Bu durumu kayınbiraderin José Manuel'i öldürmek için kullanabilirsin ve sonra bu gringoyla ateşini söndürebilirsin, öyle ya, şimdiye kadar benimle yanmayı hiç kabul etmedin."

Mercedes güldü. Domingo Dominguín ile birlikte hep gülerdi, akşamdan akşama karşılaşmalarına rağmen onunla vakit geçirmekten hoşlanırdı, bazen Carabanchel'de¹⁵ Vista Alegre Meydanı'nda ya da Toledo Meyda-

¹⁵ Madrid'de bir yer. Ç.N

n'nda düzenlenen boğa g re lerinde kar ıla ırlardı, gördüğü matadorlardan bir kısmının Domingo tarafından yetkilendirildi ini   renirdi.

İki hafta önce, temmuz ba larında Domingo onu arayıp Juan de Mena Tavernası'nda    le yemeğine davet etmişti, çok zavallı bir bakış açısı vardı ama bu mevsimin en güzel g vecinin orada yapıldığına dair garanti vermişti.

 Domingo, lütfen, hayatımda hiç güveç yememi  ol-sam bile,  demişti,  sen benim için fazla gelenekselsin. 

Domingo kahkahalara bo uldu ve  hımm, demek fazla geleneksel.  nemli değil, aslında ben de seni Horcher'a götürmek istiyordum, orada yemek tam anla-mıyla bir zevk. Ama ak am st  altıya kadar vaktim var, çünkü o saatte Vista Alegre'nin  i esine gideceğim. 

Böylelikle tavernada yemek yediler. Gerçekten çok lezizdi. Domingo kendine tanrının l tfu olarak gördüğü g ve ten ısmarladı. Mercedes de dağlardan getirtilmi  jambon ve gerçekten nefis bir sebze güveci ısmarladı. Mercedes için buraya gelmek çok kolay olmuştu, Alfonso XII'deki evinin iki sokak ötesindeydi, d   n nce Horcher gerçekten çok uzakta kalıyordu.

Yemek boyunca Domingu n ona Amerikalı bir tarihçiden bahsetti, adı Michael Leids n olan bu tarihçi, La Maestranza'da yapılan merasimle çok ilgileniyormu . Onunla iki sene önce Hemingway'le yedikleri bir ye-mekte tanı mı lardı. Mercedes bu törenin son kez yapı-laca ını, artık bu döneme bir son vermenin zamanının geldiğini söyledi, sonunda Jos  Manuel ile bu durumu konu mu , o savaşın yaşadıkları yerde sürekli tekrar edilmesinin her ikisinin de anılarını canlı tutup zarar verdiğine onu ikna etmeyi ba armı tı, bu sebeple bu kanlı hatıra bu yaz artık bir son bulacaktı.

Sanki her şey daha d n ya anmı  gibi hissediyordu ikisi de.

O zamanlar on altı, en fazla on yedi yaşındaydı. Arabasının koltuğunda kayboluyordu, amerikan bir Graham Paige'i vardı, oldukça büyük, ağırbaşlı, heybetli bir arabaydı, hiç şüphesiz milisler tarafından ele geçirildi ya da el koyuldu. Aşağı yukarı onun yaşlarında iki kişinin arasında elleri bağlanmış ayakta dikiliyordu. Henüz mavi üniformayı girdirmemişlerdi. Subay olduklarını gösteren o mavi gömleklerle, palaskalar ve yeni uzun tüfekleriyle donanmışlardı. Komünist Parti'ye mensup bazı gizli polisleri de yanlarında tutuklu olarak –o gün Juan Mena'nın tavernasında, Mercedes Pombo'nun melankolik güzelliğini seyrederken bu tür olaylar yaşayacağı aklının ucundan bile geçmezdi, o zamanlar daha gizli polis denmezdi, çok sonraları ortaya çıkan ve kullanılmaya başlanan bir kelime bu, tamamen bir tarih hatası– Komünist Parti'nin özel hapishanelerinden birine götürüyorlardı. Araba sirenlerini çalarak tüm hızıyla Alcala'dan bağımsızlığa doğru gidiyordu, Serrano'ya doğru ilerlemeye devam ettiler. Onu öldürmeye nereye götürdüklerini sordu, ama hiçbir şey onun düşündüğü gibi olmayacaktı. Bu olayların üzerinden yirmi sene geçtikten sonra çıkarımlar yapmak kolaydı elbette. O zamanlar Komünist Parti'den Mije ya da Delicado takma adını kullanan Endülüslü bir kodaman içerideki gizli polisleri çıkarmayı başardı ve özgürlüklerine kavuşturdu. Adının Antonio Mije olduğunu hatırlar gibiydi. Galiba bu adam matadorluk da yaptı, elbette, hatta Dominguín'lerden birinin oğluydu. Bu sayede kurtuldu ve öbür tarafa geçti. Ama o gün, amerikan arabası durmadan sirenlerini çalarak Serrano'ya doğru ilerlerken, Domingo, kendi yaşındaki çocukların, kahramanların, batının adalet dağıtıcılarının utanmış suratlarına bakmak için kafasını kaldırdı ve o anda son hız önünden geçmekte oldukları dükkânın adını görüp Serrano'da olduklarından emin oldu, Goya'ya giderken sağ tarafta kalan bir tuhafiyeciydi, adı da Gloria de las Me-

didas'tı. Onu görünce Domingo'nun yüzüne bir gülümseme yayıldı ve düşünmeye başladı, gördüğü son parıltıyı, en son kime göz kırptığını düşündü, -çünkü öleceğinden hiç şüphesi yoktu, bu onun son araba gezintisiydi, "gezinti" kelimesini büyük harflerle yazmak lazım, muhteşem bir kelime oyunu gibi, çünkü bu onu öbür tarafa götürecek olan bir geziydi- öldükten sonra gördüğü son ayrıntı gözlerine hapsolmuş olacak ve bu son gördüğü isim biraz fazla zarif, biraz fazla süslü kaçacaktı, sonsuzluğa götürmeye yakışmayacak bir isim, La Gloria de las Medidas, ya da mağaza vitrinlerinden birinde dikkatini çekmiş olan bir reklam ya da bir tabela gördüğünü hayal etti: Murillo'nun¹⁶ küçük melekleri, tombul harem ağası, bir kadının havaya kaldırdığı siyah ince çoraplı güzel bacakları, sanırım hızla akıp geçen yaz boyunca gördüğü en etkileyici manzaraydı, siyah ince çoraplı güzel bacaklar, çoraplardan sonra bacakların arasında ne olduğunu da herkes bilirdi, yüzüne yine o bilindik gülümseme yayıldı, sonu gelmeyecek gibi: *sursum pene*¹⁷ dedikleri bu olsa gerek, diye düşündü Domingo ama acımasız, onursuz, aynı zamanda ölçüsüz, sorumsuz genç militanlar ve askerler ona bakmaya başladılar, aralarından biri küçümseme ile onu ittirdi ve bir diğeri de çok sinirli bir şekilde, "salak domuzcuk bu olmalı, daha da koca kışlı olacak, çok uğraşacaklar seninle daha, sen böyle saçma sapan gül şimdi böyle amaçsızca, seni çok kötü günler bekliyor..." diye uyardı.

"18 temmuzda Quismonda'da ne yaptınız?" diye sordu Mercedes Pombo'ya. Yazın keyfini çıkarmak için çok az yer var. Juan de Mena Tavernası'nda öğle yemeklerini bitirdiler.

Mercedes ona, haziranın ortasından temmuz başına kadar İtalya'da balayında olduklarından bahsetti. Da-

¹⁶ Bartolome Esteban Murillo (1617-1682), İspanyol Barok ressam.

¹⁷ Acıdan bir an için başını kaldırmak. Ç.N
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

ha sonra birkaç günlüğüne Paris'e gidip, oradan da yazın geri kalan kısmını geçirmek için, Avendaño geleneklerini bozmamak için Biarritz'deki yazlık evlerine geçtiklerini anlattı. Aile gelenek ve miraslarının sonsuza kadar bu şekilde süreceği düşünülür, sen onların meyvelerini yersin, bazen de önceki evliliğinden kalanları sürdürürsün.

Saturnina, kısaca Satur artık iyice ihtiyarlamıştı ama mutfakta hâlâ benzersizdi, Madrid'den iki hizmetçiyle birlikte gelmişti. Tamirci üstü açılan Oldsmobile'ı kendi getirmişti, José María onu geri göndermişti çünkü ona ihtiyacı yoktu, arabayı kendi kullanmaktan çok hoşlanıyordu.

Bu arada da Madrid'den gelen haberler hiç de iç açıcı değildi.

Bütün balayları boyunca pek çok kötü olay duymuşlardı. José María radyodan biraz bilgi alabilmek için uğraşıp duruyordu. Akşamüstleri yeni çıkan İspanyol gazeteleri alabilmek için Casino'ya yakın bir yerlerde bulunan gazete büfesine kadar gidiyordu. Uzaktan Fal Conde görülebiliyordu, Karlist casuslarının etrafında dolaştığı barlar sanki harita üzerinde işaretlenmiş gibiydi, tahmin edilebiliyordu.

10 temmuza doğru en büyük ağabeyleri olan José Manuel Madrid'den aradı. Sesi çok telaşlı geliyordu, her şeyi yanlış anlamıştı. Yakında gerçekleşmesi mümkün olan bazı olayları öngörebildiğini söylüyordu. Konuşmaların sonunda dönmeye karar verdiler. Bu sadece bir önseziydi ama hızla bavullarını toplayıp arabayla Madrid'e gittiler. Birkaç gün sonra Eusebio Oliver isminde doktor bir arkadaşlarının evinde akşam yemeği yiyorlardı. Bir süre sonra sıcak bir tartışma başladı ve biri "artık askeriyeden bahsetmenin zamanı geldi," diye bağırdı, "sıkıyönetim başlamalı, etraftaki bu ya da şu partilerin aşırılıkları bir son bulmalı". Daha sonra yemek masası muhabbeti uzadıkça o da zamanla biraz

daha sakinleşti. Federico García Lorca onlara, bitmek üzere olan bir eserini okudu, *Bernarda Alba'nın Evi*. Lorca o gece sürekli Granada'ya gitmekten bahsetti, "orada daha sakin ve huzurlu olacağım," dedi, "eğer bir şeyler olursa, Madrid gibi katı bir şehirde olmaktansa Granada'yı çok daha güvenli buluyorum."

Bu düşünce José María'da tepki yarattı ve sabaha doğru eve döndüler. Mercedes'e, "neden birkaç günlüğüne çiftliğe gitmiyoruz? Bakalım orada neler oluyor. Her şekilde Madrid'de olduğundan daha iyi hissedeceğimize eminim," dedi.

"Ve ertesi gün, inan bana Lorca öyle dedi diye, çiftliğe gitmek üzere yola çıktık."

O esnada tavernadan çıkmışlar ve yürüyerek Juan de Mena ile Alfonso XII'nin kesiştiği köşedeki evin önüne gelmişlerdi bile. Ve Domingo Mercedes'e:

"O gün gerçekte neler oldu? Bana hiç anlatmadın," diye sordu.

"18 temmuz akşamüstü üç civarlarıydı, La Maestranza'da öğle yemeği için masaya oturmak üzereydik. Raquel suları dolduruyordu."

Ama birden durdu. Olayları anlatmaya nasıl devam edeceğini bilemiyordu.

Daha doğrusu gayet iyi biliyordu; öncesini, nasıl devam ettiğini... Bu onun için bir ritüel gibiydi ve daha fazla devam edip aynı acıyı yaşamak istemiyordu, artık bu konuya ilgisini kaybetmişti. Gerçekten de bu binlerce kez tekrar tekrar yaşanmış bir hikâyeydi, tekrarlandıkça sıkıntıları artmış ve sonunda şifrelenmişti. İçinden yeni bir sürpriz ya da bir keşif çıkamazdı, aynı formda başlayıp yine bilinen acı anılarla son buluyordu. O zaman Mercedes bu hikâyeyi bambaşka bir şekilde anlatmaya karar verdi. Capodimonte bölümünden başlayabilirdi örneğin, Judit'in resminin tasarlanması anlatabilirdi. Ya da sonraki gün Biarritz plajında yaptıklarından. Bin farklı yerde de başlasa her şey ay-

nı şekilde son bulmayacak mıydı? Her şey silahlı ve tırpanlı adamların Quismondo yoluna çıktığı zaman başladı. İler ne şekilde olursa olsun temmuz ayının o akşamüstü insan varlığının bomboş kaldığı bir andı, sanki hep böyle oluyordu, bu hikâyeyi bir kez daha anlatmaya başladığında Mercedes can sıkıcı bir şekilde acı sonuyla karşı karşıya kalıyordu, bir hikâyenin gerçekliğiyle, gerçek bir olayın hikâyesiyle değil. Sanki önemli olan sadece yirmi sene önce, 18 temmuz akşamı yaşananlar değil, aynı zamanda hikâyenin içindekilerdi. “Bir varmış bir yokmuş” özerk bir parçası gibiydi. Bu hikâyenin gerçekte hilelerle dolu olduğunu, içinde doğrudan çok yalan barındırdığını kendisi de biliyordu.

Her zamanki gibi anlatmaya başladığında bir bezginlik hissetti, sanki ailevi hikâyeleri tanrı gönderiyordu –saat akşamüstü üç gibi öğle yemeğine başlamak üzereydik– bu sinsi kodlamaya çaresizce boyun eğmek zorundaydılar. Mercedes bir anda bambaşka bir hisse kapıldı. Yepyeni, daha yazılmamış. Sanki buharla cama yazılmış gibi ifşa ya da ilan edilen o soğuk haberi hatırladı. Çektiği susuzluğu, Raquel’in elleriyle koyduğu soğuk bir bardak suya çektiği hasreti hatırladı.

“Ne için devam edeyim Domingo? Sen de ölümün ne olduğunu biliyorsun.”

“Ben de bu sebeple soruyorum zaten. Evet, ne olduğunu biliyorum, bu yüzden de bu kadar korkunç bir cezaze merasimini sürekli organize etmekteki ısrarınız bana garip geliyor.”

Mercedes hemen sert bir ifade takındı.

“Bunu hiçbir zaman ben istemedim. Bu José Manuel’in marifeti biliyorsun.”

Evet, bunu biliyordu gerçekten, kabul etti.

“Zaten bu sene son kez yapılacak,” diye devam etti kadın. “Şu yakışıklı gringo arkadaşına söyle de gelsin, korkunç bir İspanyol mirasına tanıklık etsin. Bunu da bir kitabında yazar artık.”

Bu olay aşağı yukarı on beş gün önce yaşanmıştı.
“Capodimonte, haziran, 1936.”

Mercedes Pombo Napoli Müzesi’nden bir tablonun siyah beyaz reproduksiyonu olan kartpostala geri dönmüştü. Yirmi sene önce yazdıklarını yâd ediyordu.

Her zaman Napoli’ye bir kez daha gitmek istemişti. Napoli’ye ve Floransa’ya: Uffizi’lerin¹⁸ arasında da Judit’in bir benzeri vardı. Ama hayır, onun kadar olamazdı. Napoli’deki daha canlı aynı zamanda daha zalim bir hatıranın parçasıydı. Akdeniz’in büyük şehirlerini sevmekte, hiç vazgeçmemişti. “ilk gördüğümde sevdim bir kere, fakat yine de insan neminden kaynaklanan o du-man, kentsel ormanlar, rastgele kurulan ilişkiler beni her zaman tedirgin etmiştir. Fazlasıyla haykırış, fazlasıyla ateşli bir dil, umumi alanlar ve dilsizlik... Ben oluklar arasındaki keskin sırtlara düşen kuzey ışıklarını ve daha detaylı sınırları tercih ederim, ama içleri daha sıcak, özü daha aydınlık, daha sessiz olmalı.”

O ilkbahar, Alfonso XII’deki evin kızları ve hizmetçileri, çift balayına çıkmadan önce “Napoli’de savaşa gitmeye hazırlanan asker” şarkısını söylemişlerdi. Ve Napoli’deki Capodimonte Müzesi’ne yalnız gitmişti. José María’nın o gün bir röportajı vardı, şimdi kimle olduğunu hatırlamıyordu Mercedes; bir profesör ya da bir fîlo-zof. “İtalya’nın Ortega y Gasset’i¹⁹ gibi biriydi, hatta daha da iyisi” kocasının böyle dediğini hatırlıyordu Mercedes. Bu sebeple Capodimonte Müzesi’ne yalnız gitmişti. Hemen hemen hiç kimse yoktu, sadece köşede uyuklayan yaşlı bir adamcağız vardı. Mermer yer ve merdiven karolarının üzerinde çıkardığı topuk sesleri eşlik ediyordu ona, “benim önümden giden ve aynı zamanda beni takip eden garip bir gürültü yaratıyorlardı. Ve bir anda o resim ile karşılaştım. Önünde durdum,

¹⁸ Floransa’da bir sanat müzesi. Ç.N

¹⁹ Jose Ortega y Gasset. (1883-1955), İspanyol filozof ve denemeci.

beni çok etkilemişti, açıkça görülen konusu yüzünden de değildi üstelik resmin adı "Judit ve Holofernes"ti. Resmin geleneksel bir konusu ve ismi vardı. İki gün önce Roma'da, bu kez José María ile birlikte Caravaggio'nun²⁰ aynı türden bir resmini görmüştük. Konusu değil ama içerdiği vahşi davranış biçimi, bahsi geçen vahşetin uygulanışındaki sakinlik, bu soğukkanlı cinnet nöbeti, Judit'in gerdanındaki kışkırtıcı açıklık, hizmetçisinin tazecik güzelliği ve Holofernes'i gaddarca tutuşu o resimdekiyle büyük benzerlikler taşıyordu. Her ikisi de farklı bir duyarlılıkla, farklı bir havayla da olsa memnuniyete yakın bir zevkle, Süryanilere adanmıştı. Ressamın adını görmek için yaklaştım, bu resmi çizen bir kadınmış; Artemisia Gentileschi. Kullanılan tuval karşısında dondum kaldım, üstüne resmedilen kızgınlık yüzünden sanki patlayacak gibiydi, insanlar uzaktan beni de endişeli ve meraklı gözlerle incelemeye başladılar, iki ihtiyarın yüzünden, uzayan bu hareketsizliğim yüzünden ihtiyatlı bir endişeye kapıldıkları belli oluyordu, sanki tuzdan bir heykele dönüşmüşüm gibi korku hissettim, maalesef her şeyin yanından kolayca yürüyerek uzaklaşılıyor, işte oradaki benim ruhumdu, bir tuz çölünde ve hayallerimin içinde..."

"1936 haziranının o sabahında Capodimonte Müzesi'nden, Artemisia Gentileschi'nin yaratmış olduğu o etkileyici tabloyu düşünerek ayrıldım. Sanki bambaşka bir dünyadaydım, şaşkındım ve bir o kadar da karışkıktım.

Sonuçta yaşadığım olayların dağınıklığından dolayı şaşkındım.

José María beni otelin yemek salonunda bekliyordu, o kadar eski bir yapıydı ki koridorları karanlıktı ve insanda labirentteymiş hissi veriyordu, salondaki mobilyaların bir kısmı maun ağacından, bir kısmı da pey-

²⁰ Michelangelo Merisi da Caravaggio (1571-1610), dini resimleriyle tanınan İtalyan ressam.

gamber ağacından yapılmıştı, güneşin çekilmesiyle birlikte organize kıyafetler içindeki hassas hanımlar ve ceket giymiş bıyıklı beyler salona inerler, piyano çalıp tannmış aryalardan söylerlerdi.”

José María Avendaño, yemek salonunun ortasında yuvarlak bir masada yalnız başına oturuyordu, bütün kadınların gözü onun üzerindeydi. Herhangi bir erkek tarafından eşlik edilmeyen kadınlar, özgürce hatta yüz-süzce gözlerini ona dikmişlerdi. Bir de daha cesur, küstah, hatta kışkırtıcı olanları vardı, yanlarında onlara eşlik eden eşleri, babaları, sevgilileri ya da erkek kardeşleri olmasına rağmen kaçamak bakışlar atmakta hiçbir sakınca görmüyorlardı. O'ndan ve çekingen pırıltısından çok hoşlanmışlardı; bu dişilerin ondan ne kadar etkilendikleri gözle görülebiliyordu, onlara göre José María'nın arsız güzelliğini seyretmek için feodal bir hakları, gerekçeleri ve ondan yararlanma hakları vardı.

Oysa o bambaşka bir kadını bekliyordu, bunu da hissettiriyordu. Anlayıştan yoksun bir sabırsızlığı, utanmazlığı ve kibri vardı; soğuk ve sek bir martiniden birkaç yudum aldıktan sonra çevresindekilere daha hırçın bakmaya başladı. Henüz gelmekte geç kalmamış o kadına sunmak için hazırlattığı lekesiz, bembeyaz masa örtüsünün üzerinde kırmızı şarap bütün muhteşemliğiyle parlıyordu: bütün havasından ve erkeksi aurasından bir kadını beklediği fark ediliyordu.

Giderek daha cezpedici bir hal almaya başlamıştı ve bütün kadınların gözleri ona çevrilmiş durumdaydı, meraklarından aralarındaki öğrenciler bile ona bakmaya başlamıştı, herkes giderek daha da hırslanmıştı sanki. Mercedes kapının eşiğinden girerken, yemek salonunun camlarından, çini bir saksının içindeki canlı bir palmiye ağacının arkasında yarı yarıya saklanmış gibi görünen kocasını gördü.

Bembeyaz masa örtüsünün üzerindeki kırmızı şarap ona, Holofernes'in yatağındaki kan lekelerini hatırlattı.

Kıpkırmızı oldu, o ana kadar bilmediği, tanımadığı bir duygunun çok kaba ama aynı zamanda masum bir zalimlikle ona saldırdığını hissetti: bu erkekle ilgili alışılmışın dışında ve boğucu bir hassasiyet içeren düşüncelerini isimlendirmek çok zordu.

Sevgilisiymişim gibi girmeliyim, diye düşündü Mercedes ve kendimi ona öyle sunmalıyım ki bütün hanımlar ve beyler görsün, yemek salonunda masumiyetimi kırmızı bir çiçek gibi sunuşumu görmeyen kalmasın.

Son anda bunun yakışksız kaçacağını düşündü, sadece yapmacık değil aynı zamanda oldukça bayağı görünürdü.

Heyecandan yüzü kızardı.

Tam o anda, yemek salonundakileri müzikle biraz daha keyiflendirmeyi seven küçük bir orkestra bir tangonun ilk notalarını çalmaya başladı.

Mercedes'e bu bir işaretmiş gibi geldi çünkü çalan şarkının adı El Caminito'ydu.²¹ Yemek salonuna girdi, müziğin ritmi iyice coşmuştu. 1934 yazında Santander'deki Magdalena Tenis Kulübü'nde José María'yla tanıştıklarında çalan şarkıydı bu.

*Sonunda sen geldin,
Karanlıktan aydınlığa
Delikanlı sabrım tükenmeye yüz tuttuğunda...*

O zamandan beri hiç akli karışmamıştı. Tüm olaylara rağmen hiç tereddüt etmemişti.

Bugün 17 temmuz 1956, salı. Şimdi o sözlerin El Caminito'nun sözleri olmadığını gayet iyi biliyor. 1934 yazının o güzel gününde çalan tangonun sözleri çok farklıydı.

*Zaman o patika yolu sildi
Hani bir gün birlikte yürüyüp geçtiğimiz...*

²¹ Patika, küçük yol. Ç.N

Ama her zaman tangoların sözleri ve şiir dizeleri anıların üzerinde bambaşka bir etki bırakır. Hiçbiri birbiriyle karşılaştırılamaz, ama hepsi güncellenir.

Bugün Maestranza'daki odasında o günleri yeniden yaşadı. Tenis Kulübü, çalan tango, José María Avenaño'nun varlığı, aniden kan akışının hızlanması, –lüt-fen beni dansa kaldır, noolur benimle dans et!– ve elbette Pedro Salinas'ın²² dizeleri.

*Seni gördüğümde öpmek istedim
Bakireler bana senden bahsetmişlerdi
Günler ve köpükler
Bulutlar ve aşklar
Kaybettiğim her şeye seninle kavuştum*

İlk buluşmaya başladıkları günlerde José María ona Salinas'ın önceki sene yayımladığı, *Sana Gelen Ses* isimli şiir kitabını hediye etmişti. O zamandan beri, o ilk hediyeden beri Pedro Salinas, aşk hikâyelerine yoldaşlık etmişti. Hikâyelerini özetleyebilecek iki önemli detay vardı: Salinas'ın dizeleri ve San Agustín'in şiirleri. Ama elbette bunları o zaman söyleyebiliyordu, şimdi durum farklıydı: zaten artık hiçbir şey hikâyelerin ruhani düzenine tat katamazdı.

O gün Mercedes Napoliten Otel'in yemek salonundan içeri girdi, neşeli ve kararlıydı, satranç tahtası gibi dizilmiş yer karolarının üzerinden atlayarak, beklenmedik bir şekilde bütün sorumluluk duygularından arınmış, oradaki tüm kadınların kıskanç bakışlarını kendine çekeceğinden emin, erkeklerin bakışlarından memnun bir halde ilerledi.

Kocasını onu görünce ayağa kalktı, ona akkor haline gelmiş bir kadeh kırmızı şarap uzattı, oturabilmesi için

²² Pedro Salinas y Serrano (1891-1961); 27 Kuşağı diye de bilinen iç savaş kuşağının en önemli şairlerinden.

sandalyesini de çekti. Tango hâlâ devam ediyordu, melankolik dizeler havada uçuşuyordu: “O gittikten sonra, bir daha hiç geri dönmedi...”. Bütün bakışlar konsantre olmuş, bu güzel çifti izliyordu.

Her ikisi de aynı anda aynı şeyi düşünmüşlerdi, bunu sonradan birbirlerine itiraf ettiler. “Bu kadın bana tam anlamıyla sahip olamayacağını bir bilseydi,” diye düşündü José ve Mercedes de aynı anda, “bu adam sadece onun olmadığını tahmin edebilseydi...” diye geçirdi içinden.

Ama sebebini tam olarak bilmeseler de birbirlerine aynı anda güldüler. Birkaç saat sonra ayrılacaklarını bilseler bile, yeniden birbirlerini gördükleri için mutlu olduklarını biliyorlardı.

Mercedes oturdu, ona baktı ve yeniden gülmeye başladı. “Benim doymak bilmez bir iştahım var,” diye mırıldandı.

José María, bu gözlerdeki kâhince ışığı hemen fark etti ama böyle parlamasının sebebini anlayamadı, vaatlerle doluydular, ama bu vaatlerin de ne olduğunu çözemedi. Capodimonte’deki Judit’i görmenin verdiği hazla Mercedes’in böyle neşelendiğini elbette ki bilemezdi.

“İştah?” dedi. “Sen iştahlısın. Doymak bilmez. Bunu San Agustin’e sormamız gerekebilir.”

Bu Mercedes’e barbarlık gibi gelmişti ama kendini tuttu. Bir garson siparişlerini almak için masalarına yaklaşıyordu.

Daha sonra da söyleyeceklerini unuttu çünkü José María, Benedetto Croce²³ ile yaptığı röportajdan bahsetmeye başladı. Ama Mercedes onu dinlemiyordu. Bu çok üzücüydü çünkü; Mercedes Pombo’nun bu dikkat eksikliği, diktatörlerin gölgesi altında yaşamak zorunda kalan filozofların ve entelektüellerin en genel, en te-

²³ Benedetto Croce (1866.1952), italyan eleştirmen, filozof ve politikacı. Şiir estetiği çalışmalarıyla tanınır.

mel görevlerinden bahseden konuşmanın içeriğini ka-
çırmasına sebep oluyordu. *Finstere Zeiten*, "Karanlık
Çağlar," dedi José María.

O seviyede elinizde olan malzemenin önemini anla-
manız mümkün değildir, Mercedes'in o dikkat eksikliği
yüzünden bu bölümün etkisini artırmak için sahte bir
kısım eklemek zorunda kalabilirdik: çok riskli olabilir
ama maalesef metindeki bir kısım diyalogu hikâyenin
dışında bırakmak zorunda kaldık.

Ve işte bu yüzden Mercedes'in Napoli macerasından
bahsedip duruyoruz, burada tek ayrıcalıklı olan konu,
elbette, María Avendaño'nun ölümü, çünkü onun konu-
muzla ilgili en önemli anısı bu. Her neyse, bu şartlar al-
tında Napoli'de yedikleri öğle yemeği esnasında, Merce-
des'in amnezisi ve dikkat dağınıklığı yüzünden, José
María bir süreliğine ortadan kayboluyor. Hal böyle
olunca biz de Avendaño ve Croce arasındaki bu tartış-
ma konusu, ne kadar ilginç olursa olsun, unutulduğu
için bir kenara bırakmak zorunda kalıyoruz. Ama belki
de daha sonra başka bir belge ya da şahit bizim bu bö-
lümeye yeniden dönmemize yardım eder ve konuşmayı
açıklığa kavuşturabilir.

Sonuç olarak o gün Mercedes Napoli'de kocasını din-
lemedi. Siyasetli, felsefeli, konudan konuya atlayan
uzun bir konuşmanın geldiğini anlayan Mercedes, bu-
nu kesebilmek için kendini beğenmişliğini ortaya dö-
ken bir hareket yaptı.

"Artemisia Gentileschi hakkında ne biliyorsun?" di-
ye sordu umursamazca.

José María, liberal düşüncelerini yansıtmaya çalışır-
ken, sözlerinin bir anda böyle kaba bir şekilde kesilme-
sine şaşırılmıştı. Ayrıca hafızasının gereksiz bilgiler kıs-
mında bulunan bir kadının adının bu kadar spesifik bir
soru olarak ona yöneltilmesine de çok şaşırılmıştı.

"Bir arkadaşın mı?" diye sordu.

Mercedes de ona açıklamaya başladı.

Capodimonte Müzesi'ni ve Gentileschi'nin resmini anlattı. Roma'da Caravaggio'nun da benzer bir temada yaptığı bir resmi gördüklerini hatırlattı. Resimleme biçimlerindeki farklardan bahsetti. Judit'in dekoltesini ve hizmetçisinin duru güzelliği karşısında ne kadar etkilendiğini, bu resmin ona hissettirdiklerini anlattı.

Diğer taraftan da ana meseleyi sakladı: bu barbar sahne karşısında ruhunun derinliklerinde bir şeyleri tetikleyen o cinsel ateşi kendine sakladı. Ona verdiği sıra dışı zevki, maceraya kaşı duyduğu hasreti, ilk görüşte hissettiği yakışık almayan ve açıklaması imkânsız duyguları ve bunları keşfedişinin ona etkisini sakladı.

José María, Artemisia Gentileschi hakkında ne diyeceğini bilemedi, ama gidip bir bakacağına söz verdi.

"Bunun yanına Judit hakkındaki her şeyi biliyorum galiba. Yani hemen hemen her şeyi. Sana da anlatmamı ister misin?"

"Evet, lütfen anlat bana," dedi Mercedes.

O anda çalışkan, özenli ve esprili garsonlar öğle yemeklerinin ilk tabağını servis etmek için gelmişlerdi. Karidesli tortellininin aroması o kadar nefisti ki Mercedes'in neşesi ikiye katlandı: bu fiziksel bir şeydi, tutkulu, boğazını düğümleyen, göğsünü sıkıştıran bir histi, sanki ağzı sulanmaya başlamıştı.

Ama gerçekten ağzı sulanmaya başlamıştı.

"Bu ne kadar lezzetli olmuş," dedi heyecanla.

Tam da José María'ya olup bitenlerin tam bir barbarlık olduğunu söylemek üzereydi. Mercedes de yemeğe başlamadan, onun elinden tutup yemek salonundan çıkarmaya karar vermişti, odaya koşup, rahatsız edilmemelerini isteyecek ve kapıyı kilitleyecekti, perdeleri kapatacak, yatağın başucundaki şifoniyerlerin üzerindeki lambalardan birini yakacak, temizliği, yeni evlilerin yattığı çift kişilik yatakta saflığı simgeleyen bembeyaz çarşaflara kendini atacak, neşe içinde; "gözlerinin önünde soyunacağım, senin dinçliğine kendimi tama-

men açacağım,” diyecekti. “Biliyorsun ben aslında böyle konuşmam, cinsel çekiciliğin hakkında söz söyleyemem, ama gerçekten sana aidim, sonunda, içimde kaybol, bana sahip ol, beni kutsa...” diyecekti.

Ama “bunu San Agustin’e sormalıyız,” deyivermişti José María.

San Agustin, balayları öncesinde her yerde onları takip etmişti sanki. İki yıl boyunca, cicim ayları boyunca onları hiç yalnız bırakmamıştı.

Evlenmeden önce bir gün Mercedes, hararetli bir okuyucu olan, Hipona Başrahibi’nin²⁴ kitaplarını yorumlayan ve bir sofü olan Peder Jacinto Rúperez’e günah çıkartırken bazı nazik konular hakkında sorular sormaya başladı. O’na Avendaño’ların en genç olanıyla evleneceğini söylediğinde, pederin, ona Hıristiyan evliliklerindeki sorunları ortaya koyan Agustin eserlerinde yoğun ahlaki ve teolojik çalışmalardan bahsetmeye daldığını gördü, *de amor conjugali*²⁵ ve *de conguis adult-rinis*²⁶ isimli kitapları karıştırmaya başlamıştı bile.

Peder Rúperez Mercedes’e evliliklerde pek çok kuralın göreceli olduğunu bin kez söylemişti. Bir hareketin iyi ya da kötü olduğuna ortak karar verilmeliydi. Ama ideal bir Hıristiyan için olmazsa olmaz tek ayrıntı iffetti. “Ama artık toplumun ilişkilere, ete, yaşamın içinde insanın kirliliğine bakışı eskisi kadar keskin değil, insan olanın hata yapma olasılığı kabul edildi ve ceza yolu yaklaşımlar frenlendi, böylelikle çiftler pek çok olguyu pozitif değerlendirebiliyorlar. Ama evlilikte temel alınması gereken konu elbette çoğalmak, evlat sahibi

²⁴ Hipona Başrahibi Agustin: Kilise rahiplerinin en büyüğü olarak bilinir. 354’te Cezayir’in eski şehirlerinden biri olan Tagaste’de doğmuştur. Retorik okumuştur. Kendini felsefeye adamıştır. Aydınlanma Teorisi üzerinde çalışmaları ve kitapları bulunmaktadır. Ç.N

²⁵ St. Agustin’in Evliliğin İyiliği İçin Yapılması Gerekenler isimli kitabı. Ç.N

²⁶ St. Agustin’in iyi bir ebeveyn olmak için gerekli olanları anlattığı kitabı. Ç.N

olmak olmalıdır, hayvani içgüdüler, tutkular değil. Bunlar geçici heveslerdir,” diyordu.

Günah çıkarttığı papaz St. Agustin'in kitaplarından birinden faydalanıyordu ve Mercedes'e kadın ve erkek arasındaki temel içgüdü ve davranış farklılıklarından, erkeklerin gönüllü olarak şehvet düşkünü olduklarından, ama çoğalmak konusunda gönüllü olmadıklarından bahsetmişti. Ama Mercedes, Peder Rúperez'in evli çiftlerde “içgüdülerin kullanılması” ile ilgili ya da “şehvetli kadınların hayalleri” ile ilgili açıklamalarını dinlemekten pek de zevk almıyordu, ama cinsel durumlarla ilgili kısıtlı bilgisi, ilgisi ve şüphelerinin sonucu olarak eline geçen de “gönüllü üretim”den başkası değildi.

Herhangi birine sahip olmamak konusunda yükselen ilgisi, böyle bir konuyu açıkça konuşabildiği tek kişiden, yani günah çıkarttığı kişiden kaynaklanıyordu —ki bu imkânsızdı—. Mercedes'in kendi yaşlarında bunları konuşabileceği, fısıldaşıp gülüşebileceği ne bir arkadaşısı ne de bir kuzeni vardı. Ve annesiyle de bu tür konulardan bahsedemezdi. Dokuz hamilelik yaşamış ve hâlâ cama yansıyan gün ışığı gibi parlayan Dona Constancia, sanki bekâreti lekelenmemiş gibi her şeyi inkâr edebilecek yapıda bir kadındı. Onunla döl tutma konusunda konuşmaya başladığında inanılmaz bir yavaşlıkta, vücudundan basit bir enstrüman ya da eşi Providencia tarafından seçilmiş hayvani bir kutu olarak bahsediyordu. Hiçbiri bir işe yaramazdı, ama yine de annesiyle şu evlilikte “içgüdülerin kullanılması” bölümünü açıklığa kavuşturmayı deneyebilirdi, peder de bu garip gönüllülükten ve hayal gücünün tiksindirici çalışma biçiminden uzaklaşması, hatta kaçması gerektiği konusunda ısrar ediyordu.

Peder Mercedes'i evliliğin tehlikelerinden korumak amacıyla bilgilendirmek ve sağlam temelleri olan bir evliliği garantilemek amacıyla düşünmeye zorluyordu. José María Avendaño'nun hormonal değişimlerini anla-

yabilmesi, evliliğinin dengeli gidebilmesi açısından önemliydi.

Her ne kadar çevresindekilerden ufak da olsa bir bilgi kırıntısı edinebilmek için fark ettirmeden zorladıysa da, kendi işini kendi yapmak gibi bir alışkanlığı olduğu için yardım istemeye çalışmaktan bir süreliğine vazgeçti. José María da yaydığı etken koku ve istekli haliyle kendisine pek yardım etmiyordu. Peder Jacinto'nun ona önerdiği gibi yapamıyordu, St. Agustin'in söylediklerine harfî harfîne uymaya çalışsa bile hiçbir şey planladığı gibi gitmiyordu. Tam aksine Mercedes'in ruhunda çeşitli değişiklikler gerçekleşiyor, José María ile evliliği bekleyemeyeceğini gösteren düşüncelerle doluyor ve gizli gizli erotik aşamaya geçiyordu.

Evliliğinin, günah çıkartırken pederin ona anlattığı gibi sadece yalın duygulardan oluşmadığını anlamaya başladı. Mercedes, daha sonraki görüşmelerinden birinde pederin anlattıklarını daha ciddiye alıp içindekilerden kurtulmayı istedi, St. Agustin'in iyi bir evliliğin temellerini anlattığı kitabının birinci bölümündeki bireysel sorgulamaları José María'yla tartıştı, genç kadın büyük bir inançla ona, iffetini kayıtsız şartsız korumayı, evlenmeden bazı dürtülerin akışına kapılmamak gerektiğini, dürüstlüğün ve yalınlığın evlilikte ne kadar önemli olduğunu anlattı.

Hipona Başrahibi kitabın bir bölümünde, "*cum masculus et femina, nec ille maritus nec illa uxor alterius, si bimet non filiorum procreandorum, sed propter incontinentiarum solius concubinas causa copulantur...*" da demiyor muydu? Yani "burada bir kadın ve bir erkek var; biri birinin kocası, diğeri de onun karısı değil; bunların yaşayabileceği ilişki bir evlat sahibi olmak için değil, içlerindeki şehvet duygularını tatmin etmek için yaşanır; fakat birbirlerine başka erkek ve kadınlarla birlikte olmayacaklarına dair söz vermiş olsalar, sadece birbirleriyle olacaklarına yemin etseler, onların bu öncel birlikteliği-

ne evlilik denilebilir mi? Evet, kesinlikle denilebilir, eğer içtenlik varsa bu davranışa saçmalık bile denmez...”

“İşte bizim durumumuz tamamıyla buna giriyor,” diye tartışmayı zorluyordu José María. “Benim bir karım yok, senin de bir kocan yok. Her şeyin ötesinde biz birbirine âşık bir çiftiz. Bu durumda hatalı davranmış olmuyoruz, St. Agustin de böyle söylüyor, biz sadece nefsimizi köreltmek, birbirimizi tatmin etmek amaçlı birlikte olabiliriz. Hepsinden önemlisi, farkındaysan zaten evlenmek üzereyiz, bu yolda pek çok aşamayı atlattık, biz kutsanmış sayılırız artık ve birlikteliğimiz günah sayılmaz, yani şimdi şu an bunu yapmalıyız demiyorum ama bir girişimde bulunursak bu ölümcül bir hata sayılmayacaktır.”

Ama Mercedes’in hâlâ şüpheleri vardı, diğer taraftan da nefsinin köreltmenin ne demek olduğunu da öğrenmek istiyordu.

“Gerçeği öğren öyleyse, anlattıklarımın ne demek olduğunu öğrenebilirsin, ama sadece pratik yaparak öğrenebileceğin bir bilgidir içindeki şehveti susturmak,” diye açıkladı ona José María. “İngilizce bir söz var, tam bu durumu anlatan; The proof of the pudding is in the eating... Yani pudingi ancak onu yiyerek kanıtlayabilirsin!”

Ve uzun nişanlılık dönemi boyunca, şartlar elverdie, tekrar tekrar o pudingden yediler. Mercedes’in annesi ve Doña Constancia onları engellemek maksadıyla, saatler boyunca eski kötü örneklerden, saygın şahitlerin anlattıklarından, başlarına dert açılanlardan bahsetme zahmetine girmiş olsalar da, onları engelleyebilme şansları yoktu.

Ne kadar kısa süreli olursa olsun, yalnız kaldıkları anda her geçen gün çoğalan bir iştahla, arzu denilen o baş döndürücü pudingin tadına bakıp, keyfini sürmekten kendilerini alıkoyamadılar. Böylece onlar için o İngiliz deyişi bambaşka bir şekle bürünmüştü (“pudingi ancak deneyerek öğrenebilirsin”) ve ikisi arasında baş-

kalari tarafından anlaşılmayacak bir şifre haline gelmişti. Bu cümleyi kalabalıklar arasında bile kurmaktan çekinmiyor, benzetmeyle de olsa aralarındaki erotik ilişkiden beslenen zevkin, bakmanın ve temasın verdiği hazzı anmak onları daha da birbirlerine bağlıyordu.

Sonuç itibariyle onca konuşmadan ve araştırmadan sonra Mercedes içindeki arzuya yenilmişti, artık bilinmeyen bütün kelimeler dokunulabilir, hissedilebilir, yaşanabilir bir forma girmişti, merak ve araştırmanın verdiği tutkuyla maceradan maceraya atıldığı yepyeni topraklar haline gelmişti. Bu arada da evleneceği adamla yaşadığı için iffetine zarar getirmemiş ama onun için ustalaşmıştı.

Ama yine de bazen Hristiyan vicdanının ikiye katlanıp ona azap olduğu zamanlar olmuyor değildi. Aklına St. Agustin'in söylemleri geliyor, José María'ya olan ıstahını kapatmasına sebep oluyordu. Aziz'in söylemlerinden birinde, evlilik anlaşmasının doğurmak ve çoğalmak üzerine kurulması gerektiği üzerinde duruluyordu ki, José María ve Mercedes günahkâr bir şekilde bunu reddediyorlardı, bunu ne zaman hatırlasa vicdanı sızlıyordu. "Cum vero vir membro muheris non ad hoc concesso uti voluerit, turpior est uxor..."

"Bir kadının bunu yapıyor olması daha iğrenç, bir düşünsene José María," diyordu Mercedes, St. Agustin'in sözleriyle, "üremek için kullanılması gereken bir organın kocası tarafından zevk için kullanılmasına izin veren bir kadın daha iğrenç değil midir?" "Ama aşkım, sen de bundan farklı bir şey yapmıyorsun ki!"

"Kadın, bunu binlerce kez konuşmadık mı seninle?" diye üsteliyordu José María "St. Agustin'e göre bizim ilişkimiz de evlilik sayılmıyor mu? Bunu bu şekilde kabul etmenin neresi yanlış? Bir düşün, Peder Rúperez'in sana öğütlediği şekilde davranıyoruz, azizin yazdıkları doğrultusunda davranıyoruz..."

"Ut et quod non filiorum procreandorum, sed infirmi-

tatis et incontinentiae causa expetit..." "Yani Mercedes'im, ruhum, önemli olan neyin istisnai bir durum olduğunu bilmek ve bazı durumların elastik olabileceğine inanmak, sonuçta bir gün biz de çocuk sahibi olmayacak mıyız? Hemen her şeyi çiftlerin kötülüğüne vardır-mamak lazım, ne kadın kocasını, ne koca karısını suç-lamamalı; bu onların arasındaki bağın bozulmasına se-bep olur, ancak şeytanların ve bedensiz kötü niyetli varlıkların sebep olabileceği bir şeydir... Gerçekte eşler üremek amacıyla birlikte olduğunda bu günah değil, ama aynı zamanda eşler arasında bir anlaşma söz ko-nusuysa birliktelik bağışlanabilir bir olaydır."

"İşte böyle," diye devam ediyordu José María "öyley-se bana vücudunu ve her gözeneğini sun, yalnızca üre-meyle ilgili olanı sakla, böylelikle evlilik sözleşmesinin gereklerini yerine getirmiş olursun ama aynı zamanda bağışlanabilir bir günah işlemiş olursun, hem kendi zevkimizi de tatmin etmiş oluruz, bu içini rahatlatacak mı? St. Agustin'in söylediklerini yapmış olacaksın. Ama o ölümcül günahı işlemeyeceğine bana söz verirsen, ben de zevki başka kadınlarda aramak zorunda kalmam, hem zaten evli çiftler de birbirlerine ve kutsal değerle-rine bu şekilde sadık kalıyorlar."

Böylelikle, oradan buradan çıkarımlar yaparak, ciddi mevzular hakkındaki kafa karışıklıklarını gidermeye çalışmışlardı. Mercedes de o andan sonra evlendikleri güne kadar bekâretini bozmadığı düşüncesi ve huzuruy-la yaşamıştı. Üstelik kendini günahlardan koruduğuna da inanıyordu. Balayına çıktıklarında bile birlikte olur-ken kendi şehvetini dizginlemişti, ama her seferinde şehvetini susturmakta biraz daha zorlanıyordu, ta ki Napoli'de "Judit ve Holofernes" resmini görene kadar.

Evlenmeden önce Mercedes'in migren ağrıları tuta-biliyordu bazen, gün içinde ruhunun daralmasıyla bağ-lantılıydı, (Jeronimos Kilisesi'ndeki törene kadar geldi gitti bu krizler); Alfonso XII'de verilen resepsiyona

Avendañolar tüm üst düzey çevreyi davet etmişlerdi, seremoni akşamüstüne kadar sürdü. Sonra Doña Constancia ve evin diğer hanımlarının hıçkırıkları ve iç çekmeleri arasında apar topar istasyona yetiştiler. José María çok gerilmişti, çok yetenekli bir âşık olabilirdi ama bir koca olarak hiç bilgisi yoktu (ya da bireysel deneyimi yoktu demek daha doğru olacak sanırım) ve kendini çok tehlikeli bir görevin başında hissediyordu. Trendeki yolculuk yataklarının başucunda bir şişe şampanya onları bekliyordu ve kısa sürede bir şişeyi bitiriverdiler, şimdi ikisi de sarhoş olmuştu. Yavaş yavaş soyunmaya çalışırken bir anda kendilerini çıılçıplak buldular, her ikisinde de o eski özgüvenlerinden iz kalmamıştı. Hepsinden önemlisi yatağın rahatsız oluşu, alanın dar oluşu, bir gece ekspresinde yol alıyor olmaları sayesinde Mercedes'in bekâretini sunma törenine bir türlü başlayamadılar. Bütün bunlar sevgiliyken onlara engel olamamıştı, onlar hep coşkulu bir arzuyla sarmalanırlardı; ne büyük bir üzüntü, ne erkeğin naristliğinin verdiği acı, ne de ikisi arasında geçen bir tartışma onları engelleyememişti. Ama sonra, biraz daha rahatladıktan sonra, bütün gece, hâlâ bebek yapmak istemiyor olsalar bile, tıpkı St. Agustin'in tarif ettiği gibi, Mercedes güzel vücudunu José María'ya sundu.

Napoli'deki Capodimonte Müzesi'ne gittiği güne kadar içindeki duyguları bastırmış, José María'ya karşı olan şehvetini dizginlemişti ve o güne kadar akli başında bir Hristiyan kadını olarak gelebilmişti. Karidesli tortellininin o muhteşem tadı ve ağzında bıraktığı o olağanüstü lezzet sonrasında Mercedes içinden geçirdiği her şeyi yapmaya karar verdi.

"José Mari," diye fısıldadı boğuk bir sesle.

Adam onun söyleyeceği her şeye tapacak durumdaydı. Onun ne isteyeceğini gayet iyi biliyordu; bunu onun gözlerinden okuyabiliyordu.

"Bize bir şişe şampanya getirir misin? Biz hanıme-

fendiyle odamıza çıkıyoruz. İhtiyacım olacak.”

Bir anda kızardı, bundan başka ne söyleyebileceğini bilmiyordu. Ama bu da yeterliydi.

Yemek salonunun kapısına doğru yürürken herkes onlara bakıyordu, ellerinde bir şişe şampanyayla yemek masasından kaçır gibi kalktıklarından beri neredeyse birbirlerini kucaklamış gibi yürüyorlardı. Orkestra folks trot çalmaya başlayana kadar karşılıklı konuşuyorlardı. Herkes, aşkın ateşi ya da aşk şarkılarının nostaljisiyle kendilerini bir odaya atmak istediklerini düşünüyordu. İçlerinden yalnızca biri, bir diğerinin kalp atışlarını görmesinden korktuğu için gözlerini kapattı.

“Capodimonte, 1936, haziran.”

Yıllar içinde sararmış kartpostalın üzerinde öyle yazıyordu.

Balayının ilk gecesinde, vagondaki yatakta, sadece bir şişe şampanya yoktu. Bir de kitap vardı. Pedro Salinas'ın “Aşk'ın Sonuçları” adlı kitabının ilk basımlarından biri.

Mercedes Pombo gözlerini kapattı, üzerinden yirmi yıl geçmişti.

Aşk,

Bitmek bilmeyen uzun bir elveda mı olacak?

Boş ver, yaşa, en başından ayrılığa dek...

Gözlerini kapattı, dizeler canlanmaya başladı. Beklenmeyen bir mutluluktan doğan karmakarışık hıçkırıklara boğuldu. Güzel anıların getirdiği sevinç, yaşananların güzelliği gözlerini doldurdu. Artık olamadığı her şeyin hüznü ve anıların yası birbirine karışmıştı.

Dışarıdan bir gürültü geldi. Bir arabanın kapısının kapanışı. Ardından başka sesler. Bu Mayoral'in sesiydi, anlaşıyordu.

Kartpostalı kutuya geri koydu, kutuyu da çalışma masasındaki çekmeceye.

Pencerelerden birine yaklaştı, yavaşça perdeleri araladı.

Mayoral bir Amerikalıyla konuşuyordu, Michael Leidson'la.

Yeni gelen kişiyi sırtından görmüş olsa bile kim olduğunu anlamıştı. Onun zaten bu saatlerde gelmesini bekliyordu.

Leidson'un arabanın bagajını kapatışını ve Mayoral'in valizlerini içeri taşıyışını izledi. Sonra Mayoral Amerikalıya bir şeyler söyledi ve evin verandasını gösteren bir hareket yaptı.

Biraz ileri doğru yürüdükten sonra, Leidson birden yüzünü ona doğru döndü.

"Amerikalı yakışıklıymış," diye mırıldandı Mercedes.

Domingo haklıymış: böyle bir adamla yanmak fena olmayabilir. Domingo'nun sözlerini hatırlıyordu Raquel de. Ama aynı zamanda Domingo'yla da ateşini söndürebilirdi. Neden olmasın?

Leidson, evin verandasına doğru ilerledi ve gözden kayboldu.

Mercedes kendi kendine gülümsedi.

GAYRET VE İTİNA YLA ÇALIŞMA

Her anlamda üniversiteyle ilgili olduğu görülen böylesine hassas bir konuda çok da derinlere girmeden bir özet yapmak için uzun zamandır hazırды. Felsefe ve Filoloji Fakültesi başta olmak üzere, bir grup üniversiteli tarafından çok kısa bir sürede kurulan politikanın evriminin görüşüleceği “İlk Yerel Takımı”nın toplantısına gelirken oldukça endişeliydi. Söz konusu olan evrimin dayanak noktası yönlendirmeydi, İspanyol Üniversite Sendikası’nın ani çıkışlarından da destek aldıkları eğilimleri “liberalizm” gibi görünüyordu. Bu aktivite, bahsi geçen fakültenin tartışma ve görüşmelerinin de yapıldığı, komünist yazarlar ve şairler hakkında konuşulan “Üniversite Mahkemesi”nin de bulunduğu Genç Yazarlar Kongresi’nde temsil ediliyordu.

Ünlü filozof Ortega y Gasset’in vefatı, bu öğrenci grubu için, yeni bir noktaya ilerlemenin, çeşitli aktiviteler gerçekleştirmenin, büyük aktivitelerde eylemler yapıp küçük önlemler almanın bahanesi oldu. “Üniversite gençliğinden üstatlarına” adadıkları yazısız haç şeklinde bir döviz ve bir çelenkle çeşitli yerlerde gezici eylem organizasyonları yaptılar. Bu eylemde biri mezarlıkta babamıza dua ediyor, Enrique Múgica²⁷ ile bi-

²⁷ Enrique Múgica Herzog: 1932 San Sebastian doğumlu, İspanyol avukat ve politikacı. Babası İspanyol İç Savaşı esnasında ölmüş Basklı bir kemancı. José María Aznar döneminden önceki hükümetin milletvekillerinden biri. Ç.N

tirmek yerine ders vermek amacıyla, üstat Jesús Lopez Pacheco²⁸'nin ağıtlarından biriyle bitiriyordu.

Daha önceleri yukarıda bahsi geçen bu iki kişiyi merkez alan bilgi yönetimlerinin tehlikeli sonuçları ve buna dayalı ihtiyat tedbirleri vardı. Fakat şunu da belirtmekte fayda görüyorum, Múgica, Genç Yazarlar Kongresi'nin en büyük destekçilerinden biridir, sonrasında da aktif destekçiler olarak Julio Diamante Stihl, López Pacheco ve Julian Marcos'u sayabiliriz. Bu isimler, Felsefe Fakültesi'nde gelmiş geçmiş en büyük sınıfı hazırlayıp, ikisi de komünist olarak bilinen ünlü edebiyatçılardan Rafael Alberti ve Pablo Neruda'nın eserlerinin ders konusu olarak işlenmesi eylemini organize eden isimler olarak bilinirler. Aynı zamanda, *İşçi Dünyası*, *Kültür Defterleri* gibi yayınlar yaparak üniversite kanalıyla Komünist Parti'nin propagandasını yapan ve "Birinci Tugay" olarak isim yapmış yazarlardır. Pek çok üniversitede yazılarının ve hazırladıkları yayınların okunduğu görülmüştür.

Bütün bunlar bize kendi sonlarını hazırlayan, yukarıda bahsettiğimiz bir grup öğrencinin eylemlerinde akıl hocası ve yönetici olarak bazı edebiyatçıların ve entelektüellerin bulunduğunu gösterir. Don Roberto Sabuesa, okumakta olduğu raporu masasının üzerine bıraktı. Yönetici beyin; gerçekten böyle mi davranıyorlardı?

Madrid'deki öğrencilerin izlediği yollar, görüştükleri isimlerle ilgili polisin yaptığı çalışma dosyalarının içerdiği detaylı bilgiler ve şubat ayında yaşanan kargaşa hakkındaki yazıların hepsini ezbere biliyordu. En yakın çalışma arkadaşlarından biri olan, Birinci Tugay'ın Sosyal Soruşturma Departmanı'nda başkomiser olarak çalışan Digno Fuentes Galindo ondan bu konuda bazı öneriler istemiş ve bu bütün raporların özetlerini, ey-

28 Jesús López Pacheco: 1930 doğumlu ünlü bir İspanyol yazar, şair ve eleştirmen. Realist eleştiri alanında çok ünlü isimlerden biri. Ç.N

lem soruşturmalarını ve yaptıkları özel bazı araştırmaların kopyalarını incelemesinin işini kolaylaştırabileceğini düşündüğünden bazı dosyalar göndermişti, düşüncelerini bekliyordu.

Yönetici beyin bu işin olmazsa olmazıydı. Ortaya çıkarmaya çalıştıkları esas konu buydu. Göz önünde olanlar değil, gerçek fikir babasına ulaşmaya çalışıyorlardı elbette. Göz önünde olanların bir uzmanlığı vardı, onlar ne olması gerektiğini göstermişler, fakat büyük problem yaratacak organizasyonlar planlamamışlar. Başkomiser Fuentes Galindo, her ne kadar “üniversiteyle ilgili olan her konuda olduğu gibi bunun da hassas bir mevzu” olduğunu dile getirmeye çalışmış olsa da, duruma uygun ve üstü kapalı bir dille, görünen başın kolaylıkla kontrol edilebileceğini raporuna eklemekten geri durmamış. Araştırma sonuçlarına göre, yabancı uyruklu ve yahudi bir anneden dünyaya gelen Enrique Múgica Herzog, her zaman frenlenebilir ve kolayca kontrol altında tutulabilir gibi görünüyordu.

Aynı şekilde, gerçekten tehlikeli olan kişiler hakkında da bir rapor vardı, soyadları ya da bulundukları sosyal konum itibariyle, üniversitedeki diğer arkadaşları arasında prestijinden faydalanılacak kadar önemli olanlar da vardı.

Don Roberto'nun boğazından ağız dolusu asit gibi buruk bir tat geçti. Eloy Estrada'nın önermiş olduğu likörden bir kadeh içmişti, o yapmış olabilirdi. Ya da ne zaman bahsi geçse ya da bir yerde görse içinde bastırılmaz nefret duygusu uyandıran bir soyadından da kaynaklanıyor olabilirdi. Bu ailenin İspanya'ya yaşattığı kanlı günleri hatırladığında –baba ve büyükbaba kızılar tarafından asılmıştı; kalan amcalardan biri de her zaman Falanj'ların misyonlarına hizmet etti– çocuksu sorumsuzluğunu, yaptığı işi yüzüne gözüne buluşturmasını, bu güvenilmezliği hatırlıyor ve onda şiddetli bir öfke fırtınası yaratıyordu.

Bundan birkaç gün önce, 14 temmuz cumartesi günü, yeni yeni Şam'daki İspanya Büyükelçisi olarak anılmaya başlanan Juan José Pradera, yani söz konusu amca çeşitli övgüler almıştı. Don Robert, bu adam hakkında yazılan övgü dolu sözleri pazar günleri çıkan Arriba isimli bir dergide görmüştü.

“Juan José Pradera'nın Sözleri,” diyordu dergide, “sürekli alkışlarla mühürlendi. İsmi için bir düzeltme gibi gördüğü unvanının, militanlığı, Franco ile İspanya'ya olan sadakatinin bir göstergesi olduğunu söyledikten ve bu sebeple de yüklendiği görevleri zamanında teslim etme sözü verdikten sonra, alkışlar zirveye çıktı”.

Bu kadar irsi bir beden ve bu kadar sağlıklı bir ruh sayesinde, İspanya'nın medenileşmiş tüm geleneklerine, Hıristiyanlığın tüm saflığına ve asil olan her şeye karşı bir nefret duygusu filizlenmeye başlamıştı.

Don Roberto ve Birinci Tugay'ın Sosyal Soruşturma Departmanı'ndaki tüm çalışma arkadaşlarına, başta yeğen Juan José Pradera olmak üzere, yine aynı ailenin torunu olan Don Victor'un muhalefet yapan ve bölünmeye sebep olan üniversite hareketlerinden sorumlu oldukları bilgisi gelmişti. Hava Kuvvetleri'nin yargı organında yapıp ettikleri kabul edilmiş olsa da, sahip oldukları soyadı ve rejim döneminde ailenin bulunduğu konum sebebiyle, polislerin isme gösterdiği saygıyı kullanıp soruşturmalardan hileyle kurtuldular, fakat bu iktidarlarında hasar bırakmadı anlamına da gelmiyordu.

Böylelikle herhangi bir tutuklu gibi Carabanchel Hapishanesi'ne gönderilemediler. “Onur” kelimesinin büyüklüğüne sığınıp, Getafe'deki askeri havaalanının özerk sınırları içinde bir nevi hapis hayatı yaşadılar fakat ailelerinden arkadaşlarına kadar herkes gidip onları ziyaret edebiliyordu. Bütün bunların da ötesinde, tugay müfettişleri bunların diğer asillerle olan bağlantılarını da çözmeyi başarmış, aynı zamanda çok karanlık bağlantıların kurulduğu ağlarla da karşı karşıya kalmışlardı.

Özet olarak, bilgi ve uyanıklık, göz önünde olan, yaptıklarını yasal yollara uydurmaya çalışan kişilerin elinde değildi ve en karmaşık sorunlara yol açanlar da onlar değildi, tam tersi daha derinlere bakmak gerekiyordu. Gerçeklere ulaşabilmek için yönetici beyinlere ulaşmak en doğrusuydu. Onlar da maalesef, düzen sağlamakla görevli olanların, yasa koyucuların ya da parayı yönetenlerin arasında saklanıyorlardı.

Don Roberto bir bardak su ve bir doz karbonat hazırladı. Bir taraftan düşünürken bir taraftan da bir kaşıkla uzun uzun bardağın içindekileri karıştırdı.

Birinci Tugay'daki müfettişlerden biri, bütün bu belanın gerçek dâhisinin, sürgündeki kıdemli komünist şefler ile içerideki acemi işbirlikçiler arasındaki irtibatı sağlayan kişi olduğunu düşünüyordu, bu kişi de Antonio López Campillo idi.

Natural de Algeciras, suikast ve eylem fikirleri üreten diğer öğrencilerden oldukça büyük görünüyordu –1925 yılının ağustos ayında doğmuştu–, López Campillo ile toplantılar yapıyordu, gerçekte bazı durumlar göz önünde bulundurulduğunda yönetici görevi üstlendiği kuşkusu uyandırıyorordu. Öncelikle, son yıllarda dikkat çekici bir sıklıkta Paris'e gitmişti. Üstelik rejimin yarattığı sıkıntılardan etkilenmemiş ve daha da önemlisi Madridlilerin Calatrava Caddesi'nde 25 numarada "tapınak" olarak bilinen İspanyol Protestan Mezhebi Kilisesi ve Hristiyan Gücü Grubu'nun en önemli elemanlarından biriydi.

Campillo, 15 aralık 1955'te Paris'ten Madridli arkadaşlarına bir mektup yazdı, bu mektupta daha önceleri birkaç kere "Kutsal Aile" adıyla bahsettiği bir evin kaydı da bulunmaktaydı. Bahsi geçen "Kutsal Aile'nin Papazları" ve kullanılan dilin tüm sesleri şifrelenmiş ya da kodlanmıştı. Bu konu, Genel Güvenlik İdaresi'nde tanınmış komünizm uzmanlarından biri olan Mauricio Carlavilla'ya danışıldı –Don Roberto'ya verilen, kopya-

ların bulunduğu dosyanın içinde diğerk evraklarla birlikte 6121 kayıt numarası altında, 28 nisan 1956 tarihli raporu da bulunuyordu— ve verdiğı rapora göre “Kutsal Aile”, “Kutsal Aile’nin Papazları”, “Pederler”, “O’nun Kutsallığı”, “Kutsal Rahip” ve benzeri adlandırmalar tartışma götürmez bir şekilde sembolik söylemlerdi ve politik aktiviteleri yöneten ya da yönlendiren kişiler olarak anlaşılmalıydı. 1932’den önce, İspanya Komünist Patisi’nin Merkez Komitesi José Bullejos, Gabriel León Trilla ve diğerkleri ile işbirliği yaptığı zaman, bu partinin kendi militanları tarafından “Kutsal Aile” takma ismini almışlardı.

Fakat Campillo’nun Paris’ten gönderdiği bu mektubun; yukarıda bahsi geçen, sürgündeki en yüksek komünizm otoritelerinin toplantılarına katılmış ya da en azından onlarla iletişimi olan uzmanlarca kontrol edildiğı kesin olduğundan, Don Roberto için hiçbir anlamı yoktu. Bu kadar çok tecrübe sahibi olduktan sonra, böyle gizli çalışmaların bu posta yoluyla, hiçbir önlem alınmadan, bu ve benzeri ifadeler kullanılmış bir halde gönderilmesinin imkânsız olduğunu anlamak çok da zor olmuyordu. Ancak bir çaylak bu kadar tedbirsiz davranabilir. Aksi takdirde yol arkadaşınıza attığınız bir palavradan farkı olmaz, en fazla organizasyon içinde dolaşan bir dedikodudur.

Asıl önemli olan, bu işleri planlayan fikir babasını ya da başka bir değışle beyni bulmaktır.

Başkomiser Sabuesa karbonatlı suyundan bir yudum içti. Anında bir rahatlama hissetti ve başarıyla geçirdi, iki kere üst üste.

Bu konuda kişisel bir fikri vardı. O kadar kişiseldi ki, henüz hiç kimseyle konuşmamıştı bile.

Bu gizli ittifakı yöneten kişinin kimliğine dair aklında bir şüpheli vardı. İsmi ve soyadını bildiğinden emindi. Fakat bunca bilgi kirliliğinin arasında öne çıkamamıştı henüz. Bir isim, daha da iyisi kullandığı takma

ismi bulmalıydı, şimdilik sadece basit bir hayaletti. Sanki hiç var olmamış gibi, kimliği tespit edilemeyen biri, bundan da öte teşhis etmesi kolay olmayan biri. Daima güvendiği kişilerden hiçbiri, hayatta kalmış liderleriyle sürekli iletişimde olan, bilgi taşıyan adamlarından hiçbiri, Madrid'in komünist organizasyonlarından, kırklı yıllardan kalmış kazazedelerin hiçbiri bu ismi ve soyadını vermedi. Yani yeni gizlilik ilkeleri doğrultusunda, hiç kimsenin bu takma adı kullanan kişinin nerede saklanıyor olabileceğine dair bir fikri de yoktu.

O anda, büyük bir öfkeyle bu konu hakkında fikirler yürütüp, kendi kendiyile tartışırken, bir anda kendini gizem filmlerinden birinin seyircisiymiş gibi hissetti: gözlerinin önünde, şüpheli bir şahsın birbirini izleyen görüntüleri belirmişti. En masum sahnelerin gizliliğinin bozulduğunu görmek insanı altüst eder, ama aslında doğanın bir parçasıdır, bu olayın da gizliliği bozulacak, şimdilik bilmiyor olabiliriz kimliğini, ama bu seferki otel cinayetinde, güzel sarışının yan oda komşusu katili fark edip, onu ipe götürmeye istekli olabilir. Ya da bu güzel sarışına haber ulaştırmak için çeşitli tehlikeleri göze alabilir.

Don Roberto onun ismini bildiğinden emindi, Madridlilerin üniversitelerine yakın Komünist Parti'nin merkezlerinde bu öğrencileri eğiten, bilgilendiren öğretmenlerine veya bağlantı kurmalarına yardım eden kişilere ulaşmak gerekiyordu. Aslında onların arasına katılıp, ders vermeye de başlayabilirdi, geometri örneğin ya da matematik sorunlarına çare olacak, onların başarılı olmalarını sağlayacak ek dersler yaratıp içlerine sızabilirdi. Düşünmek bile anlamsızdı, bu hiçbir işe yaramazdı.

Uzun uzun kafa yorduğu fikirlerden sıyrılmaya çalışırken varmak istediği kapıya gelmişti. İçeriden Eloy Estrada'nın sesi geliyordu.

"Gelebilir miyim Don Roberto? Size anlatmam gereken çok önemli bir konu var."

“Evet, gelebilirsin,” dedi. “Lütfen gel, neler anlatacakmışsın bir bakalım.”

Elindeki kâğıda bakıyordu: aşırı parlak renkli, bir katliamı gösteren, insanın içini kaldıran hatta iğrenç denebilecek bir kartpostalı.

“Yeni geldi,” dedi Eloy Estrada. “İtalya’dan.”

Başkomiserin bakışlarıyla karşılaşınca soğukkanlılığını kaybetti.

“Bunu kasabanın postanesinden aldım, diye açıkladı Estrada. Dağıtılmaya başlamadan önce ele geçirdim. Señor Lorenzo’dan, ilginizi çekebileceğini düşünüyorum açıkçası.”

Don Roberto, Lorenzo Avendaño’nun bir kartıyla neden ilgileneceğine dair herhangi bir sebep bulamamıştı. Kartpostala yeniden baktı, gerçekten İtalya’dan gönderildiğini fark etti. Üzerindeki pula ve damgaya bakılırsa Floransa’dan yollanmıştı. Üzerinde bu resmi yapan ressamın ismi, A. Gentileschi, eserin konusu ve İtalyanca kısa bir not vardı. Holofernes’in boğazının, Judit ve hizmetçisi tarafından kesilişini gösteriyordu. Hastalıklı, diye düşündü başkomiser. Daha sonra arkasına yazılan notu okudu, fakat tamamen anlaşılmazdı.

“Mercedes, ruhum; bana o kadar anlattığın tablo maalesef Napoli’de değildi, Floransa’da da değilmiş, bu şartlar altında alamayacaksın. Ve Judit’in giydiği elbise senin hatırladığın gibi mavi ya da sarı. Fakat buradaki harika reproduksiyonu mutlaka görmelisin. Sanırım balayında geçirdiğiniz günlerin anısının biraz tazelemesi gerekiyor. Roma’da, Piazza del Popolo’da María Z. Averiguar ve bir kaç arkadaşıyla çok güzel bir akşam geçirdim. 18’inde o korkunç seremoni için döndüğümde sana detayları anlatırım. Umarım bu sonuncusu olur, bana söz verdin, unutma. Isabel’i de Madrid’den alacağım, birlikte döneceğiz. Lorenzo”.

“Sana da önemli gibi gelmedi mi?” diye sordu Eloy, mütevazı bir tavırla.

Bir çocuğun öz annesine “Mercedes, ruhum,” diye hitap etmesi başkomisere oldukça garip görünmüştü. Ama hiçbir şey söylemedi. Bunlar Estrada’yla tartışabileceği türden konular değildi, sonrasında duruma bakabilirdi. Bu arada Lorenzo’nun kartpostalda bahsettiği ismi hafızasına kaydetti: María Z. Averiguar kim olabilirdi? Ertesi gün genç Avendaño’nun da seremonide olacağını öğrendiğine de çok sevinmişti ayrıca. Ondan, adını sıfatlarla süsleyecek kadar da çok etkilenmemiştir: “korkunç” ve “mide bulandırıcı”. Ama kullandığı bu son kelime özellikle ilgisini çekmişti, yirmi yıl sonra insanların arasında böyle konuşuyor olması alışılmadık bir durumdu. Şimdiye kadar bu ailenin gelenekleri gereği çok daha saygın bir dille yaklaştıklarını düşünmüştü.

Kartpostalı Eloy Estrada’ya geri verdi.

“Hayır,” dedi, önemli değil, sende kalabilir.

La Prosperidad’ın sahibi ona bakakaldı, sanki bir açıklamaya ihtiyacı vardı.

Bugün burada yiyeceğim, dedi Başkomiser. Çiftliğe daha sonra döneceğim.

Eloy hemen hareketlendi, masayı buraya kurmak için hemen döneceğini söyledi, biraz sakinleşmesi için birkaç tabak yemek, güzel bir güveç, şarap, peynir ve birkaç çeşit tatlı hazırlayabilirdi. Başkomiser onu başından atmak için sert bir işaret yaptı. “Ne getirmek istiyorsan onu getir,” dedi kaprisli bir şekilde. O’nun diğerlerinden daha iyi olmadığını biliyordu. Estrada, Lorenzo’nun annesine Floransa’dan gönderdiği Holofernes’in başının kesilişini gösteren kartpostalı da alıp arkasını dönüp gitti.

Birkaç saat sonra, Roberto Sabuesa bahsi geçen kartpostalı bir kez daha görecekti. Estaban, akşam yemeğinden önce La Maestranza’nın müzik odasında oturuyordu, Raquel’in de elinde gümüş bir tepsi vardı.

Mercedes Pombo onu okuyabilmek için, sohbet ettiği kişilerin arasından bir süreliğine ayrıldı.

Cizvit Papazı José Ignacio, Avendaño'ların ikincisi Amerikalı bir adamla hararetli bir şekilde tartışıyordu. Ortega'dan bahsediyorlardı, jenerasyonlar hakkındaki teorisinden, sorunlu ve sorunsuz İspanya'dan, İspanya'nın sorunlarından bahsediyorlardı. Başkomiser Roberto Sabuesa, Leidson'un varlığından rahatsız olmuştu. Sabah Eloy Estrada'nın dükkânında onunla konuşmuş olmasına rağmen, yine de ona itici görünüyordu. Bu adamda tekinsiz bir şeyler olduğunu hissediyor ve ne gibi bir amacı olduğunu anlayamadığı için ona dikkat etmesi gerektiğini hissediyordu. Cizvit ise dinleyicisinden oldukça memnun görünüyordu.

“Bakire Meryem, daha neler olacak kim bilir!” diye bağırdı Mercedes Pombo.

Herkes susup kafasını ona doğru çevirdi.

Roberto Sabuesa, Lorenzo'nun annesine yazdığı ilk sözcüklerin neden hayal meyal de olsa tanıdık geldiğini o anda anlamıştı. Kadının buna verdiği tepki her şeyi ortaya çıkartmıştı. Kadın Avcısı Zorilla'nın senaryosundan bir parça gibiydi, Don Juan'ın Ines'e yazdığı mektubu okur annesi: “Doña Ines, ruhum...”. Ve kadın gökyüzüne doğru başını kaldırıp bağırmaya başlar, “Bakire Meryem, daha neler olacak kim bilir!”.

“İşte bu Kadın Avcısı'ndan bir bölüm gibiydi,” dedi Başkomiser. “Oysa sizin adınız İnes değil, yanılıyor muyum?”

Mercedes Pombo ona garip garip baktı.

Ama bunlar çok sonra, La Maestranza'daki akşam yemeğinden önce gerçekleşti. Şu an Eloy Estrada'nın dükkânında olanlar anlatılmalı. Diğer müşteriler rahatsız olmasın diye Eloy, burada kâğıt oynamayı alışkanlık haline getiren grubun masasını biraz daha ileride bir yere kurdu. Masalarını hazırladı ve çeşitli sebzelerin karışımından oluşan hoş kokulu çorbasından servis yaptı.

Bu Roberto'nun Quismondo'daki seremoniye ikinci katılışydı, 1936'daki korkunç infazın, o hüzünlü olayın

yirminci yıl dönümüydü. Bu tarihi an için kullanılabilecek tek sıfat “hüzünlü”, olabilirdi. Yazar, –ya da sadece bu olayları yazan kişi mi demeliyiz? Kopyalayıcı veya kâtip?– bu hikâyede hiçbir noktayı atlamadan doğru aktarmalı. Bu sıfat aynı zamanda kendi içinde bir eleştiri de barındırıyor. Kabul etmek kadar yazmak da zor. Alfabenin zor harflerinden oluşan bir sıfat, geleneksel güzel söz söyleme sanatının en belirgin özelliklerinden biri ABC’deki harflerin dizilişinden çok, kelimenin içerdiği birkaç farklı anlamın aynı anda farklı hissiyat yaratabilmesi olmalı. Yazar da kullandığı sıfatları anlattığı döneme göre seçmeli –onları baştan yaratması gerekse bile, verdiği bilgilerin inanılabilirliği seçtiği kelimelere bağlı–. Şu an yazar kimin tarafından hikâyeyi anlattığını belirtmedi, henüz kim olduğunu bilmiyoruz, yukarıda yaptığı atlayışları açıkladığı için memnun olmalıyız: “hüzünlü” sıfatını edebi anlamda kullanmayı denemeyebilirdi, ama bazı konuları sansürlü ya da üstü kapalı geçmek istiyor. O da bu anda bir macera yaşayabilir, totaliter bir yazar olmak istemiyor: bu hikâyeleri tanrı zaten biliyor, öyleyse neden olmasın, neden kullanmasın? Ama Tanrı toleranslıdır, onun için ne büyük harfler ne de görkemlilik var, eğer birilerinin yaşanmış ve geçmiş hikâyelerini ve risklerini anlatmasına izin verdiyse, modern edebiyat vaftiz sularından geçmiş demektir.

Bundan bir sene önce, yani 1955’te Komiser Sabuesa tamamen tesadüf eseri Quismondo’ya gelmişti. Chichote’de bir arkadaşıyla bir kadeh İspanyol şarabı içerken, rejimin belli noktalarındaki önemli insanlarla ilişkileri bulunan José Manuel ile tanıştı, o zamana kadar tanışmayı hiç istememişti. Her sene yaptıkları hüzünlü bir aile toplantısı hakkında konuşmuşlardı (buradaki sıfatı Komiser ekledi, belirtmekte fayda görüyorum). Avendaño, O’na seremoninin içeriğini anlatıp don Roberto’nun eğer isterse katılabileceğini söylemişti.

Böyle bir seremoniyi ulusal platformda yapabilmeyi umuyordu. Los Angeles Tepeleri'nde daha çok insana ulaşabilecekleri, dinsel bir tören, kızıkların milliyetçiler karşısındaki yenilgilerini hatırlatırdı. Bu şartlar altında hem gazetelere çıkmayı garantilerlerdi hem de Tarihi ve Kutsal şartların her zaman kazanacağını hatırlatabilirlerdi.

Ama bu yıl Quismondo'ya sadece meraktan ve duyduğu sempatiden dolayı gelmemiştir. Orada olmasının asıl sebebi göreviydi. Bu yüzden de Eloy Estrada'nın genç Avendaño hakkında başkomiser Sabuesa'ya söylediği bir cümleyi anlaması çok önemliydi. Sadece şubat-taki olaylarda ön planda olmasından değil, aynı zamanda daha sonrasında uzayıp giden üniversite olaylarında da bulunması konuyu ilgi çekici hale getiriyordu. Lorenzo Avendaño sadece kalabalık bir grubun içindekilerden biriydi. Komiser, yalnızca onun grup içindeki rolü sebebiyle değil, bölücü eylemde başrol oynayan bazı önemli şahıslarla kurduğu ilişkilerle de oldukça ilgileniyordu. Múgica Herzog'un arkadaşıydı örneğin. Her şeyden öte, olayları provoke edenlerden biriyle oldukça samimi olduğu biliniyordu, "Büyük Eğitici" hâlâ kimse onun adını vermemiştir, hakkında çok fazla bir bilgileri yoktu. O da arka planda takip etmesi gereken izlerden biriydi ama henüz bu işe başlayamamıştır çünkü Avendaño ailesi, en büyük ağabey olan ve parasal işlerle ilgilenen José Manuel'in önerisiyle, Lorenzo'nun bir süreliğine Madrid'den ayrılıp ortadan kaybolmasını sağlamıştır. Soranlara "O'nu İtalya'ya eğitime gönderdik," diyorlardı.

Anma töreninin yaklaşmasıyla Don Roberto araştırmalara başlamaya karar verdi. Eğer içgüdüleri onu yanıltmıyorsa doğru yoldaydı, ama Lorenzo Avendaño yakınlaşmasına izin verirse. Eğer gönülsüz olursa işi çok zorlaşabilirdi. Lorenzo'nun işbirliği sayesinde grubun beynine giden ağlara çok yakında ulaşabilirdi.

Aslında şubat ayında yaşanan arbedelerden ve gösterilerden sonra polis müdahalelerindeki yeterlilik konusunda kafasında ciddi şüpheler oluşmuştu. Zaten bu sebeple Roberto Sabuesa kalkıp kendi gelmişti. Liberal yıkımda aktif rol üstlenen bazı kişilerin saklandıkları yerlerde bulunan çeşitli propaganda malzemelerine el koyulmuştu. Komünist Parti'nin önde gelen mensuplarının bir kısmı kıyafet değiştirmiş, kuzu postuna sarınmış bir halde yaşantılarına devam ediyorlardı, ama bu da liberalizmdi. Geri kalanların bir kısmı hapse gönderildi, kaçmayı başaranlar ise sanal beyin olmayı tercih ediyorlardı. Bütün tutukluların özgürlüklerine kavuşturulması sağlanmalıydı. Aslında sadece biraz baskı yapmaya çalışıyorlardı. Eğer kan akmazsa, ya da etrafa daha çok korku salınmazsa, ellerine hiçbir şey geçmeyecekti, bütün deneyimler bunu açıkça ortaya seriyordu. Aslında hapishanede daha az insan, daha çok iyilikseverlik demekti. Toplumda da daha çok korku yaratmanın gereği yoktu, eğer bunu başaramazlarsa tam tersi hapistekilere prestij ve popülerlik kazandırmış olacaktı, onları şehit mertebesine yükseltebilirlerdi.

Bir diğer taraftan da polis, bütün araştırmalarına rağmen Komünist Parti'nin Madridli üniversite öğrencilerinden oluşan grupla kurduğu gizli bağa ve bu bağ oluşturan kişilere ulaşamamıştı. Bu irtibatları sağlayan kişiler, dahi olmalıydı, çünkü varlıkları ya yalanlanıyordu ya da reddediliyordu. Bunu da öğrenciler salıverildikten sonra otoritelere gönderilen bir rapor sonucunda fark ettiler, bu raporda öğrencilerin kötü muameleye maruz kaldıktan sonra bile komünistlerin onların üzerindeki etkilerini, onlarla olan irtibatlarını ya saklamaya çalıştıkları ya da reddettikleri yazıyordu.

Gerçekten de yapılan eylemlerden sonra tutuklanan öğrencilere yapılan sorgulamaların hiçbirinden gizli bağlantılara ait bir sonuç çıkmadı. İlk bakışta çıkan sonuçlar Dionisio Ridruejo'nun görüşünü onaylar nitelik-

teydi, yıkıcı hareketlerin planlanmasından sorumlu bir otorite yoktu, her şey spontane gelişmiş gibi görünüyordu. Ama ilk bakışta elbette. Belki de bu sorgulayan kişilerin beyaz eldiven giymelerinden kaynaklanıyordu. Tutuklulara yeterince baskı yapmamış olmalıydılar. İçeri alınanların çoğunun iyi ailelerin çocukları olması muhtemelen müfettişleri etkilemişti: saçlarının bir teline bile dokunulmamıştı. Hiçbirine en ufak bir fiziksel şiddet uygulanmamıştı. Dolayısıyla şimdi onlara ev sahipliği yapanların bir kısmı haftalarını sokaklarda gizli bağlantıları arayarak ve onları tanımaya çalışarak geçirmek zorunda kaldılar.

Tabi bu boktan beyefendiler yapılan hiçbir şeyin kıymetini bilmediler ve saygı göstermediler. Üstelik müfettişler de yaptıkları araştırmanın asıl amacının komünist partinin gizli ağını ortaya çıkaracak olan kişileri ortaya çıkartmak olduğunu anlamamış görünüyorlardı. Digno Fuertes Galindo'nun raporunda belirttiği gibi ortada bir "Beyin" olduğu gün gibi ortadaydı. Bu konuda müfettişleri sürekli dürtüklemek ve zorlamak gerekiyordu anlaşılan. Bu sebeple Don Roberto işi ele alıp, emrindekilerin aldığı ifadeler ve bilgiler ışığında, bu ağı ortaya çıkarmak amacıyla çalışmalara başladı.

Az önce aklından geçen her şeyi ispatlayabileceğini düşününce, tenini bir ürperti sardı, kasıklarının üzerinde garip bir basınç hissetti: bir parçacık şansın yardımıyla Lorenzo Avendaño farkında bile olmadan onu "Beyin"e kadar götürecekti.

Sonunda başardı, yeniden geçirebilmişti.

Masasının üzerindeki belge yığınının içinden bazılarını seçti. Tam olarak üç tanesini. Birincisi, İstihbarat Bakanlığı'nca yollanan, şubat ayı boyunca yapılan öğrenci soruşturmaları hakkında yazılmış resmi bir raporun kopyasıydı.

Raporun üzerine "*Yakalanan bir komünistin manevraları*," diye bir başlık atılmıştı ve şöyle devam ediyordu:

“Madrid’de yaşanan öğrenci hareketlerinin, 24 saat-ten fazla bir süreyle bazı eğitim servislerinin normal iş-lemeleri gerçekleştirmelerine engel olduğunu ileri süre-rek, İspanya Komünist Partisi’nin resmi organı olan *İş-çi Dünyası*, ayın 7. günü Federico Sánchez’in, İspanyol komünist gençliğine emirlerini içeren bir makalesini ya-yınlamıştır. Bu emirler bize, şüpheli eylemlerden bir kısmını provoke eden ellerin ve bizim üniversite gençli-ğimizi geniş içerikli bir politik manevranın son ayağı olarak kullanılabilmeleri amacıyla, onları yönetmeyi bi-rincil amaç edinen, onları, hareket kabiliyetini artırmak için kullanan kişilerin nerede olduğunu göstermiştir.

Bu makale, İspanyolların gündelik hayat düzenini bozmak isteyen gizli bir güç olduğunu göstermektedir. *İşçi Dünyası* isimli yayın organının bahsi geçen editörü aynı emirleri dün Bağımsız İspanyol Radyosu’nda da yayınlamıştır: komünist öğrenci legal ve illegal eylem-lerin kurallarını birbiriyle harmanlayarak kullanmalı-dır, organizasyon kurallarına özellikle dikkat etmeli ve önyargılı söylemlerde onlara destek olabilmek için öğ-renci masasında oluşan spontane sorunlarla savaşıbil-melidir....”.

Bu anlamsız açıklamaları daha fazla okuyamaya-caktı.

Komünistlerin ajitasyonla dolu bu retorik jargonunu geçmişte yaşadıklarından dolayı gayet iyi biliyordu: on beş yıl boyunca onlarla savaşmıştı. Zaten önemli olan bu yazının içeriği değildi, klişelerle ve maddelerle do-luydu. Önemli olan ekteki makalenin sahibi olan yaza-rın imzasıydı, Federico Sánchez. Başkomiser, şubat olaylarının derinliklerinden çıkıp gelen bu ismi ve soya-dını bir yerlerden hatırlıyordu.

Düşüncelerini toparlamak gerekirse: öncelikle nispe-ten yeni bir savaşın içinden gelen bir isimdi. Çok yakınlarda gerçekleşmiş bir savaş olarak vurgulamakta fay-da vardı. İki sene öncesine kadar Federico Sánchez’in

ismi geçmiyordu. En azından Komünist Parti'nin yayınlarında yoktu. Don Roberto, Kültür Defterleri isimli yayında ilk kez ortaya çıktığı yeri belirlemek istiyordu –18'di, dikkatini çekmişti– bu sayı partinin beşinci kongresine ayrılmıştı.

Başkomiser büyük bir sabırla, güvenilir kaynaklardan edindiği, şans eseri buldukları, 1954 yılı sonlarına doğru yapılan kongreden derlediği tüm bilgileri bir araya getirdi. Ve bir de yurt dışında edindiği bilgiler vardı elbette. Muhtemelen Prag'da. Tabii ki, Federico Sánchez'in hayaletiyle ilk kez orada karşılaşmıştı: Merkez Komite üyeliğini kullanarak komünist propagandalar yaptığını söylemişlerdi. Kongre'den önce, Kültür Defterleri'nin söz konusu sayısında kendi kaynaklarını yayınlamıştı.

Komiser o zaman da Sánchez'in politik müdahalesinin içeriğiyle hiç ilgilenmemişti, onu ilgilendiren kısmı olan, politik bir yarış gibi gösterdiği, partinin son yıllardaki taktikleriyle ilgili satırları çekip almıştı. "Vatanseverliğe kadar, Tanrı bizi doğrulayacak!" Kullandığı formüllerin detaylarından bazıları ilgisini çekmişti. Dili, eski liderlerin kullandığı dilden çok farklıydı. Bu adam başka bir jenerasyondan olmalıydı, hatta muhtemelen İç Savaş'a bile katılmadı. Sánchez'in raporunda Madrid yaşantısıyla ilgili olan bölüme bakılırsa, bir süredir sürgün hayatı yaşadığı bile söylenebilirdi. Günümüz İspanyasını, yani yaşadığı dönemdekini yazıyordu. Ya da uzun denebilecek aralıklar la geçirdiği zamanları. Sonuç olarak yeni bir zümreden olduğu belliydi, yeni jenerasyon bir komünist, neredeyse İç Savaş dönemlerinden kalan eski klişelerden farklı olduğu şüphe götürmez bir gerçektir ve sunduğu bu yenilikler oldukça tehlikeli görünüyordu.

Don Roberto bir sigara yaktı ve eline üçüncü belgeyi alıp incelemeye başladı.

"Yeni Bayrak" isimli İspanya Komünist Partisi'nin

ideolojik eğitim dergisinin bir sayısından bahsediyordu, yani en azından başlığında böyle diyordu. İlegal bir dergiydi, Madrid'deki bir yayın evi tarafından iyi kalite kâğıda basılmıştı –yalan: hepsini yurtdışındaki komünistler basıyordu– ve 1956 tarihliydi. Fakat üniversitede nisan, mayıs aylarında dağıtılmaya başlanmıştı. Federico Sánchez'in Ortega y Gasset'in ölümüyle ilgili olan makalesi, dergi hakkında gönderilen özetin içinde bile kendine yer bulmuştu –elbette diğer önemli isimlerin yazılarının yanında: Santiago Carillo²⁹, Manuel Delicado, Pedro Azcárate'nin de makalelerinden bölümler eklenmişti–, aslında etkiyi artırmak için yazısına koyduğu tarih, araştıran gözlemlere oldukça yardımcı olmuştu. Sánchez bahsi geçen makalesine "Ortega y Gasset ya da bir kriz döneminin felsefesi" başlığını atmıştı.

Birinci Tugay Komiseri üç belgeyi toplayıp uygun dosyalara yerleştirdi. Vardığı bazı sonuçları da kendi ajandasına not aldı.

"17 temmuz 1956 / Organizasyonların beyni: FS, muhtemelen yeni biri / Aşağı yukarı kontrolden geçirdiğimiz kıdemlilerin hiçbiri onu tanımıyor / Gerçi onlar da pek güvenilir değiller / Kesinlikle takma ad kullanıyor / Belirli aralıklarla Madrid'de yaşıyor / Öncelikle entelektüeller ve öğrencilerden sorumlu / Avcı ve yakalayıcı / Görünen isimlerin bağlantılarını kullanarak onu bul: Múgica H, J.P, Campillo."

Gözlerini kapattı, Lorenzo Avendaño'yu düşünmeye başladı, neler yapacağını gözünün önünde canlandırmaya çalıştı. "Önemli değil, yarın nasılsa öğreneceğim".

Ama bunlar saatler önce olmuştu, Eloy Estrada'nın taverna ve market karışımı yerindeyken. Şimdi La Maestranza'nın müzik salonundaydı, elinde bir kadeh içki akşam yemeğine geçmeden önce etrafındakilerle sohbet ediyordu. Aslında yemekten önce birer kadeh bir şeyler içen

29 1960 1982 yılları arasında İspanya Komünist Partisi'nin Genel Sekreteri. Avrupa komünizmi düşüncesinin öncülerinden

sadece o ve José Manuel Avandaño'ydu. Amerikalı portakal suyunu tercih etmişti, diğerleri de soda içiyordu.

"Elbette, prensipleri Avenarius koordine ediyor!"

Bu cümleyi duyduğunda, konuşanlara sırtı dönüktü. Ama sesin sahibini tanıyordu, toplantıdan daha yeni gelmişti, Perales'den başkası değildi. Raquel'in elindeki gümüş tepsinin içinde Mercedes Pombo'ya oğlu Lorenzo'nun gönderdiği kartpostalı getirişinden hemen önce müzik salonuna girmişti. İşte o anda Mercedes'in, "Zorillo'nun Kadın Avcısı"nın repliklerini hatırlatan, "Bakire Meryem, daha neler olacak kim bilir!" diyen sesi duyuldu.

Şu yeni gelen tip oldukça çekici görünüyordu, aslında biraz tıknazcaydı ama çevik adımlarla yürüyor, büyük gözlüklerinin ardından etrafı inceleyen gözlerini saklamaya çalışmıyordu, hatta biraz kindar bir hali de vardı. José Ignacio henüz tanımadığı bu adamı kucakladı, Benigno Perales onları daha sonra birbirleriyle tanıştırdı. José Ignacio ikisini de aralarında gördüğüne çok ama çok sevinmişti.

"Sana Almanya'dan iki hediye getirdim," dedi Cizvit Papazına. "Sonra göstereceğim."

Diğerinin gözleri parladı. Neredeyse gözleri yaşarcaktı.

"Kitaptır diye tahmin ediyorum," dedi.

Cizvit ona bir şeyler fısıldadı ve Perales sevinçten ellerini çırpmaya başladı.

"Sana sonra vereceğim," dedi José Ignacio. "Daha konuşacak çok şey var."

José Ignacio, Perales'i de yanına katıp Amerikalıya yanaştı ve hemen ardından da Ortega y Gasset hakkında konuşmaya başladılar. Perales'le birlikte mecburi bir üçlü oluşturmak durumunda kaldılar.

Komiser, somurtarak onlara sırtını döndü.

Perales denilen adam yeni biri değildi: bir süre önce onunla bir yerde karşılaştığından emindi. Hiç şüphesiz

uzun süre geçmiş olmalıydı. Yeni bir olay olsaydı hatırlardı. Fakat Sabuesa neredeyse fotoğrafik denebilecek kadar muhteşem olan hafızasını zorlamaya devam etti: yıllar önce, sadece bir kez görmüş olsa bile, birini simasından hemen çıkarabilirdi. Şimdi daha seçici bir hafızası vardı: sadece profesyonel yaşantısıyla ilgili olan yüzleri hiç karıştırmadan hatırlayabiliyordu. Özel hayatında da bu sürekli sorun oluyordu, örneğin her hafta karısının kâğıt oynamak için eve davet ettiği arkadaşlarını hiçbir zaman tanıyamaz, birbirinden ayırt edemezdi. Buna karşılık, odasının yakınlarından bile geçse, herhangi bir şüpheli grubun içindekileri hafızasına alırdı, bunca yıllık polislik yaşantısı boyunca hafızasına aktardığı birini hatırlayabilmesi için sadece birkaç dakika düşünmesi yeterliydi, hepsi hafızasına kazınmış durumdaydı.

Perales'i nerede ve ne zaman görmüştü?

Kısa bir süre sonra, komiser onu bir yerlerde gördüğü hissinden kurtuldu, hatta artık bu adamı tanıdığını kesin olarak söyleyebilirdi. Bu şartlar altında da onun bir şüpheli olması gerekiyordu, bunun da ötesinde içeri (salona) girdikten hemen sonra telaffuz ettiği şu Avenarius isimli adamı da tanıdığından emin olmuştu. Onları biliyordu, hiç şüphesi kalmamıştı. Onların isimlerini bir polis soruşturmasında duyduğuna emindi. Şu anda dakika dakika hatırlamıyordu, ama ışık görünmeye başlamıştı. Hatta galiba yeni bir meseleydi. Çok organize işleyen bir beyni vardı, olayları açıklığa kavuşturmadan asla durmazdı, küçük ışıkları aydınlatmadan bırakmazdı, hatta biraz şansı varsa kurumu, fikirleri ve hatta haklarında kullanılan kelimeleri bile hatırlayacaktı. Perales ve Avenarius: onları teşhis etmesi an meselesiydi, her ikisini de komünist eylemler esnasında görmüş olmalıydı.

Bu arada, arkasındaki Ortega y Gasset tartışması hâlâ devam ediyordu. Tartışmadan da öte, Perales'in

uzun konuşmasını diğer ikisi büyük bir dikkatle dinliyorlardı, arada bir bu nutuk ona yönelttikleri sorularla kesiliyordu, bu da onun bazı konuları daha da detaylandırmasını sağlıyordu, bildiklerini böylesine satmaktan büyük keyif aldığı belliydi: bütün bunları sesine bir derinlik vererek anlatmaya çalışıyordu.

Bu sayede Benigno Perales'in hikâyesini çözmeye çalışıyordu, –Don Roberto, geçen sene Maestranza'daki anma törenine katıldığında onu tanıımıyordu, yani yeni bir olay olmalıydı– bu konuyla birkaç aydır ilgileniyor olmalıydı, çünkü Perales kısa bir süredir evin kütüphanesini düzenleyip, katalog çalışması yapmayı görev edinmişti.

Etkileyici bir kütüphane –Perales bu sıfatı birkaç kere kullanmıştı–, hazine değerinde derlemeler ve kitap koleksiyonlarıyla dolu, kurucu büyükbabaların toplantısı gibi, elbette arkalarından da halefleri geliyor.

Ev sahibi ve hizmetçiler arasında kullanılan dilde bu kütüphaneye “Yerli Salonu” denilirdi. Bu evde yaşamış dedelerden biri, muhtemelen kendi dedeleri, kütüphaneyi XIX. ve XX. yüzyılların en önemli alınan filozof ve edebiyatçılarının sayısız eseriyle doldurmuştu. Perales, komiserin daha önce hiç duymadığı, içerikleri hakkında en ufak bir fikrinin olmadığı bu kitapların başlıklarını ve yazarların isimlerini numaralandırmıştı, şimdi de onu dinleyenlerin bundan ne kadar etkilendiklerini gözlemlerinden bile anlayabiliyordu. Bu arada dizim sırasında bir anda Avenarius ismi beliriverdi, bu da Don Roberto Sabuesa'nın dikkatini çekmişti, aslında Perales'in yaptığı ilk çıkıştan beri aklını kurcalamaya devam ediyordu. İkinci seferinde bu Avenarius isimli kişiyle politik bir sebepten karşı karşıya geldiğine emin oldu, hatta yakın zamanda dosyaları elindeydi.

Bahsedilen Avenarius isimli zatın kimliğini teşhis edene kadar, aralarındaki bağı çözene kadar bu entere-san üçlünün Ortega hakkındaki konuşmalarına kulak

misafiri olması gerekiyordu. Bu arada Don Roberto müzik salonuna Mayoral'in girdiğini fark etti, çiftliğin kâhyası alçak bir sesle Doña Mercedes ve José Manuel Avendaño'ya bir şeyler anlatıyordu.

"Hadi anlatsana," dedi José Ignacio "Avenarius mu, gerçekten mi? Aynı kişi yani?"

"Evet, o," diye karşılık verdi Benigno Perales memnun bir ifadeyle. "Ta kendisi: Vladimir'in kitabında o kadar kötü anlattığı adam."

"Kitap değil, hiciv resmen," diye vurguladı Cizvit. "Ben sana bunu yıllar önce gösterdiğimi hatırlıyorum."

Diğeri başını sallayarak onu doğruladığını anlatmaya çalıştı.

Yapması gereken tek şey şüphelerini bir süre için dışarıda bırakmaktı, Cizvit Avendaño ve şu Perales artık La Maestranza'nın kütüphanecileriydiler, sonuncusu geçen sene bu çiftliğin yerini bile bilmiyordu ama şu anda birbirlerini gayet iyi tanıyorlarmış gibi görünüyorlardı.

Ama Amerikalı araya girdi.

"Vladimir yazan yere İlyiç koyabiliriz, öyle değil mi?"

Diğer ikisi bunu hareketleriyle onayladılar, yeri zaten tek heceliler kategorisindeydi. Fakat onun bahsettiği Vladimir beklenmedik bir şekilde İlyiç olarak bir değişim geçirmişti, komiserin olan biteni anlamasına izin vermediler.

Buna karşılık lanet olası Avenarius felsefeyle ilgili makaleler yazmış ve bunlardan birinde –elbette Cizvit yumuşak bir ses tonuyla Perales'e başlığının Almanca versiyonunu da söyledi– Ortega'nın kendine ait olduğunu söylediği, kaynak açıklamadan yazdığı "ben ve ortamın şartları" tezini formüle etmişti.

Öbür tarafta bütün bu tartışmanın içeriği Don Roberto'nun anlama ve bir yere varma ihtimalini tamamen ortadan kaldırmıştı. Ama o Avenarius ve Ortega arasında anlatmaya çalıştıkları ilişki hakkında en ufak bir şey

anlamayışını kafasına takmıyordu. Onun şu anda tek endişelendiği konu bir yerlerde bilgi hatası yapmış olduğuydu, mantıklı olmayan bir nokta vardı, – elbette bilim adamları hakkında soruşturma açılması gerektiği zaman bu polisin alanına giriyordu– ama eğer Avenarius yüzyılın başlarında Ortega y Gasset’e bile ilham kaynağı olan makaleler yazdıysa –en azından Perales öyle düşünüyordu– ve başından beri bu adamlar aynı konudan bahsediyorsa, Birinci Tugay’da sorguya alınmış olmasına imkân yoktu, yani başından beri kafasında oluşturduklarını yeniden gözden geçirmesi gerekecekti, (bu bilgileri dosyalamaya başlamadan önce, yenilmez hafızası bunu açıklığa kavuşturmasına yardım etmeliydi).

Bu durumda tarihler birbiriyle kesinlikle örtüşmüyordu.

Ama açıklığa kavuşmuştu, her şeyi açıklığa kavuşturmuştu. Artık karşımda dikilen gizemler yok, diye düşündü komiser bir an için, keyifli bir küstahlıkla bakışlarını kaldırıp kendinden emin bir şekilde Benigno Perales’in yüzüne baktı.

O da Sabuesa’nın onu hatırlayıp hatırlayamayacağını sorgulayan bir şüpheyle bakıyordu. İlk andan beri komiserin kaşlarını çatmış kendisini süzdüğünün farkındaydı. Üstü kapalı bir şüpheydi fakat anlaşılıyordu. Sanki dumanlı hafızasında bulunanları tek tek elekten geçiriyor gibiydi, bir görüntü, bir fotoğraf karesi yakalamaya çalışıyordu. “Fakat henüz bağlantılara ulaşmamış gibiydi, hâlâ sisler arasındaydı, açıklığa kavuşturamamıştı.

Müzik salonuna ilk girdiği andan beri Perales, olayı tam olarak hatırlamamış olsa da, komiserin kendini hatırladığından emindi.

Kendi adına bir saniye bile bundan şüphe duymamıştı. Çünkü o Roberto Sabuesa’yı görür görmez hatırlamıştı. Elbette bir komiserin onu hatırlaması bu kadar kolay olmayacaktı. Genel Güvenlik İdaresi’nde karşı-

laşmalarının üzerinden on sene geçmişti. Ama hiç şüphesiz o bürodan on binlerce, hatta yüz binlerce tutuklu gelip geçiyordu. O kalabalığın arasından biriydi sadece: Perales, Benigno. Onlardan biri: kesinlikle anonim biri. Buna karşın Sabuesa türünün tek örneği gibiydi. Tutukluları hafızasında asla birbirine karıştırmazdı.

On sene önce, Puerta del Sol'deki büroya girdiği zaman Benigno Perales, Birinci Tugay'ın binalarından birinde zaten nazikçe hırpalanmış durumdaydı. Tüm gün ve gece boyunca, günler ve geceler boyunca. Vücudu iyice cılızlaşmıştı, ağrılarla dolu bir çuval gibi hissediyordu, derinlere kök salmış ızdıraplarla dolu bir torba gibiydi. Ama ondan ne bir bilgi, ne bir isim, ne de tanıdığı kişiler hakkında bir onay alamamışlardı. Sadece kendi kimlik bilgilerini vermek için ağzını açmıştı. Bir de bir ara Quismondo'da çocukluğunun geçtiği yerde bir sokak lambası altında geçen çocukluk anılarından birini anlatmaya başlamıştı. Onu bir süreliğine ilgiyle dinlemişlerdi. Ya da belki de vurmaktan yoruldukları bir andı sadece. Her ne olursa olmuştu, ama Güvenlik İdaresi'nin saygın merdivenlerinden çıkarken fiziksel olarak çökmüş olsa da beyin bütünlüğünü koruyabilmişti. Hayatında ilk defa acıyı bu kadar derinlerde hissetmişti. Bunun da ötesinde içinde bir umut vardı. Tamamen bir yalnızlık çölünde gibiydi: tek başınalığında bile bir dayanışma vardı. Bundan sonra ona hiçbir şey olamazdı, ona dair ellerinde kesin bir delil yoktu. Büroya girildiğinde karşısındaki komiserin Sabuesa olduğunu biliyordu. Bir bardak suyun içindeki karbonatı karıştırıyordu. Üzerinde yorgunluğun getirdiği ağır bir hava vardı. Sabuesa'yı karbonattan tanımıştı. Bu yüzden bakışları gri ve tamamen nefret doluydu. Ya da başka bir deyişle içindeki nefretin ağırlığından çökmüştü.

Komiser Sabuesa 1939 yılında Madridli komünistlerin genç kızlar grubunu çökertmiş ve onların idamını organize etmişti –bu grup “üç güller” adını taşıyordu, var-

lıkları bir mit gibi anlatılıyordu-, dolayısıyla komiser oldukça ünlüydü, çok üzücü ama bütün militanlar arasında tiksindirici bir üne sahipti. Hepsi, yani hemen hemen hepsi, 1949 yılına doğru yapılan son gizli organizasyon esnasında alıkoyuldular, bu süreç içinde de hepsinin Sabues'a görüşmesini gerektiren bir evrak işi çıkıyordu. Onunla karşılaşmak zorundaydılar: ona yüzlerini göstermek mecburiyetinde kalıyorlardı. Ve Genel Güvenlik Ofisi'nde onun odasına girdiklerinde onu bir kaşık ve bir bardakla karbonat hazırlarken buluyorlardı.

Yıllar önce komiser, burada yaptığı gibi gözlerini odaklandığı yerden kaldırıp ona bakmış ve odasına girerken onu incelemişti. Gri bir bakış, tamamen nefret ve umutsuzluk dolu. Bu bakışı kim unutabilirdi? Benigno Perales unutamamıştı.

Benigno, müzik odasına girdiğinde birlikte yemek yiyeceği bütün misafirler çoktan gelmişlerdi. Kuzey Amerikalı tarihçi Leidson bile oradaydı. Çok kısa bir süre önce evin kütüphanesindeki Madoz Sözlüğü'nün içinde Quismondo kasabasında geçen bir efsanenin bulunduğunu fark etmişti. Benigno hazırlamaya başladığı kataloğa ekleyeceği bu ilginç kitabı da yanına almak için geri döndü. Aslında düzenleme işini yapmaya başladığından beri bu mucizevi kütüphanede her gün bir yenisiyle karşılaştığı binlerce ilginç kitaptan sadece bir tanesiydi bu.

Deri ciltli, özenle ve ustalıkla basılmış kitabın sekizinci cildiydi elindeki fakat garip bir şekilde üzerinde editörün adı yazmıyordu. Normalde basım detaylarının bulunduğu bölümde, ismin olması gereken yerde sadece basım yılı yazıyordu, 1773, roma rakamıyla yazılmıştı. O çağların evrensel dili olarak kabul edilen Fransızca'yı kullanmıştı yazan kişi, maalesef bunca emek harcıyıp kitabı yazan kişinin de ismi basılmamıştı. Sadece yazarın ölümünden sonra basıldığını göstermek için *ouvrage posthume de M.B.I.D.P.E.C* detayını eklemeyi

ihmal etmemişlerdi. Anonim hissiyatına eşit bir anıyı kazandıran, anlaşılması ihtimal dahilinde olmayan bu baş harfleri de sonuna eklemişlerdi. Bu bilgi, kitabın künyesinin eksikliği idi, içeriğindeki insanı altüst edici bilgiler sebebiyle, basım sanatının karakteristik özellikleri ve basıldığı kâğıdın kalitesi üzerinden Perales'i tahminler yürütmeye zorluyordu – *Recherches sur l'Origine du Despotisme Oriental* başlığı altında teokratik hükümetlere karşı şiddetli ve güçlü ithamlarda bulunuyor, resimlendirilmiş fikirlerle savunma örnekleri gösteriyordu, yedeklemeye değer bir kitaptı– Amsterdam'da basılmıştı, o tarihlerde modern eleştiri düşüncesinin kuralları belirlenmişti. Perales kendini zorlayarak, kapağın tam karşısındaki sayfada bulunan *ex libris*'ten³⁰ bu cildin içindeki bilgilerin de Agostinho de Mendonça Falcão'ya atfedildiğini o dönemler güzel sanatlar ve ticaret başkenti olduğu düşünülen Portekiz'deki yahudi alimleri ve çizerleri birliğinin bir üyesi olduğunun düşünüldüğü bilgisine ulaşabilmişti. Ve nasıl olduysa Perales yukarıda bahsedilen araştırması sonucunda bulduğu "Doğu Despotluğu"yla fazlasıyla ilgilenmiş ve bu cildi tamamen okumuştur.

İki saat önce kitabı düzenlediği rafa geri koymak için kütüphaneye girerken Michael Leidson'la karşılaştı. O da, Pascual Madoz'un yazdığı, *İspanya'nın Coğrafi İstatistikleri ve Denizası Mülkiyetleri Sözlüğü*'nün bir cildiyle ilgileniyordu. Açıkçası onu Quismondo'da –La Maestranza'ya geldiğini önceden duymuştu– bir rafın önünde kitap okurken gördüğüne şaşırmıştı. Gerçi kendisi de aynı şeyi yapıyordu, aylar önce bu kütüphaneye

30 *Ex libris* (Latince: kitaplardan) genellikle kitap kapağının iç tarafında veya ilk sayfalardan birinin üstünde bulunan kitap etiketini veya iyelik yazısını tanımlamak için sıkça kullanılan Latince deyiştir. Mülkiyeti (iyeliği) belirtir ve genellikle iyelik halinde (in hali, genitif) bir isimle devam eder. Bu şöyle bir anlam yaratır: ...'nın kitaplarından veya ...'nın kütüphanesinden. Ekslibris olarak da yazılabilir. Ç.N

girip kitapları fişlemeye ve yeniden düzenlemeye başladığında, bu sözlük onun da çok ilgisini çekmişti. Şöyle bir göz gezdirirken alfabetik sıralamaya göre Quisicedo ve Quitapesares kelimelerinin arasında Quismondo'yu görünce okumaktan kendini alamamıştı. Kitabı yeniden eline aldığı anda ise bu defa Quitasucños ilgisini çekmişti. Sevilla yakınlarında küçük bir kasabaydı, Alcala de Guadira'nın Adalet Partisi'ne bağlıydı: en küçük evlerden çiftliklere kadar her şey Madoz'da kayıtlıdır! "Gerçekten öyle değil mi?" dedi Leidson gülümseyerek, "Don Pascual'in betimlemelerinden çok keyif aldım. Burada ne yazdığını hatırlıyor musun?" yüksek sesle sözlükten birkaç cümle okudu: "... havası yumuşaktır, ama zaman zaman rüzgâr çıktığında da soğuk algınlığına yol açabilir..." Çok ilginç değil mi? Quismondo'da üşütmek, yerel halk komedilerinden birinin başlığı gibi..."

Sonuçta Leidson'la karşılıklı birbirleriyle kaynaştılar. Yarım saat sonra birbirlerine hayat görüşlerini anlatmaya başlamışlardı.

Benigno yemekten önce müzik odasına girdiğinde Amerikalı, José Ignacio ile muhabbet ediyordu. Onlara yaklaştı ve Cizvit Avendaño'ya sarıldı. Siyah ipekli bir kumaştan dikilmiş, üzerinde sadece ruhban sınıfına ait olduğunu gösteren küçük bir etiketi olan kusursuz bir yazlık takım giymişti. José Ignacio ona getirdiği birkaç hediyeden bahsetti. Kitaplar? Elbette kitap olacaktı, Tanrı'nın emri gibiydi. "Tamam, madem anladın, bunu Tanrı mı yaptı bilmiyorum ama," deyip fısıldamaya başladı: "Biri Marx'ın yazdığı kitaplardan biri, *Grundrisse*, bazı kişiler tarafından *Das Kapital*'in müsveddesi olarak değerlendiriliyor ve diğeri de Kruşçev'in gizli raporunun Alman baskısı". Neredeyse José Ignacio'dan iki metni de hemen ona vermesini isteyecekti ama bu imkânsızdı: bir yere kapanıp bütün akşam yemeği boyunca kitap okuyamazdı. Bunu sonraki bir geceye bıraktılar.

Esteban Leidson ve Avendaño Ortega y Gasset hakkında konuşmaya başladıklarında Benigno da tartışmaya katıldı.

Çok önemli bir felsefi keşif yaptığına karar vermişti ve bir an önce bunu paylaşmak istiyordu: Ortega'nın "ben ve ortamın şartları" tezinin formülasyonunda belirtmediği kaynağın kim olduğunu bulmuştu.

Benigno, Yerel Kütüphane'deki binlerce kitabın tozunu alıp, yerleştirip fişlerken, on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllara ait pek çok Almanca kitap bulmuştu. Bunlardan üçü özellikle dikkat çekiciydi. Özellikle yazarının ismi kendini hemen belli ediyordu: Richard Avenarius. Bu yazarı diğer kitapların kaynakçalarından dolayı oldukça iyi tanıyordu, öfkelerden muaf tutulduğunu söylüyordu Lenin ("Vladimir," demişti Benigno, "İlyiç," diye üstelemişti Leidson) "Materyalizm ve Ampiriokritisizm" adlı eserinde.

Peki, öyleyse, diye devam etti Benigno, buluşuyla heyecanlanmış bir ses tonuyla, bu ünlü Avenarius'un Yerel Kütüphane'de üç tane kitabı var, neden olduğunu tahmin edebilirsiniz. *Kritik der reinen Erfahrung* adlı kitabının iki cildi ve üçüncüsü de *Der menschliche Weltbegriff*, bu kitabında da kesinlikle "ben ve dünya" arasındaki koordinasyonu açıkladığı bir tezi var ve bu da Ortega tarafından formüle edildi, *Ich und meine Umgebung*: "ben ve benim ortamımın şartları" anlamına geliyor. Sadece Ortega'dan birkaç yıl önce yaşamış ve Alman üniversite öğrencileri tarafından oldukça saygı görmüş, kitleler arası genişleyen ünü genç İspanyol filozofların çalışmalarına kadar ulaşmış.

Benigno Perales tezini oldukça heyecanlı ve garip bir baskı altında anlatmıştı, –oldukça yüksek sesle konuştuğunu söyleyebiliriz– eğer kitabın içine gömülürse ve diğer ikisini de bu tartışmaya sürükleyebilirse kendine biraz daha zaman kazandırmış olacaktı, yani en azından komiser Sabuesa ile karşı karşıya kalacağı anı biraz

daha ertelemiş olacaktı. Aynı anda bir çift göz onu durmadan izliyor ve üzerine çöken ağırlıktan kurtulmaya çalışıyordu: onu nerede, neden ve ne zaman görmüştü hatırlamaya çalışıyordu. Diğer yanda Perales polislik bir vakaya karışmış gibi değildi, bakışlardan ve hatırlanmaktan azıcık bile korkmuyormuş gibi görünüyordu. Demek bu pislik Sabuesa'nın onu hatırlamasını hiç önemsemiyordu. Fakat hatırladığı anda Avendaño'ların evinde çıkabilecek tatsız olayı elbette önemserdi. Ama hayır şimdi değil, Mercedes için, daha sonrayı beklemeliydi, Mercedes'in huzurunu kaçırmak istemiyordu.

Hiçbir şey olmadı. Yani daha doğrusu bir şeyler oldu ama olayın Genel Güvenlik Ofisi'nde bulunuşuyla uzaktan yakından bir ilişkisi yoktu. Aslında komiser Sabuesa da onu ilk kez nerede gördüğünü hatırlayamamıştı, Perales işine daha sonra konsantre olmaya karar verdi, daha uygun bir zamanda, daha uygun bir mekânda devam edecekti, çünkü müzik odasına yavaş ve ahenkli yürüyüşüyle Raquel girdi.

"Beyler," dedi Raquel, herkesin dikkatini çekebilmek için.

Tüm konuklar ona doğru döndü.

Az önce Mayoral'in buraya gelip gittiğini de sadece komiser fark etmişti. El kol hareketlerine bakılırsa La Maestranza'da olan bir şeyleri en büyük Avendaño José Manuel ve onun yengesi durumunda olan Mercedes Pombo'yla hararetli bir şekilde tartışıyordu. Tartışına değil bu, diye düşündü komiser Sabuesa, önemli bir haber getirmiş olmalı, büyük bir sorun, en azından can sıkıcı bir dedikodu olmalıydı, diğer ikisinin bu konuda karar verebilmeleri için yüzlerine yaklaşmış heyecanla anlatıyordu. Sonra bir anda yine kimseye fark ettirmeden salondan sıvıştı, on dakika sonra da Raquel geldi, isteksiz ama yüksek bir sesle herkesin dikkatini çekmeye çalışıyordu.

"Hanımefendi beni, akşam yemeği servisindeki bu

büyük gecikme için sizden özür dilemekle görevlendirdi. Bay José Manuel ve hanımefendi şu anda acil bir sorununu çözmekle ilgileniyorlar...”

“Yarın ki kutlamayla ilgili olabilir mi bu acil durum?” diye sordu şüpheyile komiser.

Raquel bir an durdu, yutkundu.

“Kutlama? Biz böyle demiyoruz...”

Komiser omuz silkti.

“Tamam, anladım. Siz artık ne diyorsanız, onunla bir ilgisi var mı?”

Ne dediklerini yarın da öğrenebilirdi. Fakat Raquel komiser Sabuesa’nın sorusuna cevap vermedi. Yakışıklı gringoya da söylemiş olduğum gibi, –Mercedes Amerikalıyı böyle adlandırmıştı gülümseyerek– hikâyeleri anlatan o değildi. Maalesef o da yaşadı, orası doğru, ama bunlardan bahsetmez.

Benigno ve José Ignacio tam da onlardan beklendiği gibi sessizce uzaklaşırken, gözler yaklaşmakta olan Leidson’a doğru döndü. Raquel, Leidson’un bir bakışını yakaladı, kendi etrafında dönen bir ateş hissetti, sadece bir an: sanki sonsuzluk gibiydi.

“Ne kadar gecikecek?” diye sordu José Ignacio. “Ne kadar sürdüğünün bir önemi yok aslında, nasılsa daha yemek için erken.”

Benigno’ya doğru döndü.

“Bize biraz daha şu Avenarius’tan bahseder misin?”

O anda bir çığlık duyuldu, sanki bir alarm gibiydi, ama hemen toparlandı, sakinleşti. “Avenarius!”, elbette, sonunda hatırlamıştı komiser, “işte bu: Federico Sánchez!”.

Herkes kafasını çevirip ona baktı, bu ani çıkışından dolayı oldukça şaşırmışlardı.

Bu olaydan sonra bir araya gelip olan biteni konuştuklarında üçünün de birbirinden farklı anlamış olduğu ortaya çıktı. Yani başka bir deyişle; hepsi Avenarius ismini doğru duymuş ve doğru anlamışlardı. Anlaşılan

hepsinin uzlaştığı bir konu vardı, ama hikâyenin geri kalan kısmı değıştikçe değışiyor ve anlamsızlaşıyordu. Perales, Ortega'nın "ben ve ortamım" formülü hakkındaki açıklamalarını duyduktan sonra bağırmişti. Şimdi ortak olarak anlaşılmayan, asıl garip mevzu geliyordu. José Ignacio Avendaño, skolâstik düşünceye bağlı ve ruhban sınıfına dahil olduğundan bahsedilen soyadı doğru algılamış fakat ismi Tomas olarak duymuştu, yani ortaya Tomas Sánchez çıkmıştı. Yani hafızası, bağlı bulunduğu kurum gereğı, algısının da desteğıyle duymuş olduğu soyadına ön isim olarak Tomas'ı eklemesine sebep olmuştu. Açıklama oldukça basitti, Tomas Sánchez, XVI. yüzyılın sonlarına doğru Endülüs'te yaşamış, Cizvit bir teologdu, bu da onu duyabileceğı diğer isimlere göre daha tanıdık kılıyordu, *De sancto matrimonii Sacramento* sözü José Ignacio'nun bütün öğrencilik yılları boyunca her dakika duyduğu bir cümleydi.

Tamam, ama şimdi anlaşılmayan bir konu kalıyordu, neden komiser bu birbiriyle tamamen iki ayrı ismi, Avenarius ve Sánchez'i arka arkaya kullanıp bu kadar büyük bir tepki vermişti? Aralarında bir bağlantı kurup, ona çığlık attıracak konu ne olabilirdi?

Benigno Perales bile Don Roberto'nun bu çıkışından hiçbir şey anlamamıştı. Sadece onu bağırırken duymuş, inanılmayacak kadar güzel bir tesadüfle karşı karşıya kaldığını apaçık belli eden o hayretler içindeki yüz ifadesiyle karşılaşmıştı. Hatta biraz histerik bile denilebilecek bir halde olduğunu düşünmüştü, fakat ne yapmaya çalıştığını anlayamamıştı. İlk anda Sabuesa'nın sonunda onu hatırladığını, Puerta del Sol'deki ofisinde olan bitenlerin gözünün önüne geldiğini düşündü. Ama sonra öyle olmadığını anladı, çünkü ne Avenarius ne de Federico Sánchez, komiser Sabuesa'nın odasında yaşadıkları ortak hikâyenin yakınından bile geçmiyorlardı. O'nun bütün duyduğu bu iki isimdi. Michael Leidson da duyduklarını aynı onun gibi anlatmıştı. Önce "Avenari-

us" sonra da "Federico Sánchez" ismini duymuştu. Richard Avenarius'u muhtemelen, La Maestranza'nın kütüphanesinde Perales'in bulup keşfettiği "Der Menschliche Weltbegriff" kitabından çok etkilenip hararetli hararetli Ortega y Gasset felsefesini tartıştıkları esnada duymuş olmalıydı. Aslında Leidson, Federico Sánchez hakkında da bilgi sahibiydi. Öyle ki, o da komiser Sabuesa gibi, ama tamamen zıt görüşleri sebebiyle -onunki birazcık ilgi ve sempati karışımıydı- bu adam hakkında araştırmalar yapmıştı, şubat ayında yaşanan üniversite olaylarında yoğun olarak Sánchez'in yaptıklarını takip etmişti. O dönem yaşananlar hakkında çıkan tüm belgeleri toparlamış, bulabildiği herkesle konuşup bilgileri derlemiş ve hem merakı hem de işi gereği oldukça bilgi sahibi olmuştu. Komiser gibi Leidson da böyle yepyeni bir ismin çıkıp bir anda ortalığı kasıp kavurmasını ilginç bulmuştu, üstelik bu kişi çıkışıyla gizli komünist tarihinde bir şeyler değiştirilebileceğini de pek çok kişiye kanıtlamayı başarmıştı. Hiç şüphesiz bu hayalet hakkında Don Roberto'dan çok daha fazla bilgiye sahipti. Çünkü, Madrid'in bütün öğrencileri ve entelektüelleri onu polisten saklamak konusunda oldukça kararlıydılar.

Hal böyleyken bile Amerikalı tarihçi, komiserin nereye varmış olabileceğini, iki isim arasında nasıl bir bağ kurmuş olabileceğini ve bundan dolayı heyecanlanıp bağırıldığını anlayamamıştı. "Avenarius, elbette! İşte bu yaa; Federico Sánchez!"

Kesinlikle hiçbir şey ifade etmiyordu.

Bu gizem ancak 2 gün sonra açıklığa kavuştu, Lorenzo Avendaño'nun Maestranza'ya gelişinden sonra. Lorenzo, Madrid'e uzun bir İtalya seyahatinden geçmişti ve orada komünist üniversite organizasyonundan birkaç arkadaşıyla yeniden iletişime geçmeye çalışmıştı.

Múgica San Sebastian'daydı, oralıydı ve hapishane-den daha yeni çıkmıştı. Fernandito Sánchez Drago'nun

nerede olduğunu bulmanın imkânı yoktu. Ama Lorenzo en azından Pradera ile görüşebilmişti. Alcalá'da La Taurina diye bir mekânda birlikte öğle yemeği yemişler ve sonra Retiro'da Kristal Saray'a yakın gölge bir bank bulup orada laflamışlardı.

Pradera, Lorenzo İtalya'ya gittikten sonra Madrid'de yaşanan her şeyi sırasıyla anlattı. Lorenzo ise hâlâ kendi gezisinin etkisinden kurtulamamış bir haldeydi, müzelerden, satın aldığı kitaplardan ve PSI' deki mitinglerden söz ediyordu. Ve elbette Maria Zambrano'nun Roma'daki evinde verdiği akşamüstü partilerinden.

"Tesadüf baksana," dedi Lorenzo, "Semprun Guerra da oradaydı, sürgündeki büyükelçi ya da Cumhuriyet Hükümeti'nin tek temsilcisi gibi bir durumu vardı. Babamın da eski bir arkadaşıymış. Bana son karşılaşmalarından bahsetti, yirmi yıl önce gün be gün İç Savaş'a doğru giderken onunla geçirdiği saatleri anlattı. Burada, Madrid'de Eusebio Oliver adındaki ortak bir doktor arkadaşlarının evinde görüşmüşler. Ve o gece Lorca da ha yeni bitirdiği eseri olan *Bernarda Alba'nın Evi*'ni ilk onlara okumuş. Ne kadar inanılmaz değil mi?"

"Sanki roman gibi," diye cevapladı Pradera.

Ama işin doğrusu García Lorca'yla olan anılarından çok İtalya'dan aldığı kitaplarla ilgileniyordu. Ayrıca Avendañoların Alfonso XII'deki evlerine bir süreliğine uğramak ve oradan Gramsci'nin kitabının ciltlerinden birini almak istiyordu.

Lorenzo ile birlikte daha sonra, güneş batarken Ferraz'a Domingo Dominguín'i görmeye gittiler.

Okuyucu konuyu bu kadar dolandırmama kızmasın ve şaşırmasın lütfen, her türlü zevke sahip okuyucum var ve şu anda yazarın ipin ucunu kaçırdığını düşünenler de bulunuyor, bütün bu detayları komiser Sabucsa'nın o garip çıkışına nasıl bağlayacağımı merak ediyorlar. Hiçbir şekilde unutmadım ve ipin ucunu kaçırmadım, merak etmeyin, oraya doğru emin adımlarla

ilerliyoruz. Çünkü Domingo, Lorenzo çiftliğe gittiğinde işine yarayacak bilgilere sahip ve Komiser Sabuesa'nın, Avenarius-Sánchez isimlerini nasıl bağladığını anlayabileceği ipuçlarını verecek olan kişidir.

O gün Ferraz'da, o muhteşem bir ambiyansın içinde huzur dolu bir görüşme yaptıkları söylenemezdi. Geri-
lim yaratacak derecede sürekli birileri kapıları açıyor, birileri kapatıyordu. Koridorlar, çalışan yetişkinlerle ve çocuklarla doluydu. Ayrıca "La Patata" ile karşılaşmıştı (ona nedense böyle enteresan bir isim takmışlardı, aslında çok güzel bir kızdı. Marta, Domingo'nun en büyük kızıydı. Uzaya ilk çıkan kozmonotunki gibi adı Yuri olan bir kız kardeşi ve adı babası gibi Domingo olan bir ağabeyi daha vardı) La Patata'ydı çünkü kolej yolundayken bir kaza geçirmişti ve sinir içinde bir doktorun gelip onu tedavi etmesini bekliyordu. Arkasından gülüp eğlenen bir koro vardı, yürürken kullandığı aparatın tuhaf gürültüsüyle dalga geçiyorlardı. Sanki az ses varmış gibi, sekizinci kattaki güzel döşenmiş salonun çevresinde Vista Alegre'nin iki çalışanı Domingo Dominguín tarafından hemen ödenmesi gereken yirmi binlik bir borç ya da fatura yüzünden birileriyle tartışıyor ve onların öfkeli sesleri ortamı iyice bozuyordu.

Domingo da bütün bu olanlar karşısında hiç istifini bozmadan arkadaki odalardan birinde kızıyla ilgileniyordu. La Patata'nın alnına soğuk bez kompresi yapmış, alçak ama sevgi dolu bir ses tonuyla (küçük patatesim, aşkım, ruhum, güzel kızım benim...) onu oyuyor ve doktorun gelmesini bekliyordu. Bu yüzden de, ona geldikleri ve salonda bekledikleri haber verilmiş olsa da ne Pradera'yla ne de Avendaño ile ilgilenememişti, onlar da kendi aralarında sohbet ediyorlardı. Çok sonra çıkıp yanlarına gelip sohbe dahil oldu.

"Perales'e götürmen için sana bir şey vereceğim," dedi Domingo Lorenzo'ya.

Sonra da Pradera'ya döndü.

“Sen Benigno Perales’in kim olduğunu biliyor musun? Onunla mutlaka tanışmalısın. Tipik bir Quismondo erkeğidir. Zamanında hapse girdi çıktı, bu konular hakkında her şeyi bilir. Özgür bir komünisttir, uzun zamandır hiçbir gruba üye değil.”

Sonra da alaycı bir ses çıkardı.

“Bu bizim birincil prensibimiz olmalıydı. Ah Üstad! Bilin ki olduğu yerde oldukça rahat: yaşanan sorunları Paris’tekilere danışmak yerine Quismondo’ya giderdik. Hemen köşeyi döndükten sonra... Marksizm–Leninizm yerine, kulağa biraz daha egzotik gelen Marksizm–Peralizm’i benimsemeliydik. Herhalde daha çok ceza aldık, ögle değil mi?”

Gülmeye başladılar, Domingo bir süreliğine yanlarından ayrıldı, bir sürü kadın iç çamaşırıyla dolu bir do-laptan çıkardığı *İşçi Dünyası* adlı derginin son sayısı ve aynı formatta olan *Bizim Bayrağımız* dergisiyle geri döndü, bunların ikisi de Komünist Parti’nin gizli yayınlarıydı.

Lorenzo uzanıp bu dergileri aldı ve iki gün sonra Perales’e ulaştırmak üzere çantasına koydu.

Benigno okuyan bir adamdı, bu iki dergiyi de o keşfetmişti. *Bizim Bayrağımız* isimli dergide, onun mutlaka okuması gereken, Federico Sánchez’in Ortega y Gasset felsefesi hakkında yazdığı bir makale vardı, bir cümlesine özellikle dikkat etmeliydi: “1894’te, Avenarius isimli beyefendi bilimde devrim yapmaya çalıştı, ‘ben ve bulunduğum çevre’ hakkında yazılar yazarken (daha sonra Ortega bunu ben ve ortamım olarak değiştirdi) materyalizm ve idealizm arasındaki ünlü birincil prensip fikrine muhalefeti artırdı ama bunlar birbirinden ayrılmayan parmaklar gibiydi –bu söz içindeki idealizm daha sonra Lenin tarafından materyalizm ve ampiriokritisizm olarak vurgulandı–.”

Fakat biz henüz yazma konusunda o kadar ileri gi-

demedik. Öyle ki yazar, artık her kimse, konuları okuyucunun önüne belirli bir kronolojik sıra ile veriyor ve daha kolay ilişkilendirebilmelerini sağlayabilmek istiyor (her zaman bu kadar dikkatli ve insafli olmadığı zamanlar da yok değil elbette, yazar, yazman, kâtip arasında gidip geliyor bazen, okurun okuduklarını detaylandırdıkça sonuçtan uzaklaşmış gibi hissettirebiliyor).

Hâlâ 17 temmuz 1956'da, La Maestranza'nın salonunda yemekten önce olan bitenleri çözememiştik öyle değil mi? Bu noktadan sonra çözüme biraz daha yaklaşmış olduk öyleyse.

Lorenzo ikiz kardeşi Isabel ile çiftliğe ancak ertesi sabah varabilecekti.

Komiser Sabuesa kontrolden çıkmış, hatta neredeyse histerik bir şekilde bağırmaya başlamıştı çünkü arkasındaki grubun bahsedip durduğu bu ilginç soyadını nerede ve ne zaman duyduğunu hatırlamıştı: Avenarius. Bunu Federico Sánchez'in, dağıtımı el altından hâlâ süren *Bizim Bayrağımız* isimli dergide yayımlanan bir makalesinde görmüştü.

Bu yüzden de kendini tutamayıp bağırmıştı.

"Avenarius, elbette! İşte bu: Federico Sánchez!"

“... gönderdikleri dergilerin içinde Komünist Parti’nin propagandası bulunuyor olsa bile, bunu kimin yaptığı bilinmiyor, Komünist Parti’nin çalışmaya devam etmesi ihtimaline karşı onu desteklemek amaçlı el altından yapılan bir yardım olabilir sadece, bir taraftan da bahsi geçen partinin verdiği direktifleri aldığını inkâr eden arkadaşları gibi o da bu partiyle ilişkili eylemlere katıldığını reddetti. Her ne olursa olsun o arkadaşlarına inandı, ya da inanmış gibi yaptı ve kimse tarafından yönlendirilmedi...”

Bunlar, Madrid’de şubat ayında sorguya alınan tutuklulardan birinin verdiği ifadenin son cümleleriydi.

Yani Fernando Sánchez Dragó’nun, “on dokuz yaşında, felsefe ve filoloji öğrencisi, Fernando ve Elena’nın oğlu, Madridli, Lope de Rueda Caddesi, numara yirmi bir, sağdan üçüncü sokak” olarak kimlik ve adres detaylarını belirtmişti Roberto Sabuesa’nın gece yarısı yaptığı bilmem kaçınıcı sorgulama esnasında.

Komiser bu sayfayı da –tamamen kesin cevaplarla dolu ve güvenilir olması için on yedinci kere aynı görüşmeyi yapmıştı ilgili kişiyle– birer kopyasını çıkarttığı dosyalarının içine yerleştirdi.

Onu artık avucunun içi gibi biliyordu, her şeyi hafızasına kazımişti ama hiçbir detayı gözden kaçırmamak için yeniden kontrol etti, çünkü ne kadar az hata yapsa, “Beyin”e o kadar hızlı ulaşacaktı. Yani Komünist Parti’nin öğrenci hareketlerindeki görünen yüzler ve

eğitmenler hakkında (Federico Sánchez gibi) özetlerine ekleyebileceği herhangi bir detay –ki bu noktaya gelebilmek için bu güne kadar karşılaştığı bütün dosyaları incelemişti– onu sonuca ulaştıracaktı.

Komiser şimdi de dosyasında işaretlediği 50 ve 53. Sayfaları incelemeliydi.

Bunlar da Catedrico Üniversitesi'nden Don Pedro Laín Entralgo'nun ifade tutanaklarıydı: "evli, 48 yaşında, Madrid yakınlarında Lista Caddesi, Numara 11, Kat 4'te ikamet ediyor".

Bu tutanaktan çıkarttığı raporun diğer paragraflarını okumaya devam etti: "Kimsenin dikkatini çekmesini gerektirecek büyüklükte bir organizasyon değildi, çünkü bahsi geçen Üniversiteli Genç Yazarlar Kongresi'nin içeriği gizliydi, elbette politik bir duruşu vardı ama gizli komünistlerin ya da İspanya'nın içindeki diğer büyük örgütlerin iletişim aracı ya da propaganda malzemesi olamayacak kadar basit bir organizasyondur. Yaşanan diğer olayların sonucunda da uzaktan uzağa da olsa şüphelisi haline geleceği aşikârdı, oldukça gizli, el altından ve illegal olarak yürütülen bu organizasyona giden tüm yolları kesmek için otomatikman bu kongredekiler toplatılacaktı. Bu sebeple de iki gün önce Madrid basınına verilen haber (27 şubat 1956'da çıkan Don Pedro Laín'in hakim karşısında olduğunu söyleyen haber) Genel Güvenlik İdaresi'nin gönderdiği nota ile basıldı ya da yayınlandı ve soruşturmalar esnasında sorulan soruların tesadüfî bir sonucuymuş gibi gösterildi. Bu sorgularda bu kongre katılımcıları ve organizatörlerinin görünen adreslerine Fransa'daki gizli örgütler tarafından propaganda amaçlı *İşçi Dünyası* ya da benzer içerikli yayınlardan biri olan *Kültür Desterleri* isimli gizli dergilerin bazı sayılarının dış ülkelerden yasal olmayan yollarla gönderildiği iddia edildi, bu dergilerin içeriğinde sürgündeki Komünist İspanyollar Kongresi'nin kararlarının bulunduğu savunuldu. Bu kongredeki-

lerin fişlenmelerinin sebebi tanınmayanlara ulaşabilmek ve (kâğıdın bu bölümünde komiser Sabuesa tarafından alınmış bir not vardı: bu durumda Genç Yazarlar Kongresi Madridlilerin ya da komünist konseyinin dönebilmesi için bir hazırlık evresi olarak kullanıldı, yazıyordu) yapılan propagandaların kimler tarafından idare edildiğini takip edebilmektir. Ama bunları zaten hiç kimse bilmiyordu, şuna eminim ki anlaşmazlıklar ve yanlış anlamalar ya da SEU'nun kongreye verdiği destekle ("aynı nakarat" yazmıştı komiser büyük harflerle kâğıdın bu kısmına) bu eylemlerin gizli bir amacı olduğu kanısına varılmış, çünkü hiç şüphesiz, bu olayın yargıcı, eğer burada olanların bir amacı varsa, SEU onlara kendi yollarıyla yardım eder ve bu yolları kongre katılımcıları ona söyler, diye düşünmüştür. Fakat Pedro Laín'in bildiği ve hakime tek söylediği Suriye'deki ulusal örgüt şeflerinin ismi oldu ama kongrenin temel amaçlarından hiçbirini ya da karakteristik özelliklerinin detaylarını açığa vurmadi, olaya karışanlar hakkında bazı şeylerin anlaşılabilmesi için, bu ara sürekli tekrarlanan cümlelerden birkaçını söyledi; kontrol edilemeyecek kadar güçlü oldukları, bu şartlar altında eşzamanlı bölünmeye gidecekleri fakat birbirlerini uzaktan destekleyecekleri ve aynı zamanda İspanyol Üniversiteler Sendikası tarafından da gözetildikleri..."

Sabuesa bu sayfayı da kendine hazırladığı dosyanın içine koydu.

Bu anlaşılamaz bir durum, diye düşündü, Laín En-tralgo hakim karşısında, gizli bir örgütün yaptığı eylemler açığa çıktığında bile inkâr etmeyi sürdürdü. Belki de örgütün göz önündeki destekçilerinden bahsederken doğruyu söylüyordu. (Unutma, o bir rektörün kardeşi, José Laín, şu anda Rusya'da sürgünde ve her ne kadar ismi, bahsi geçen yönetim biriminin bilinen üyeleri listesinde görünmese de Merkez Komünist Komitesi'nin başkanlığını yapıyor). Her halükarda gizli komünist

grubun Laín Entralgo ile direk bir temasının olmadığı çok açıktı: sadece çevresindeki bilinen ve izlenen örgütlerle yetiniyordu. Laín'in söylemleri içten ve güvenilir olsa da delile dayalı değerler değildi maalesef. Hatta ilk bakışta bir polis soruşturmasına uygun bile değillerdi.

Gece yarısına doğru Don Roberto Sabuesa yeniden göz atmak zorunda hissettiği dokümanları bir kez daha ait oldukları dosyalara kaldırdı.

Gözlerini kapattı ve düşüncelere daldı.

Saatler önce, Eloy Estrada'nın dükkânında, Avenida'ların çiftliğine gitmeden önce defterine bazı kişisel notlar almıştı.

Defteri masanın üzerinde açık duruyordu, yazdığı notları okumaktan kendini alamadı.

"17 temmuz 1956 / Organizasyonların beyni: FS, muhtemelen yeni biri / Aşağı yukarı kontrolden geçirdiğimiz kıdemlilerin hiçbiri onu tanımıyor / Gerçi onlar da pek güvenilir değiller / Kesinlikle takma ad kullanıyor / Belirli aralıklarla Madrid'de yaşıyor / Öncelikle entelektüeller ve öğrencilerden sorumlu / Avcı ve yakalayıcı / Görünen isimlerin bağlantılarını kullanarak onu bul: Múgica H, J.P, Campillo."

En iyisi bu son üç ismi bir sebepten yeniden tutuklamaktı. Ama bunun bir an önce yapılması gerekiyordu ve bir an önce hapse gönderilmelerini sağlamak lazımdı. Artık dostane sorguları bırakmanın zamanı gelmişti. Eğer olayların özüne inmek istiyorlarsa artık bir ipucu yakalayıp çıkarmanın zamanı gelmiş de geçiyordu ve bu adamlar saklanmaya çok alışık. Ama bu yolla yapmanın da imkânı yoktu, en iyisi unutmaktı. Pradera'yı içeri tıkmadan bunların şeflerini nasıl yenebilirlerdi ki? Ne kadar eksikleri kaldıysa tamamlayabilmek için üzülerek de olsa birkaç sağlam yumruk atmak gerekeceğini düşünüyordu. Hayal kurmaya gerek yoktu, çılgınlıkları gökyüzüne ulaşabilirdi. Don Victor'un torunu! Şam Büyükelçimizin yeğeni!

Biraz ılık herkesi silahlandırabilirdi.

Geri kalan ikisi için de aşağı yukarı aynı şeyleri yapmak gerekecekti. Ancak Múgica Herzog ile başka bir şeyler deneyebilirdi. O kadar da iyi bir aileden gelmiyordu, bunun yanı sıra yahudiydi, dönüştürölmüş bir Yahudi ya da sazan yemi de denilebilirdi. Annesi yabancı uyrukliydu: biraz mırın kırın edebilirdi, bunu düşünmeliydi.

Ağız kurudu, ayağı kalkıp kendine büyük bir bardak dolusu buz gibi su koydu.

Biraz daha sakinleştikten sonra, hafızasını yoklamaya başladı: Castillo ile birkaç hafta önce yaptıkları konuşmanın mümkün olan tüm detaylarını hatırlamak istiyordu.

İli haber vermeden bilinen adresine uğramıştı, sürpriz yapar gibi, sanki sürekli yaptığı bir şeymiş gibi tam da öğle yemeğı saatinde evine gitmişti. Castillo daha büyük göstermesine rağmen kırklı yaşlarında bir adamdı. Komünist Parti'nin yöresel komitelerinden birine üyeydi bir zamanlar: kırklı yılların sonunda tüm komünist organizasyonlar dağıtılmadan önce Madrid'in son komitelerinden biriydi.

Bu evin kapısını almadan önce komiserin gözleri parlamaya başlamıştı, José Juan Castillo'nun karısı Pilar'ın yüzünün nasıl bir ifade alacağını çok merak ediyordu. Pilar da eski militanlardandı, uzun yıllar önce, bambaşka savaşlar vardı o zamanlar, aktif görevdeydi ama sorumluluğı yoktu. Las Ventas'daki kadınlar hapishanesindeyken ona birkaç ay para ödemişti.

Buna karşılık Castillo Madrid'de yeniden organize olan Komünist Parti döneminde oldukça önemli adamlardan biriydi.

Hikâyenin bu noktasında, uzun yıllar önce, Castillo'nun Sabuesa'nın ofisine girdiğı anı, gereğinden fazla detay vermeden anlatmadan geçemeyeceğim. Birkaç hafta sorgulamadan sonra, hâlâ tutukluluk hali devam

ediyordu ve Sosyo-politik Tümen'in her türlü denemesine ısrarla direniyordu.

Komiser Castillo'yu tanıyordu, kötülerden biri olduğunu da biliyordu. Günün ya da gecenin herhangi bir saatinde çektiği ağrılar yüzünden zar zor daldığı uykusundan kaldırılarak çeşitli darbelerle maruz kalıyordu, böyle bir şeye dayanmayı başarmak gerçekten kolay değildi. Castillo'nun, 'ağzım yüzüm' diyemeden tümendeki güçlü kuvvetli gönüllü çocuklardan birinin elinde kalması işten bile değildi.

Sabuesa, radikal bir şekilde o zamana kadar uygulanan metodları değiştirdi.

Zaman verdi ve şehit sayılmasına ramak kala, çektiği acıların iyileşmesi için komünist militana imkân verdi; kelepçelerini çıkardı, onunla son polis operasyonlarının sonuçları ve başarılı oldukları bazı konular hakkında konuşurken yanında sigara içmesine izin verdi. Ona, diğer gizli örgütlerin çoktan öttüğünü gösteren eylem soruşturması raporlarını ve işkence yapma hakkını aldıkları yasa maddelerini okudu. Böylelikle, gerilmeden, saçının bir teline, kıyafetinin bir parçasına dokunmadan, direk bir soru yöneltmeden komiser José Juan Castillo'nun bütün ahlaki değerlerini çökertti.

Bunun üzerine Sabuesa ona düşünebilmesi için birkaç gün daha verdi, bir akşamüstü geri döndü, kelepçelerini çıkarttı ve ona güzel bir bardak kahve getirtti.

"Neden bu kadar çok direndiğini anlamıyorum," dedi sakın bir ses tonuyla. "Öncelikle bu gereksiz çünkü zaten partinin Madrid ve çevresindeki tüm organizasyonun detaylarını biliyoruz. Senin vereceğin bilgiler sadece özgürlüğe kavuşman için, her şeyi çoktan kontrol altına aldık; yeniden organize olmaya başladıklarında senden alacağımız bilgileri sadece merkezdeki yeni ekibin başına gelecek yabancıyı yemlemek için kullanacağız..."

Castillo'nun ne kadar korkunç bir durumda olduğunu anlayabilmesi için ona bir dakika düşünme payı verdi.

“İkinci olarak,” diye ekledi kendinden emin bir ses tonuyla, “partinden kim sana sessizliğini koruduğunu bildiklerinin garantisini verebilir ki? Bu kadar olaydan sonra...”

Bakışlarına dolan öfkeyi fark ettikten sonra Sabuesa, Castillo'nun tüm anlattıklarına hak verdiğini anladı.

“İçerideki isimsiz adreslerle olan iletişiminin boyutlarını bilmiyorum elbette,” diye zorladı Sabuesa. Sana gün bugündür, bundan sonra olacaklar beni ilgilendirmez, hatta umurumda bile olmaz diyeceğim güne kadar vaktin var. Ama emin ol, hafızana kaydet: Trilla 1943 yılında Fransa'dan döndü, bu yüzden Monzón'u gönderdiklerini biliyoruz. Bölgelerdeki bazı organizasyonları yeniden yapılandırıp yeni bir merkez oluşturmaya çalışıyorlar. O ve Monzón ki, o da ülkeye geri döndü, Aran Vadisi'ndeki operasyonda başarısız oldular. Ama sonuçta buradalar, hâlâ hayattalar, propaganda yapmaya devam ediyorlar, tutuklulara yardım ediyorlar, protestolar düzenliyorlar. Tamam, ama Trilla 1945'te Fransa'dan gelen bir grup gerillayı infaz etti, iç politika düzenlemelerinden dolayı olduğunu söylüyormuş. Madrid'e gitti, Calaveras Kampı'na, orada bıçaklandı, neden bunları sana anlatıyorum bilmiyorum, sen zaten bunları gayet iyi biliyorsun.”

Castillo gerçekten de bunları çok iyi biliyordu.

Daha önce anlatıldığını duymuştu, bu ve benzeri hikâyeler dilden dile dolaşıyordu. Aklını karıştıran konulardı ama onun zalim olduğunu biliyordu.

1945'te Castillo İspanya'da izlerini silmek ve frankocu zaferin mimarlarından kaçmak için birkaç yıl boyunca gönüllü olarak serseri mayın gibi dolaştıktan sonra, gizli politik örgüt çalışmalarında işbirliği yapmayı kabul etti. O zamanlar 29 yaşındaydı, Pilar ile birlikte yaşıyorlardı ve şimdiden bir kızları vardı. O sene, İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra Madrid'e yeniden yerleşti, bir basım evinde kalıcı bir iş buldu, örnekleri kon-

trol ediyordu, sonra da Pilar'la olan ilişkisini resmi bir hale getirmek için evlendi. Fakat daha sonraları bu kurulu hayatıyla çelişen olaylara karışmaya başladı, bazı çareler aramaya başladı, dinlenmek istemiyordu, gizli komünist örgütten bir bağ buldu, İç Savaş döneminde edindiği ilişkilerden birini kullanıyordu.

Böylelikle Trilla davasıyla ilgili anlatılanları yeniden dinlemeye başladı.

“Gerçekten biliyorsun, öyle değil mi? Sana hatırlatmamı ister misin?” diye ısrar etti komiser Sabuesa.

José Juan Castillo kamçılanmaya başlayacakmış gibi beklentisiz ve umutsuzdu. Bütün vücudu baştan aşağıya ağrımaya başlamıştı bile. Sabuesa'nın onu sorgulaması için yeniden birilerini göndereceğinden emindi. Buradan kurtulamayacağından, sonunun burada olacağından emindi.

Sabuesa her zamanki gibi onu izlerken bu bir anlık zayıflığı fark etti, teslim olabileceğini hissetti.

Artık kazanmaya oynayabilirdi.

“Senin hayatın,” dedi Castillo'ya “ve senin militan hayatın, gruptaki başarın, hepsi senin ellerinde. Sen nasıl istersen öyle gelişecek. Eğer sesini yükseltip bildiklerini ötmeye başlarsan, içinde bizim bilmediğimiz bazı detaylar da olursa, bütün bu baskıdan kurtulacaksın, kendi hayatına geri dönebileceksin: ideal bir komünist olarak devam edebileceksin, militanların saygısını ve dostluğunu kazanacaksın. Burada konuşulanlardan kimsenin haberi olmayacak: zaten bizim şu anki eylemlerimiz sayesinde düşüşe geçtiler, biz buraya kadar olanları telefî etmek için elimizden geleni yaparız. Zaten yaptıklarını ödemiş sayılırsın. Fakat bundan sonra hâlâ bizimle kalmaya devam edeceksen, bu senin suçun olacak, sorumluluk almayacağız. Ya yaşamayı ya da ölü bir adam olmayı seçeceksin şimdi. Özgür olabilirsin, sokaklarda gezebilirsin ama eğer tutuklu olarak kalacaksan, umutsuz, korkular ve acılar içinde yaşamaman senin

seçimin olacak. Yalnız, izole ve ruhen çökmüş olacak-sın. Hatta Trilla gibi ihanet yüzünden infaz edilmeni bile sağlayabilirim. Gerçekten, Trilla gibi dilden dile dolaşmak ister miydin acaba?”

José Juan Castillo politik büronun dışarıdakileri sınıflandırmayı neden alışkanlık haline getirmiş gibi davrandığını ve bunu neye göre yaptıklarını anlamak istiyordu. Mesela Dolores Ibárruri³¹, Santiago Carrillo, Vicente Uribe gibi isimleri gerçekten salıvermişlerdi. Peki Trilla'yı neden infaz etmek için böyle bir plan yapmışlardı? Bunlardan istediklerini elde etmişlerdi belki de. Bunları bilmek de bir şey, değiştirmeyecekti. Fakat Komiser'in ona söylediklerinden nefret etmişti. Sabuesa gibi bir orospu çocuğunun aile sırlarını yüksek sesle dile getirmiş olmasından nefret etmişti. Bu kesinlikle insanın kanını donduran, utanç verici bir sırdı, ama aile sırrıydı. Evin içinde çözömlenmesi gerekirdi, bunu zamanı geldiğinde düşünmeye karar verdi.

Castillo ellerini ovuşturdu, kelepçelerden kurtulmuştu fakat hâlâ uyuşuklukları geçmemişti ve hâlâ çok ağrıyorlardı. Komiser'e baktı. Puerta del Sol'deki odasında bir süreden beri yalnızlardı. O'nun üstüne atlayıp, biri gelene kadar boğuşabileceği kadar vakti var mıydı acaba? Her şeyden öte bunu yapabilecek hali kalmış mıydı? Castillo bir süre bu fikri gerçeğe dönüştürebilme ihtimaline odaklandı. Yumruğunu kaldırır, Komiser'in suratına doğru bir hamle yapar, hızlı ve kısa birkaç yumruk sallayıp onu yere yapıştırabilirdi: O'nu boğazlayabilirdi.

Bir an için gözünde canlananlar bile içini titretti. Ve sadece düşünmüş olsa da Sabuesa bir şeyler olacağını hissetti, Castillo'nun delice bir şeylere kalkışmak üzere olduğunu anladı.

31 Dolores Ibárruri (9 aralık 1895 - 12 kasım 1989), Bask kökenli komünist politikacı ve İspanya İç Savaşı'nın daha çok La Pasionaria olarak bilinen cumhuriyetçi lideri. Ç.N

Yapmaya karar verdiği ölümcül hareket sebebiyle komünistin gözlerinin parladığını gördü ve belindeki silahın kılıfının kilidini açtı.

Dikkatlice kılıfından çıkardıktan sonra –Castillo silahın emniyetinin açıldığını ve kuşunun ağza verildiğini duydu– çıkartıp masanın üzerine, sağ elinin yakınında bir yere koydu.

“Sakin aptalca bir hareket yapmaya kalkışma Castillo,” dedi alçak bir sesle.

Bir yandan da dikkatli bir şekilde onun hareketlerini gözlemliyor, bundan sonraki hamlenin ne olabileceğini kestirmeye çalışıyordu.

“Castillo,” diye konuşmaya devam etti sakın bir ses tonuyla, “şimdi senin için ne yapabileceğime bir bakalım. Hapishanelerde ve karakollarda sana cesur biriymişsin gibi davranıyor olduğum dilden dile yayılmaya başlamıştır bile. Castillo, tam bir maçoymuş! Tamam, bu doğru fakat öte yandan böyle davranmana ben izin veriyorum. Seni daha fazla sorgulamayacağım, çünkü bunun bir faydası yok, yani hemen hemen gereksiz. Önemli olan tek şey, senin bildiğin ama benim henüz bilmediğim tek şey, yerel komitenin basımevinin nerede olduğu. Tamam, sana bir basım evi hediye edeceğim. Hapisten çıktıktan sonra orada çalışacaksın, çünkü hapisten kimse kurtulmuyor, bunu anlayabiliyorsun değil mi? Çıktığın zaman birkaç sene içinde ki, bunun çok uzamamasını diliyoruz ikimiz de, yeni bir kimlik edinmen gerekecek. Nerede istersen orada çekeceksin cezanı, istersen Burgos Cezaevi’nde, istersen Dueso’da senin gibi militanların yanında, bana söylemen yeterli, parti sana yeni bir gizli kimlik verecek çünkü özgürlüğünüze kavuştuğunuzda sizinle irtibatı koparmak istemeyecektir. Tamam, şimdi ben gidiyorum ama kısa bir süre sonra yeniden seni görmeye geleceğim, o zaman konuşuruz. Düşün, bunları bir düşün.

Başka hiçbir şey söylemedi. Bu “konuşuruz” ifade-

siyle söyleneceklerin tamamını özetleyivermişti, üstü kapalıydı fakat insanın kanını donduracak kadar da ürkütücüydü.

“Ben hiçbir şeyi sizin kadar optimist göremiyorum komiser,” dedi en sonunda Castillo, ironik bir şekilde.

Sabuesa bir anda irkildi.

“Böylelikle,” diye devam etti Castillo, “birkaç yıl yani en fazla beş yıl sonra, bir hesap yapayım: çünkü idarecilerin tarifi elime geçti: yirmi yıl ve bir gün, ama şans eseri bir papaz ölürse, benim için özel bir şeyler düşünülebilir ve sonra da çok uzun bir süre iş bulmakta zorluklar yaşarım... Ya da ıslıklar ve alkışlar arasında beş yıl yatarım... bu beş yıl içerisinde siz burada bizi sessizce takip ederek çalışmaya devam edersiniz... bu arada komünistleri yıkıp yıkamayacağınıza da henüz karar veremediniz, öyle değil mi?”

Sabuesa, Castillo’nun cüretkârlığı karşısında şok olmuştu, dumandan bir perde oluşmuştu sanki. Taktiği gereği eğer şu an bir hamle yapmazsa önerisinin boşa gideceğini hissetmişti.

Sağ elini tabancasının üzerine koydu ve alçak sesle konuşmaya başladı.

“Bu durum yoldaş (falanjistler de ‘yoldaş’ terimini kullanıyorlardı öyle değil mi?), bu durum hiçbir zaman son bulmayacak. Yani başka bir deyişle, bizim aramızdaki bu savaş ancak ve ancak ölüm sonlandırabilir, yani eğer Rusya ya da Sovyetler Birliği parçalanırsa demek istiyorum.. Rusya’da Lenin, Stalin gibi adamlar var oldukça siz devrim olabileceğine inanmaya devam edeceksiniz, acı çekmeye değer bir şeyler olduğu hayalinde ısrar edeceksiniz... Şimdilik durum iyi gibi görünüyor, tıpkı bendeki gibi optimist bir bakış açısı bu, ama beş yıl içinde hâlâ Sovyetler Birliği diye bir yer olacak mı, işte ondan tam emin olamıyorum... yani sonuçta şimdilik birbirimizin yüzünü bir süre daha görmeye devam edeceğiz... sen ve ben...”

Fakat tüm bunlar yıllar önce yaşanmıştı, yıllar yıllar önce Genel Güvenlik İdaresi'ndeki bir ofiste.

Şimdi La Maestranza'dayız, Toledo yakınlarında bir çiftlikte, 17 temmuz 1956'yı 18'ine bağlayan gece.

Komiser Sabuesa, geçen şubat ayında öğrenci hareketleri esnasında aldığı notları karıştırmaya devam etti, birkaç hafta önce José Juan Castillo'yu ziyaret etmek de hafızasını zorlamasına, sistemli düşünebilmesine yardımcı olmuştu. İlk bakışta birbirine benzeyen, belirsiz ve karışık şekilleri birleştirip bulduğu detaylar sayesinde bulmacayı çözmeye giderek yaklaştığını hissediyordu.

Her zamanki gibi hiç haber vermeden tam öğle yemeği saatinde kapıda bitivermişti. Bunu bir kere daha yapmıştı, her zamanki gibi büyük bir mutluluk içindeydi, Pilar kapıyı açtığı anda kadının gözlerinde ince bir titreme beliriveriyordu.

“Kocan evde mi?” diye sordu.

Ve cevap beklemeden, Pilar kapıyı yüzüne kapatmak üzere harekete geçmeden, kendini evin koridoruna oradan da yemek odasına attı.

Castillo oradaydı, bu saatte kimin böyle bir patavatsızlık yapabileceğini merak ediyordu. Elbette bu Sabuesa'dan başkası olamazdı.

Üstelik –hikâyenin bundan sonrasında Castillo size orada neler yaşandığını anlatacak; yaşadığı olayları da gururla anlatmakta oldukça başarılı olduğunu düşünüyorum– sadece bu kadar kaba bir şekilde evine girenin komiser Sabuesa olduğunu merak etmenin yanı sıra, bir de eğer gelen o ise, ona bu sefer ne soracağını da çok merak ediyordu.

Yıllar önce, çok uzun yıllar önce Castillo, yazara bu hikâyeyi kendi bildiği gibi anlattı ve önce o gün evine nasıl girdiğini ve neleri merak ettiğini anlatarak bazı soruların aydınlanmasını da sağladı.

O eve, Federico Sánchez hakkında bir bilgi sahibi

olup olmadığını sormak amacıyla gitmişti. Bu konuda ki doğru cevapları bir türlü bulamamıştı, çevresinden ulaşacağı bilgileri derlemenin daha iyi olacağını düşünmüştü ama... her neyse aslında pek de kötü bir fikir değildi: burada bazı yanıtlara ulaşabileceğini düşünmesi bile hiç şüphesiz keskin zekâsının bir göstergesiydi.

Hâlâ, José Juan Castillo'nun, Komiser Sabuesa'nın evine habersiz bir şekilde geliş sebebini merak edişini yazara anlatış şeklini gülünç buluyorum.

"1954'te Burgos Cezaevi'nden çıkalı iki yıl olmuştu," diye anlatmaya başladı Castillo. "Partinin verdiği yeni kimlikle yaşantıma devam ediyordum ve açıkçası bu orospu çocuğunun gömüldüğünü düşünmek istiyordum. Pilar iş yerinde oldukça başarılı olmuştu, neredeyse şirket müdürünün baş sekreterliğini yapıyordu. Kızımız büyümüştü: çok güzel bir genç kız ve oldukça başarılı bir öğrenci olmuştu; bilimden edebiyata, hatta yabancı dile kadar her konuda üstünlük sağlamıştı. Bana Latince, İngilizce şiirler okurdu. Yani aslında evde her şey yolunda gidiyordu. Ben de bir yayınevinde çalışmaya başlamıştım fakat altı ay sonra departmanımı değiştirdiler: beni satış müdürü yaptılar. Bu iş yerinde pek çok şey öğrenmiştim: hesap yapma, nazik davranma, ekonomi, ev sahipliği... Bazen oradaki iş arkadaşlarımla dışarı çıkıp birkaç kadeh bir şeyler içiyorduk, bazen de doğum günü ya da cenaze gibi ortamlarda bir araya geliyorduk. Burgos Cezaevi'nde dört duvar arasındayken pek çok konuda kendimizi geliştirmiştik, ama devrim için değil, -bazılarımıza göre Devrim böyle büyük harfle yazılmalıydı- ama iğrenç kapitalizm için de değil...

Gerçekten Federico ile aile başarıyı yakalamıştı. Aşağı yukarı bir sene içinde, 1955'te Simón'un evinde ortaya çıktı. Ya da Sánchez Montero desem daha doğru olacak galiba, siz onu bu isimle tanıyorsunuz. Onu gayet iyi tanıyordu, birlikte çalışmışlardı. Ben onunla Dueso'da tanışmıştım: teorik formasyonu fazlasıyla ge-

lišmiş bir tipti ama tüm arkadaşlar için oldukça değerli, paylaşımcı, yıkılmaz ve yılmaz bir adamdı. Her yerde kredisi olan biriydi: onun için ben bile elimi ateşe sokabilirdim... bütün bunları size neden anlatıyorum: çünkü siz de zamanında onun için elinizi ateşe soktunuz. Benim kapım O'na ve Simon'a her zaman açıktır ve her şart altında dinlemeyi isterim. Fakat oraya daha yeni aldığım bir kimlikle gittim ve cylemlerden oldukça uzak kalmıştım. Bana, 'organizasyona dönebilirsin' demeyi unutmamışlardı. Stalin ölmüştü ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde bazı hareketlenmeler başlamıştı. Bütün yenilikleri kayda alıyorlardı: Yugoslav komünist kardeşlerimizle tartışmalar başlamıştı, o zamanlar buna çözölme deniyordu, öyle değil mi? Ama ben partiyle organik bir bağ kurmak istemedim, çünkü Sabuesa'nın ensemden ayrılmayacağını biliyordum, benimle ne zaman yeniden bağlantıya geçeceğini düşünüp duruyordum. İnan bana bu benim içimde korkunç bir paradoks gibiydi: çünkü ruhumun bir yanı da partiyle organik bir bağ kurup Sabuesa'yı ortadan kaldırmak için yanıp tutuşuyordu. Sánchez Montero'ya organizasyona geri dönmem için henüz erken olduğunu söyledim, çünkü benim iş yerime hazırlanması için bazı dokümanlar göndermek istiyorlardı, bu benim halledebileceğim özel bir iş değildi, bazı propaganda materyalleri yollamayı düşünüyorlardı, daha doğrusu kültürel ve teorik konularda bazı ıvır zıvırlar çünkü *İşçi Dünyası* isimli derginin artık boku çıkmıştı. Tabii açıklamayı böyle negatif biçimde yapmadım, sadece onların bunun şimdi olamayacağını anlamasını sağladım. Elbette onlar da evime ne propaganda ne de yeni bir militan göndermediler, sadece tanınan yeni kimlikliler zaman zaman geliyordu. Aynı sebepten dolayı Sánchez de rahat hareket edemiyordu. Hapishanede ve savaşta onun gibi başka yoldaşlar da tanıdım, her zaman eski bir dostluğa dayanan kişisel sebeplerden birbirimizi po-

lis karşısında korumuş ve temize çıkarmıştık. Yani cep-
hemi korumak için cephemden uzak durmam gereki-
yordu. Komiser, daha bunlar benim aklımdan geçerken
kapımda belirivermişti. Ona hiçbir şey söylemedim,
çünkü kimse bana ikinci bir şans vermek için gelme-
mişti, hiçbir şey söyleyemezdim. Sonra sohbet etmeye
başladık, ona güvenmemi sağlayabilmek için elbette
benimle biraz havadan sudan konuşması gerekiyordu.
Bu konuşmalar 1956'ya kadar, o senenin temmuz ayına
kadar sürdü. Temmuz ayında Madrid'deki bazı gazete-
cilerde ve kitapçılarda Paris gazetelerinden biri olan *Le*
Monde bulmaya başladım. Nieves bana onları çeviriyor-
du. Kızımın adının Nieves olduğunu daha önce söyle-
miş miydim? Bu gazete, Stalin'in suçlar ve suçlu kişi-
liklerin oluşumuna karşı Rus Partisi tarafından XX.
Kongre'de Kruşçev'in gizli raporuyla basılmaya başlan-
mıştı. Tamam, tamam, daha fazla detaya girmeyece-
ğim. O günlerde Simón'la Alcalá'da Manuel Becerra ya-
kınlarında bir kafede oturmuştuk ve ona bahsedilen bu
raporun gerçek olup olmadığını sormuştum, belki de sa-
dece anti komünist pezevenk bir yankinin uydurduğu
bir safsata da olabilirdi. Ama Simón bana bunun tama-
men doğru olduğunu söyledi, o da bu konuda oldukça
paranoya yapmış çünkü Madridli yoldaşların tümü, bü-
tün işçiler buna inanmayı reddetmişler, bunun faşist
bir propaganda olduğunu söylüyorlarmış. Ama gerçek-
ten böyle bir rapor varmış, zaten Kruşçev da böyle bir
şey yapacak kadar rezil bir adamdı. Haftasına da, Sa-
buesa alışkanlık edindiği üzere tam öğle yemeği saatin-
de evimin kapısında bitti. Beni sorguya çekmeye başla-
yacağını hatta özellikle de Fernando Sánchez'i soraca-
ğını biliyordum. Bunu tahmin etmek çok da zor değildi.
Şubat ayındaki öğrenci hareketlerinden sonra bu isim
bütün Pirenaica'ya ve Rejim'in oynacağı olan bütün ga-
zetelere yayılmıştı. Üstelik Nieves bile eve üniversitede
gizli olarak dağıtılan bir sürü dergi getirmişti. Hisset-

tiklerimi anlayabilmen imkânsız: benim kendi kızım bana gizli belge taşıyordu, nasıl gurur duyduğumu anlatamam, bu belgeler bizim partinin bastığı dergilerdi. *Kültür Defterleri* dergilerinden birkaçında Federico Sánchez ile ilgili bazı makaleler vardı, hatta gizli düzenlenen partinin V. Kongresi'yle ilgili kendi yazdığı bir makale bile bulunuyordu. Ayrıca *Bizim Bayrağımız* isimli derginin bir sayısında da Ortega y Gasset felsefesiyle ilgili bir eleştirisi bulunuyordu. Simón'la o akşamüstü Manuel Becerra yakınlarındaki kafede oturduğumuz da ona da beklenmedik bir anda bana Federico Sánchez'i anlatmasını rica etmiştim. Ve Simon'un yüzünde hem mutlu hem de gururlu bir utangaçlık ifadesi belirdi, annesi ve babası ona hem akıllı hem de en güzel genlerini vermekte pinti davranmamışlardı, kulağıma eğildi ve inanılmaz bir haber verdi, 'eğer istersen' dedi 'senin için uygun bir zamanı bana söyle ve ben de seni onunla tanıştırayım, böylelikle organizasyona da tam ortasından geri dönmüş olursun'... Ebeveynlerinin oğullarından sakınmadığı o zeki ses tınısının içine bir de neşe katılmıştı artık. Sırf bu yüzden de Sabuesa evime girdiğinde yüzünde öfkeyle karışık garip bir ifadenin olduğunu fark etmiştim ve aynı zamanda Nieves'i de karşısında görünce yüzü daha vahim bir ifadeye bürünmüştü ama hemen yemek odasından çıktık, birlikte evin çıkışına doğru yürüdük ve dönüp bana ağzını kocaman açıp: çabuk bana Federico Sánchez hakkında bildiklerini anlat diye bağırdı..."

Don Roberto Sabuesa o temmuz gecesi La Maestranza'da bu anı hatırlamıştı.

Pilar'ın yüzündeki ifadeye dikkat bile etmeden yemek odasına dalmıştı, oysa Castillo'nun karısı girişi kapatmaya çalışmıştı ama otoritesi yeterli gelmemişti.

Yemek odasında Castillo yalnız değildi.

Tam karşısında muhtemelen on yedi yaşlarında olan, elindeki meyveyi bitirmeye çalışan bir kız oturu-

yordu. O'nun Castillo'nun kızı olabileceğini düşündü, başka kim olabilirdi ki? Fakat içinde bir anda çok ilginç bir duygu hissetti, bastırılmaz, karşı koyulamaz bir öfke ve vahşet ortaya çıkmıştı. Aniden ağzını acı bir tat kapladı, ateşli bir nefretle, gazez, hınç karışımı bir duygunun içinde büyüdüğünü hissediyordu. Bu kadar güzel, bu kadar özgür ve bu kadar uyumlu bir genç kızın karşısına çıkmasını beklemiyordu, yüzündeki bu ani değişiklikleri fark eder etmez hemen ayağa kalkmış, masadan uzaklaşmış ve yemek odasının köşesine kadar ilerlemişti, gözlerinde iğrenmeyle karışık acımasız bir bakış da vardı. Nieves kadar genç, havalı bir ev sahibesi, gelen misafiri kabul etmekte kararsız, karşısında ne yapacağını şaşırılmış durumdaydı. Bu bir sinyal olabilirdi, çok acil çözüm bekleyen başarısız girişimlerini gizlemeye çalışırken Sabucsa'nın aklını yerine getirebilirdi. Komiser Roberto Sabuesa'nın şu anda Tugay adına yürüttüğü Sosyal Soruşturma'nın başarısızlık tarihinde önemli bir yeri vardı elbette, üstelik de düzenli aralıklarla kendini yenileyen ve aktifleşen komünizmin alevlenip duran közleriyle, kötü alışkanlıklarıyla ve bıraktığı artıklarla da sürekli savaşmak zorundaydı.

Bu durum; içinde de sürekli yükselen öfke nöbetlerine sebep oluyordu. Sonra da işindeki performansla yansıyor-du –daha sonra, bir düşünceyle eli ayağı buz kesti, komiser yaptığı her şeyin vicdanını da taşımak mecburiyetindeydi, bu sebeple karşılaştığı hiçbir şeyi unutamıyordu-. Bir anda bu kızın neden onun üzerinde soğuk duş etkisi yaptığını anladı, Nieves Castillo Komünist Gençler Grubu'nun üyelerindeki bir kıza inanılamayacak kadar çok benziyordu. Onu 1939'da Madrid'de tutuklamış ve mahkemeye sevk etmişti. Komünistlerin efsaneleştirdiği, sürekli anlatılıp duran “Üç Güller”den biriydi.

Nieves Castillo'nun masadan kalkıp yemek salonunun sonuna doğru ilerleyişini görmesi, yediği meyvenin kabuğunu soymayı bırakışı, gaddar bakışları, öfkesi,

hepsi ama hepsi beyninde bir balyoz etkisi yaratmıştı. Sanki bunlar on beş yıl önce oluyor gibiydi, Carabanchel Karakolu'nda on üç genç kız sorguya alınmadan hemen öncesine dönmüştü. Oradaki kız —Nieves'e benzeyen, bir pırlanta diğer bir pırlantaya bu kadar benzeyemez— sıradan ayrılp birkaç adım öne çıktığında Sabuesa'ya olan nefretini tükürmüştü dişlerinin arasından ve komünizmin ölümsüzlüğüne olan inancını; bu onun gelecek için tek düşüydü.

Castillo'nun evindeki yemek odasında hafızası onu on beş yıl öncesine götürmüştü. Kasıklarına kandan bir yumruk yemiş gibi hissetti: eski bir arzunun dönüşümünü nefretle andı. Ama hiç şüphesiz ona tecavüz ettiği gibi, içindeki tutkunun beynine hücum edişini anlatılmak için kullanılabilecek her kelime hissettikleri karşısında yetersiz kalacaktı. Sahip olmaya ve onu yok etmeye karşı engellenemez bir arzu duyuyordu. Kızı zalimce çıırılçıplak soyamak, bu vücudun içine girmek ve onun lezzetli, tehlikeli ve kusursuz teninin tadına bakmak istiyordu.

Kendini kontrol etti, hâlâ Castillo ile beraberdi, öte yandan onu ofisine götürmesi gerekiyordu.

“Federico Sánchez hakkında ne biliyorsun çabuk söyle,” diye kükredi komiser.

“Ama ben,” diye söze başlamak istedi hikâyenin bu kısmını anlatan Castillo, 1959 yazından bu yana zaten bu soruyu sormanı bekliyordum ve nasıl cevaplayacağımı da biliyorum elbette.

Yüzüne gölge düştü, bunları düşünürken soruyu cevaplamakta gecikti; sanki ne anlatmaya çalıştığını anlamamış gibi görünüyordu, sanki bu soru onu gerçekten çok şaşırtmış gibiydi.

“Federico Sánchez? Bu konuda benim size söyleyebileceğim herhangi bir şey yok komiser. Şubat ayında gönderilen notadan sonra bu ismi telaffuz edip duran sizsiniz.”

“Sana benim bildiklerimibana anlat demiyorum zaten,” dedi Sabuesa kesin bir şekilde. “Sana ne bildiğini soruyorum.”

Castillo biraz duraksadı, düşüncelerini saklayabilecek kadar içten bakışlarını karşısındakine dikti.

“Ne dediğinizi anlayabiliyorum ama bende de daha fazlası yok ki...”

“Bir süre daha böyle konuşmaya devam ettik ve ben Federico olayını böylelikle atlatmış oldum,” diye anlatmaya devam etti kendi kısmını Castillo, “istediğim tek şey Komiser’in Sánchez’in hayaletine dair bilgilere birkaç sene daha geç ulaşmasını sağlayabilmektir.”

Anlattıklarına göre Castillo için için endişelenmeye başlamıştı. Çünkü komiserin aklında kesin bazı ipuçları olduğunu sezmişti: bu Federico denen şahıs, artık gerçek adı her neyse, Madrid Merkez Komünist Partisi’nin bağlantılarından ya da eğitmenlerinden biriydi; Sabuesa’nın zamanında ona sağladığı mabkûmiyet, para ya da av olmaması karşılığında, yapması gereken şeylerden biri bu ve bu tip adamlar hakkında ona bilgi vermesi idi, –söylediği kelimelerde bunu formüle etmişti– üniversitelerdeki öğrencileri etkileyen yöneticileri, fikir babalarını ve ruhani liderleri ona bildirmesi gerekiyordu.

Acilen Simón Sánchez Montero’yla irtibata geçip, bu olup biteni onun da bilmesini sağlamalıydı.

Ama La Maestranza’da o temmuz gecesi Sabuesa evin koridorlarından gelen sesleri duymuşa benziyordu. Odanın kapısına doğru yöneldi, yarısına kadar aradı. Orada geride Raquel alaca karanlığa gizlenmiş bir şekilde bekliyordu. Yalnız değildi, uzun koridor boyunca bir kadının daha gölgesi görünüyordu.

Ya da aşağı yukarı böyle bir görüntü oluşmuştu.

“San Agustin hakkında herhangi bir bilgin var mı?” diye sordu açıkça Mercedes Pombo.

Michael Leidson yerinden sıçradı. O’na, sen diye hi-

tap edildiği için değil, yani oraya gittikten sonra değil çünkü hispanik dillerde “sen” sözcüğünü kullanarak da saygı ve nezaket gösterilebildiğini öğrenmiş ve bu duruma alışmıştı.

“İlakkında biraz bilgim var,” diye yanıtladı, duygularını belli etmemeye çalışarak.

Raquel eşliğinde karanlık koridorlardan geçip küçük salona gelmişti. “Eğer yorgun değilseniz, hanımefendi sizi bekliyor,” demişti bir süre önce odasının kapısından. Hayır, hiç de yorgun hissetmiyordu kendini, aslında tam anlamıyla meraktan çatlamak üzereydi. Dolayısıyla da Raquel’i takip etti, evin resimlerle dolu koridorları boyunca ışıkları yakıp söndürerek ilerlediler.

Küçük salon, yatak odalarından birine açılıyordu. Geceleri dinlenebilmek için hazırlanmış çift kişilik bir yatak gözüne ilişti. Kar beyazı çarşaf ve yastıkların üzerinde –hayallerindeki kadını görür gibi oldu– bir gecelik duruyordu, biraz daha içeri baksa bütün mahremiyetini ortaya dökebilecekti. Raquel sessizce o tarafa doğru hareketlendi. Neredeyse gizlice oraya süzüldü... Leidson’un bakışlarını Mercedes yakaladı.

“Ama bu yeni bir bilgi değil ki,” diye ekledi korkusuzca. “Ben şu anda *İtiraflar*’daki uzak geleceğin hükümsüzlüğü kısmını okuyorum.”

Mercedes, yanındaki koltuğa oturması için işaret etti.

“Ben *İtiraflar*’dan bahsetmiyordum açıkçası,” dedi.

“Yakışıklı Gringo”ya bakışlarındaki değişimi hissetti. Daha sonra da, daha yumuşak bir ses tonu kullanarak konuşmasına sürdürdü.

... *cum vera vir membro mulieris non ad hoc concessio uti voluerit, turpior est uxor...*

Artık Leidson yüzündeki şaşkınlık ifadesini saklayamaz hale gelmişti.

Doğrusu ne dediğini kelimesi kelimesine anlamamıştı, sadece bir kocanın eşini yeni bir varlık yaratmak için kullanması anlamında kullanılan çok bilinen bir

Latince cümleyi ezbere tekrarladığını anlayabilmişti. Mercedes, Latince kelimeleri Leidson'a California Üniversitesi'nde öğrettikleri gibi telaffuz etmiyordu. Sonuçta kadının söylediklerini deşifre edebilmesi için gereken kısmını anlayabilmişti.

Bu bile onun yerinden sıçramasına yetmişti. Şimdi Mercedes'in ne tür bir oyun oynadığını anlaması gerekiyordu. "Bu cümle *İtiraflar*'dan alıntı değil," dedi kadın. "Hıristiyan evlilik kurumuyla ilgili bir pasaj, *Bono Conjugali*'den."

Leidson, San Agustin'den yapılan alıntılarını ne anlama geldiğini hâlâ anlayamamıştı, üstelik kadının yüzüne yayılan bu garip gülüşün sebebini de çözebilmiş değildi. Ama eminim okuyucu anlamıştır.

Hikâyenin bu noktasına kadar gelen bir okuyucu Mercedes'in Leidson'a tartışmasız bir pencere açtığını da anlamıştır elbette. Bu noktada o hâlâ reddetse de yirmi sene önce, yani Mercedes'in nişanlılığı süresince, San Agustin öğretileri sebebiyle ne kadar çalkantılı dönemler atlattığını hatırlarsınız. Tabi eğer atlamadan okuduysanız. Sevgilisinin onu ikna edip, erotik hazlar tattırabilmek için ne gibi önerilerde bulunduğunu da biliyor olmalısınız. Ilipona Başrahibi bunları hayvani içgüdüler olarak tanımlamıştı ve yeniden doğmak için bu gibi günahlardan arınmak gerektiğini söylüyordu.

Biraz zorlamayla okuyucu her şeyi yeniden hatırlayabiliyor demek ki, böylelikle 1956 yılının temmuz gecesinde Mercedes Pombo'nun neden San Agustin'den bir cümleye takıldığını da anlamış olduk. Öyleyse komiser Sabuesa'nın bekâret hakkında neden o kadar büyük ve grotesk bir ünlemle beyninin çalışma sürecini hızlandırdığını da anlayabiliriz.

Okuyucu, bu kadarını da hayal edebilir sanırım.

Yirmi yıl önce Napoli'de öğlen yemeğinde ısmarladığı yemeğin lezzeti ile kanını kaynatan bir duyguyu ad-

landırmaya karar verdi. “Bir şişe şarap iste José María..., odaya çıkıyoruz, ihtiyacım olacak...”

Daha başka ne söyleyebilirdi ki, bu yeterliydi.

Sarmaş dolaş bir halde yemek salonundan geçtiler. Ürkütücü bir sessizlik ve panik vardı. Orkestranın fox-trot çalmayı bırakması bile her şeyi anlatıyordu. Onların birbirlerine sarılmış halde yavaşça odalarına doğru ilerleyişini gördükleri anda herkes aşklarının ve içlerindeki ateşin ne kadar büyük olduğunu sezdi. O anda biri gördüğü bu manzara karşısında gözlerini sımsıkı kapattı, fakat ayağının altındaki toprak ısıldamaya başlamıştı bile. Odaya çıktıklarında Mercedes tüm pencerelerin perdelerini kapattı. Bazı ışıkları yaktı, bazılarını söndürdü, José María kendini banyoya kapatırken, o en uygun aydınlığı bulmaya çalışıyordu

Sırtında yumuşak bir hareketlenmeyi hissedene kadar çift kişilik yatağı keşfetmeye çalışıyordu. Arkasını döndü ve gördükleri karşısında hayrete düştü. Komik bir kemeri ve ayakkabıları olan gencecik bir kız ona yardım etmeye çalışıyordu, gözlerini ondan başka yöne çevirmiş, odanın diğer taraflarına doğru bakmaya çalışıyordu. Ona doğru emir verir bir ses tonuyla bağırdı. Kız, hiç şüphesiz çiftin odaya bu kadar erken gelmesini beklemiyordu. Giyinme odasındaki dolaplardan bazı gömlekleri ve iç çamaşırlarını toplamış yıkamaya götürüyordu.

Saatler önce Capodimonte Müzesi’nde gördüğü Gestileschi’nin tablosunu hatırladı.

Judit’in genç ve güzel hizmetçisiyle birlikte Holofernes’in boğazını kesişleri geldi gözünün önüne, bembeyaz yatağın üzerinde oluk oluk kan vardı. Judit’in yüzündeki zevk, bu sahnedeki sembolik vahşet içindeki cinsel dürtüleri uyandırmıştı.

Ama bu genç Napoliten güzelin ona neden bu sahneyi hatırlattığını bir türlü anlayamamıştı.

Bir fikir, –içinde ani bir öfke uyandıran bir görüntü-

ye "fikir" demek doğru olur muydu acaba?— bir şekilde söylemesi gereken bir fikri saklandığı yerden çıkarmıştı, bu kelime mantıktan ziyade duygulara dayanan isteğini anlatmaya yetmese de aklında şimşekler çaktırmıştı bir kere.

"Gitmiyorsun, burada kalıyorsun," diye bağırdı genç kıza.

Kızcağız bu İspanyolca kelimeleri anlayamamıştı. Ama bir şekilde Mercedes'in hareketlerinden ne istediğini çözmüştü. Onu yavaşça ittirip elinden tutmuş perdenin arkasına götürmüştü.

"*Aspetta e guarda,*" diye tekrar etti söylediklerini Mercedes.

"Bekle ve kendini hazırla."

Mercedes içindeki bu benzer dürtünün, karanlığın, karşı konulamaz heyecanın nereden geldiğini bilmiyor ve bilmek de istemiyordu. Bu yaratıcı ve baştan çıkarıcı etkiyle tanımadığı Napolili genç kızla tanışıp, beynindeki görüntüyü José María üzerinde uygulama isteğini engelleyemiyordu. Ama aldığı eğitim ve ahlak anlayışı, dini inancı kafasındaki bu korkunç düşünceleri bir kenara bırakması gerektiğini söylüyordu.

Tam da o anda kocası, mavi üzerine açık kırmızı çizgileri olan ipek bir kumaşa sarınmış yarı çıplak bir halde odaya girdi.

Ama Michael Leidson, okuyucudan farklı olarak, bunlardan hiçbirini hayal edemezdi elbette. San Agustín'in, nişanlılığı süresince Mercedes'i nasıl etkilediğini henüz duymamıştı. O zamana kadar La Maestranza'da olup biten her şey tarihi ve politik içerikliydi. Öte yandan öğle yemeğinde ve sonrasında yapılan sohbetler süresince dul kadının bir şeyler anlatmaya çalıştığını da anlamamış değildi.

Birinin, ona burada, bu dakika neler olup bittiğini anlatması gerekiyordu.

Ve Mercedes yavaş yavaş, detaylı bir şekilde ve uy-

gun bir dille ona anlatmaya kararlıydı, her ne kadar içeriği biraz kaba ve edebe aykırı olsa da ortada bir gerçek vardı: bu aşkın, hayallerin ve etin diliydi.

José María odaya döndüğünde, biraz gergin fakat Hristiyanlığın gereklerine uygun olarak bir çiftin yeni bir varlık üretmek üzere yapması gereken egzersizleri yapmaya hazırdı ancak odada Luciana'nın varlığını fark etti (şimdilik onu kimse tanımıyor, ne Leidson, ne diğer Avendaño erkekleri, sadece bir anlığına hikâyenin başrolünde olan çiftin hayatlarına erotik bir giriş yapmıştı, henüz okuyucunun da bunlardan haberi yoktu, hikâyenin bu kısmında o güzel genç kızın adını vermenin zamanı geldi, evet o Napolili genç kızın adı Luciana'ydı, –lütfen İtalyanca telaffuz edin, kulağa daha hoş geliyor– artık Tanrı'nın yaptığı gibi bilineni reddedileni, var olanı, var olmayanı bilmenin zamanı geldi). Luciana bulunduğu yerde kımıldanmaya başlayana kadar José María'nın perdenin arkasına Mercedes tarafından birinin gizlendiğinden haberi yoktu.

José María, Luciana'yı gördüğü zaman bir takım hisleri kesinleşti –kesinleşti?–. San Agustín'in bahsettiği hayvaniliğin yanı sıra, ilk kez aralarında doğal cinsel arzuların ve uzun kucaklaşmaların da var olabileceğini, bunun evli bir çift olarak bastırmaları gereken bir içgüdü olmadığının farkına vardılar. Başka bir deyişle, perdelerin arkasında durup saklanan genç kız fark edildiğini anlayıp odanın ortasına kadar geldiğinde her ikisi de neşelenmişti, bir şeyden büyülendikleri ortadaydı, bu aşkın getirdiği sahiplenmenin ilkel bir yansıması gibiydi.

Doğal olarak José María, genç kızın neden Mercedes'in farkında olmadan dikkatini çektiği yerde durduğunu anlayamamıştı. Bunun da Mercedes'in bir anda aklına gelen cin fikirlerden biri olduğunu düşünmüştü, genç kız ise saklanmaya çalışırken ikisinin birden bu saatte odaya gelmelerinin ve bir anda gizlenmek zorunda kalmasının şaşkınlığını üzerinden bir türlü atama-

mıştı. Fakat her ne olduysa Luciana'nın ortaya çıkışından sonra oldu, —aslında bu genç kıızı adıyla anlatmak hikâyenin bu bölümü için biraz garip kaçıyor, çünkü kahramanlarımız bile henüz onun ismini bilmiyorlar— her ikisinin de hayal güçleri bir anda canlanmaya başladı ve onun odadaki dokunabilir varlığıyla artıp üremeye ilgili olduğunu düşündükleri beyinlerindeki bekâret camının kırılmasına sebep oldu.

Birbirlerinden habersiz yepyeni bir zevkle ortalığı inlemelerle çınatabileceklerini fark ettiler —ideali vücudun ve ruhun bu hisleri aynı anda hissedip paylaşabilmesidir— Mercedes, José María'nın Luciana'nın varlığını hissetmiş olduğunu anladı ve aldığı zevk ikiye katlandı.

José María odalarında saklanan kızın varlığından ötürü söylenmeye başladı, aslında onun varlığı her ikisini de gizliden de olsa neşelendirmişti ve Mercedes'in bu aşk sanatıyla ilgili bu kadar derin bilgiyi nasıl keşfettiğini sorguladı.

Sonuç olarak her ikisi de çıplak ve de nefes nefeseydi, Luciana'yı çift kişilik yatağa çağırdılar. Kız korkuyor olmasına rağmen sözleri dinliyordu, Mercedes tarafından kıyafetleri çıkarıldı, sadece üzerindeki siyah yünlü uzun çoraplarını bırakmaya karar verdi. Onunla sadece oyun oynayacaklardı, kızın bekâretini bozmaya niyetleri yoktu.

Bu olaydan on beş gün sonra, —Roma, Napoli, Florensia ve Toscana gezilerini bitirip— dağların eteğinde, Orta Gölü'nün kıyısında çok güzel bir otele yerleştiler. Akşam yemeği saatinde Mercedes bir bayan garsonun kocasına sek bir beyaz şarap ikram ettiğini gördü ve şaşkınlığını gizleyemedi.

"Bu zamana kadar," diyordu ayrılırken kadın, "şimdiye kadar bir tek siz seçtiniz."

"Seçmek yanlış bir kelime sayılır," diye cevap verdi yavaşça José María. "Ben kaçınılmaz olanı biraz düzenledim o kadar... yani zaten çok olası görünüyordu."

José María'nın Napoli'deki o akşamüstüne kadar pek çok kereler inisiyatifi ele aldığı açıkça görünüyordu, bu rutin ya da ritüel haline gelmiş bir durum olmayabilirdi ama görünüşe bakılırsa şans eseri ortaya çıkmış da değildi. Aşk savaşında üçüncü kişileri şahit olarak davet etmek onun içinde vardı, —cskiden sıcak kırsal alanlarda çiftleri büyük tüylerle serinletmeye çalışan hizmetçiler de kim bilir nelere şahit olmuşlardır—. Mercedes ilk büyümlü hareketi ondan bekledi, bir bakış, —karanlık ama içinde küçük şimşekler barındıran bir bakış— cesaretlendirici ama aynı zamanda itaatkâr bir gülüş olabilirdi, İtalyan dağ köşklerinde bazı genç kızlar ya da garsonlar balayı çiftlerine eşlik edebiliyorlardı ya da davet edilirlse kabul edebileceklerine dair bir ışık yakıyorlardı.

San Geminiano'daki muhteşem gezilerinin dönüşünde Siena'da onların uzun dinlenme saatlerine eşlik edebilecek servis yapan bir kız yoktu. Ama çok güzel İskandinav bir genç kız vardı, yaşlı bir kadın ve saygın görünüşü bir beyin —oyun oynamaktan uzak, orta yaşı oldukça geçmiş bir eş gibi görünüyordu— masasında oturuyordu. Bir süre sonra yemeğini bırakıp onların masasına doğru yaklaştı, o günlerde diplomatik veya kültürel çalışmalar yapan şirketler arasında evrensel kabul edilen bir dil olan Fransızca'yı seçmişti, bu kültürel ve politik ortamlarda erotik konuşmalar da işin olmazsa olmazıydı.

"Vous êtes fascinants de beauté, tous les deux," — *Güzelliğiniz büyüleyici, ikinizin de dedi esmer kadın*. "Vous m'invitez?" — *Beni davet ediyor musunuz?*

"À quoi?" — *Neye?* diye sordu José María açıkça.

"À partager vous plaisirs," — *Zevklerinizi paylaşmaya* diye yanıtladı kuzey güzeli oldukça anlaşılır bir şekilde.

O andan sonra zaten davetliydi.

"Bir şey söylemek istiyorum Josemari," diye söze başladı gece otelde Mercedes, "duruma bakılırsa Napo-

li'deki genç kızdan bu yana oldukça eğlendik, ama kızları hep sen seçiyorsun, neden bir kere de bir kadın görüşü almayı denemiyorsun?"

José María Avendaño şaşkınlıktan elindeki bir bardak beyaz şarabı neredeyse düşürmek üzereyken yakaladı, böyle büyük bir sürprizi gerçekten beklemiyordu.

Bu Mercedes'in balayı esnasında yaşadığı, kendinden uzaklaştığı en garip anlardan biriydi, yirmi sene önce, bu konuşma aralarında Orta Gölü'nün kıyısındaki şirin otel odasında geçmişti. Daha birkaç saat önce İtalya'dan ayrılmış, kendilerini Biarritz'e atmışlardı, tüm yazı orada geçirmeyi planlıyorlardı.

O anda Leidson bazı şeylerin farkına varmaya başlamıştı. Yani neler yaşandığını anlamıştı demek daha doğru olacak. Aynı zamanda kendini nelerin beklediğini de kavramaya başlamıştı.

Sonra Raquel küçük salona girdi ve ona bağlı olan yatak odasına geldi. Onların karşısında hareket edemez hale gelmişti, Mercedes ve Leidson koltukta oturuyorlardı ve soyunmaya başladı. Bluzunun boğazından iliklemiş olduğu bağlarını çözdü, çıplak omuzları ortaya çıktı, biraz kibirli ve mesafeli görünüyordu ama kendini sunduğunu da göstermekten geri durmuyordu. Eteğinin fermuarını indirmeye başladığında Leidson gözlerini kapattı çünkü bu güzellik karşısında savunmasız kalmıştı.

Mercedes onun elini tutarken bir yandan da bir şeyler mırıldanıyordu:

"Çok haklıymışsın Dominguito, gerçekten bu gringo çok yakışıklı!"

Geceyarısı Benigno Perales koridorlardan gelen bir gürültü duydu. Anlaşılmayan bazı mırıltılar geliyordu. Odasının kapısına doğru ilerledi, dikkatli bir şekilde kapıyı açtı. Biraz ilerde Raquel, Mercedes'in odasında Amerikalıyla oynayıyordu.

Göğsüne keskin bir ağrı saplandı, istavroz çıkardı.

İlk andan beri Mercedes'e aşıktı, bunu hiçbir zaman ifade etmemişti ama öyleydi. Bunu dile getirmemiş, ironik bir şekilde büyük bir tutkuyla yaşamış ve yıllar boyu sır olarak saklamıştı.

Benigno Quismondo'da doğmuş ve orada büyümüş-tü. Küçükken Avendaño kardeşlerle oynardı: ağaçların arasındaki karanlık bölgeleri keşfe çıkarlar ve yılan av-larlardı, bunlardan bazılarını, Satur'u ve mutfaktaki diğer kadını korkutmak için çiftliğe getirirlerdi. Zaman zaman da eğersiz ata biner, kazananı Quismondo'nun çevresindeki köylerde yaşayan arkadaş gruplarının içinde şövalye ilan ederlerdi.

Daha sonra büyümeye başladıklarında, otuzlu yaşla-rının başında Benigno iş bulmak için Madrid'e gitti. Elinden gelen her işi yaptı: duvarcı çıraklığı yaptı, res-mi olarak nereden başlaması gerektiğinden, idareten nasıl yapılması gerektiğine kadar tüm detayları öğren-di; tiyatrolarda dekor işçisi olarak çalıştı, o zamana ka-dar bu işin ne kadar dikkat gerektirdiğini hiç fark et-memişti, daha sonra da Prince Sirki'nde iş buldu; ara-bacı Simón'un yardımcılığını yaptı. Bütün bunlar işçi hareketinden, militanlıktan haberdar olmasını sağla-mış ve CNT Grubu'na kayıt olmasına ön ayak olmuştu.

Hükümete karşı militan ayaklanmasını körüklediği zaman Benigno Perales, Komünist Parti'nin bir parçası haline gelmişti. Beşinci rejim toplandığında partinin ilk gönüllü milislerinden biriydi.

1936 ağustosunun başlarında Alicante'de milisler dü-zensiz bir şekilde Moscardó yakınlarına kadar ilerlerken, Benigno Toledo'da savaşçı ruhu ve kıvrak zekâsıyla, gö-rev aşkıyla yanıp tutuşuyordu. Bir grup silahlı arkada-sıyla Quismondo'ya yürümeye karar verdi, La Maestran-za Çiftliği'nde neler olup bittiğini de haber verebilecekti.

Böylelikle Avendaño kardeşlerin en küçüğü olan José María'nın başına gelenleri de öğrenmiş oldu. Diğer taraftan da bu onun seçimiydi. Bu sayede imkânsız aş-

kı Mercedes'le de tanışmış oldu. (Tangolarda hep 'şimdi ne yapacaksın' derlerdi, böylelikle şarkılarda büyük gerçeklerin insanların yüzüne vurulduğunu da öğrenmiş oldu.)

Mercedes La Maestranza'ya, nisan ayında José María ile evlenmeden birkaç hafta önce gelmişti. O zaman yalnız değildi, herhangi bir hata yapmaması için annesi yerine Doña Constancia onunla birlikte gelmişti, görevi Mercedes'i gözünün önünden ayırmamaktı çünkü tehlike giderek artıyordu ve dini inançlarına bağlı genç kızı gün geçtikçe zorlamaya başladığı çok belli oluyordu. Mercedes sürekli günah çıkarmaya gittiği için, bekâretin kutsallığının önemi konusunda onunla uzun konuşmalar yapmış olmasına rağmen, Peder Rúperez birinin onun yanında gitmesi konusunda özellikle uyarı göndermişti.

O zaman Benigno genç Bayan Pombo'yu ilk kez görmüştü. O andan beri kölesi olduğu umutsuz aşkının ördüğü duvar bir gün gelip inelecekti.

*Bütün hayatım boyunca seveceğim ağzını
İşlenmiş incilerin arasında bir nükte gibi
İda Dağı'nın sakisinin Jüpiter'e sunduğu
Bu kutsal içkiyi asla kıskanmayacağım*

*Âşıklar, savaşmayın, hayatı sevin
Çünkü biri boyalı iki dudağın arasında
Aşkıdır kanınızdaki silah
Ve iki çiçek arasında her zaman bir yılan saklıdır.*

Luis de Gongora'nın sonelerinde Benigno Perales aradığı hisleri buldu, tutkulu ve buruk umutsuzluğunu bu sözler olduğu gibi gözler önüne seriyordu.

Ama Mercedes tüm güzelliğiyle ortaya çıkmadan önce, Benigno'nun en sevdiği Avendaño, José María'ydi. Çünkü tartışmalara en açık olanı oydu, her zaman Al-

berti'nin ve Miguel Hernandez'in şiirleri -*Melekler Hakkında* ve *Durdurulamayan Işık*- hakkında tartışır, birbirlerine kitap verirlerdi. Ayrıca 1930'da Madrid'e bir konferans davetlisi olarak gelen İngiliz ekonomist Keynes ve teorileri hakkında konuşurlardı. Birbirlerini küçümsemeden, gurur yapmadan, eşitlik ilkesine inanıp tartışırlardı.

Ayrıca Avendaño'lar arasında en küçüğünün ölümü de Benigno'ya haksızlık gibi gelmişti. Bu konuda onu sinirlendiren ve hüznölendiren bir şeyler vardı.

La Prosperidad'da, Estrada'nın dükkânında, Eloy'un babası hâlâ hayatta ve işlerin başındayken onunla ve Chema el Refilón ile oturup uzun uzun konuşmuştu. Chema ve José María'yla orada buluşup kâğıt oynar, içki içerlerdi.

Bir anda öfkeye boğuldu.

"Ooo, delikanlılar da buradaymış!" diye bağırdı; "cesur olanlardan arta kalanlar buraya toplanmış! Neden gidip onların karşısına dikilmiyorsunuz, salaklar, faşistlerden darbeyi yediniz, şimdi oturuyor musunuz?"

Ne Eloy Estrada ne de Refilón bu sözlere cevap verebilecek durumda değildi, üstelik hâlâ silahlanıp karşı tarafa tuzak kurabilme şansları vardı. Ama Benigno İç Savaş döneminde milislerin giydiği mavi kıyafetiyle içeri girmişti bile. Beşinci rejimin kırmızı yıldızıyla, mavi elbisesiyle ünlü bir teğmendi o zamanlar, (Beşinci, beşinci beşinci ile/ Beşinci Rejim ile/ Líster ve Modesto ile/ Kumandan Carlos ile/ milislerin içinde yoktur hiç korku...) omzunda da yeni alınan tüfeklerden vardı. Hemen arkasından da ona yoldaşlık eden, silahlanmış portakal üreticisi üç arkadaşı yetişti.

Eloy ve Refilón, Benigno'nun onlara söylediği utanç, sitem ve kınama dolu sözlerden sonra yutkunmak zorunda hissettiler kendilerini.

Mutlusunuz değil mi? Sınıfların savaşına böyle katıldınız: liberal Avendaño ailesinin akli başında tek

ferdi infaz edildi, üstelik korumasızdı. Ama sizin arkamız sağlam, hareket kabiliyetiniz var, bir de üstüne maçosunuz ya... Beşinci Rejimin çarpışmalarına katılan bazı arkadaşlarınız ile değerinizi göstermeniz yeterli oldu elbette.

Eloy Estrada korkuyordu ama aynı zamanda kurnazdı da, bu durumdan da sıyrılmayı başardı. Bir üst katta yaşayan annesinin ona daha önce söylediği bahaneleri öne sürerek, camlardan kaçarak, cepheye gitmekten kendini kurtarmıştı. Benigno'nun onu kovalamasından kesinlikle rahatsız olmamanın da bir yolunu bulmuştu: Kışından neler uyduruyor o hırs küpü? Che-
ma Refilón denen adam bile sadece Beşinci Rejim'deki filoya katılmaktan kaçmakla kalmayıp, aynı zamanda savaşma yeteneklerini öne sürüp hükümetin elit askeri kadrolarından biri olan XIV. Kolordu'ya katıldı ve onlarla birlikte Ungría önderliğinde, frankist bölgesinde yani düşman bölgesinde ünlü gerillalarla savaştı: milisleri sayılamayacak kadar çok kere tehlikeye soktu.

Benigno artık 18 temmuzda La Maestranza'da olup bitenlerin detaylarını ve sonrasında yaşanan değişiklikleri öğrenebilmişti; José María Avendaño'nun öldüğünü biliyordu ama buna karşılık Mercedes ve Raquel arasında olanlardan haberi yoktu. Bu iki kadın da ortadan kaybolmuş gibiydi.

Bir dürtüye boyun eğerek, gözle göremeyip hissettiklerini açığa vurmak istiyordu, Benigno o gece La Maestranza'nın muhafızı olmuştu. Konakta ondan başka hiç kimse bu kadar acı çekmiyordu.

Kollarının gücü bile bu ağırlık karşısında çok fazla dayanamayacaktı: başka çiftliklerde çalışmaya başlamadan önce evlerini barklarını bırakan zavallı çiftçiler kısa bir süre içinde benimsedikleri yeni yerin çalışma şartları ve içlerindeki özlem sebebiyle düşünülenden daha fazla güçleniyorlardı. Bir süre sonra da evlerini bir daha dönmek üzere terk ederlerdi. Sadece Satur,

hem kâhya hem de çiftliğin yöneticisi olan Mayoral'ın karısı geçen onca yıla rağmen Madrid'e koşturaya devam etmiş, temizlik işleri için çiftliğe haftanın belirli günlerinde gelmeyi tercih etmişti, gelip gidip evdeki eksiklikleri giderip daha yaşanır bir hale getirmeye çalışıyordu.

Benigno, Mercedes ve Raquel'in aynı fikrin içine gömüldüklerinden emindi, bu yüzden aynı evde yaşamaktan asla vazgeçmemişlerdi. Hiç kimse, hiçbir şahit neler olduğunu araştırabilecek iktidara sahip değildi. Oldsmobile, Mayoral'ın eşliğinde periyodik aralıklarla çiftlikten çıkar, iki kadını alıp bir yerlere taşırdı. Yirmi yıl önce de Mayoral olayların içinden bu iki kadını böyle kaçırmıştı.

Ama ne kasaba çevresinde, ne Quismondo'da bu arabayı gören olmamıştı, ama saklanamayacak kadar değişik rengi ve şekli vardı: alev alev yanan kırmızı bir renk sarıyordu arabanın etrafını.

Ama yine de Benigno olan biteni Avendaño kardeşlerin duymasından korkuyordu, her ne olursa olsun onlar çocukluğunda birlikte oynadığı arkadaşlarıydı, erişkinliğe adım attıkları ilk günlerde bu çevredeki bazı gizli geçitleri fark etmişlerdi –bazıları da çevredeki konakları ve oradaki gizemli oyunları öğrenmişti–. Böylelikle her birinin gizli bir sığınma yeri olmuştu, aslında her birini yerlilerin anlattığı hikâyelerden öğrenmişlerdi, o zamanlarda yasal eşleriyle zaman zaman baş başa kalabilecekleri, ilişkilerinin keyfini çıkarabilecekleri bazı esaslı noktalara ihtiyaçları vardı, yatak odalarından daha sakın ve daha güvenli sığınaklar aramaları boşuna değildi.

Benigno, Raquel ve Mercedes'in mutluluğu dışarıda aradıklarından emindi –Satur ve Josefina'dan gizlenmeleri normaldi– bu yüzden La Maestranza çevresindeki gizli sığınaklara gidiyor olmalıydılar.

Bu düşüncesinde de yanılmıyordu.

Benigno bunu keşfetmekte gecikmemişti –üstelik bil-

diđi ünlü gizli yerler de vardı, zaman zaman orada sığınmacı gibi saklandıkları olmuştı—. Sığınaklarda bir zamanlar kaçaklar saklanırdı, korkmuş, zayıflamış, saçları sakalları birbirine karışmış hatta darmadağın bir şekilde yaşamaya çalışırlardı ama hayatta kalırlardı, oysa Mercedes her zamankinden daha güzel görünüyordu, sadece Raquel biraz çökmüştü. Dışarıda ne yaptıklarını bilemezdi ama, evin içindeki durum oldukça çirkindi. Onları içinde bulundukları bu saçma durumdan kurtarabilirdi fakat bunu gönüllü seçtiklerini fark etmemek için aptal olmak gerekirdi. Acaba eski dostunun da bu olayda bir parmağı var mıydı? Banyo yapmaları ve kendilerine çeki düzen vermeleri için biraz zaman tanımaya karar verdi, üstelik José María hayattayken birlikte Madrid'in caddelerinde gezerken ya da aylarca bu evde kaldığı süre içinde böyle bir şeyin hiç dikkatini çekmediğini düşünüyordu. Çevrelerindeki diğer kadınlar ve adamlar arasında oldukça burjuva görünüyorlardı, başkentteki milislerden biri olmasına rağmen onlara eşlik etmişti, ayrıca bir kaçağı ve sığınmacıyı geçmişte yaşadıklarından dolayı nerede görse tanıyabilirdi. Benigno Perales sonuna kadar beyefendi gibi davranmaya karar verdi, üstelik bu işin ne zaman ve nerede başlamış olacağına dair en ufak bir fikri yoktu ve kendi suçu olduğunu düşüncbilmesine de imkân yoktu.

Doğruyu söylemek gerekirse, 1956'nın o temmuz gecesinde yani yapılacak seremoninin arifesinde Benigno geçmişinden bu kadar çok hatıranın gözlerinin önünden geçeceğini düşünemezdi, yirmi yıl öncesine gidip gelmişti. Bütün bu bölümleri de okuyucuya olan saygısından anlatıyordu. Çünkü okuyucunun gözünde Amerikalının daha avantajlı durumda olduğunu da farkındaydı —yani başka bir deyişle gözler önüne serilen bu son itiraflar sebebiyle okuyucu Mercedes ve Leidson'un birbirinin zıddı iki kişilik olduğunu zaten biliyordu, Mercedes'in bu konudaki taşkınlıklarının sebebi San

Agustin'in öğretileri sebebiyle zamanında kendini çok bastırılmış olmasıydı, bu sebeple nişanlılığı süresince bekâretini koruyup içindeki hisleri doyurabilmek için çeşitli yollara başvurmuştu— ama akıllı okuyucu zaten herkesi şimdiye kadar yeterince tanımıştır, üstelik hikâyeye olay örgüsünü kaybetmeyecek kadar hakim olmuştur, Benigno'nun hayal ve düşünceleri hakkında yazılan detayların sadece yazarın kaprisi olmadığını da anlamıştır. Bir yerde gerekecek detayların verildiğini de şimdiye kadar çoktan çözmüştür. Hatta belki de bir kısım okuyucu bu detayları sempatik bile bulmaya başlamış olabilir.

Benigno 1936 yılının ağustos ayında Quismondo'ya geldiği gece olan biten hiçbir şeyi hatırlamıyordu. Olaylar yüzünden oldukça gerilmiş olmalıydı, şimdi benzer olayların tetiklemesiyle beyni zorlanıyordu, bazı görüntüler gözünün önünden akıp geçiyordu.

Örneğin, Roberto Sabuesa'nın ortamda bulunuşu da bir şeyleri hatırlamasını sağlamıştı, her ne kadar kimliği henüz ortaya çıkmamış olsa da, komiserin hafızasının bir köşesinden onu bulup çıkaracak kadar dirayetli olduğunu biliyordu, hispanik aptallığının, barbarlığının ve körlüğünün bir örneğini yaşıyor gibiydi.

Ayrıca, Benigno bir taraftan da Mayoral'in misafirler yemeğe geçmeden önce José Manuel ve Mercedes'e ne gibi bir haber getirdiğini de merak otmeye başlamıştı.

Benigno'nun endişelendiği kadar büyük bir olay olmadığından emindi. Aslında bu haber onu sevindirmişti, Sabuesa'nın yorumu, bu tür olayların hep dışarıdan biri tarafından yönetildiği yönündeydi ve bu durumda Benigno bu kişinin kim olabileceğini biliyordu. O'nun tek endişesi; çiftlikte kaldığı süre içinde polisin yarınki organizasyonu planlayan kişileri soruşturmak için gelip onu da sorguya alma olasılığıydı. Şimdi kendini katlayarak yayılan bu endişe ve rahatsızlık durumunu o provoke eder duruma geçmişti, buna ibadetlerinden ge-

ri kalmayan Cizvit Avendaño José Ignacio'nun Almanya'dan onun için getirdiği kitapları da ekleyince, Benigno'nun ruhu karmakarışık olmuştu. Hiçbir hediye, Rus Komünist Partisi'nin son kongresinde Kruşçev'in yaptığı konuşma metninin bir kopyasından daha iyi olamazdı. Bunun yanı sıra, bir de Marx'ın 1857-58 yılları arasında ekonomi ile ilgili, mavi karton kapaklı el yazmaları vardı. *Grundrisse der Kritik der Politischen Ökonomie* adı altında yeniden basılmışlardı. Bu ismi elbette yazar koymamıştı, editörlerin işiydi, ancak içindekileri özetlemişlerdi: *Politik Ekonomi Eleştirisi'nin Temel Öğeleri*. Marx'ın yazdığı bu metinlerden bazıları *Das Kapital*'in karalamalarını da içeriyordu, hatta zaman zaman konunun daha geniş ele alındığı bile söylenebilirdi, şaheserinin talimatnamesi gibi bir kitaptı. Basılana kadar 1939 ve 1941 yılları arasında Moskova arşivlerinde saklanmıştı.

José Ignacio'nun, Benigno'ya getirdiği cildin 1953 yılında Berlin'de "Dietz Verlag" tarafından yeni baskısı yapılmıştı, bu yayınevi Marx'ın eserlerini basabilen ayrıcalıklı bir yayıneviydi.

Benigno, José Ignacio'nun ona getirdiği hediyeleri yemekten sonra odasına koydu, fırsatını bulur bulmaz birazcık okumak istiyordu. Özellikle Kruşçev'in, Stalin'in kişiliği ve işlediği suçlarla ilgili konuşma metni onu oldukça heyecanlandırmıştı. İlk reaksiyonu okumaya başladığı anda vücuduna yayılan aşırı sıcak basması ve kolera başlangıcındaki gibi sürekli kusma isteyiydi, heyecanını ve öfkesini bastırmaya çalışarak azaltmaya çabaladı ama boşunaydı, yani ortada tam bir paradoks söz konusuydu. Stalin'in "halkın düşmanlarına," ve işlenen adi suçlara karşı uyguladığı stratejilerin ne kadar mantıksız olduğunu düşündü. Sürekli uyku problemleri yaşıyor olsa da, sürekli zan altında yaşırsa da, tüm dünyanın gözleri üzerinde olsa da hiçbir şeyin sosyal ve insani hakların bu derece ihlalini haklı

göstermeyeceğini, bazı hareketlerin belli bir tutarlılık göstermesi gerektiğini, bu kadar despot bir yönetim anlayışının kabul edilemez olduğunu düşünüyordu, ancak devrim tarihinde pek çok örnekte görüldüğü üzere yeni bir anlayış getirebilmek için, bazı keskin dönüşler yapılması bir zorunluluktan fakat mantık çerçevesinden mümkün olduğunca ayrılmamak gerektiği de bir gerçektir. İktidar sahibi olunca, tarihi açıdan mantıksız hatta düşünülmesi imkânsız fikirlere inandırabiliyor demek ki insan kendini, diye aklından geçirdi Benigno. Örneğin, Troçki ve Buharin, emperyalist güçlerin ajanları “düşman ajanı” olarak satılmışlardı. Kruşçev bu büyük yalanı konuşmasının bir bölümünde ele alıp yerle bir etmişti, aynı zamanda komünizmin tarihine de yeni bir bakış açısı daha kazandırmıştı. Tarihte yaşanan tüm trajedilerde, kişilerin isimleri ve görevleri değişiyordu sadece, sebep ve sonuçlar hep aynıydı. Ağır şartlar altında sınır dışı edilen, korkunç yöntemlere maruz kalan, iftiraya uğrayan, adını temize çıkarmak isteyen tüm kurbanlar aslında masumlardı, ayrıca tüm dünya üzerindeki komünist partilerin özerk demokrasi-lerinde bazı değişikliklere gidilmesi için yeni bir bakışa ve yapılanmaya gerek duyuluyordu. Bu yüzden yeni bakış açılarının getirilmesi bir nevi gereklilikti.

Her ne kadar kafasında oluşan, aşağı yukarı kendi seçtiği fikirlerden bazıları birbirleriyle çarpışsa da, okuduğu metin onu duygusal anlamda oldukça sarmıştı. Benigno, o çağlarda oldukça tanınan biri olan, frankist rejimin zaferinin hemen akabinde, İspanya gizli örgüt organizasyonuna başlayan Heriberto Quiñones hakkındaki yazıları anlayamıyor ve bir türlü kabul edemiyordu. Sabuesa'nın onun hakkında bilgi alabilmek için vahşice işkence yaptığı düşüncesine katlanamıyordu, sonrasında o kadar kilo kaybetmişti ki, bir sedye üzerinde taşınmak zorunda kalmıştı, kendi kendine hareket bile edemiyordu, tek beklediği bir manga asker

tarafından idam edilmekti. Bağlı olduğu örgütün, daha doğrusu örgütten Carillos ve Pasionaria, Quiñones'in sadece bir maceracı, İngiliz gizli ajanı olduğunu düşündüklerine inanmak istemiyordu. Tanrın bana güç ver! Tekrarlanan suçlamaların üzerinden çok uzun bir zaman geçmedi, 1954'te yaşanmıştı, Komünist Parti'nin V. Gizli Kongresi döneminde, Nikita Kruşçev'in gizli raporunu okuduğu gecenin hemen akabinde. Bu rapor; komünizm denemelerinin ve düşüncelerinin global anlamda telafisi olamayacak hatalarını içeren bir metin olarak tarihe geçti. Bütün bunları okurken Benigno'nun içinde acele etmesi gerektiğini düşündüren bir his oluşmuştu, elindeki ünlü Almanca raporu okuduktan sonra onu gizleyecek sağlam bir yer bulması en doğrusu olacaktı ve açıkçası Komiser Sabuesa'nın da o saatlerde La Maestranza'da bulunuyor olması işini hiç de kolaylaştırmıyordu.

Fakat uygun bir yer arama isteği gece yarısından sonra ortaya çıkmıştı, evin koridorlarından gelen fısıltıların Mercedes Pombo'nun odasında bulunan Raquel ve Leidson'a ait olduğunu anladıktan sonra.

Raquel ve Amerikalının koridordan süzülerek uzaklaştığını anladığında gizli raporla ilgili hayıflanmalarını unutmıştu, Heriberto Quiñones'i, hatta Heriberto Quiñones'in düşüşünden sonra da devam eden tutukluğu boyunca çektiği acıları bile unutmıştu.

Komiser Sabuesa'nın varlığını unuttu her şeyden önemlisi, onu görünce yüzünde beliren gergin gülümsemeyi –nefretle mi yoksa korkuyla mı öyle gülümsemişti?– ve hatta Puerta del Sol'daki Genel Güvenlik Amirliği'ndeki odasını bile unuttu. Unuttuğu daha pek çok detay vardı fakat göğsüne oturan, ona çökme emri veren o korkunç acı iliklerine işlemiş durumdaydı, koridorun öbür tarafında olup bitenlerin görüntüsü bir türlü gözünün önünden gitmediği gibi, içine de bir türlü sindiremiyordu.

Hapisten çıktıktan sonra Benigno, halasının yaşama-
maya devam ettiği Quismondo'ya geri döndü. Halası
her gün kiliseye giden, saflığa, önüne geçemediği sap-
lantılı bir bağlılığı olan –“günahsız gelmiş, günahsız gi-
den”– bir kadındı. Hıristiyan ailelerinde dine bağlılık
olduğu zaman körü körüne bir bağlılık haline gelirdi.
Ağabeyi yani Benigno'nun babası periyodik aralıklarla
hapse giren bir adamdı, en son ekim ayında Madrid gi-
rişinde tutuklanmıştı. Yarbay Yagüe'nin³² ordusunun,
Franco'nun ordusunun devamı olduğunu söylemişti,
Quismondo'ya girmesine yakın bir grup asker önüne
çıkış, onu rejim karşıtlığından ve hükümete hakaret-
ten tutuklayıp, Azaña³³ adına Numancia'ya–de la Sag-
rada'ya– doğru götürmüşler.

Benigno'nun babası son tutuklanışında hakim karşı-
sına çıkarıldıktan sonra idam cezasına çarptırıldı, bü-
tün suçları bir yana zaten komünist bir oğlu olması bi-
le onu başlı başına bir suçlu durumuna düşürdü. Hak-
kında en son bilinenler de bunlardan ibaretti. Annesi
de bir süre sonra hem yalnızlıktan hem de ruh halinin
getirdiği hastalıklardan dolayı ölüp gitti. Ailevi hikâye-
lerini netleştirebilmesi için hepsini yeniden hatırlama-
sı gerekiyordu elbette Benigno'nun, bunlarla da bitmi-
yordu. Çünkü kuzeni de üniversite olayları döneminde
Madrid'de üniversiteler bölgesinde birebir çatışırken
öldü, tek bir farkla, o karşı cepheyleydi yani falanjistle-
rin grubunda.

Ellili yıllar böylece hiçbir şey anlamadan geçip gitti
ve en sonunda La Maestranza'ya bile girdiler. Benig-
no'nun tam da Quismondo'ya döndüğü zamana rastlı-
yordu. Güzel bir günde José Manuel ve Mercedes, Pera-
les'in evinde karşısına çıktılar. Halası da Benigno'yu

32 İspanyol Lejyonu'nun komutanlarından Juan Yagüe. Ç.N

33 Dr. Manuel Azaña Díaz (Alcalá de Henares, Madrid yakınları,
İspanya, 10 ocak, 1880 - ö. 3 kasım, 1940, Montauban, Fransa)
İspanyol siyaset ve devlet adamı. Ç.N

süresiz olarak kendi yanına, çatısının altına almıştı, fanlanjist bir çocuğa annelik yapacağına, yeğenine annelik yapmaya karar vermişti.

Ya da sadece yeğenini sevdiği içindi, nedenini zamanla öğrenecekti.

İlk hapisten çıktığı günlerde ona bir teklifte bulunmuşlardı —daha çok ahlaki bir anlaşma gibiydi— en büyük Avendaño, yani ailenin her zaman para işlerine (José Manuel en başta ele almış bir daha da bırakmamıştı) bakan ve gücü elinde bulunduran bireyiydi, üstelik rejimdeki önemli kişilerle irtibat halindeydi.

“Sen ve ben kim olduğumuzu biliyoruz Benigno,” diye başlamıştı söze. “Kanlı bir devrim yaşanacağını da adımız gibi biliyoruz. Ama aynı zamanda çocukluğumuz da birlikte yaşadık ve bu hatıralar benim için hâlâ kutsallar. Sana La Maestranza’ya gelmeni teklif ediyorum, burası senin de evin sayılır, Mercedes’in sekreteri olarak çalışırsın, evin ihtiyaçlarını not eder, kütüphaneye çeki düzen verirsin. Oranın düzenlenmesi ve bulunan kitaplarla ilgili bir katalog hazırlanması gerekiyor. O kitap yığınının içinde kimsenin aradığı kitabı bulmasına imkân yok. Ben bu işi senin yapabileceğini düşünüyorum ve fikrimi değiştirmeye çalışmanı da istemiyorum. Üstelik sen çok güvenilir bir insansın aynı zamanda benim ailemin sırlarını dışarıda kullanmazsın. Ayrıca benim bu rejim içindeki konumumu da gayet iyi biliyorsun, beni zor duruma düşürmezsin...”

Ve Benigno Perales bu anlaşmayı kabul etti çünkü gerçekte Quiñones hakkında ortalığa bir sürü yalanla çıkan bir partinin hiçbir aktivitesinde çalışmak istemiyordu, ayrıca kötü şartlar altında yaşadığı sürgün hayatından sonra León Gabriel Trilla’yı yakın zamanda asmışlardı.

Böylelikle birkaç yıldır La Maestranza’da kalmaya başladı. Her gün Mercedes Pombo’yla bir araya geliyordu ve imkânsız aşkı yüzünden sürekli acı çekiyordu.

Gece yarısı Perales, Raquel ve Amerikalının yanı "yakışıklı gringo"nın koridordan geçerken gölgelerini görebilmek için kapısını biraz aralık bıraktı. Domingo Dominguín, Leidson son anma törenine gelmeden birkaç hafta önce, Mercedes'e, onu anlatırken böyle tanımlamıştı. Mercedes'in söylediğine göre Dominguín, "oldukça sempatik, akıllı ve yakışıklı denilebilecek bir tip," demişti Leidson hakkında. "Kayınbiraderin José Manuel'i öldürmek için ona biraz yaklaşabilirsin ve gringo da seni ateşiyle yakabilir, çünkü benimle yanmayı hiçbir zaman kabul etmedin."

Her ikisi de bu sözlere gülmüştü: Mercedes Domingo'nun bu sözlerini hatırladığı zaman bile gülmüştü. Benigno da Dominguín'i bunları söylerken düşününce gülmüştü. Dominguín'i her zaman hoş anılarla hatırlardı, diğer büyük çiftlik olan La Companza'ya ne zaman gitse oradan hayatından memnun dönerdi. Don Domingo gençliğinde oraya işçi olarak girmişti ve daha sonra da kazandığı parayla orayı satın alıp, işleri büyütüp bir çeşit boğa güreşi şirketi kurmuştu.

Domingo, komünist gazetelerinden *Mundo Obrero*'da bir akşamüstü La Companza'yı satın alan işçi olarak örnek verilirdi. Böylelikle de Domingo, Benigno'dan önceki politik liderler tarafından tanınan ve sevilen bir kişilikti.

"E, artık özgürsün," dedi La Companza'da bir akşamüstü Domingo ona. Duvarlarını asil ve baba-oğul Dominguín'ler tarafından öldürülmüş boğaların başlarıyla süsleyebilirsin. Şaka bir yana, Quismondo'da partinin genel sekreterini seçmek için gizli bir kongre yapacağız, hâlâ geri dönmeyiş sebeplerini bana anlatmadın ama senin de orada olmanı öneririm. Bizim önereceğimiz adam sen olursun: yapacağın tek şey dışarıda yapılacak gizli görüşmeleri beklemek ve onlara katılmak, Paris'e ya da Prag'a gitme şansın olur, Quismondo'da olup bitenleri de sana danışırız ve Marksizm-Le-

ninizm yerine yeni bir akım olarak Marksizm-Peralizm öneririz, cezası da çok daha az olur, ne dersin?”

Benigno çok içten kahkahalarla gülmüştü bu fıkre, bir taraftan da etine batan iğnelemeleri de hissetmiyor değildi. İçeriden kaç komünist yönetici uzaklaştırılmıştı, cezalandırılmıştı, iftiraya uğrayıp, içerde gizli teşkilat kurmaktan ölüm cezasına çarptırılmıştı acaba?

Kafasındaki bütün bu karışıklıklara rağmen Domingo'ya bu kötü hatıralar hakkında hiçbir şey anlatmamıştı. Şakayı sürdürebilmek için sadece Quismondo'da uçuşan Marksizmin kanatlarını şimdiden görebildiğini söylemişti: bir kanat marksist-peralist ve bir kanat marksist-dominguist.

Domingo partinin bu iki kanadıyla ilgili anekdotu hatırlamış ve yakın zamanda başka birine daha anlatmıştı: “Bu parti ne bir tavuk ne de bir kırlangıç, aslında iki kanadı olmasına bile gerek yok,” demişti biri bu bölümde.

Ama acaba bu anekdotu kime ve ne amaçla anlatmıştı, ne tür bir konuşmanın ardından? Birkaç kadeh fazladan içtikten sonra, La Companza'nın büyük salonunda Domingo hemen hatırladı. Muhabbet ettikleri gecelerin birinde, Agustin Larrea ya da başka bir deyişle Federico Sánchez'e anlatmıştı bunu Ferraz'ın terasında ve akıllı, hazır cevap Çek komünist yazarlarından birinin bu cümlesiyle tamamlamıştı. Peki, acaba Agustin'i nereden tanıyordu? Bu konu maalesef açıklamasız kaldı. Domingo, Benigno'nun devam etmesi için aniden bu anlamsız görünen anıyı bulup çıkarmıştı, tam bir boşboğazlıktı aslında yaptığı, düşüncesizce onu biraz korkutmak istemişti.

“Bir gün Federico Sánchez bana bazı şeyler getirmeye La Companza'ya gelmişti, o zaman konuştuk, ama bizi anladığından eminim.”

Benigno bir kadeh içkinin yarısından çoğunu kafaya dikti ve aniden ciddileşti.

“Bana bir daha böyle konulardan bahsetme lütfen Domingo ve kimseyle benim hakkımda da konuşma!”

Ses tonundan karşısındakinin söyleyeceklerini dinlemeye hazır olmadığı belliydi; bir anda konuyu değiştirmeye karar verdiler. Domingo’nun kabalığından sonra Benigno yaptığı ani çıkış nedeniyle kalakalmıştı, kesinlikle tatsız bir andı: aslında Federico hakkında, yeni çıkan gizli basın yayın organları ve Komünist Parti’nin yaptığı V. Kongre hakkında daha çok bilgi edinmeyi istemiyor da değildi.

Bu sebeple La Companza’ya gitmişti, ama biz mecburen şimdi La Maestranza’ya dönüyoruz. 17 temmuzu 18’ine bağlayan geceye... Benigno tam kapıyı kapatırken Domingo’nun “yakışıklı gringo” hakkında söylediklerini hatırladı, bir anda José Manuel hakkında söylediği cümle dikkatini çekmişti: “Kayınbiraderin José Manuel’i öldürmek için ona biraz yaklaşılabirsin...”.

Şimdiye kadar hiç üzerinde durmamasına rağmen Domingo’nun bir kez daha böyle bir şey söylediğini hatırlamıştı: Mercedes’in özgürlüğüne kavuşabilmesi için bir gün Mercedes’in José Manuel’i öldürmesi gerekebilir, ancak o zaman yanabilirler. Ama kiminle? Raquel’le muhtemelen, o en yakın aday gibi görünüyordu, belki de suç ortağı, onun mutluluğu için bütün riskleri alabilecek biri. Eğer bu doğruysa, Mercedes bunu yapmaya çalışıyorsa onunla hâlâ mutlu bir hayat beklentisi içinde olabilirdi.

José Manuel’le, yapacağı işin içeriği hakkında anlaştıktan sonra Benigno La Maestranza’ya yerleştiğinde, en büyük Avendaño olarak onun, kendisinin işvereni, ailenin ve çiftliğin beyefendisi ve iki kadının kumandanı olduğunu fark etmişti. 1936 yılının ağustos ayından beri cenazenin kaldırılışı itibariyle bu ev iki kadının zindanı olmuş, feodal derebeyi haklarından dolayı da bir süre sonra onları sahiplenmişti.

Ama ne zamandan beri? Bu yeni bir hikâye olmasa gerek, bütün izler, gündelik alışkanlıklardan ritüellere

kadar her şey bu çiftlikte gizli hadiselerin döndüğünü gösteriyor. İç Savaş'ın bitiminden itibaren, Avendaño ailesi mülkleri, paraları ve otoriteyi generallerin en büyüğüne teslim etmişler.

Belki de bu sahiplenme 1955 başlarına denk geliyor-du. Yani Benigno'nun La Maestranza'ya gelişiyle başlamış olabilirdi, muhtemelen de Mercedes bunu fark etti, bunun doğruluğunu kanıtlamalıydı. Ne zaman biri çiftlikte dolassa, özellikle de Mercedes'in yılın büyük bir bölümünde burada yaşadığı sadece yaz aylarında Santander ya da Sardinero'ya gittiği düşünülürse, José Manuel evin ve bu iki kadının vücutlarının sahibi olduğu durumunu utanmadan ortalıkta sergiliyordu.

Ya biri ya da diğeri –ya Mercedes ya Raquel, alternatifleri vardı, bazen ikisini bir arada kabul ediyor da olabilirdi– dul kadının geceleri kayınbiraderinin odasında geçiyordu (bu duruma bazı işçiler “götüren birader,” diyorlardı). Bu yeni kelimeler türetme hali aslında bahsedilen diktatörlük sürecinin ilk zamanlarında da politik bir akım olarak kendini göstermişti: yeniden isimlendirme ya da isim takma sayesinde kaba cümleleri, komik hikâyeleri, bilmeceleri ve doğal sesleri daha rahat anlatabiliyor ve daha ilginç hale getirebiliyorlardı. “Götüren birader,” üzücü bir isimlendirmeydi. Peki, ama kayınbiraderi Mercedes'i götürürken geri zekâlı Raquel ne halt yiyordu?

Bu tür ufak tefek ağız dalaşlarından ya da evin içinde gezintilerinden sonra gizli gizli dedikodu yayan kişinin yaşlı Satur olduğunu söylemekte fayda var, fakat kişisel olarak benzer durumlar için “yalanlarla dolu imparatorluk,” demeyi tercih ederim (bu şekilde özetlemişti durumu aşçı, en iyi Avendaño'nun hangisi olduğunu söylemesi konusunda hiçbir zaman ısrarcı olmadım –gerçekte tek olan en iyisidir fakat üçüncüsü pek çok konuya çare olmuştu– fakat José María olduğunu düşünüyordu), zaten her şeyin açıklaması sanırım Bi-

arritz'de gizliydi. "İtalya gezisinden döndükten sonra Mercedes ve José María orada gerçek anlamda birlik olmuşlardı. Biarritz'de bir şey fark ettim," dedi Satur alçak sesle, "bu ikisi üçüncü bir kişinin varlığıyla sevişmekten zevk alıyorlardı, etrafta onların oyunlarına ortak olmaya hevesli kimse yoksa bile kadın ısrar etmeye devam ediyordu, inan bana, Biarritz'de üç kere aynı durum yaşandı, İngiliz bir fotoğrafçı, genç ve yakışıklı bir adamdı, bana daha çok gay gibi geldi ama sonuçta onlara üçüncü olmayı kabul etmişti, sanırım Mercedes'ten çok Bay José María'dan etkilenmişti..."

Yani bu demek oluyor ki, La Maestranza'da Raquel ve Mercedes daha önce de fark edilmişlerdi, José Manuel'in odasının önünden geçerken ya da öğle uykusu zamanı odasına girilmesi gerektiğinde.

O 17 temmuzda da gece yarısı Benigno da tesadüfen duyduklarıyla Satur'un bu dedikodularını kanıtlamış oldu, en azından 1936 yazında Biarritz'de olanların sadece söylenti ya da hikâyeden ibaret olmadığını anladı.

Raquel ve Amerikalının gölgelerini Mercedes'in odasından çıktıktan sonra koridordan geçerken görüp odasının kapısını kapattığında Benigno, kafasını biraz toparlayıp elindeki kitapları kütüphaneye saklamak için odasından çıktı, orası aklına gelen en ideal yerdi. Başka bir zaman olsa bu belgeleri rahatlıkla odasındaki çalışma masasının üzerinde bırakabilirdi: La Maestranza'da hiç kimse bir diğerinin özel eşyalarıyla ilgilenmezdi. Fakat çiftlikte Komiser Sabuesa'nın bulunuşu durumu değiştiriyor, hatta olduğundan daha karmaşık bir hale getiriyordu, her zamankinden daha dikkatli olmasında fayda vardı.

Kütüphane ya da yerli odası zemin kattaydı, Benigno içinde bulunduğu durumdan yeniden rahatsızlık duymaya başladı, bir rahatlıyor bir geriliyordu bu sebeple de kütüphanede yerleştirdiği rafların arasında dolanıp duruyordu. Buradaki kitapların pek çoğu çok güzel yer-

leştirilmişlerdi, bu salon evin bir kanadını tamamen kaplayacak kadar genişti, duvar uzunluğu da neredeyse ikinci kata kadar uzanıyordu ve yerden tavana kadar duvardan duvara uzanan kitaplıkların çoğu çoktan yerleştirilmişti. Geceleri küçük lambalarla aydınlatılıyordu, bu da geç saatteki okumalara kolaylık ve konfor sağlıyordu. Gece camlar transparan görüntülerinden çıkıp rengârenk ışıkların oynaştığı bir ortam yaratıyor ve seyretmeye doyulmaz bir görüntü oluşturuyordu.

Benigno, Kruşçev'in raporunun bulunduğu belgeyi henüz sınıflandırılmamış kitaplar yığınının içindeki Donoso Cortés'in deri ciltli eserlerinin üçüncü cildinden birine saklamaya karar verdi. Böyle gizli bir belgeyi daha göz alıcı bir eserin içine saklamak tehlikeli olurdu.

Donoso Cortés'in bu baskısında ilginç olan tek şey Fransızcaya çevrilmiş oluşuydu, Paris'te 1862 yılında Librairie d'auguste Vatou tarafından basılmıştı ve basım evi adresi olarak da 50 rue du bac yazılmıştı. Ultramontanist³⁴ akımın tanınmış gazetecilerinden biri olan Louis Veuillot tarafından yazılmış bir önsözü vardı. Kitabın künyesinde ayrıca direktör olarak L'Univers görünüyordu ve Benigno kitabın çevirisinin Valdegamas Markizi tarafından yapıldığını fark etti.

Donoso Cortés'in eserinin üç cildi arasından Benigno şans eseri üçüncü cildi seçti ve bu çeviri kitabın içinde *Katoliklik, Liberalizm ve Sosyalizm Hakkında Bir Deneme* yazdığını gördü. Daha öncesinde kitabın kapağına bakıp tehlikesiz olduğuna karar vermişti fakat tesadüfen kapağını açıp ilk bölümün içeriğine bakıp 139. sayfanın ilk cümlesini okuyunca fikrinin pek de akla yatkın olmadığını düşündü. Kitaptan cümleler okudukça merakı daha da artıyordu. "Le libre arbitre de l'homme est le chef-d'oeuvre de la création, et, s'il est permis

34 Papa'nın kayıtsız şartsız tüm yetkilere sahip olması gerektiğine inanan bir kitlenin yarattığı akım. .N

de parler ainsi, le plus prodigieux des prodiges divins...". Bu zor cümlelerle karşılaşınca Benigno kitabı bırakmayı istedi, ama bırakamıyordu – sadece Fransızca bir çeviri oluşundan değil, dili gerçekten retorik ve hatta komikti, aslı da İspanyolcanın demir kadar ağır şiir diliyle yazılmış olmalıydı.

"C'est invariablement par rapport au libre arbitre que toutes choses s'ordonnent, de telle sorte que la création serait inexplicable sans l'homme, et l'homme inexplicable s'il n'était libre. Sa liberté explique l'homme et en même temps toutes choses. Mais qui expliquera cette liberté sublime, inviolable, sainte; s sainte, si sublime et si inviolable que Dieu, qui l'a donnée, ne peut l'ôter; que par elle l'homme peut résister, d'une résistance invincible, à Dieu, de qui il la tient, et, épouvantable victoire, vaincre Dieu?"

Okumasının bu noktasında Benigno oturma, eline kâğıt kalem alma ve okuduklarını İspanyolcaya çevirme ihtiyacı hissetti –kitabın orijinali hiç şüphesiz İspanyolcaydı ve yazarı Donoso Cortés'in buna bozulmayacağından emindi–. Yazdığı cümleler aşağı yukarı şöyleydi:

"...ne olursa olsun yaradılış erkekten bahsetmeden açıklanamaz ve erkek özgür değilse açıklanabilmesi mümkün değildir. Bir erkeği ancak özgürlük açıklar ve bu aynı zamanda onunla var olan her şeyin de açıklamasıdır. Fakat bu kadar ulvi, dokunulmaz ve aziz bir varlığı kim açıklayabilir? Bu kadar ulvi, bu kadar dokunulmaz ve bu kadar aziz olan tek şey Tanrı'dır, bağışlar ama gizli tutmaz ve çok şükür erkek buna bir şekilde dayanır, mağlup edilemez bir direnci vardır, Tanrı'ya, ona mahzar olana ve korkutucu bir güce direnir! Kim Tanrı'yı yenebilir ki?..."

Bu ve benzeri cümlelerden oluşan bir bölümü okumaya çalışıyordu, sakın olmaya çalışıyordu, Donoso Cortés'in cümleleri görmeye değer bir şeyleri yansıtı-

yordu. Fakat daha fazla zamanı kalmamıştı, aynı zamanda içinde bulunduğu koşullar da acele etmesini gerektiriyordu ve çok düşünüp doğru hareket etmesi gereken bir durumdaydı. Bir an önce Kruşçev'in raporunu saklaması gerekiyordu, Komiser Sabuesa'nın çiftlikte oluşu durumu tehlikeli bir hale getiriyordu.

Kitabı kapattı fakat yeniden dönüp üzerinde biraz daha çalışacağına kendi kendine söz verdi. Donoso Cortés'in özgür erkeğe övgülerini yazdığı denemesi ilgisini çekmişti. Ayrıca aynı kitabın şaşırtıcı bir şekilde bir benzeri daha vardı ve kapağına bazı sayfalar yapıştırılmıştı, ne olduğunu anlayıp kitabın kapağını kapattı ve bulduğu yere dikkatlice geri koydu.

Böyle bir kitap kapağının altında bulduğu cümleler Benigno'yu şaşırtmıştı. Bunun dışında o temmuz gecesi Benigno, José María Avendaño'nun iki el yazmasını da bulmuştu. İki defter, biri çıplak bir dille yazılmış özel günlüğüydü, şu anda ona gönderdiği bir mesaj gibiydi ve özel bir hassasiyet içeriyordu.

Kitabın kapağına yapıştırılmıştı. José María tarafından balayında yaşadıklarını anlatan bir günceydi. Bu erotik gezi esnasında yaşadığı deneyimleri ayrıntılı bir şekilde yazmıştı. Napoli ve Capodimonte'de Judit ve Luciana'yla yaşadıklarını anlatmıştı.

İkinci doküman ise –bulduğu her iki el yazması da çok kaliteli kâğıtlara çok küçük yazılarla yazılmıştı– aynı kitabın üst kapağına yapıştırılmıştı. Bu sefer özel bilgiler içeren bir günce değildi, çeşitli yerlerden alınmış tarihi ve politik bir dizi nottan oluşuyordu. 1930 yılında Madrid'de John Maynard Keynes tarafından yapılan bir konuşmanın özetıyla başlıyordu. Böylelikle bu adamın 1936 tarihli *Genel Teori* isimli kitabının neden bu kütüphanede olduğunun da açıklamasını bulmuş oluyordu, Londra'dan ona yazılmış içten bir not eşliğinde gönderilmişti. Napoli'de geçirdiği balayı esnasında Benedetto Croce ile ilişkilendirilmiş kısa bir özet de var-

dı. Bunların devamında da Ortega y Gasset, Manuel Azaña ve Fernando de los Rios'un denemeleri ve konferansları hakkında eleştiriler bulunuyordu.

Aslında Benigno'nun bunları okuyacak zamanı yoktu, ne politik eleştirilerini ne de balayı esnasında yaşadığı özel anları okumaya şimdilik vakti kalmamıştı. Mercedes sayesinde Napoli'de keşfettiği karanlık zevkler, aktif ve pasif durumlar, Luciana'nın doyulamayacak varlığı ve kızların ona özel verdiği servisler biraz beklemek zorundaydı, fakat okumaktan da kendini alamıyordu.

Günceye göre daha sonrasında da Biarritz'e kadar Timothy adında İngiliz bir fotoğrafçı onlara eşlik etmişti. Fakat buraya geldiğinde Benigno gözlerini kapattı, daha fazlasını bilmek, dahil olmak istemiyordu. Güncenin sayfalarını kapatıp kitabı da bir kenara bıraktı.

Kütüphane'de biraz daha oyalandıktan sonra, tüm geceyi insomnia etkisinde geçirdiğini fark edip yorgun adımlarla odasına doğru ilerledi. Ama bir anda José María'nın tarihi ve politik eleştirilerden oluşan ikinci el yazmasını kaldırmayı unuttuğunu ve kapağı açık bir halde ortada bıraktığını hatırladı. Günlüğün sayfalarını kapatıp, Kruşçev'in raporunu saklamaya çalışırken Donoso Cortés'in o kitabının kapağını açık bir şekilde yerde unutmuştu. Çünkü kapağındaki: "Maestranza, 15 temmuz 1936" yazısı ve hecelenmiş bir şekilde yazılmış "Fotoğraflar: Toreo Ansiklopedisi'nde" yazısıyla karşılaşmıştı.

José Maria Avendaño'nun gizli güncesinde bahsettiği İngiliz fotoğrafçı Timothy geldi aklına. En kötüsünden korkmuştu: hayır konuşmak istemiyordu, ayrıca La Maestranza sınırları içinde hiçbir ansiklopedinin hiçbir cildinde herhangi bir fotoğrafla da karşılaşmak, onları görmek istemiyordu. Düşünmeyecekti bile!

Gott mit uns:* sonra hatırlamalıydı.

Lorenzo arkasında oturuyordu, benzin istasyonundaki çocuğa yaklaşıp dört çarpı dördün kapısını açtı. Delikanlının soluk mavi iş pantolonunu tutturmak için takıldığı askeri kemerin tokasının parıltısı dikkatini çekti.

Üzerindeki askeri ve şovenist yazıyı okudu: *Gott mit uns*. Bunu daha sonra hatırlayıp Madrid'deki arkadaşlarına anlatmalıydı. Muhtemelen Domingo çok eğlenecekti, elbette Javier'e de anlatmalıydı.

Ama şu an için bunları düşünmeye bile vakti yoktu, üstelik içinden eğlenmek de gelmiyordu. Bunun yanı sıra ne o korkunç sorgulamaları ne de beyninin içinde dönüp duran ve onu çöküntüye uğratan hipotezleri de düşünecek hali kalmamıştı.

Neden Alman ordusuna ait bir kemer takıyor olabildi ki bu çocuk? Rastro'da bir benzin istasyonunda çalışan bir işçi, başkent seyahati esnasında böyle bir hatıra alıp getirmiş olabilir miydi? Acaba bunu gerçekten ilgi alanına girdiği için mi almıştı? Eğer gerçekten ilgiliyse, neden Alman Ordusu'na, onların tarihine ya da kahramanlık hikâyelerine ilgi duyuyordu acaba? Ya da belki de tamamen şans eseri almıştı, ne ifade ettiğini bilmeden, Almancası olmadığı için üzerinde ne yazdığını anlamamıştı belki de? Bu konu üzerinde binlerce fikir yürütülebilirdi, belki de ailesinden biri, büyük ağabeyi, amcası, dayısı, babası kim bilir çevresinden biri Mavi Birlik'e katılmış ve Rusya dönüşünde bu kemeri

* "Tanrı bizimledir" anlamında. Alm.

ona hediye olarak almıştı. Akşamın çökmesinden saatler sonra alışılmışın dışındaki tören başlamıştı –tabi bunun için olayın kesin olarak saat kaçta gerçekleştiğini de bilmek gerekiyor: 1956 yazında tören olayın oluş saatinde başlamadı: yirmi yıl önce 18 temmuz 1936’da her şey öğleden sonra olup bitmişti–, toplanmışlar Tanrı’ya ve Tanrı’nın ordusuna hep birlikte dua ediyorlardı. Onlardan biri, tanrılardan ya da ordularından biri mutlaka seslerini duyacaktı.

La Maestranza’daki büyük evin verandasında, aynı yerde –Lorenzo büyürken annesinden, Raquel’den ve Satur’den binlerce kez bu hikâyeyi dinlemişti, Mayoral biraz daha kısa fakat kesin ayrıntılarla da olsa pek çok kez anlatmıştı, elbette amcası José Manuel’in anlattıklarını eklemiş böylelikle bütün görgü tanıklarından kendi bildiklerini öğrenip olayı kafasında tamamlamıştı. Hiç biri bunları Lorenzo’ya anlatırken olayın pedagojik sonuçlarını düşünmemişti, ölüm ve infaz hakkında anlatılanlar bir çocuğu eğitmek amacıyla yapılmış ve onun o çocuk beynine kazınmıştı–, José María’nın silahlı askerler tarafından yakalanıp evden çıkarıldığı yerdeydiler, Lorenzo törenin büyük bir bölümünün her zaman yabancı bir Tanrı’ya dua ederek geçtiğini hatırlıyordu, biraz gotik, biraz barbarca olduğunu bile söyleyebilirdi: ne olursa olsun *Gott*’du o.

Fakat bu sefer *Gott* günah çıkarıcıları taşaklarından yakalamış, diye düşündü Lorenzo sessiz ama acımasız bir gülümseyiş dudaklarını germişti. Savaşların, İç Savaş’ın, kanlı Haçlı Seferleri’nin Tanrısı: onları gerçekten çok kötü yakalamıştı, kasıklarına boynuzlarını geçirmiş, öfkesi gözlerinden fışkırırken onları iki parçaya ayırıyor gibiydi, ne kötü bir ölüm şekli.

Tören evin verandasında tamamlandığında gün batmıştı, akşam geceye dönüyordu –fakat törenin gerçekten ne zaman bittiğini söylemek zordu, herkesin gücü tükenene kadar çeşitli yerlerde devam ederdi–.

Biri, şüphesiz İsabel, piyanoda melankolik bir şarkı çalmaya başlamıştı. Notaları ve melodisi o akşamın ağır havasını unutulmuş bir şiiri hece hece hatırlamaya çalışır gibi dağıtıyordu.

Yirmi yıl önce, temmuz ayında başka bir güneş altında, babası, Mayoral'ın dışarıdan gelen sesini duyup La Maestranza'nın verandasına fırlamıştı.

Saat tam olarak üçtü ve öğlen yemeğine oturmak üzerelerdi. Raquel kristal bardakları buz gibi bir suyla dolduruyordu. Mayoral'ın dışarıdan gelen sesi her şeyi bir anda durdurdu.

"Beyefendi, beyefendi José María!"

Yemek odasından çıkıp verandaya koştu, Mayoral korkunç el kol hareketleriyle kötü bir şeyler anlatmaya çalışıyordu.

Quismondo yolunda, karakavak ormanının ötesinde, kalabalık bir grubun yaklaşmakta olduğunu görmüş. Yanlarında binek hayvanları da varmış. Havaya kaldırdıkları oraklar ve silahları parlıyormuş. Babası korkuluklara kadar yaklaşıp Mayoral'e ikizleri hemen buradan götürme emri vermişti.

Temmuz ışığı manzaranın üzerine kurşun gibi düşüyordu.

Gökyüzündeki cılız bulutlar belli belirsiz esen rüzgârın önüne katılmış ağır ağır ilerliyorlardı. Babası bir kamyoneti kumda çalıştırırken çıkan yoğun bulut gibi yükselen tozları görünce, girdabın içine çekildiklerini anlamış gibi görünüyordu. Bir an kafasının içinde, bir araçta belli belirsiz pek çok kişiye sıkıca sarıldığı dakikalar –aklından geçenler muhtemelen daha önce yaşadığı olayların bir parçasıydı– beliriverdi.

"Silahlar," dedi.

Daha fazla bir şey söylemesine gerek yoktu. Ama orada sadece silahlar yoktu, uzun oraklar da vardı. Ve de tırpanlar...

Lorenzo, bize bütün bu ayrıntıları anlatabilir.

Üstelik babasının öldüğü esnada orada bile değildi. Olayın şahitlerinden biri olmadı. Henüz “baba” kelimesini kullanmadığı için, olup bitenleri katı yüreklilikle anlatacağından şüpheniz olmasın. Henüz kimse bilmiyor, fakat bu genç adam 18 temmuz 1936’da saat tam üçte La Maestranza’nın verandasına çıkmıştı.

Ne babası ne de bir başkası onun orada olduğunu hiçbir zaman bilmedi.

Öleceğini bilmiyordu ama birkaç dakika sonra öldü. O gün bunu bilmiyordu. Lorenzo artık José María Aven-
daño’nun oğlu değildi. Artık hiç kimsenin oğlu değildi. Başka bir deyişle artık hiç kimse değildi. Hiç kimse, aşağı yukarı hiçbir şey değildi. Mantıktan ziyade duygulara dayanan kafası karışmış hareketler bütünüydü, yumurtalıkta oluşan bir kan pıhtısı, anne karnındaki plasenta-
nın derinliklerine tutunmaya çalışan bir canlıydı. Mercedes Pombo kocasının ölümünden 15 gün sonra hamile olduğunu fark etti, balayında hamile kalmıştı, –Biarritz’de olmalıydı, hesaplayınca sonuç oraya çıkıyordu– bu da herkeste önlenemez bir sevinç yaratmıştı.

Ama 18 temmuzda, yeni evli biri, hayalleri olan biri olarak La Maestranza’nın verandasına çıktığı zaman Lorenzo’ya can verdiğini bilmiyordu.

Lorenzo da yirmi yıl önce babasının, –şimdi bu size biraz garip gelebilir; gepegenç ölen, hiç tanımadığı, onun için bir hayaletten öteye gidemeyen, hayal ürünü bir adamı, ikinci şahısların anlatımlarıyla, başka bir devirde hatta başka bir tarihte yaşamış bir adamı ne kadar doğru tanıyabilir. Elbette babası olduğunu biliyor ama baba dediği insan daha o yeryüzüne ayak basmadan gökyüzüne kavuşmuş–. Mayoral’in sesini duyar duymaz evden çıkıp verandaya koştuğunu, panik içinde olduğunu, Quismondo yolundan gelen öfkeli kalabalığın havalanan tozlarıyla dehşete kapılışını gün be gün dinleyip birleştirdiği parçalara dayanarak anlattı.

Evet, bunları bütün çocukluk yılları boyunca, ölen

bir insan hakkında farklı ağızlardan detaylar duymuş olduğundan, insanı korkutan hatta dehşete düşüren bitmez tükenmez hikâyeler dinlediğinden anlatabilir.

Seremoni bittiğinde güneş tamamen batmış, akşam geceye dönmüştü, çiftlik çalışanlarının planları bozulmuştu, José Manuel ve Komiser Sabuesa Madrid yakınlarındaki çiftlikten çıkarken farklı sebeplerden dolayı öfkeden çılgına dönmüş haldeydiler.

Lorenzo hâlâ La Prosperidad'da Eloy Estrada'nın dükkânındaydı, genç çocuk dört çarpı dördüne benzin dolduruyordu.

Arabasından inerken hâlâ çocuğun kemerinde yazılı olan *Gott mit uns* sözünü düşünüyordu ve içten içe inşallah bu söz doğrudur diyordu, "Tanrı bizimle beraberdir" yani bizi pişmanlıktan korur, daha açık bir şekilde nasıl anlatılabilirdi ki? Hem de böyle ölümlerle dolu bir günde... Ve en sonunda dükkân sahibi görüldü, Eloy Estrada.

"Hoş geldin Lorenzo."

Ona yaklaşımında bir tuhaflık sezmişti, sanki ona bir haber vermek ister gibiydi, ona karşı çok sabırlı davranıyordu, hareketleri, ses tonu çok farklıydı ve nedenini bilmediği bir durumdan ötürü gözlerinde bir gölge vardı.

"Sizinkiler hiçbir şey istemediler... Törenin babanın infazıyla ilgili kısmını yapmayacaklarmış. Bu kadarının yeterli olduğunu söylediler, orada değillermiş, neler olup bittiği bilmiyorlarmış... Sanırım artık unutkanın zamanı gelmiş. Çiftlik çalışanlarının kontratı bu tür çalıştırmalara izin vermiyormuş. Onlar da sonunda bunun bir parçası olmayı reddetmişler."

Bu plan Lorenzo'nun da işine geliyordu. Neredeyse sevincini belli edecekti. Tanrı'nın ki, bu durumda *Gott*'un da, yardımıyla bu barbarca seremoni son buldu, artık vakti gelmişti.

Mercedes'e Florencia'dan bir kartpostal gönderdiğini

hatırlayıverdi birden –annesini düşünürken nedense hep adıyla düşünüyordu, içinden ona Mercedes diyor-du, şaka gibi, bu Kadın Avcısı 'Zorilla'nın senaryosun-dan bir parça gibiydi, birlikte okumuşlardı, o zaman-dan beri "Mercedes, ruhum," diye hitap etmek hoşuna gidiyordu-. O kartta Mercedes'e, Isabel'i alıp çiftliğe öyle geleceğini yazmıştı, o da bu törenin son kez yaşana-cağına dair söz vermişti.

Eloy Estrada da tam aksine bunun son kez oluşunu umursamamıştı, söylediklerinin aksine çiftlik çalışan-larının bu görevi yapmayı reddetmeleri onu hiç ilgilen-dirmemişti. Tek umursadığı şey Komiser Sabuesa'nın çiftlikteki varlığıydı.

Fakat Estrada'nın bu düşüncelerini hikâyemizin bu bölümünü anlatan Lorenzo'ya söylemesi elbette müm-kün değildi. Üstelik hikâyenin kuruluş şeklinden de bi-haberdi. Zaten bu düşüncelerini ona söylese bile ancak kısa bir özet geçerdi.

Kısa bir süre önce Eloy, komiserin gelişi için La Prosperidad'da bir yer ayarlamıştı, tören arifesi için dü-zenlenen öğle yemeğine geçmeden önce Sabuesa, Estra-da'nın hazırladığı yerde uzun bir banyo keyfi yapmaya karar vermişti. Bu esnada dikkatsiz davranarak yanın-da getirdiği iki belgeyi masanın üzerinde bırakmıştı.

Dokümanlara –193 sayfa-ydı ve özenle numaralan-dırılmışlardı– hızlıca bir göz atmıştı. Bu kısa süre bile bu yılın öğrenci olayları esnasında hangi öğrenci ve öğret-menlerin soruşturmaya alındıklarını anlamasına yet-mişti: elbette bahsi geçen isimleri hafızasına alabilecek kadar uzun bir zaman dilimi değildi, ama içinde Lorenzo Avendaño'yla ilgili bir madde olduğunu görebilmişti.

Şubat ayındaki öğrenci olaylarından sonra aile Lo-renzo'yu İtalya'ya göndermişti. Eloy bunun aile konse-yinin ortak kararı olduğunun farkındaydı. Hatta bu ka-rara ailenin Almanya'da yaşayan Cizvit bireyi bile ka-tılmıştı. La Maestranza'da toplanmışlar, "çalışmalarını

genişletmesi” hakkında tartışıp, ortak bir karar almışlardı: ya da herkese böyle açıklamayı tercih etmişlerdi.

Bu tümde, gelim yöntemi sayesinde –Estrada bunu anlamakta gecikmemiştir– Lorenzo, şubat olaylarından sonra gözaltına alınan öğrencilerden biri olmamıştı. En dikkat çekici bölümlerden biri asilerin bulunduğu bölümdü, Sabuesa’nın deyişiyle “beyinler” Madrid’de her olayda tehlike yaratıyorlardı.

Zaman ve mekân değişimi sayesinde Lorenzo hemen İtalya’ya uzadı ve şimdi de oradan dönüyordu.

Estrada, Komiser Sabuesa’nın Lorenzo’yla ilgilendiğini söylemeli miydi? Florancia’dan annesine gönderdiği kartla bile ilgilenip, kendisiyle ilgili araştırmalar yaptığını söylemeli miydi? –Lorenzo tam bir Ortega manyağı olup çıkmıştı, Isabel de çok sevgili ağabeyi hakkındaki bu gerçeği açığa vurmuştu, bununla ilgili, yaşayan ve ölü dillerden çok ilginç kelimeler ve tamlamalar da seçmişti, hatta İngilizceden, Almancadan, Latince ve Yunancadan bazı pekiştirici sözler de eklemişti konuşmasına–. Sabuesa’nın notlarında “sona doğru fakat sonuncusu değil” yazdığını da eklemeli miydi? Ayrıca bu notların arasında aile geçmişinden, Lorenzo’nun eğitime kadar pek çok konuyu içeren bir özet olduğunu, Eloy’un sonuç kısmına da baktığını, ama aklında tuttuğunu, fakat hiçbir şey anlayamadığını da söylemeli miydi?

Biyografik bilgilerden sonra not şöyle bağlanıyordu: “Lorenzo Avendaño. JP’ nin çok yakın arkadaşıymış gibi görünüyor, ya da belki de organizasyonun görünen yüzlerinden biri sadece. Bu kişiyle periyodik aralıklarla öğle yemeğine çıktığı tespit edildi. (Mekân olarak Alcalá’daki Taurina belirlendi). Fernando Sánchez için makul bir ortam. Katılmam için Quismondo’da düzenlenen tören gayet uygun görünüyor: orada bir tuzak hazırlanabilir...”

Bütün bunları görmesine rağmen, Estrada bunları

Lorenzo'ya anlatmaya hazır olup olmadığını bilemiyor-
du. La Prosperidad'daki bu ayaküstü karşılaşmada bü-
tün bunları anlatmak için yeterli zamanı bulamamıştı.

Isabel, ağabeyinin arkasından geldi. Bakışları ka-
ranlık ve umutsuzluk doluydu.

“Bana bak Lorenzo, beni açlıktan mı, yoksa sıkıntı-
dan mı öldürmek istediğine daha karar veremedin mi?
Satur'un benim için hazırladığı kahvaltıyı soğutmaya
kararlı mısın gerçekten?”

Lorenzo, hiç vakit kaybetmeden arabaya atladı. Dört
çarpi dördü çalıştırdı ve Eloy Estrada'nın Lorenzo'ya
bir şeyler anlatıp anlatmadığını öğrenemedik. Gördüğü
kısımlar doğrudu; ya da gerçek ortadaydı: ve o da bun-
ları biliyordu.

Bilmediklerimizle baş başa kaldık. Yani en azından
şimdilik.

“Bu gözler ve bu kulaklar...”

Neden bir anda hafızasında bu kelimeler beliriver-
mişti? Lorenzo bunu bir türlü anlayamamıştı, Raqu-
el'in geldiğini gördüğünde, La Maestranza'nın veranda-
sını geçerken yürüyüşündeki o uyum her şeyden öte bir
yalnızlık duygusu yerleştirmişti kalbine.

Az önce onu ve Isabel'i karşılamaya kimse çıkma-
mıştı.

Madrid'e kayıtlı arabasını beyaz kumlarla kaplı ala-
na dikkatli bir şekilde park etti. Verandaya kadar yak-
laştı, koltuklardan birini indirdi. Isabel mutfığa doğru
koşmaya başlamıştı bile, Satur'un hazırladığı kahvaltı-
ya oturmak için can atıyordu: çocukluğundan beri ona
hazırladığı özel kahvaltıya bayılırdı.

Lorenzo yalnız kaldı. Derin bir sessizlik kapladı et-
raflarını: ağır ama şeffaftı aynı zamanda. Sabah hava-
sına tarlalardan ve bahçelerden gelen kokular karış-
mıştı. Ama bu kez güzel otların kokuları ağır basıyor-
du. Yeniden sarsıldığını hissetti, yıllar önce de böyle
hissediyordu, aslında bunu her zaman hissetmişti: her

zaman aynı sarsılış. İşte şimdi hayatının ve ruh halinin temelini oluşturan topraklardaydı, bu dünyaya gelişi, var oluşu ve hayalleri burada başlamıştı.

En ağır basan taraf geçmişte yaşadığı kayıplardı, onu hiçbir şekilde unutamıyordu.

On altı yaşına geldiğinde –yani dört sene önce– Lorenzo babasının 1936’daki infazda hayatını kaybettiğini ve amcasının bunu saçma sapan törenler düzenleyerek yeniden yaşamalarında diretmesinin sebebini anlayamaz olmuştu. Öyle saçma ve gereksiz uzatılmış bir törenle onu ölümsüzlüğe kavuşturamazdı, nesilden nesile aktarılabilcek bir gelenek değildi bu ve ayrıca çiftlik çalışanları üzerinde de kötü bir etki bırakıyordu.

Bu yüzden José Manuel onu uzaklaştırmaya karar verdi, onu oyalayacak bir şeyler bulunabilirdi fakat daha çok gençti, hiçbir şeyle başa çıkmasını bilmiyordu.

Bir taraftan ona hayat veren babasının eksikliğiyle, bir taraftan da bu baba figürünü kaybetmesiyle ruhunda oluşan çürüklerle başa çıkmak zorundaydı. Üstelik çok uzun yıllar önce ölmüş bir adamın gelenekselleşmiş, ama son kez yapılmasında karar kılınan anma törenine bile katılmamıştı, buna rağmen Avendaño’ların maceracı geniyle birlikte çocukluğundan beri garip kahramanlık kuralları dinlemişti.

Olayda etkileyici bir kesinlik vardı, ama bir taraftan da artık ıstırap hissedemiyordu. Sabahın sessizliğini mutfaktan gelen kadınların tuhaf gürültüsü bozdu: İsabel gelmişti, evin küçük kızı İsabel.

Fondaki neşeli kargaşanın arasından edalı yürüyüşüyle Raquel çıktı, yavaş yavaş fakat ahenkle yürüyordu. Verandanın taşları üzerinde sanki kayarak dans ediyordu. Lorenzo’nun beyninde tamamlanmamış ama konunun ne olduğunu açıkça ortaya seren yapayalnız bir cümle filizlenmişti “o gözler ve o kulaklar”, muhtemelen bir şiirin parçasıydı ya da bir şarkının ama şimdi La Maestranza’nın verandasında Raquel’in yaklaştı-

ğını gördükçe acil durum sinyalleri vermeye başlamıştı. Etrafta onlardan başka hiçbir şey kalmamıştı, sanki ne öncesi ne sonrası vardı, beyni ona Raquel'in gelişini haber veriyordu.

Lorenzo küçük masanın etrafındaki sandalyelerden birinde oturuyordu ve yanındakini de Raquel'in oturması için çekmişti, mum ışığında bir gece onu dağıtma-ya yetmişti ve dört çarpı dördüyle yaptığı uzun yolculuk sebebiyle kendini oldukça yorgun hissediyordu. Raquel küçük bir tepsinin üzerinde ona bir fincan sade, aromatik, sert bir kahveyle biraz bisküvi ve bir bardak soğuk su getirmişti: bu birkaç saatin keyfini çıkarmasını istiyor gibiydi.

"Lorenzo, seni görmek ne kadar güzel," dedi alçak bir ses tonuyla, direk gözlerine bakarak.

Onda sezdiği bazı duygular bütün yorgunluğunu unutturmuştu. Nasıl davranılması gerektiğini hatırlamasa bile, hafızasının etrafında kol gezen birkaç kelime ona ne söylemesi gerektiğini hatırlatıyordu.

Kimi bekliyorsun bu kadar erken

Bu gözler ve bu kulaklarla

Vahşi hayvanlar gibi kafese kapatılmış

Odanın penceresinin demir parmaklıkları ardında?

Tam olarak böyle olduğundan pek emin değilim, ama aşağı yukarı bu anlama gelen bir şiirdi.

Bu dizelerin sonrasını hatırlayamadan devam etti. Hangi şiirin ya da şarkının devamıydı, nasıl bitiyordu?

Raquel dirseklerini sazlardan yapılmış sandalyeye dayadı.

"Seni görmeyeli çok uzun zaman oldu Lorenzo, gerçekten çok mutlu oldum..."

Fark etti ki daha önce de bir yerde bunları hatırlamaya çalışmıştı: aynı yerde, aynı durumda kendini hep aynı şeyi hatırlamaya çalışırken yakalıyordu.

Kadın şimdi dirseklerinden ayaklarına kadar yaklaşmıştı, sol elini Lorenzo'nun göğsüne koymuş, diğer eliyle de yumuşak bir şekilde yüzünü okşuyordu: göz kapakları, elmacık kemiği ve dudaklarını...

Aklında yine aynı şimşekler çakıyordu, ateşle, minnettarlıkla, hatıralardan ve içini burkan acılardan uzaklaşmıştı.

Lorenzo'nun on altı yaşına girdiği yıl –yani bundan dört yıl önce, belki hassas okuyucularımız kronolojik bir sıra takip etmek istiyorlardır– 1952'de, Madrid'deki evine bir misafir geldi, alışılmadık hatta beklenmeyen ziyaretçi, amcası José Manuel'di.

Ovidio'nun şiirsel bir metniyle uğraşmakta olduğunu gayet net hatırlıyordu Lorenzo, onun ruhsal zarafetini ve kısa ama keskin cümlelerini çözümlemek oldukça çaba gerektiren bir işti. Alfonso XII ve Juan de Menanın kesiştiği noktadaki evdeydi ve amcası José Manuel: "Müsait misin Lorenzo?" diyerek içeri girdi. Bitmek tükenmek bilmeyen, iç bayıcı, bayıltıcı ama aynı zamanda konudan konuya atlayan konuşmalarından birini yapacak herhalde, diye düşündü Lorenzo. İspanya'nın yakın tarihinden, İç Savaş'tan girecek, yaşının daha kahramanlıklar için küçük olduğundan, babasının şanından, vahşi bir şekilde infaz edilişinden, huzur içinde uyuması gerektiğinden çıkacaktı.

Bir yönden haklı da çıktı, aslında amcası uzun zamandır düzenledikleri seremoniden, gelecek temmuz ayından, José María Avendaño olma sırasının ona geldiğinden, La Maestranza'da babasını onurlandırması gerektiğinden bahsetti.

Lorenzo, on yaşından beri bahsi geçen bütün törenlere katılmıştı. Sürekli babasını ziyaret etmiş, –yani 1952'ye kadar babasının kardeşini, Cizvit Ignacio'yu düzenli olarak ziyaret etmişti ve artık bunların bir son bulması gerektiğine karar vermişti, José Manuel'e göre de hislerini dinlemesinin, olayı dramatikleştirmesinin

bir nedeni yoktu, gerçekçi düşünebilirse doğru kararı verip yola gelecekti— Mayoral'in sesini duyduktan sonra, La Maestranza'nın verandasına çıkıp olanı biteni kontrol etme görevini üstüne almıştı.

Mayoral'in rolünü, hâlâ hayatta olduğu için kendisi yapıyordu, yirmi sene önceki temmuz günü yaptığı gibi heyecanlı fakat darmadağın olmuş o ses tonuyla bağıırıyor ve Quismondo yolundan gelenler olduğunu söylüyordu.

Ama dört sene önce her şey değişmişti, on altı yaşını kutlamış ve babası ne yaptıysa aynı şeyleri, tamamını yapma görevini almıştı: bu, bir aktörün yaptığı işin bir benzeri sayılmazdı, daha can acıtan bir roldü. Bir tabur oluşturmuş çiftlik çalışanları verandanın önündeki bahçeye kadar gelip silahlarını çıkarmışlar, ona kabzasıyla vurmuşlardı, bu esnada Lorenzo yere düşüyordu, tıpkı seneler önce yaşandığı gibi, sonra dizlerinin üzerine kaldırıp onu vuruyorlardı, bunları tekrarlamak onda ölümcül yaralara sebep oluyordu. Sonra ruhu bedeninden ayrılıyor, Mercedes Pombo dehşete kapılıyor, silahlardan birini kapıp, herhangi birini vurmayı düşünüyor ve belki kazayla, belki de bilerek isteyerek birini öldürüyordu. Bu sahne her sene tekrarlanıyordu.

Bunu düşündükçe Lorenzo'nun bedeni gerildikçe geriliyordu, törenin bu kısmına tahammül edemiyordu. En büyük Avendaño olan José Manuel hastalıklı bir şekilde bunu geleneksel bir hale getirmişti ve spontane bir oyunmuş gibi sergileyip duruyordu. Lorenzo'nun da bu oyunda babasıymış gibi davranmasına karar veren oydu. Lorenzo da bir süre sonra annesinin hissettiği acıdan dolayı, bu rolü yapmayı reddetti.

Ama ne Raquel ne de Lorenzo dört sene önceki bu anı hatırlamıyorlardı o anda. Çok daha sonra gerçekleşen bir ana tutunmuşlardı. Ölümü değil, aşkı hatırlıyorlardı.

Dört sene önce, en büyük Avendaño'nun tüm sahne-leriyle senaryolaştırdığı törenin teatral kısmı tamam-

landığında, dini kısma geçilmişti. Bu sefer Toledo'lu pederi oynayan José Manuel, çalışanlara ölenlerin korkunç durumlarını hatırlatmak için bambaşka bir senaryoyla ortaya çıkıyordu, ona göre *Şanlı Hareketin* temeli böyle atılmıştı.

Bunların hepsi bittikten sonra açık havada öğle yemeğine geçmişlerdi, La Maestranza'nın en güzel yerlerinden birindeki çardağa'masa kurulmuş, Raquel'in sunumuyla Satur'un hazırladığı muhteşem yemekler yenmişti. Basit bir öğle yemeğinden fazlası vardı, Mağrip-liler ve Hristiyanlar bir araya geldi, çiftlik çalışanları ve çiftlik sahipleri birlikte oturuyorlardı, siviller ve din adamları duaya birlikte "amin," dediler. Bu seferki kır yemeği Lorenzo'nun şerefine düzenlenmişti, o günden sonra kendini babasının kanıyla sembolik olarak kut-sanmış gibi hissetti, hâlâ yaşayanlar ve ölmüş olanlar adına yazılmış kahramanlık kurallarından biri gibiydi sanki.

Ama Lorenzo içinde bulunduğu ve bulunmaya zorlandığı durum yüzünden çok korkmuştu, yanında oturan Raquel ve Mercedes'in onu engelleme girişimlerine rağmen ölçüsüzce içti, kırmızı şarap bardaklarını boşalttıktan sonra yerlere attığını sonradan fark etti.

Tatlı servisi esnasında oturduğu yerden kalktı ve boş şarap kadehine bıçağın ucuyla birkaç ritmik vuruş yaparak herkesten kısa bir sessizlik rica etti. Koşullara uygun bir şiir okumak istiyordu.

Mercedes bembeyaz oldu, en kötüsünden korkuyordu.

Ve gerçekten de en kötüsü oldu. Şiirden dolayı değil, —yani ilk şiirden dolayı değil— Rafael Alerti'den nefis bir şiir okudu. Bunun gibi bir ortamda, ilk bakışta skandal gibi görünen bir olay patlak verdi.

—Hikâyenin bu kısmında anlatıcı bize biraz kendi şüphelendiği konuları itiraf edecek, kesin emin olamadığı bazı konuların altını çizicek—

O gün Lorenzo'nun okumaya karar verdiği Alberti

şiiiri esnasında ne zaman ve nerede haddini aştığını ya da ne zaman nutuk çekmeye başladığını, gerçekten bilmiyorum. 18 temmuz 1952 tarihinde, 16 yaşına gireli birkaç ay olmuştu ve amcası José Manuel cenaze töreninde kendisinin görevli olması gerektiğini söylemiş hatta onu buna mecbur bırakmıştı.

Bahsi geçen şiirin hakkında iki değişik fikir var ve elbette ikisinin de kaynağı Domingo Dominguín. Bu versiyonlardan biri –ilki– “Madrid-Sonbahar” ve 1934–1938 yılları arasında yazılmış olan *Bir Andan Ötekine* isimli şiir kitabında bulunuyor.

Lorenzo, Domingo’daki ilk versiyonunu yaşından beklenmeyecek bir dikkat ve tutkuyla okudu:

*Bu beklenmeyen olaylar
Aile fotoğraflarında
En gereksiz askeri kıyafetleri giymiş
Evdeki rütbeli beyefendiler
Bizi seyrediyorlar, partililer
Kirliler, duyguları hiç sayıyorlar
Hepsinin yüzünde aynı mimiksiz ve karanlık ifade
Doğdukları andan itibaren bir duvarın vasiyetini
sırtlarına almışlar...*

Bunlar son sözleriydi, ortalığı ateşe veren sözcükler muhtemelen “bir duvarın vasiyeti” ile ilgili olanlardı, José Manuel Avendaño’nun bütün öfkelerini üzerinde topladı, hemen yeğeninin şiiri bitirmesine müdahale etti ve kendi babasının ölümüyle ilgili saygısızlık yapmakla suçladı ve son olarak da Lorenzo’nun bitirmeye çalıştığı şiire devam etmesini yasakladı.

Hikâyenin Domingo versiyonunda ise, ilk şiiri okumayı bitirdi ve kalabalık tatlılarını yemeğe devam ederken diğer şiire geçti. Yine aynı şairin *Sokaktaki Şair* adlı kitabından. İsmi ve ilk cümlesi karışıklığa sebep oluyordu: Komünist Manifesto.

İkinci versiyonda Lorenzo manifest–şiiri okumaya

başladı: “Bir hayalet Avrupa’da geziyordu / Ve yaşlı aileler suratına pencerelerini kapatıyorlardı?” (bu noktada anlatıcı oldukça duygulanıyor, içindeki tutku açığa çıkıyor çünkü Rafael Alberti’nin bütün şiirlerinin insanın içini yakan bir bölümü vardır, mutlaka kişisel bir anıyı özellikle insanın çocukluğunu hatırlatır: 14 nisan 1931 tarihinde, Madrid’in Salamanca kasabasında, yaşlı ailelerin pencerelerini birbirlerine ve herkese gü-rültüyle kapattığını duyduğunu, annesinin Alfonso ve Mena kavşağındaki evlerinin balkonuna astığı üç renkli Cumhuriyetçi bayrağını astığını gördüğünü hatırlamıştı. Lorenzo, Alberti’nin bu şiirini ısrarla okumaya devam etti: “Ve yaşlı aileler suratına pencerelerini kapatıyorlardı / kapıları kilitliyorlardı / bir baba Bankalara doğru koşuyordu hızla / Cebinde azıcık daha parası olsun diye, / geceler boyunca sadece sıcak bir yuvanın hayalini kurdu...” ve şiiri okumayı sürdürüyordu, kararlı, net ve güçlü bir ses tonuyla, sonunda korkunç mısıralara geldi: “... köylüler bizim kanımıza işemeye başlamıştı” bu dizeyle birlikte önce aralarında mırıldanmaya sonra da topluca feryat etmeye başladılar. O ana kadar herkes sessizce oturuyordu, ama bunu duyunca önce José Manuel Avendaño bağırmaya başladı, yeğenine susmasını emretti, “Tanrı ve Azizler aşkına, Kutsal İsa adına sus,” dedi.

Domingo Dominguín bir şiirin bitip diğerinin başladığını, iki şiir arasındaki farkı nasıl anlamıştı? Edebi bir meraktan kaynaklanıyor olmalıydı. Çünkü gerçekten ondan başka hiç kimse bir şiirden diğerine geçildiğini hissetmemişti.

Ama sonuçta José Manuel Avendaño, yeğenini şiir okurken sert bir şekilde durdurmuştu.

Eğer bu şiirin, hangi şiir olduğunu ve nasıl sonlanacağını bilmiyorsa, en azından Lorenzo’nun amcası olarak bu tür provokasyonlardan hoşlandığını tahmin etmesi gerekirdi. Her durumda Lorenzo amcasının hışmı-

na uğrayacağını bilmeliydi, ama bu anma törenini bozmak bile onun için her şeye değmiş gibi görünüyordu.

Boşboğazı susturduktan sonra sıra; sessizce, fısıltılarla, hışırtılarla söylenen küçük grupları rahat ettirmeye gelmişti. Lorenzo masanın bir köşesinde, başını masanın üzerine çaprazladığı kollarının üzerine gömmüş, öylece oturup kalmıştı. Uzun, sessiz dakikalardan sonra, kendini sakladığı delikten çıkıp annesinin bakışlarını aradı. Ama yemek masasındaki herkes gibi o da kaybolmuştu.

Onunla ilgilenmek ve onu korumak için yanında sadece Raquel vardı. Ama Lorenzo, çaresiz bir şekilde Mercedes'i görmeye ihtiyaç duyuyordu.

Acilen annesinin varlığına ihtiyacı vardı, onun sevgisi, ilgisi ancak kendine getirebilirdi. Bu kasvetli törenin onun üzerindeki etkisini anlatmak istiyordu, onun buna nasıl tahammül ettiğini öğrenmek istiyordu. Bu sabah yaşadıkları törenin içinde, acı veren bir kesinlik olduğunu, ama bir taraftan da nefret etmediğini anlatmak istiyordu: beklenmeyecek derecede huzurlu hissetmiş ve aydınlığı görmüştü. Sadece yeniden dünyaya babası olarak gelmiş ve bu iğrenç oyun yüzünden onun vahşice öldürülüşünü oynadığını hissettiği anlar çok zordu. Sonuçta Avendaño erkeklerinin maceracı ruhuna da sahipti, aldığı eğitim de her duruma kahramanca dayanmasını gerektiriyordu.

Lorenzo bunları düşündükten sonra La Maestranza'daki büyük eve doğru koşmaya başladı, Raquel bile onu avutamamıştı, başına geleceklerden korkuyordu.

Mercedes'in bir daire şeklindeki odasının kapısının önünde durdu –küçük bir salon, yatak odası, banyo ve giyinme odasından oluşuyordu–, duvardaki resimler sebebiyle ana galeri olarak bilinen koridordaydı, Raquel onu engellemeye çalıştı. "İçeri girme," dedi Lorenzo'ya "annen şu anda öğlen uykusunda, dinleniyor". Fakat bu bilgi çok yetersiz, fazlaca endişeli, fazlaca masum ve Ra-

quel tarafından fazlaca kötü kurgulanmış bir ses tonuyla söylenmişti, sanki bir felaket anonsu yapar gibiydi.

Lorenzo kapının kolunu çevirdi ve tüm hızıyla önce küçük salona, oradan da annesinin yatak odasına daldı. Kesinlikle uyumuyordu, zina yapıyordu. Bunu anlabilecek başka bir kelime yoktu, kulakları çınlamaya başladı, tekrar tekrar içinden aynı kelime geçiyordu “zina” gördüklerine başka bir anlam veremiyordu.

Kemerden altı çıplaktı, fakat üzerinde hâlâ törende giydiği gömleği ve boynundaki siyah bağı duruyordu, koltuğa sere serpe uzanmıştı. Amcası José Manuel, yarı çıplak bir şekilde ata biner gibi Mercedes’in üzerindeydi, Mercedes’e kaba emirler yağıdırıyor, o da bunları harfîyen yerine getiriyordu, ikisinden de zevk sesleri yükseliyordu.

Onlar inlerken, Lorenzo, bunların tamamen hayal ürünü olduğuna kendini inandırıp gözlerini kapadı, bu ilkel –kelimenin her haliyle– görüntüler gerçek olamazdı.

Daha sonra her şey yıkıldı ve kargaşa başladı.

Çift birbirinden sürpriz bir şekilde ayrıldı. Mercedes ayağa kalktı, eteğini bulup giyinmeye başladı. José Manuel başka bir tarafa geçti, hatta erekte halde görünmemek için zıplayarak uzaklaştı. Bu esnada Raquel, Lorenzo’yu zapt edebilmişti, zorla onu odadan uzaklaştırdı.

Raquel ısrar ettikçe o gitmemek için ayak diriyordu.

Onu koridorun sonundaki odasına kadar sürükledi ve yatağına attı, içindeki bütün acı böylelikle ortaya çıkmış oldu ve gözyaşlarına boğuldu.

Lorenzo sakinleşmeye çalışırken Raquel de yatağına kendini bırakıverdi ve 1936 yılından başlayarak Mercedes’in hikâyesini anlattı –bu arada kendisinininkini de anlatmak zorunda kaldı–.

Benigno Perales bu ikisinin gizli odadaki durumunu anladıktan sonra, bu odanın aslında büyükanne Aven-

daño'nun sevgilileri için özel olarak hazırlanmış olduğunu da hatırladı. Aileyi o dönemlerde Madrid'e nasıl kaçırdığı, senelerce bombalanan bu kadar ciddi olayların merkezindeki bir başkentte, nasıl hayatta kalmayı başardıklarını, alabora dönemlerini nasıl atlattıklarını, kaç tane ev değiştirdiklerini sürekli anlatıp dururlardı.

En zor zamanları 1937 yılının mart ayında yaşamışlar, ikizlerin özellikle de Isabel'in İç Savaş'a kadar bakıcısı varmış. José Manuel o zamana kadar iyinin de iyisi olmaya alışmış ve ailenin hayatını her zaman çok iyi idame ettirmiş. Mercedes kadar genç ve üzgün bir anne bir anda José Manuel'in otoritesi altına girmek zorunda kalmıştı. José Manuel, son derece yetenekli, mülklerini koruyan, yıllarca edindiği imtiyazları doğru kullanan, iyi bir ev sahibi ve bir beyefendi, objektif olarak bakıldığında hem kendisinin hem de çocuklarının kaderiydi. Üstelik tamamen materyalist sebeplerden dolayı da olsa onun yanından ayrılp gidebileceği daha güvenli bir yer yoktu. 1941 yılında bir gün aslında José Manuel'in yanında kadın olmadan gelmeye alışık olduğu La Maestranza'ya geldiler. Aslında Valladolid'e gitmeyi severdi, çiftlikten ve oradaki hayattan nefret ederdi, en sevdiği şey başkentte sosyal hayatın havasını koklamaktı. Fakat 1941 yılının ilkbaharında, Mercedes öğle yemeğinden sonra odasına çekilmiş, alışık olduğu üzere birkaç saat boyunca kitap okuyup dinlenecekti. Kendini sonsuz yalnızlığa hapsedmişti. Bir şekilde José Manuel ona çşlık etmek bahanesiyle yanına gitti, yumuşak bir ses tonuyla ona seslenerek salona girdi, "Bugün Mercedes, senin de anlayış göstereceğin üzere, hakkım olan bir şeyi alacağım" Mercedes aniden arkasını dönüp onun gölgesini gördü. "İyi ama ne saçmalıyorsun sen?" Amcası sakince ona bazı şeylerin her gün nasıl ve neden uygulanması gerektiğini açıkladı. Mercedes'in de ne kadar genç ve güzel bir kadın olduğunu, parıltılı yirmili yaşların henüz başlarını yaşadılar

ğını, bir dul olarak bu güzel günleri boşa harcamasına daha fazla gerek olmadığını, bir bakire ve bir şehit olarak, yalnız başına yaşamasına kimsenin izin veremeyeceğini, bu tapılası vücudun boşa gitmesine izin vermemesi gerektiğini, kimsenin bunun aksini iddia edemeyeceğini açıkladı. Ve yeniden, bugünden itibaren hakkı olanı alacağını tekrarladı. Öğlen uykusu zamanının bu iş için çok uygun olduğunu söylüyordu. Avendaño'ların en büyüğü olduğu için Mercedes'e sahip olmanın kendi hakkı olduğunu da söyledi. Bütün bunları söylerken de oğluna kendisinin göz kulak olduğunu hatırlatmadan geçmedi. Konuşurken Mercedes'in odasına girmişti bile, hatta bedenine doğru yaklaşmıştı, San Agustin'in söylediği gibi vahşi ihtirasların peşindeydi. Üstelik José Manuel, San Agustin okuyacak türden bir adam da değildi, Hipona Başrahibinin anlattığı ince sınırlarla ve mükemmel Hristiyan evlilikleriyle işi yoktu. O akşamüstü Mercedes yanı başındaki adamın kocasının ağabeyi olduğunu düşündü, büyük bir zevkle kendisine sahip oluyordu ve şartlar gereği bu karanlık ve tehlikeli beklentilere boyun eğmekten başka çaresi yoktu.

Raquel, on altı yaşına girdiği sene o akşamüstü Mercedes'in başına gelenleri Lorenzo'ya anlatmadı, çünkü fazlasıyla can sıkıcıydı ve bunları yaşamasının sebebi de oydu. Hem anlatmasının bir gereği yoktu, hem de ahlaki açıdan oldukça moral bozucuydu, biraz tuzla tatlandırılmış ve gerçekten oldukça müstehcenlerdi. Ana bölümleri anlatırken bile sınırlandırdı, çünkü annesini bunlara zorlayan, o anda otorite olan kişi Avendaño'ların en büyüğüydü ve kendi kurallarını koyma özgürlüğüne sahip olduğunu düşünüyordu, tavırları despotluğa yakındı, sürekli bunları yapmakta hakkı olduğunu ve sonuçta ikisi için de egzersiz niteliği taşıdığını söyleyip duruyordu –öte yandan Mercedes'e göre inandığı azizin evli sayılma durumlarına, istisna hallere bile aykırı düşüyordu yaşananlar– , üstelik feodal derebeyi

kanunlarına göre en büyük ağabey olduğundan, bu zaten onun en doğal hakkıydı.

Lorenzo bütün anlatılanları, içeriği daraltılmış olsa bile, gözleri kapalı dinledi. Fakat biraz olsun rahatlamamıştı. Raquel'in sesini duyuyor ve dinlediklerini gözünün önünde canlandırıyordu, beyni film şeridi benzeri bir hal almıştı, geçmişte yaşanan bu çirkin olayları öğrenme merakı sebebiyle her anı kare kare fotoğraflıyordu, duydukları bir bir hafızasına yerleşiyordu, dinledikçe olaylar daha da çirkinlik kazanıyordu, bunların onu kışkırtacağı aşikârdı, ayrıca bir yandan da onu tahrik edecek kadar erotik bölümler vardı.

Raquel, Mercedes'in, annesinin hikâyesini anlatırken bilinçli olarak, inanılmaz dokunuşlara sahip parmakları ve deneyimli dudaklarıyla onun tenini keşfetmeye başlamıştı.

"Lorenzo, seni görmek ne kadar güzel..."

Kadın bunları söylerken dizlerini ve bacaklarını Lorenzo'ya yaslamıştı. Raquel yüzüne, göz kapakları, elmacık kemiği ve dudaklarına yavaşça dokunurken, yine aynı şeyi düşünüyordu.

Lorenzo, "Bugün çiftlikte ne olacak? Çalışanlar ne istiyorlar? Refilón kim?" gibi arka arkaya bir sürü soru sıralamıştı.

Raquel gülümsedi.

"Tek seferde bu kadar soru fazla olmadı mı?" dedi.

Lorenzo'dan biraz uzaklaşıp bir tabureyi yanaştırdı ve yakınına oturdu, sorularını cevapladı.

İlk olarak Refilón'un kim olduğunu anlattı: Benigno Perales gibi o da küçük beylerin çocukken birlikte oynadıkları bir arkadaşıydı. Tesadüfen İç Savaş başladığında Quismondo'daydı. O gün de çiftlik işçileriyle birlikteydi, Chema da ona böyle anlatmıştı. Kötü bir niyetle gelmemişlerdi, kimse ev sahiplerini öldürmek istemiyordu, sadece La Maestranza'nın topraklarından haklarını almak, çiftliğe ortak olmak istiyorlardı. "Neden

sizin olmadığını öğreneceksiniz! Ortaklıkmış..." bu sözleri Raquel de çok iyi hatırlıyordu. Bu söz toprağı olmayan işçileri tahrik etmişti. Ama buna rağmen José Maria'ya neden silah çekilip ateşlendiğini kimse bilmiyordu. Ölümle sonuçlanan bir karşılıklı atışmaydı, korku ve garezin birleşimiydi, beyefendi yere yığılana kadar risksiz bir görevden ibaretti.

Fakat bugün Macstranza'da neden Refilón'un cesedine de bir mezar kazılıyordu? Neden Lorenzo'nun babasıyla yan yana gömülüyordu?

"Sana bunu kim anlattı?" diye sordu Raquel.

"La Prosperidad'da Eloy Estrada, başka kim olacak?"

Raquel gergin bir şekilde, "18 temmuz'da nerede olduğunu da anlattı mı acaba?" diye sordu.

"Bilmiyor, yani hatırlamıyor, radyodan dinlediği kısmını hatırlıyormuş sadece. Birilerinin birilerine kafa tuttuğunu, ama belki kendini biraz daha zorlasa o gün ne yaptığını hatırlayabilirmiş, daha bu sabah anlattı bana bunları," diye olaya açıklamaya getirmeye çalıştı Lorenzo.

"Dün de bana yakışıklı gringo aynı şeyi söyledi, hatırlamıyormuş. Fakat nedense sadece Eloy'un bu konuda bir sahtekârlık yaptığını düşünüyorum."

Doğal olarak "yakışıklı gringo" lafı Lorenzo'nun dikkatini çekti. Raquel'in kimden bahsettiğine dair en ufak bir fikri bile yoktu ve bu isim ona biraz rahatsız edici, utanç verici geldi. Ona anlatmak istemediği konular aklına geldi, fakat anlattıklarını da hiç unutmamıştı, sadece duygularını içine gömmüştü. Ona daha önce La Maestranza'ya Leidson adında bir Amerikalının geldiğinden yüzeysel olarak bahsedilmişti. Daha sonra da Raquel ona bu "yakışıklı gringo" lafının Domingo Dominguin tarafından konulduğunu anlattı. Böylece Mercedes de, kendisi de onun hakkında konuşurken böyle söylüyorlardı.

Lorenzo, annesi ve Domingo'nun çok iyi arkadaş ol-

duklarını biliyordu, hatta arada sırada birlikte ögle yemeği bile yerlerdi: Horcher de, Avendaño'ların evinin yakınındaydı. Domingo "sıkıcı" biri değildi, yani o böyle söylemeyi tercih ediyordu, kesinlikle kaba biri değildi. Bazen de Vista Alegre çevresinde işleri varsa, oradaki yerel lokantalara giderlerdi.

Ama Domingo bu Amerikalı tarihçi hakkında hiçbir şey söylememişti. Yani elbette her şeyi anlatmak gibi bir zorunluluğu da yoktu.

Raquel, Eloy Estrada'nın, (hafızası oldukça kötüleşmiş olmalıydı) köylüler babasını öldürdüğünde La Maestranza'da olduğunu söyledi. Ve grubun en önünde olduğunu, sadece silah çekmediğini, çünkü silahının yanında olmadığını anlattı.

Aylar sonra milliyetçiler Madrid yolundan Quismondo'ya girdiklerinde onu tutukladılar. Fakat çok kısa bir süre içinde köye geri döndü, işleri ve geçerli mazeretleri yüzünden bırakıldığını iddia etti uzun bir süre. "Ben olsam," dedi Raquel, "kafamı kesseler bile, yeni otoritelerin isteklerini yerine getirip, özgürlüğümü satın almazdım. Quismondo ve çevresinde neler olup bittiğini ötmüştür kesin. Eminim ki," diye sürdürdü lafını, "etraftakilerin birbirlerine gönderdiği mektupları bile okuyordur bu adam, çünkü uzun zamandır Maqueda'dan gelenleri bizzat gidip kendisi alıyor ve sınıflandırıyor. Bunu yapması gereken çocuk köyün en salak oğlanı, düzenledikten sonra da dağıtım için o çocuğa veriyor. İnan bana Lorenzo, bence La Maestranza'ya gelen Komiser Sabuesa'yla bu herif etle tırnak gibiler. Çok uzaklara bakmaya gerek yok, daha dün Madrid'den gelir gelmez dükkânına uğramış ve orada özel olarak hazırlanmış bir odada yemeğini yemiş ve saatlerce yalnız başına takılmış."

Fakat Sabuesa'dan, komiserin çiftlikteki varlığından bahsetmişti Lorenzo'ya, çiftlikteki işçilerin ayaklanması anlatırken Eloy Estrada gerilmiş benziyordu.

“Ben de aynı fikirdeyim, şimdi ben de aynı şeyi söyleyecektim, onda beni endişelendiren bir şeyler var.”

“Eloy kendi işleri hakkında endişelenmiştir sadece,” dedi Raquel kendinden emin.

Daha sonra da Lorenzo’yu biraz eğlendirmek için, arife gecesi düzenlenen akşam yemeğinde bekâret hakkında çıkan tartışmayı anlatmaya başladı. Raquel olayları gerçekten çok güzel anlatıyordu. Bir kere anlatırken kullandığı “beyefendi” ve “patron” gibi kelimeler olayı daha da komik hale getiriyordu. Gereksiz ayrıntıları anlatmakla zaman kaybetmemesi gerektiğini biliyordu, önemli bir kısma geldiğinde ise ağırdan alıyordu, gerekli bulduğu bölümlerinse özenle altını çizerek anlatıyordu. Bununla birlikte ortamdaki kişiler hakkında yaptığı psikolojik çözümlerle de tam anlamıyla muhteşemdi.

Bütün yemek boyunca bir şeye ihtiyaçları olabileceği gerekçesiyle yemek odasının köşesinde dikilmişti, ayrıca yemek geçişlerinde her birinin yanına geçip büyük bir dikkat ve sessizlikle servislerini yapıyordu. Ama bu konuşulanları büyük bir dikkatle dinleyip hafızasına kaydetmesine engel olmamıştı.

Bekâret hakkındaki tartışmayı anlatırken kullandığı keskin tamlamalar ve farklı kelimeler, onu dinlerken Lorenzo’nun kahkahalara boğulmasına sebep oldu. Daha sonra Raquel, komiserin verdiği tuhaf ve kaba tepkiyi, onun gibi maço ayaklarına yatan ama içten içe bir yumuşakçadan başka bir şey olmadığını, hatta evleneceği kadının da bakire olamayacağını anlattığı esnada, Lorenzo’nun yüzündeki gülümseme bir anda dondu. O daha çok tepki verdiği konuya takılmıştı.

“Ben seninle evlenmek istiyorum,” dedi.

Raquel, inanmaz bir tavırla omuzlarını silktilti ve güldü...

“Ama ben senin annen olacak yaştayım!”

“Ama öyle bile olsa, Raquel... Ben kendi annemle ev-

lenemem, işte bu yasak çünkü o amcam José Manuel'in malı..."

Kadın önce yutkundu, kendini daha dik duruma getirdi ve hayretler içinde eliyle ağzını kapattı.

"Bu kadar yeter Lorenzo, çok ileri gittik, bugün konuşulan kötü şeyleri bitirelim artık."

Fakat Raquel'in ne kötü olan konuyu, ne de neden bitirmek istediğini açıklayacak vakti olmamıştı.

Mayoral büyük bir telaşla bahçede belirdi. Gözle görülür biçimde endişeliydi, yüzü bembeyaz kesilmişti ve oldukça huzursuz görünüyordu, uzun adımlarla yanlarına geldi.

"Sivil polisler," diye bağırdı, "yoldalar, buraya gelmek üzereler."

"İyi de neden?" diye sordu Lorenzo.

"Onları komiser aramış," diye açıklamaya başladı Mayoral, "ayaklanmayla ilgiliymiş, bunu planlayan kişiyi bulduğunu iddia etti. İler zaman bir beyin vardır," dedi komiser onlara.

Raquel arkasını döndü ve hızlı adımlarla oradan uzaklaşmaya başladı.

"Ben Beyefendi José Manuel'e haber vermeye gidiyorum."

Ve Mayoral de eve doğru yürümeye başladı.

Lorenzo sonunda gerçek dünyaya geri dönmüştü, sivil polislerin ve sosyo-politik tugayın olduğu dünyaya. Oturduğu yerde kalakaldı, sonra yeniden hayallere daldı.

"Lorenzo Avendaño. JP'nin çok yakın arkadaşı ya da belki de organizasyonun görünen yüzlerinden biri sadece. Bu kişiyle periyodik aralıklarla öğle yemeğine çıktığı tespit edildi. (Mekân olarak Alcalá'daki Taurina belirlendi). Fernando Sánchez için makul bir ortam. Katılmam için Quismondo'da düzenlen tören gayet uygun görünüyor: orada bir tuzak hazırlanabilir..."

José Manuel, Eloy Estrada'nın avucuna tutuşturduğu kâğıdı üçüncü kez okuyordu.

“Merak etmeyin ben ezberledim,” dedi, “daha sonra sizin için bir kâğıda yazarım Don José Manuel.”

Eloy oldukça gergindi. Doğruyu yapıp yapmadığından emin değildi zaten: hayatında ilk kez dün bu kadar değerli bir bilgi ele geçirmişti ve hemen Avendaño’larla iletişim kurmuştu. İlk hatayı Lorenzo hakkında bu kadar değerli bir bilgiyi, bu kadar dikkatsiz bir şekilde kasabaya getiren kişi yapmıştı, ikinci hatası da bunu yazılı bir belge olarak taşımaktı. Ama Avendaño’lara iyilik yapmasının iyi bir fikir olduğuna bir türlü kendini inandıramıyordu, ama karanlık bir içgüdü onu iyilik yapmaya zorluyordu. Kim daha güçlüydü, kim ona daha çok, daha gerekli yardımları sağlayabilirdi? Avendaño’lar mı yoksa hükümetin polisi mi? Tamam hükümet bugün oradaydı, yarın da olacağının garantisini kim verebilirdi?

Haber vermeye karar verdi: Aile reisi olarak José Manuel’e ulaşmayı daha doğru buldu. İlk önce La Prosperidad’da benzincinin önünde Lorenzo’ya söylemeye niyetlenmişti. Aslında bu da bir hata olmazdı. Oğlana, Sabuesa’nın ondan şüphelendiğini ve dikkat etmesi gerektiğini, bu adamdan her türlü şeytanlığın beklenmesi gerektiğini söyleyebilirdi. Ama kişisel olarak José Manuel’e haber vermeyi daha uygun buldu, böylelikle takdir ve faydalanma kısmını da garanti altına almış olurdu.

Bu kadar çok düşünüp, binlerce volta attıktan sonra sonunda, yapacaklarına karar verip çiftliğe gitti. Lorenzo’yu La Prosperidad’daki benzinlikte görüp konuşamamasından tam bir saat sonra.

Uzun ısrarlarından sonra Satur onu beyefendiye götürmeyi kabul etti, José Manuel’in kahvaltı ettiği portakal bahçelerine kadar ona eşlik etti.

Günün ilk sürprizi buydu: José Manuel tek başına kahvaltı ediyordu, odasında değildi, üstelik yanında Mercedes de yoktu, portakal bahçesinde oluşu ise olayı daha da ilginçleştiriyordu. Aslında kahvaltı etmek için

kötü bir yer de sayılmazdı sadece temmuz ayının ortasında alışıldık bir durum değildi.

Erkenden, yarıgiyinik bir vaziyette –çizmeliydi fakat pijamasının üzerine ceketini geçirmişti– mutfak kapısında belirivermişti. Saturnino’dan kendisine kahvaltı hazırlayıp portakal bahçesine getirmesini istemişti. “Bol miktarda sert kahve, bir bardak greyfurt suyu ve zeytinli ekmek istiyorum.” “Sadece sizin için mi?”, diye sormuştu şaşırarak Saturnino. José Manuel ağzında bir şeyler geveledi, ama o kadar alçak sesle ve o kadar sinirli söylemişti ki, ne dediği anlaşılmıyordu, sadece ona göre kaba kaçan bir iki kelime anlaşılabilmişti: “orospu” ve “geri zekâlı” ve daha sonra daha anlaşılabilir bir tonda: “bu saatte seninle kim kahvaltı eder zannediyorsun?” demişti, “nasıl, ben size çşlik ederim,” dedi kadın kendinden emin. Ve portakal bahçesine kahvaltı tepsisini götürdüğü zaman –içine sabahları yemekten keyif aldığı taze manchego peyniriyle biraz da ayva marmeladı eklemeyi ihmal etmemişti– Saturnino da yanına oturdu ve bir bardak ılık süt içerek ona çşlik etti.

Sabırla onun konuşmasını bekledi.

“Kaç senedir bizimlesin Saturnino?” diye sordu bir süre sonra.

José Manuel ona Satur demezdi, her zaman Saturnino diye hitap ederdi.

“Bütün ömrüm boyunca, ben bu çiftlikte doğdum,” dedi yaşlı aşçı.

“Yani kaç senedir bizim bütün sırlarımızı biliyorsun demek istiyorum.”

“Kendimi bildim bileli bu evde sırlar olmuştur,” diye cevap verdi kadın.

“Evet, bak bu doğru işte. Dedem Cartagena’dan gelip o kâğıt oyununu kazandığından beri... Çiftlik ve çiftlik sahibinin kuzeni olan kadının sahibi olduğundan beri... Bir Avendaño olarak ikinci soyadlarımızı kaldırıp attık. Ama sen her zaman bize eğlenceli hikâyeler

anlatırdın, bir taraftan da bunların gerçek olduğunu da hep biliyordun...”

“Gerçek hikâyelerle sadece polis ilgilenir. Bu ev ve ailen hep hayal dünyasında yaşamayı seçti.. Böyle geldi ve böyle gidecek...”

“Şimdi Maestranza’da olup bitenleri nasıl anlatırsın mesela?” diye soru José Manuel.

“Kime anlatabilirim ki? Lorenzo ve Isabel’in çocuklarına hikâye anlatacak kadar ömrüm kalmadı artık.”

“Bana anlat o zaman Saturnina... Bakalım anlayabilecek miyim?”

Kadın, İç Savaş ve onca maceradan sonra hayatta kalmış Avendaño’ların en büyüğüne şöyle bir göz attı. İğneleyici bir hali vardı.

“Bir gün tek başına kahvaltı etmelisin öyleyse Manuel,” dedi yaşlı kadın.

Çocukların ilk isimleri zaman zaman büyükler tarafından söylenmeyebilirdi. Büyük olan Manuel, küçük olansa Ignacio’ydu onun için. Sadece küçük olan José María’ya tam ismiyle hitap etmeyi severdi, daha doğrusu Josemari versiyonuyla.

“Çok güzel bir kadının var ama canını sıkıyor Manuel. Sadece onu düşündüğün zaman bile içinden esnemek geliyor. Ona, iki kere hamile bırakmaktan fazla yaklaşmayı başaramadın. Öyle can sıkıcı buluyorsun ki, onu baştan çıkarmak bile içinden gelmiyor, bunu biliyorum. Yıllarını Bakire Fatima’ya saygı göstererek geçirdin ve tahminimce seni hiçbir şeyin bu kadar küçük düşüremeyeceğine inandın, bu yüzden de başka hiçbir dişiye ilgi gösteremeyeceğine inandın. Bu yüzden de bakire olmayan bir kadının Tanrı tarafından sana gönderildiğine karar verdin, bu aslında bir nevi cezalandırma gibiydi, tozların yerine ona milyonları bağışladın, bu iş böyle başladı Manuel, seni çok iyi tanıyorum. Ama hayatta gerçekten sevdiğin kadın da o oldu; Mercedes Pombo. Ben de sizinle birlikte Sardinero’day-

dım, yaz aylarını hep birlikte geçirirdik, yaklaşık bu aylarda giderdik, Biarritz'de Sardinero'ya. Ona güveniyordun, mutfak konusunda bile ona güvenin tamdı, çünkü hep sizin sevdiğiniz yemekleri pişirirdi, güveçler, patatesli nohut yemekleri, galeta unuyla kızartılmış paneller, kızarmış kuzu uykulukları, amerikan usulü ıstakoz, Rossini bifteği, hepsi ama hepsi senin sevdiğin yemeklerdi. Hadi kabul edelim, böylelikle için Mercedes'e daha da kaynamaya başladı. Onlar Josemari'yle sevgiliyken, --oldukça kötü giden 1934 yılları civarıydı-- her yerde grev vardı ve Asturias'da devrim başlamıştı. Bizim büyük general madencileri, Mağriplileri öldürmeye başlamıştı. Ama o yıl Josemari, Mercedes'le çıkıp geldi, Sardinero'daki tenis kulübünde tanışmışlar, birbirlerine aşık olmuşlar ve sevgili olmaya karar vermişlerdi. Getirip onu size ve Ignacio'ya tanıştırdı. Bu kadının sana da bir çare olabileceğini düşündün Manuel ve azizene dua etmeye gittin. O zamanlar Bayan Trevelez ile evliydin, o Valladolid'deydi. Çok güzeldi ama sütlaç kadar sıkıcıydı, içinden bilinmedik bir sürpriz çıkmayacaktı. O kadar çok sıkılmıştın ki, artık kaslarını bile açamaz hale gelmiştin. Ama Mercedes'i görmek içini aydınlattı, sonsuza dek onunla kalacaktımsın gibi davranınaya başlamıştın, üstelik düşüncelerinde küçük kardeşinin varlığını bile silip attın. Eğer evli olmasaydın, eğer içinde bir beyefendilik olmasaydı, onu kardeşinin elinden alırdın. Ama bunların hepsi kafanda yattığı birer hayaldi, çünkü Mercedes'in de gözü Josemari'den başkasını görmüyordu. O yazdan sonra etrafta başka erkeklerin varlığından bile habersiz bir hale gelmişti. Yani ona sahip olmak için kardeşin ölene kadar beklemek zorundaydın. Fakat hikâyen burada son buluyordu. Çünkü, Josemari sadece yirmi yaşındaydı ve annesi Mercedes'i ona doğum günü hediyesi gibi sunmuştu, artık ellerini birbirinden ayıramayacaktın, ne istersen iste sonsuza kadar birlikte kalacaklardı. Bu se-

bepile de başka bir numara aramak zorunda kaldın...”

Adam, bir anda öfkelenip yaşlı kadını susturdu.

“Dün gece bana ne yaptı biliyor musun sen?”

Saturnina keyifli bir kahkaha attı. Elindeki sütü bitirdi ve kahkahalarının arasından ona cevap verdi.

“Evet, biliyorum Manuel. Sana kapıyı kapattı ve Amerikalıyı odasına çağırdı. Raquel de oradaydı değil mi? Ne yaptıklarını biliyorsun ya da tahmin ediyorsun neler döndüğünü, bütün gece ikisi baş başa... Ama belki de hiçbir şey yapmadı, sadece yapanları seyretti. Belki de bu şekilde sana onun sahibi olmadığını anlatmaya çalışıyor.”

Mutfaktan bir kız çıkıp geldi, heyecandan kıpkırmızı olmuş, Eloy Estrada'nın geldiğini haber vermek için koşmuş, Eloy, José Manuel ile konuşmak istiyormuş.

“Git bir bak, ne istiyormuş Saturnina ve gerçekten acilse buraya benim yanıma getir.”

“Bu, Federico Sánchez'e ulaşmak için uygun bir bağlantı. Araştırma yapmak için Quismondo'daki törene katılabilirim: tuzak kurmaya da elverişli.”

José Manuel Avendaño, Eloy Estrada'nın Sabuesa'dan ele geçirip kopyaladığı notların son cümlesini okudu ve bitirdi.

Portakal bahçesinde oturmaya devam ediyordu, kahvaltısını yeni bitirmişti ve Eloy'u da göndermişti. Bir kadeh likör içmeye karar verdi: tören sıkıntılı geçeceğe benziyordu.

Komiserin notlarının son satırlarını yanına gelmesini rica ettiği Benigno Perales'e de okudu. Duyduklarından çıkardığı, tuzak kurma hesabında olduğu kişinin Lorenzo olduğuydu.

Ama şimdilik hiçbir harekette bulunmadığının da farkındaydılar.

“Bu Federico Sánchez denen adam kim?” diye sordu José Manuel.

Benigno, hakkında çok az bilgisi olduğunu söyledi: gizli komünistlerden yeni çıkan bir isim olduğunu, şubat olaylarının amaçları hakkında farklı yorumlar yapıp ortalığa yepyeni bakış açıları ve yepyeni bir hava kazandırdığını anlattı. İçinde bir yıl önce yurt dışında, muhtemelen de Prag'da gerçekleştirilen V. Kongrenin konuşma metninin de bulunduğu birkaç makalesinin yayınlandığından bahsetti.

“Bundan fazlasını maalesef sana anlatamam,” diye bitirdi Benigno.

Estrada'ya göre, Komiser Sabuesa bu Sánchez denilen adamın peşindeymiş (bu takma bir isim olmalı, öyle değil mi?) Madrid'de olduğunu düşünüyormuş. Aynı zamanda gösteriler döneminde tutukladıkları adamlar da biri olduğundan da eminmiş.

Benigno, Domingo'nun birkaç ay önce söylediklerini hatırladı, ama ihtiyatsızca sonuna kadar dinlemek istememişti. Domingo, “eğer onunla tanışmak istersen La Companza'ya gelecek,” demişti. Onun sözünü kestiğini hatırladı, bu konu hakkında hiçbir şey bilmek istemiyordu. “Lütfen bana bunları anlatma,” demişti Dominuguín'e.

Domingo'nun bu teklifi, İspanya'da çok konuşulan bu hayaletle karşılaşma fikri Benigno'ya çok güvenilir gelmemişti. Bu adam hakkında içinin rahatlamadığı bir şeyler vardı.

Mümkün, belki de komiser haklıydı: o dönemlerde o da Madrid'deydi.

Ama José Manuel, Sabuesa'nın notlarına geri döndü ve alçak sesle diğer cümleleri okumaya başladı.

“JP'nin çok yakın arkadaşı ya da belki de organizasyonun görünen yüzlerinden biri...” hâlâ Lorenzo'dan bahsediyor. Peki, bu JP'nin kim olduğuna dair bir fikrin var mı?

Benigno o kişinin kim olduğundan kesinlikle emindi, bu baş harflerin ait olduğu ismi tamamlarken içinde en

ufak bir şüphe dahi yoktu. Öncesinde hakkında çok az bilgi sahibi olduğu Javier Pradera'nın geçen haftalardan birinde La Companza'da bir öğle yemeğine katıldığını biliyordu. Quismondo'ya Dominguín ve kendi yaşlarında başka bir çocukla geldiğini duymuştu. Biraz farklı, biraz şarlatan görünümlü bir çocuktur, dudaklarındaki bir sorun nedeniyle "r" harfi yoksunu olmasına rağmen, çok geveze olduğunu biliyordu. Fransızlar gibi konuşuyordu. Lorenzo'yla da Enrique Múgica vesilesiyle tanışmışlardı, falanjistlerle ilgili çeşitli röportajlar yapıp yayınlıyordu, şubat ayındaki öğrenci gösterilerinde de büyük rol üstlendiği söyleniyordu.

Múgica, San Sebastian'a döndü, şubat olaylarında tutuklanmasından sonra oraya dönmesi gerekiyordu. Komünist öğrenci grubuyla bağını koparmamak için üniversitede dağıtılan bildiriler gönderiyordu ve bunların içeriklerini de Pradera'yla tartışıyordu: dengeyi ve bakış açılarına karar verip, günlük dilde ama kodlanmış olarak gönderiyor, öğrenciler de jargona uydurup basıyorlardı.

Sadece kısa bir süre muhabbet edebilmişlerdi, sonra diğerleriyle birlikte toplantıya geçilmişti. O toplantıda Lorenzo da vardı.

Öğle yemeğinden sonra bir fincan kahve içmek için yanına yaklaştı, Lorenzo, La Maestranza'dan muhteşem bir bisikletle gelmişti, heybetli ve çok sağlam bir şeye benziyordu, Protestan bölgelerindeki koyun yetiştiricileri gibi görüldüğünü söylemişti fakat cevabı hemen geldi: fren pedalı ile tam bir Hollanda sanat eseriymiş, oldukça ağır olduğu doğruydu fakat insana "crişilemeyecek bir güven hissi veriyor," dedi Lorenzo tanınmış falanjistlerden birini taklit ederek ve gülüştüler.

Yani sonuç olarak JP ile Lorenzo'nun birbirlerini tanıdıklarından ama birbirlerinden pek de hoşlanmadıklarından emin olduk.

Öyleyse o geri zekâlı Sabuesa yanlış bilgi toplamış gibi görünmüyordu.

Ama Benigno Perales bu bildiklerini José Manuel Avendaño'ya anlatmamıştı.

“JP? Bu kısaltma bana hiçbir şey ifade etmedi açıkçası. Lorenzo'nun arkadaşları içinde ilk kez tanımadığım bir isimle karşılaşıyorum.”

Aynı anda Raquel ve Mayoral portakal bahçesine doğru koşarak geldiler.

“Sivil polis, beycefendi,” diye bağırdı Mayoral kükrer gibi bir ses tonuyla, yirmi yıl önce de böyle çıkmıştı sesi.

Fakat yirmi yıl önce çiftliğe sivil polis gelmemişti, topraksız köylüler ve çiftlik işçilerinden oluşan bir grup adam gelmişti.

José Manuel sinirli bir şekilde sordu:

“Polis? Ne istiyorlarmış? Onları buraya kim göndermiş?”

Mayoral, Komiser Sabuesa'nın yaptığını düşündüğünü söyledi, bir konuyu araştırmak istiyormuş.

José Manuel donakaldı.

“Sabuesa?” diye bağırdı. Kimden izin almış? Bu evi sadece ben yönetirim ve buraya kimse benden habersiz ne İsa'nın başrahibini ne de komiserin polislerini çağıramaz.”

Delirmiş gibiydi, Mayoral'in arkasından mümkün olan en büyük adımlarıyla yürüyordu.

Benigno ve Raquel yalnız kaldılar. İlginç bir şekilde Raquel'e baktığında Lorenzo'nun beyninden geçen dizeleler, şimdi Benigno'nun beyninde dolanıyordu:

*Kimi bekliyorsun bu kadar erken
Bu gözler ve bu kulaklarla
Vahşi hayvanlar gibi kafese kapatılmış
Odanın penceresinin demirleri ardında...?*

Ama Lorenzo'nun aksine Benigno bu dizelerin nereden geldiğini gayet iyi biliyordu: çok net hatırlıyordu.

“Lorenzo nerede?” diye sordu Raquel’e. “Onunla bir an önce konuşmam gerekiyor.”

“Az önce verandadaydı, bir şey mi oldu?”

“Olacak,” dedi Benigno.

Ve Lorenzo’yu bulmak için ön tarafa doğru ilerlemeye başladı.

“Tıpkı bir filme benziyor,” dedi Isabel. “Bir Rus filmine, doğru ya sen öyle korkunç şeyleri seversin.”

Lorenzo yutkundu ve kafasını iki yana sallayarak reddetti.

“Ne ben onları severim, ne de söylediğin kadar korkunçlar, Isabel.”

“Tartışma benimle Lorenzo, seviyorsun ve gerçekten korkunçlar.”

Saat sabahın on biriydi ve arka bahçeye açılan avlulardan birindeydiler, oradaki kaynaklar hakkında konuşuyorlardı. Satur, onlara atıştıracak bir şeyler götürmüştü çünkü bugün yapılacak tören sebebiyle yemek gecikecek deniliyordu. Bu son 18 temmuz töreninin kısa sürmesi için zar zor ikna etmişlerdi.

“Tamam, Satur,” dedi Lorenzo, “bu evdeki son tören olabilir ama İspanya’nın çeşitli yerlerinde bunların binlercesi yapılmaya devam edilecek.”

Satur ne zaman politik davranması gerektiğine karar veremiyordu.

“Sana hazırladığım sandviçi beğendin mi?”

Beğenmişti: patates tortillası sandviçi, bir kadeh oldukça keskin ama doğru dengelenmiş nefis kırmızı ev şarabı –içindeki alkol oranı yüzde 18 civarındaydı–.

Bir süre sonra Satur işine geri dönmüştü ve Isabel’le yeniden baş başa kalmışlardı.

“Seninle Paris’te gördüğümüz bir film vardı, adı *Yemin*’di, korkunç bir filmdi ama sen onu beğenmiştin.”

Topraklarda kolektif çalışma esnasında arka arkaya çıkan inanılmaz sorunları anlatan bir filmdi. Stalin, Moskova’daki Kızıl Meydan’da fabrikadan yeni çıkmış

bir grup traktörle birlikte görünüyordu. Bu garip defile esnasında, traktörlerden biri duruyordu, onu kullanan teknisyen de motoru yeniden çalıştırmakla uğraşıyordu. Stalin yaklaştı, bir göz attı, lanet olasının nesi olduğunu bilmiyordu ama ona şöyle bir vurdu ve traktör aniden çalışmaya başladı. Bir azizin eli, aslında daha çok işçi kralının mucizevî eli değmişti: bu ve bunun gibi çeşitli örnekleri arka arkaya verip “bilgili kişilik” benzetmesi yapmaya çalışmışlardı.

“Sevmemiştım, sadece ilgimi çekmişti,” dedi Lorenzo bıkkın bir şekilde.

“Bana böyle safsatalarla gelme, Lorenzo.”

Lorenzo cevap vermedi, şu anda kız kardeşiyle “bilgili kişilik” tanımlamasının Rus Komünist Partisi’nden Kruşçev tarafından XX. Kongrede bile kullanıldığını anlatmaya başlayıp, onun boyunu aşan bir tartışmaya giremeyecekti.

Isabel şarabından bir yudum aldı. Sandviç istemişti ama ev şarabını sevmiştı: oldukça lezzetliydi.

“Seyrettiklerinin hepsinin Sovyet filmleri olduğunu nereden biliyorsun?” diye sordu Lorenzo.

“Sadece biliyorum işte,” diye ısrar etti Isabel. “Tarım işçileri, protesto grevleri, traktörcü, bunlar onların kafalarının çalışma biçimi, tanrı öyle yaratmış ya da öyle söyleyeyim senin hiç sevmediğin marksizmin kullanım kılavuzunu onlara vermiş. Dinle beni Lorenzo, neden Rusların filmlerini seviyorsun da Konstantinov’un *Marksizm–Leninizm Aynı Şeylerdir* diyen kitabından hoşlanmıyorsun? Bunlar eşit derecede ağır, öncül, iyi düşünülmüş ve sıkıcı demek istiyorum. Fakat bu kitap geçip gitmiyor: bizim çiftliğimizde de işçiler var, acı çekiyorlar, güneşin altında çalışıyorlar, boyun eğmiş durum-dalar ve hiç şikâyet etmiyorlar. Sonra bize bir traktörcü geliyor. Çünkü José Manuel amcam La Maestranza’da toprağın daha derinlemesine kazılmasını istiyor, çünkü gayrimenkullerle, mirasla işi bitmiş, ortaçağın bukolik

çobanları kazanmış. Siz de bütün klasiklerinizde böyle diyorsunuz ve sen kapitalizme giden Prusya yolundasın, yani zaten bütün traktörleri getirmişsin, Madrid'den bir kereliğine göstermek için bir tekniker bile gelmiş. Bu gerçek bir proletaryadır işte. Halka yeni bir öğreti ve yeni bir ruh aşlamak için uğraşıyorsunuz. Gerçekten bu işçi sınıfının görevlerinin yazdığı kılavuzda yok mu?"

Lorenzo gülmeye başladı, kız kardeşini kucakladı ve onu öptü.

"Dinle beni Isabel, bu sabah gerçekten harikası. İlk kez beni bastırdın: işte bu dehadır, harikaydı."

"Yeni ne? İlginî çekti mi ya da sevdin mi?"

Isabel'in gözlerinin içine baktı.

"Evet, hoşuma gitti," dedi. "Seni üzmeyeceğim."

Şarabından büyükçe bir yudum aldı, ağzının kuruduğunu hissetmişti.

"Hiç utanmadan yapabileceğin tek şey ne biliyor musun Lorenzo, beni üzme," diye cevap verdi Isabel alçak sesle.

Birbirlerine baktılar ve kahkaha atmaya başladılar: çocukluklarından beri kelime oyunlarından, yeni kelimeler türetip birbirlerini yenmekten çok keyif alırlardı. Satur'un hikâyelerini büyük bir zevkle dinlerlerdi, sadece anlattıklarından değil anlatırken kullandığı kelimelerden de çok etkilenirlerdi. Onun şaşılacak derecede zengin bir kelime dağarcığı vardı, unutulmuş kelimelerden, artık kullanılmayan eski kelimelere kadar, her şeyi bilir ve de kullanırdı.

Genç kız yüzünü ikizinin koluna dayadı ve gülmeye devam ettiler.

Kahvaltı edip, Satur'la havadan sudan biraz lafladıktan ve onun mutfaktaki maharetini biraz izledikten sonra, Isabel bir duş alıp üzerini değiştirmek için odasına çıktı. Sonra da odasında kot pantolon, belini biraz daha ince gösterecek bir kemer ve yeni yeni büyümeye

başlayan göğüslerini belli eden bir bluz giydi.

Isabel ve erkek kardeşi gerçekten birbirlerine benzeyen türde ikizlerdendi, alışılmadık şekilde, bir su damlası kadar birbirlerine benzerlerdi. Hatta Isabel'in de küçükken saçlarını kısacık kestiklerinden daha çok erkek çocuğa benzerdi, kendisine iki ya da üç beden büyük gelen erkek tipi bluzları kendi bluzunun üzerine giyerdi, başı ve omuzları neredeyse yok olurdu ve bir lokmada yutulması görüntüsü bu şekilde ortadan kaybolurdu (bu kelimeyi ben seçmedim, bize bu kısmı anlatan kişinin çocukluğundan gelen bir kelime olduğu, çocukken okuduğu kitaplarda çok geçtiği için biliyormuş, bu bölümü anlatırken de ağzından kaçırarmış: aslında kullanmayı uzun süre önce bırakmış, yerine daha nazik görünen eş anlamlılarını kullanmayı tercih ediyormuş. Sonra bir anda hafızasının bir yerinden çıkıp cümlelerine geri dönüyormuş. Buna "cümlelerinin kırıntıları" demeyi seviyor, kelimelerin işleyişini bana anlattı: örneğin "bir kadının yutulması göğüsleri". Ah tanrım, kaç sene, kaç hayat birikmiş o zamandan beri, bu cümle Zane Grey'in³⁴ "Batı" isimli kitabında geçiyordu, Emilio Zargani ile çocukluğumda ve ilk gençlik yıllarımda çok okunan yazarlar arasındaydı. Bu yazarın bir sürü kitabının arasında ismi unutulmuş olan kitaptı bu. Yalnız bir kovboyu ve silahlı genç bir arkadaşının hikâyesini anlatıyordu. Bu seferki hikâyecimiz bu kitabı okuduğunda hemen bu cümleyi fark etmiş: "bir kadının yutulması lezzette göğüsleri". Hikâyecimiz Zane Grey'i hatırlayınca, ona Isabel Avendaño figürünü oluştururken, ondan etkilenip etkilenmediğini sordum. "Batı" kitabını okuduğu andan itibaren oradaki kovboyun onu özellikle çok etkilediğini, dünyadaki zevkleri keşfetmeye başladığında hissettiklerini anlatırken kurduğu cümlelerden çok etkilendiğini, dolayısıyla belki de bu cümlelerin figürlere katkıda bulunma ihtimalinin olabileceği-

³⁴ ABD'li bir yazar. Ç:N

ni söyledi. Bu kelime çok fazla entrika ve heyecan barındırıyormuş içinde. Bazen kullanılan kelimeler insanın, kanın içinde boğulduğu hissine kapılacak kadar derin olabilir, Isabel doğduğunda Zane Grey karakteri kadar gerçekçi olsun istedim, yüzünü ikiz kardeşinin omzundaki boşluğa gömüyor olması, ikizine karıştırılacak kadar çok benzemesi, bu benzerliği hâlâ çok istiyor olması, zaman zaman tek bir figür gibi görünmeleri, Isabel'in ikizine sarılması, kot pantolonu ve kısa saçları, çift cinsiyetli olması, ama artık erkek gömlekleri giymemesi, hatta bir kadın olduğunu açıkça ortaya sermekten kaçınmadığı türden bluzlar giymesi benim tercihimden çok onun ortaya çıkan karakteriydi).

Yani Isabel ve Lorenzo birbirleriyle göz göze gelmek istemiyorlardı, bakışlarını birbirlerinden saklıyorlardı, karanlık ve kendini suçlu hissetmek gibi garip birleşimler bazen oldukça büyük tehlikelerin parlayarak ortaya dökülmesine sebep olabilirdi.

Adet kanamasının bu kadar gecikmesi sebebiyle –o kadar gecikmişti ki, Mercedes artık bir şeylerden şüphelenmeye başlayıp kızını bir uzmana götürmüştü. Bu kadar büyük bir sorunun nasıl söylenebileceği hakkında en ufak bir fikri yoktu, her şey normal görünüyordu, doğanın hangisine karar vereceğini beklemekten başka bir çareleri yoktu, Isabel kendi garipliğinden ötürü kendiyse gurur duyuyordu, Lorenzo'yla bu kadar uzun süre benzer kalmak da ayrıca hoşuna gidiyordu–, Isabel çocukluğunu bir erkek çocuğu gibi kısacık saçlarla geçirdi, sürekli ikiz erkek kardeşiyle karşılaştırılırdı: günün her saatinde, oyunlarında ve ilk öğretim dönemlerinde. Yıldızların hareketlerini, imparatorlukları ve alfabeyi birlikte keşfettiler; –Benigno'nun düzenlemeye çalıştığı La Maestranza'daki kütüphanede yani o muhteşem kaynakları düzenlediği odada– şairleri ve filozofları birlikte okudular; yeni arkadaşlarıyla birlikte tanıştılar ve birlikte kavga ettiler, hayali maceralara birlikte çıktılar, Madrid'deki evlerinin

yakınlarındaki Retiro'nun ya da Quismondo'nun diğer ve-
letleriyle birlikte kaçıp, etrafı birlikte keşfettiler.

Isabel, Lorenzo'yla arasına giren radikal kanama farkından nefret etmişti: onun olmayacağını varsaydığı ve bunu kabullendiği için bu kadar gecikmişti. İlk zamanlar bunu saklaması imkânsız olan zamanlardı. Fakat daha sonra adet dönemlerinde, sanki ondan farklı olması utanılacak bir şeymiş gibi, Lorenzo'nun etrafından kaybolma alışkanlığı edinmişti. Bu radikal farklılığı iğrenilecek bir değişiklik olarak görüyordu.

Fakat bir süre sonra Isabel bu sebepten dolayı annesiyle daha farklı bir ilişkileri olduğunu fark etti: daha kişisel, daha belirgindi. Sadece onun evladı olduğu için değil, ikisi de dişi olduğu için doğan bir yakınlaşmaydı bu. Kendini daha iyi anlayabilmesine yardımcı olabilmesi için Mercedes'le uzun sohbetlere dalarlardı. Sadece bir ikizi yoktu, erkek bir ikizi vardı ve temel bazı farkları öğrenmeliydi, —sahip olduğu bu farklarla onu geçmenin bir yolunu bulabilirdi— başka bir formda olmanın gerekliliklerini, diğer insanlar arasındaki yerini, erkeklerle paylaşımları öğrenmeliydi, bundan sonra bir dişiydi ve fiziksel görünüşü de bu yönde geliyordu.

Artık soyunun gerekliliklerini üstlenmesinin zamanı gelmişti, kan onun için bir kimlik belirleyicisiydi, temel farkların başlangıcıydı. Mercedes ona bütün bunları büyük bir sabır ve incelikle öğretiyordu: menstrual kan geçici olarak hamileliği ve kesin olarak menopoza engellerdi. Kan kesinlikle verimlilik anlamına geliyordu; bekâret kanı, bir erkeği sadece ev sahibi olarak değil, aynı zamanda bedeninin sahibi, ruhunun ve hayallerinin eşi olarak kutlamak için vardı. Bir insanı büyüleyerek de sahibi olabilirsin, şiddet yoluyla da ama asla ikisini birbirine karıştırmamalıydı. Büyük ateşler iki beden arasında nefes nefese yaşanırdı.

Uzun akşamlar boyunca, portakal bahçesinde ya da Madrid'de Alfonso XII'nin Retiro'ya bakan terasında

yapılan bu sohbetlerin bazılarında Mercedes Isabel'i kendisine çok yakın hisseder ve temmuz 1936'da çıktıkları İtalya'daki balaylarından bahsederdi (José María'nın, nişanlılık süreleri boyunca yani 1934 ve 1935 yıllarında Sardinero'da şiir taşıyan arkadaşı kimdi? O çocuğun adını bir türlü hatırlayamıyordu, sadece şiirlerden birkaç dize hatırlıyordu: "...Akşamlar biter, ama o Akşam kalır / gayet net ve ebedi benim hayallerimde / Hepsinin yerini değiştirdiğim zaman bile / onu kolaylıkla bulabiliyorum / nerede ve nasıl olduğunu bilmeden / ruhumda olduğunu biliyorum...") o akşamların bazılarını, o sohbetlerden bazılarını Isabel'e anlatırdı.

Luciana'dan hiç bahsetmedi, o Napoli güzelinden, ne kuzeyli güzelden, ne de onlara sunduğu güzelliklerden. Timothy'den de hiç bahsetmedi, İngiliz fotoğrafçıdan. Aslında onlar balayları boyunca hatırladığı bölümlerden bir kısmını daha da ilginçleştiriyorlardı. Isabel'e Napoli gezisi esnasında nelerden nasıl etkilendiğini, nelerden ilham aldığını, içsel törenini, bekâretini kaybedişini anlattı. Mercedes kızının evlendikten sonra nasıl bir değişim geçireceğini, kendini nelerin beklediğini, kutsal görevlerini, kutsal sayması gereken özellikleri bilmesini istiyordu. Ayrıca Isabel'e San Agustín'den, değerli öğretilerinden ve Hristiyan evliliğinin temellerini oluşturması gereken kutsal öğelerden bahsetti.

Bir gün Lorenzo, Alfonso XII'deki evin salonundan girmiş ve Retiro manzaralı, heykellere ve göle bakan terasa doğru ilerlemişti. Orada annesiyle ikisinin bir kitap okuyup çok etkilendiklerini fark etmişti. Hristiyan Yazarlar Kütüphanesi'nden San Agustín'in el yazmasının XXXV. cildi. Üçüncü bölümünde Antipelagiano³⁵ yazıları bulunuyordu ve özellikle de *Evlilik ve Cinsel Arzu*'yu anlatıyordu. Terasa çıkıp onların ne okuduğu-

35 San Agustín'in, kişisel ahlakın mümkünliğini ve bu ahlakın evliliklere yansımalarını anlattığı bölümün adı. Ç.N

nu ve neden bir yandan da kıkırdadıklarını görmek için yaklaştığında yüzüne büyük bir gülümseme yayılmasına engel olamamıştı ve onlarla dalga geçmeye başlamıştı. “İnşallah erotik bir kitap okumuyorsunuzdur,” dedi. “Aslında öyle bir şey,” diye cevap verdi Isabel, sonunda kızarıverdi. Bunları okurken Lorenzo’nun arkasından iş çeviriyormuş gibi hissetmişti. Hemen kitabı kapattılar, Lorenzo ellerindeki kitabın San Agustin’e ait olduğunu görünce çok şaşırılmıştı ama daha çok *Evlilik ve Cinsel Arzu* isimli başlığı gördüğünde şaşkınlığı ironik bir hal aldı. Elbette hemen Isabel’le dalga geçmek istedi, “eminim sen cinsel arzu kısmıyla, evlilik kısmından daha çok ilgilenmişsindir,” dedi. Kardeşi de biraz kinle karışık: “bu konuyu sen büyüyünce sana anlatırız, Lorenzo,” deyip ikizinin çenesini kapatmıştı.

Mercedes balayında yaşadıklarını Isabel’e anlatırken –bilinçli olarak bazı kısımları eksik bırakmıştı– o tatil esnasında karanlık bir şeylerin tutarlı bir biçimde kendilerini yönettiğini fark etti: Capodimonte Müzesi’nde Artemisia Gentileschi’nin yağlı boya tablosunu gördüğü andan bir temmuz gecesi Eusebio Oliver’in evinde *Bernarda Alba’nın Evi* adlı eserini okuyuşuna kadar. Yani Judit’in Holofernes’in Boğazını Kesişi’nde yahudi bakire hizmetçisinden hayatlarını kurtarması için kendini feda etmesini istiyordu ve Bernarda’nın küçük kızı Adela’nın ölümünde, Adela Pepe yüzünden hamile kalıyor ve ailesinin onurunu korumak için kendini feda ediyordu? Bernarda Alba, kızın kendini astığını fark ettiği zaman çılgınlık atmadı mı? “İndirin onu oradan! Benim kızım bakire öldü! Çabuk onu odasına götürün ve güzelce giydirin! Hiç kimseye de hiçbir şey anlatmayın! O bakire öldü!” balayının başından sonuna kadar kadınsal bir kan akışı vardı, oldukça garip olduğunu şimdi fark ediyordu, zalim, hastalıklı bir kaderdi bu.

Isabel, ağabeyinden ayrılmış, kırmızı şarabını yudumlamaya geri dönmüştü.

“Sana söylüyorum Lorenzo,” dedi, “bence tamamen Rus filmlerine benziyor...”

“Peki, tamam, öyle diyorsan öyledir, en azından hepsinin korkunç olduğunu söyleme bari.”

Rus filmlerini 1954'ten iki sene önce keşfetmişlerdi. 18 yaşına girdikleri yıldır ve Mercedes onları Paris'e göndermişti, yazın iki ay boyunca orada kalacaklardı, üniversiteye başlamadan önce “sizi bazı konulara uyardırmak için gönderiyorum,” demişti.

Elbette Paris'te sadece Rus filmlerini keşfetmediler, genel anlamda pek çok film izlediler: bütün kıtaların modern ve klasik filmlerini seyretme şansı bulmuşlardı. O dönemlerde İspanya'daki katı kasaba kültürü bunları seyretmelerine olanak sağlamıyordu.

Sinema dolu bir sokakta kendilerine film haftası düzenlediler ve sinemaların özel gösterim saatlerini takip ettiler: hayatlarını programları ve broşürleri karıştırarak geçiriyorlardı.

Lise dönemlerinde ellerinin altında çeşitli tarih kitaplarının bulunuyor oluşu bile büyük şanstı onlar için ama bazı sinematografik yapımların onları daha uyanık tuttuğu da bir gerçektir: Lubitsch'den *Olmak ya da Olmamak*; John Ford'un *Gazap Üzümleri*; Eisenstein'in *Potemkin Zırhlısı*; Fellini'den *Ayaklar* bunlardan sadece birkaçıydı, özellikle de Lorenzo'yu en çok etkileyenlerdi.

Ama Paris sadece kütüphanelerden ve sinemalardan oluşmuyordu elbette. Hatta Isabel ve Lorenzo'nun kitapları en son fark ettiğini de söyleyebiliriz: La Maestranza'nın kütüphanesi de ağzına kadar ilginç ya da yasak yazarların kitaplarıyla doluydu; örneğin İngiliz, Fransız ve Alman basımlar orijinal dilleriyle alınmıştı, otuzlu yıllara ait Marx'ın Almanca kitapları vardı ama bunların Cenit Yayınevi tarafından basılmış İspanyolca versiyonları da unutulmamıştı.

Paris, dönemin yeniliklerine açılan bir pencere gibiydi, öte yandan yaşayan tarihi de karşınızda görebiliyor-

dunuz. Stalin de bir sene önce ölmüştü ve şimdiden Sovyet imparatorluğu içinde kargaşalar başlamıştı; Berlin'de "halkın babası"nın kaybından birkaç ay sonra Sovyet askerleri, işçi gösterilerine karşı çevrede kendilerini göstermeye başlamıştı bile –bu ilk kez oluyordu, ama sonuncusu olmayacaktı– ve Almanyalı vatandaşların çoğu tarafından destekleniyorlardı. Bütün bunlar tartışmaları ve tepkileri de beraberinde getiriyordu, Avrupa sağına da şaşırtıyor ve cesaretlerini kırıyordu. Paris'te de konvülsif ve tepkilerle dolu tartışmalar sürüp gitmekteydi, aslında bu baştan beri öngörülen bir durumdu.

Ve artık koloniciliğin de sonunun gelmeye başladığı dönemlerdi, Fransa da beklendiği gibi can sıkıcı tartışmaları provoke ediyordu, merkezîyetçi ve tüm ülkeyi kapsayan geleneklerde aksamalar başlamıştı, kolonyal devletlerin sorunları acil çözümler bekliyordu ve bu çözüm de yıllar öncesinden uygulanmaya başlamış olduğundan, Büyük Britanya'dan gelecek gibi görünüyordu.

1954'te Isabel ve Lorenzo Paris'e gitmeden birkaç ay önce Fransız Koloni Ordusu'nun kampına girmişlerdi ve Dien–Bien–Phu'da Viet–Minh'in birliği karşısında haklarından feragat etmek zorunda kalmışlardı. Bu Fransa'nın Hindîçin bölgesinde aldığı ciddi bir yenilgiydi. Bundan birkaç hafta sonra da 1954 yılının kasım ayında Fransa'nın başkentinde Cezayir ayaklanması başladı.

O günlerde entelektüeller arasında şüpheler ve riskli seçenekler üzerine yoğunlaşan bir kargaşa ortamı doğmuştu, –Lorenzo Paris'ten dönmüş, gizli komünist örgütlenmeler ile bağlantılar bulmaya çalışıyordu. Bu sebeple Benigno Perales uzaktan da olsa, yaşananları ona üstü kapalı olarak anlatmıştı– Lorenzo, o yaz Jean–Paul Sartre'ın SSCB'den döndükten sonra yayınladığı ideolojik güçlerle ilgili uzun bir röportaj metnine ulaşmıştı.

Sovyet politikasının savunma ve açıklamalarında, Komünist Parti'nin entelektüellerle bir birlik oluşturmalarının gerekliliğinden bahsediliyordu. Sartre "Ekonomik duruma bakılırsa, 1960'larda ya da en fazla 1966'ya kadar Sovyetler Birliği'ndeki hayat standartlarının Fransa'dakinden %30 hatta belki de %40 daha iyi olacağını" yazmıştı.

Fakat Isabel bu konuda da ağabeyinden ayrılıyordu, yeni bir bakış açısı geliştirmenin her şeyi çözeceğini düşünüyordu.

"İki sene önce Paris'te okuduklarımızı hatırlıyor musun?" diye sordu Lorenzo'ya.

"Evet, hatırlıyorum."

"Peki, Cervantes'in *Çingene Kızı* romanını hatırlıyor musun?" diye ısrar etti kız.

"Peki, sen *Don Kişot'u* hatırlıyor musun?" diye taklit etti Lorenzo.

Yeniden gülmeye başladılar, neşeleri giderek artıyordu, bu ironi bir sürü şeyi çağrıştırmıştı.

Mercedes Pombo'nun birkaç arkadaşının Isabel ve Lorenzo'nun Paris seyahatleri süresince kalabilmeleri için açtıkları bir dairede gerçekten çok geniş bir kütüphane vardı. Bu kütüphanede Cervantes'in kitaplarını buldular, ama enteresan bir şekilde İspanyolca değildi. Lorenzo, *Don Kişot'u* okumuştı, akademik geleneklere uygun olarak içinde beslediği hayranlık ve o zamana kadar edindiği ritüeller sebebiyle Tauschnitz Yayınlarından alınmış Almanca bir baskıydı. Isabel'de *Örnek Alınacak Hikâyeler*'in Fransız versiyonlarından birini seçmişti: *Çingene Kızı* yani *La petite gitane*.

"Ama *Çingene Kızı*'nda," dedi Isabel, bütün hikâye Preciosa'nın bekâreti üzerinde dönüyordu, varlığının tek hazinesini hediye etmek istiyordu."

Lorenzo onun lafını, Lorca'nın bir romansıyla kesti:

"Küçük kız hadi uyan / elbiseni giy seni görmem için / benim yaşlı parmaklarımı aç / dansın için mavi bir çi-

çek getirdim / Preciosa, tefini de at / ve yakalanmamak için kaç / rüzgâr ve dev adam arkanda olacak / ateş sıcağı bir kılıçla...”

Isabel heyecanla ve hayranlıkla alkışlamaya başladı.

“Peki, tamam, haklısın Lorenzo. Bu aklıma gelmemişti.. Lorca’nın çingenesinin ismi de Preciosa.”

“Ve aynı zamanda,” dedi Lorenzo, “onun da bekâreti ni koruması gerekiyor. Tek farkı Cervantes’in çingenesi gibi elindeki hazinenin değerini bilmiyor.”

“Bu romansın sonunu hatırlıyor musun Lorenzo?”

Lorenzo sesini biraz yükseltti, aşk şiirleri ve nostaljide sözlerin rengini koyultabilmek için hep söylendiği gibi gözlerini de kapattı, hayattan zevk almaya başlamıştı. Ya da ölümden.

*Preciosa korku doluydu,
Ananas bahçelerinin biraz yukarısındaki,
evine girerken,
İngiliz Konsolosu’nun.
İngiliz çingeneye
Bir bardak ılık süt verdi
Ve bir kadeh zencefil
Preciosa içemesin diye..*

Bir süre sessiz kaldılar, sanki arkadan Lorca’nın bu romansının müziğini dinliyorlardı.

Isabel, bu sessizliği bölerek, sadece erkek kardeşinin duyabileceği bir ses tonuyla mırıldanmaya başladı:

“Neye karar verdim biliyor musun Lorenzo? Bu sabah sana söylemeye çalışmıştım: benim bekâretimi sen bozmalısın.”

Lorenzo hiç şaşırmamıştı, gerçekten de biliyordu, sabaha karşı eve döndüğünde Isabel gelişini beklemiş ve ona söylemişti.

İlk kez o gün ikna edici bir şekilde anlatmıştı bu konudaki düşüncelerini, fakat Paris’teki tatillerinden be-

ri Isabel'in ısrarla onay beklediği bu düşüncelerin etrafında dönüp durmuştu konuşmaları. Her zaman bekâretini ona vermek istemişti ama imalı bir şekilde, daha nüktedan bir tonla dile getirmeyi tercih etmişti, tıpkı bir kazanç gibi ya da özel, derin bir şaka gibi.

Cervantes'in, bekâretini hazinesi gibi koruyan *Çingene Kızı*'nın aksine bu Preciosa için –Lorca'nınki, yüz yıllar sonra, bir şiir figürü olarak, biraz hastalıklı, hat ta biraz efsanevi bir edebiyat diliyle yeniden ifade edildi. Her anlamda Endülüslü Şairin doğurganlık belirtisi olan kadınsal kanamalar ve radikal ötekililik sinyalleri karşısında yarattığı korku bazen de terör, göz kamaştırıyor. Bunun yanında bazen düşmanca, biraz anlayışsız ve öfkeli takıntılar Lorca'nın yarattığı tragedya üçlemesinde; *Kanlı Düğün*, *Yerme* ve *Bernarda Alba'nın Evi*'nde görmeye alıştığımız türden duygulardı– bekârete, hissiyata dayalı olmaktan çok materyalistçe bir yaklaşım sergiliyordu, bu durum toplum genelindeki baskın kitlenin bakış açısıyla da tezat oluşturunuyordu. Isabel ne yaptığının çok da farkında değildi. Çünkü geçtiği yollar ve yaşadığı ortam (anlatıcı araştırma olasılığı olmadığından bu davranışı seçme sebebinin nereden geldiğini ve hangi düşünceden yola çıkarak buna karar verdiğini bilemiyor ve ne anlatıcının ne de okuyucunun sorgulayabileceği güvenilir şahitler de maalesef yok) konuyu daha sağlıklı değerlendirebileceği koşulları sunmuyor ve dolayısıyla kendini bu bekâret sıkıntısından kurtarıp özgürlüğe kavuşturmaya karar vermiş. Böylelikle bir kadın olarak kendini kimsenin yolunda feda etmesi gerekmeyeceğini ve genç kızlığından kendi istediği biçimde eğlenerek kurtulursa onun için çok daha iyi olacağını düşünüyordu.

İki sene önce Paris'te bunu yapmaya yeltenmiş fakat başarılı olamamıştı.

Annesi Mercedes Pombo, onları Paris'e "gözleri biraz açılsın," diye göndermişti ve kızı da bunu fazla ciddiye

almıştı. Lorenzo, on sekiz yaşına girdiği senenin 18 temmuzunda, Alberti'den okuduğu şiirin akabinde anesinin amcası José Manuel ile zina yaptığına şahit olduktan sonra, Raquel sayesinde tenden alınacak zevkleri keşfetmişti. Raquel, deneyimli, itaatkâr ama atak bir şekilde, bir iş eğitimi verir gibi onu uyandırmıştı. Sadece bedenen değil, aynı zamanda ruhsal olarak da uyanmasını sağlamıştı.

Bu yüzden, bundan iki sene sonra Paris'te sınırsız disiplini keşfetmeyi başarmıştı –das ewig Weibliche, deniliyordu Almancada ve kız kardeşi bunu keşfettiğinde ona "İffetsiz Ortegacı" adını takmıştı– Mercedes'in bir arkadaşının da onu büyüleyerek kendinden geçirmesinin de çok yardımı olmuştu, ailedeki bütün kadınlar ve genç anneler oldukça entrikacı ve oldukça zeki yollarla onu baştan çıkarmaya çalışmıştı. Lorenzo'nun neşesi, özgüvenli tavırları ve erkeksi güzelliğinden gelen çekiciliği böylelikle tescillenmiş oldu. Genç Avendaño'nun çizdiği dinç ve kuvvetli imaj, yetişkin aşkıyla çekişebilecek nitelikteydi; bu yüzden Isabel de onunla uyanmaya karar verdi, fakat tüm çabaları başarısızlıkla sonuçlandı.

Bahsi geçen olayı gerçekleştirebilmek için tüm şartların bir araya gelmesini beklemeye karar verdi. Çiçeğini feda edebileceği aday olarak da otuz yaşlarında, Arjantinli, yakışıklı, zeki, zengin – hatta size tanıdık biri olduğunu, pejmürde görünmeyi sevdiğini ve adının da Federico olduğunu söyleyebiliriz– Isabel'le birkaç kez çıkmış, anlaşılabileceği birini seçti. Bu Arjantinli tip de doğru zaman geldiğinde, nişanlılıkla evlilik arasında, en doğru zaman geldiğinde, Isabel'in bekâretini zevkle alabileceğini söylüyordu –bunu yapmayı çok arzulasa da olaya farklı bir açıdan yaklaşıyordu çünkü aşık olmuştu–. Kız bu konuda ısrarcı olarak, kendisini karısı yapmanın başka yöntemleri olduğunu, niyet olduktan sonra ne kendisi ne de onun için evliliğin gerekli olmadığını, bunun özgür ve yetişkin tarzı bir anlaşma

olduğunu anlattığında Arjantinli sinirden çılgına döndü ve böyle skandal yaratacak bir teklif karşısında şaşkına döndüğünü söyledi.

“Böyle şeyler için ben fahişelere gidiyorum,” dedi Isabel’e, “sana ihtiyacım yok bebek. Nasıl benim bakire olmayan, uyandırılmış ya da benim için gözü açılmış bir kadınla evlenebileceğimi düşünebilirsin?” “Bekâretimi sana vermek istiyorum sadece,” dedi Isabel, “lütfen aptal olma. Sen bana teslim oluyorsun,” diye tartışmayı sürdürdü Federico gayet ciddi bir şekilde, “ne sen ne de bir başka kadınla bunu yapamam. Yani sen benim hiçbir şeyim değilsin fakat anlayamadığın konu Isabel, gerçekten benim olabilmen için kutsal evlilik bağıyla bağlanmamız gerektiği.”

Tek kelimeyle yapılacak hiçbir şey kalmamıştı.

Montparnasse’da o günlerde çok moda olan, hepsi maun ya da meşe kaplı, yumuşacık koltuklar ve sofalarla döşenmiş bir barda tartışmaya başlamışlar, ani bir şekilde bitirmişlerdi. Naiflikten ve saflıktan bıkmış olan Isabel suratına bir kadeh şampanya fırlatmış ve onu ayakta bırakıp gitmişti.

İkinci seferinde de –eğer gerçekten durumlardan bahsediyorsak beklediğimiz üzere flört dönemleri çok kısa süren çiftimizi bir kenara bırakmalıyız– çok öfkelenmişti ama bu sefer bambaşka nedenleri vardı. “Çocuk Madridli, ‘muhteşem bir ailesi’ var,” demişti ilginç bir şekilde Mercedes. Aslında ne sosyal statüye ne de ailedeki hiyerarşik düzene hiç mi hiç önem vermeyen, aldırmayan bir kadındı. Fakat çocuk kızın bekâretini bozmayı daha duyar duymaz reddetti, “çünkü seni özel kılmak istemiyorum” gibi bir açıklaması vardı. “Bu hileli bir öne geçiş olacak, bizim sosyal çevremizde bekâret bir hazinedir fakat şerefini lekelemeden, değerini düşürmeden, senin aile düzeyin itibarıyla herhangi bir evlilik anlaşmasıyla bağlanmamız gerekir, ama istersen senin kızlığına hiçbir zarar vermeden keyif alabile-

ceğin bir sürü şey öğretirim böylelikle birlikte zevkin yollarında kaybolabiliriz.”

“Ama benim istediğim o zarar,” diye bağırdı Isabel. “Ben bekâretimden kurtulmak istiyorum, hiçbir şekilde zevk almasam da olur. Ben bedenimi özgür kılmak istiyorum, beni sizlerden ayıran, farklı yapan bu korkudan bu tabudan kurtulmak istiyorum. Bana teklif ettiğin şey çok eğlenceli hatta sonuçları da çok tatmin edici gözüküyor olabilir ama, bana tabuların gerçek olduğunu kanıtlamaktan başka bir işlevi yokmuş gibi görünüyor. Sayende artık bunun teorik açıdan doğru olduğunu anlamış oldum.”

Madridli çocuk hayretler içinde kaldı. Bunun ne kadar korkunç sonuçlar doğuracağını, nasıl bir skandal yaratacağını düşünebiliyor musun? “Hadi ama öyle aptal aptal bakma bana,” dedi Isabel, “San Agustin’in *Evlilik ve Cinsel Arzu* kitabında olduğu gibi, aşk sadece döl üretmek anlamına gelmiyor.”

Çocuğun ağzı açık kaldı, ne diyeceğini bilemiyordu. Bahsedilen Hipona başrahibi gözle görünür derecede yanlış anlaşılmıştı.

Isabel muhtemel sevgilisine bu işin o dakika bittiğini söylemedi, sadece teklifinin egoist utanmazlığından ya da San Agustin’in öğretilerini reddettiği için değil, aynı zamanda bazı konuları açıklığa kavuşturmasına yardımcı olduğu ve Real Madrid’den kin duymasına neden olduğu için de açıklama yapmak istememişti. Annesinin ve San Agustin’in yardımıyla öğrendiği çocuk sahibi olmadan bedenin zevk alabileceği pozisyonları birilerine anlatmasını Lorenzo kesin olarak yasaklamıştı.

Sonuçta Isabel Paris’ten salon danslarını, dokunmayı, uzun uzun öpüşmeyi öğrenerek ama bakire olarak geri döndü.

18 temmuzda sabaha karşı Lorenzo eve döndüğünde bütün ışıklar açıktı. Isabel bol buzlu az sulu anason içe-

rek onu bekliyordu. Bunun ilk kadehi olmadığı da ke-sindi.

Lorenzo'yu sofaya ittirdi ve uzanmasına yardım etti.

"Kimi bekliyorsun bu kadar erken / Bu gözler ve bu kulaklarla / Vahşi hayvanlar gibi kafese kapatılmış / Odanın penceresinin demirleri ardında?" Sen vahşi bir hayvansın değil mi? Sen osun, ama kafese kapatılmış-sın, konuşmuyorsun...

"Sen nerelerde geziyorsun bakalım böyle aylak aylak?" diye sordu Isabel.

Bunu şorarken de yanına uzanmak için yaklaştı ve kokladı.

Ama hayır, diye bir tahmin yürüttü. Annemin mut-suz arkadaşlarından biri gibi kokmuyorsun. Onlarla ol-duğunda üzerine ağır bir Fransız parfümü yapışıyor. Pahalı parfümler. Çok zengin ve çok kaltak olmaya alışmışlar onlar.

"Domingo'nun evindeydim," dedi, "Ferraz'ın terasın-da... Çok keyif aldım, çok eğlenceliydi."

"Habere bak. Sen onun yanında olmayı hep seversin zaten her zaman da eğlenirsin."

Lorenzo güldü, kız kardeşi de tam bir salak gibi güldü-gü, gülüşü de hiçbir şey ifade etmediği için onu kınadı.

"Aslında gayet anlamlı," dedi Lorenzo gülmeye de-
vam ederek. "Başıma neler geldi biliyor musun sen?"

Bilmediğini anlatmak için başını olumsuz anlamda iki yana salladı Isabel, bir yandan da meraklandığı için erkek kardeşinin gözlerinin içine bakıyordu.

"Senin bana anlattığın konuyla ilgili Domingo'dan yardım isteyebiliriz."

"Ne isteyebiliriz?"

"O senin bekâretini bozabilir, bunu yapacağından eminim."

"Ama o evli değil mi?" diye sordu Isabel, çok şaşır-mıştı. "Bana Carmela'nın çok güzel ve çok sempatik bir kadın olduğunu söylememiş miydin?"

“Kesinlikle öyle. Tanışmanı çok isterim, tanıyınca sen de benim gibi düşüneceksin. Ama bu konuda sana zevkle yardımcı olacaktırdır.”

“Ben hiç kimseyle hiçbir şey yapmayacağım Lorenzo,” dedi Isabel kararlı bir şekilde. “Lütfen sorumluluklarından kaçma.”

“Bir konuyu atlıyoruz. Benim sorumluluğum senin bekâretini korumanı sağlamak.”

“Sen,” dedi, “sadece sen. Bunu sadece seninle hayal edebiliyorum, seni bu kadar mı iğrendiriyor?”

Erkek kardeşi ona durumun saçmalığını bir kere daha anlatmaya çalıştı. Ama Isabel onun konuşmasına izin vermiyordu.

“Bana sürekli aynı hikâyeyle gelme lütfen: sosyal hayatın kuralları gereği bunun yasaklandığını anlatıp duruyorsun. Bu doğru olsa bile, şu anda ne antropoloji dersindeyiz ne de psikanaliz dersinde, Lorenzo. Şu anda sadece sen ve beniz, eşit ve farklıyız, kimse senin gibi olmak istemiyor ve bu senin de başına geliyordur eminim. Neden saklıyorsun ki? Senden sadece bir ricada bulundum, yapman gereken tek şey bunu gerçekleştirmek; yara açmadan, kin gütmekten ve vicdan azabı çekmeden. Ve sen kalkmış sana aşık olmamdan korktuğunu söylüyorsun, ama böyle bir şey olmayacak oğlum, sana aşık olmayacağım, senin bana aşık olman daha mümkün aslında. O zaman da sana tolerans göstereceğim, bana olan aşkın bitinceye, beni unutana kadar senden uzak duracağım, iyi ailen ve kötü hayatından sıkılıp, karına ihanet etmeye karar verdiğini ve eski hayatına geri dönmeyi istediğini görene kadar...”

“Saçma sapan konuşma,” dedi Lorenzo, artık sinirlenmeye başlamıştı.

Bir taraftan ona giderek daha sıkı ve daha cesurca sarılıyor, bir taraftan da söylediklerini duyduğu halde konuşmaya devam ediyordu.

“Hakkın var, daha fazla saçma sapan konulardan

bahsetmeyeceğim sana; direk yapacağım.”

Alfonso XII'deki evin salonundaydılar, arkalarında Satur'un çocukları, "Alfonsito de Borbón'un İspanya'sında, meyveli ağaçlardan en çok şeftaliyi severim" isimli popüler bir romans söylüyorlardı. Güneş Retiro'daki ağaçların ardından doğmaya ve Alfonsito de Borbón heykeliyle parlak gölün üzerinden yükselmeye başlamıştı. Güneşin parlak ışıkları barok gözetleme kulesinin üzerine vururken Lorenzo evin bütün koltuklarının, sandalyelerinin, bütün oymalı mobilyalarının yaz için bembeyaz kaplandığını fark etti. Eve hayali ya da hayaletli bir görüntü vermişti. Yirmi yıl öncesini düşünmek istedi, fakat daha doğmamışsan nasıl hatırlayabilirsin yirmi yıl öncesini değil mi? Yirmi yıl önce yine bir sabaha karşı, annesi ve babası buraya çok yakın oturan Eusebio Oliver'in evinden dönüyorlardı. O gece Federico García Lorca son bitirdiği eseri olan *Bernarda Alba'nın Evi*'ni okumuştular onlara. Eve döndüklerinde annesi Mercedes Pombo ve babası José María Aven- daño yuvarlak salona geçmişler ve salondaki tüm mobilyaları beyaz örtülerle kaplamışlardı, tıpkı bugünkü gibi. Mercedes buzdolabından bir kavanoz dolusu badem sütü çıkarmış, çıkarırken de buzlarının erimeye başlamış olduğunu fark edip yerine koymak zorunda kalmıştı. Fakat Lorenzo o zamanlar başka neler yaşadığını, sabahlara kadar aşklarının tadını çıkardıklarını, bunun onların son aşk gecesi olacağını, birkaç saat sonra Quismondo'da bir grup çiftlik işçisinin ayaklanacağını bilemezdi.

Fakat bağırarak Benigno geldi, çok heyecanlı görünüyordu.

"Sonunda Lorenzo! Seni evin her yerinde arayıp durdum. Konuşmamız lazım."

Isabel, Benigno'nun bu gelişinden pek de memnun olmuş görünmüyordu. Yalnızlardı, en son sabah Madrid'deki evde yaşanmış olabilecek anları hayal etmeye

çalışıyorlardı. Güneş pencerelerden içeri girmeye başlamıştı bile. Retiro'daki ağaçları aşmış, heykellerle dolu yolu geçmiş, hayalet gibi görünen mobilyaların üzerinde yansıyarak bembeyaz örtülerin üzerini aydınlatmaya başlamıştı ("beyaz örtüler yapmak için kullanılan bembeyaz ip yığınlarının hüznü" Tanrım!) Ve Lorenzo sonunda kollarımdaydı, diye düşündü, sonunda dudaklarının kıvrımlarına ve kulak memelerine öpücükler konduruyordum, tüm sıcaklığıyla avuçlarımda içindeydi. Fakat Benigno'nun gelişi her şeyi bir anda mahvetti ve hayallerim yine suya düştü, diye düşündü Isabel. Yine Maestranza'dayız, gerçekliğin hikâyesine ya da hikâyenin gerçeğine geri döndük. Ne kadar can sıkıcı.

Fakat Benigno Perales hiçbir şeyin farkında değildi, Isabel'in düşmanca bakışlarını bile gözü görmemişti. Lorenzo'yla Komiser Sabuesa hakkında konuşmaya gelmişti, ona gerçekleştirmeyi düşündüğü bazı planlarından bahsetmeye gelmişti, Isabel'in kaprislerini düşünecek halde değildi.

Evet, elbette: Avenarius: Federico Sánchez. Şimdi anladım.

La Maestranza'nın kütüphanesindeydiler, ikisi yalnızdı, Isabel'den kurtulmak hiç de kolay olmamıştı, sınırdan deliye dönmüştü.

Lorenzo, Domingo'nun Madrid dönüşü, Ferraz'a uğradığı gece Benigno'ya ulaştırmak üzere verdiği bazı belgelerin içeriğini göstermek için odadan çıkmışlardı. Elinde *İşçi Dünyası* ve *Bizim Bayrağımız* dergilerinin bazı örnekleri vardı. Benigno ilk kısım dergileri girişe en yakın raflardaki kitapların arasına saklamıştı, *Bizim Bayrağımız Dergisi*'ni de konuşurken bir göz atabilmesi için yazı masasının üzerinde bırakmıştı.

Bizim Bayrağımız Dergisi saman kâğıda yüz sayfa basılan örgütün gizli dergilerinden biriydi. *İspanya'daki Komünist Parti'nin İdeolojisini Öğreten Dergi* alt başlığını kullanıyorlardı. Benigno'nun karıştırdığı der-

gi on beşinci sayısıydı, üzerinde üç pesetadan satıldığı, künyesinde de Madrid'de 1956'da basıldığı yazıyordu.

Dominguín'in, Benigno'ya iletmek üzere Lorenzo'ya verdiği bu sayıyı 17 temmuzdan bir gün önce Komiser Sabuesa'nın incelediğini görmüştü ve sanırım bunun sebebini de yakında öğreneceklerdi. Çünkü Benigno bu sayıyı biraz inceledikten ve Sabuesa'nın kendine çıkar-
dığı notlarla karşılaştırdıktan sonra bir sonuca varabil-
mişti.

Bu dergideki yazıları yazan kişiler Benigno'nun tanı-
dığı adamlardı: hep yöneticilik yapmış kişilerdi, yurt dı-
şında yaşarlardı, isimlerini duymak bile içinde saygı ve
radikal bir güvensizlik karışımı garip bir his uyandırır-
dı. Faşizme karşı bu adamların İç Savaş esnasında sırt-
landıkları tarihi yük düşünülünce içinde saygı uyanı-
yordu fakat dikta altındayken İspanya Komünist Parti
içindeki bazı olaylar hakkında verdikleri kararlar da in-
sanın canını yakabilecek nitelikteydi ve güvesizlik de
bunun peşinden geliyordu. Heriberto Quiñones'in ya da
Gabriel León Trilla'nın infazlarını nasıl unutabilirdi ki?

Fakat Benigno, zaman zaman derginin kapağına da
fotoğrafları basılan geleneksel ya da gerçekten çok iyi
tanınan isimler arasına –Carillo, Delicado, Azcárate gi-
bi– bir anda Federico Sánchez'in isminin de yerleştiği-
ni fark etti. Öyle ki, Sánchez'in "Ortega y Gasset ya da
Kriz Dönemi Felsefesi" gibi makaleleri *Bizim Bayrağ*-
mız isimli dergide yayınlanabilmişti. Buradan da şunu
çıkarabiliriz: insanları korkutan ne Ortega y Gasset
hakkında yazdığı makale ne de "Kriz Dönemi Felsefesi"
gibi sürekli tartışılan şaşıaalı bir konuya getirdiği fark-
lı bakış açısı değildi. Federico Sánchez'in beklenmeyen
yükselişiydi. José Manuel, Komiser Sabuesa'nın notla-
rını okurken Lorenzo Avendaño ile bir bağlantısı olabi-
leceğine inandığıyla ilgili bir cümle de geçmişti; bu yüz-
den de La Maestranza'da kalışı esnasında bu çocuğa bir
tuzak kurup onu oyuna getirmeyi düşünüyordu.

Yani bu aralar korkulması moda olan isim buydu, bir tehdit yarattığı düşünülüyordu.

Önceleri yeni fakat hayali bir kişilik olduğu için korktular. Rejimin idare ettiği basına şubat ayındaki öğrenci gösterileri sebebiyle çıktı. Daha sonra da Pirenaica'da³⁶ üniversitelerdeki komünist strateji ile ilgili bir makalesi yayınlandı. Güzel bir günde Dominguín bu ismi fark etti ve La Companza'ya gelmesi gereken bir misafir olduğuna karar verdi. Ve şimdi Sosyal Güvenlik Tugayı'nın bir komiseri her yerde bahsi geçen Sánchez'le, artık gerçek ismi her ne ise, ilgilenmeye başladı, bu sebeple de Quismondo'ya bir veda törenine katılmaya geldi. Elbette asıl amacı bu konuyla ilgili araştırma yapmaya devam etmektir.

Bu yüzden Benigno Perales korkup Sánchez'in *Bizim Bayrağımız* isimi dergide çıkan tüm makalelerini okumaya başladı, ta ki her şeyi açıklayan o cümleyi bulana kadar: en azından Sabuesa'nın o garip çıkışının sebebini içeren cümleyle karşılaşana kadar.

"Gerçekte," diye başlıyordu Sánchez makalesinde, "bir asırdır sürüp giden bu felsefenin yarattığı can alıcı problemin kesin çözümü, her şeyi ele geçirmeye çalışan liberal burjuva düşünürlerin her birini bir anahtar gibi elde tutmak. 1894 yılında Avenarius bilimde devrim yapmaya, ünlü 'başından itibaren koordinasyon' ilkesini kullanarak, Lenin tarafından maskesi düşürülen 'materyalizm ve empiriokritisizm' gibi materyalizm ve idealizm arasındaki karşıtlığı artırmaya çalışmıştır?"

Ve bu noktada Benigno Perales okuduğu kâğıdı havaya kaldırıp çığlık attı:

"Elbette: Avenarius ve Federico Sánchez. İşte şimdi anladım!"

Lorenzo ona baktı ve omuzlarından tuttu.

Ama ben hâlâ anlamadım, dedi.

Benigno ona açıklamaya başladı: "o geceki akşam yemeğinin sonunda Komiser Sabuesa'nın neden çılgılık attığını artık anladım. Daha öncesinde Cizvit amcan ve Amerikalı tarihçi Leidson ile –"yakışıklı gringo" diye söylendi Lorenzo ve Benigno hemen müdahale etti– Ortega ve Avenarius hakkında konuşuyorduk ve Sabuesa'dan ilginç bir tepki geldi. İşte onun sebebi de burada."

Lorenzo'ya Federico Sánchez'in Avenarius'dan bahsettiği paragrafı gösterdi.

"Eminim Komiser bizim Ortega hakkındaki konuşmalarımızı dinliyordu," dedi Benigno. Avenarius'un ismi de üç kere konuşmamızın içinde geçti, ona bir şeyler hatırlatmış olmalı. Sonra birden aklı başına gelmiş olmalı ki, bir anda haykırmaya başladı. Şimdi anlıyorum ki Federico Sánchez'in bu makalesini hatırlamış...

Lorenzo etkilenmişti.

"Hatırladı? Bu makaleyi önceden okumuş olduğunu mu söylüyorsun? Komiser Sabuesa neden Ortega y Gasset'le ilgilensin ki?"

"Ortega'nın konuyla hiçbir ilgisi yok, onun soğuk felsefelerini ve köklerinin Avenarius'a uzanışını bir kenara bırak," dedi Benigno. "Onun ilgilendiği konu Federico Sánchez. Bu yüzden de La Maestranza'ya geldi. Federico Sánchez ve senin için."

Benigno olayı bağlarken Lorenzo gerçekten şaşırmış ve de korkmuştu.

"Senin Federico Sánchez'i tanıdığın hissine kapılmış... seni ona ulaşana dek takip etmeye kararlı görünüyor."

Lorenzo gülmeye başladı, böyle olacağından emindi, bu övünülmesi gereken bir konuydu.

Öyleyse cehenneme kadar yolu var pezevenğin. Benigno bu yoruma katılmıyordu.

"La Taurina hakkında bana ne söyleyeceksin?"

Lorenzo resmen korktu.

"Bana bak, bu bir soruşturma mı?"

“Hayır, sadece bir uyarı.”

Benigno çantasını aldı ve Sabuesa'nın Eloy Est-rda'nın dükkânında açıkta unuttuğu, Eloy'un da ezber-lediği sonra da bir kenara yazıp José Manuel Aven-daño'ya getirdiği notları masanın üzerine koydu.

Benigno ne yapmaları gerektiğini anlatırken Loren-zo da notta yazılı olanları okuyordu.

“Şimdi gördün işte,” dedi Benigno, “Alcalá'da, La Ta-urina'da buluşma.” Ve sonu tam bir bomba: “Quismon-do'daki törene katıl ve bir tuzak kur...”

“Ne tür bir tuzaktan bahsettiği hakkında en ufak bir fikrim bile yok, fakat La Taurina kısmı oldukça endişe verici,” dedi Lorenzo. “Bu bara gitmeyi alışkanlık hali-ne getirmiştin, gayet açık değil mi?”

“Pradera'yla mı?”

“Sadece Pradera'yla değil elbette, ama onunla gitti-ğim de oldu.”

Son Taurina'ya gidişinin Javier Pradera'yla oldu-ğ-u hatırladı Lorenzo, orada ilginç bir olay olmuştu. Öğ-le yemeğinin sonlarına doğru bir anda Javier, “hemen dönüp bakma ama arkandaki masada garip bir tip var, sadece bizi bekliyormuş gibi görünüyor. Yaşına ve kılı-ğ-ına bakılırsa polis ya da asker olmalı. Hemen parayı ödeyelim ve uzayalım buradan, hemen, şimdi.” demişti. Ve gerçekten de ayağa kalkıp hemen oradan çıktılar. Caddeye geldiklerinde aniden birbirlerinden ayrıldılar ve her biri ayrı bir taksiye bindi. Böylelikle kurtulmuş oldular. Kalktıklarında, hesap için seslenirken son an-da adamın tipine de bakmışlardı, Pradera'nın aniden kalkışına ve hızlı hareket etmesine şaşırılmış gibi görü-nüyordu.

Bir sonraki görüşmelerinde, bu olayın bir açıklama-sı olmalı, demişti. Hatta Lorenzo'yla öğle yemeğine git-tiklerinde adamın üzerinde bu kez Amerikan tarzı spor bir kıyafet vardı; tüvit bir ceket, iyi ütülenmiş gri bir pantolon ve hatta içine Hava Kuvvetleri'nin giydiği

tarzda bir gömlek giymiş ve kravat takmıştı, ayağında da siyah ayakkabılar vardı. “Bu tip kesinlikle asker,” demişti Pradera, bu yanlış giyim tarzıyla daha da dikkat çektiğinin farkında değil, bizi takip ediyor.

Açıklaması ortadaydı ama Sabuesa’nın notları bunu onaylayamıyordu. Her halükarda gayet açık olan bir konu vardı: La Taurina’ya bir daha asla gidemeyeceklerdi. Çok can sıkıcıydı çünkü yemekleri hem lezzetli, hem de ucuzdu.

“Hadi söyle şimdi,” dedi Benigno, “Federico Sánchez’i tanıyor musun?”

Lorenzo onun gözlerine baktı.

“Bilmiyorum,” dedi. “Ayrıca bilsem bile sana söylemezdim.”

“Bence gayet iyisin,” dedi Benigno, etkilendiği belliydi, sırtına sevgiyle vurdu. “Eğer böyle bir adam varsa, ona haber göndermelisin, olup biten her şeyi ona anlat: çok dikkatli olmasını söyle.”

Lorenzo var olduğunu düşünüyordu, hatta Federico Sánchez’i tanıyordu fakat Benigno’ya bunları açıklamaya hiç niyeti yoktu. Tahmin yürütmesini sağlayacak en ufak bir ipucu bile vermeyecekti. Gerçekte hislerinden emindi fakat henüz hiçbir şey doğrulanmamıştı.

İki ay önce, aşağı yukarı mayıs ayında, bir akşamüstü, güneş daha batmadan Javier Pradero’yla, Doktor Esquerdo’nun terasında buluşmak üzere sözleşmişlerdi. Orada Rafael Sánchez Ferlosio adında bir adam ve Lorenzo’nun daha önce birkaç kez muhabbet ettiği Fernando Sánchez Drago adında bir öğrenci daha vardı—şubat tutuklularından biriydi—tanımadığı diğer çocuğu da Javier Clemente Aguer olarak tanıtmıştı. İlahi olandan ve insan olandan bahsediyorlardı, konuştukları her iki terime de uyan konular arıyorlardı: sinemada, kitaplarda, boğalarda ve hatta sevgili olunacak veya olunmayacak kızlarda.

Aralarında hepsini tanıyormuş gibi görünen otuzlu

yaşlarında bir adam vardı, herkes ona saygı gösteriyordu —laf olsun diye değil, saygıdan öte bir durum vardı burada: sanki entelektüel bir hayranlık, dikkatli ama riayetkâr, diye düşünmüştü Lorenzo— muhabbet devam ederken, absürt hatta boş bile olsa, konunun oldukça ilgisini çektiğini fark etti, etkilenmişti. Karşısındaki adam da onu gözlemliyordu, Lorenzo Avendaño; etkilenmesi bir süre sonra bir sınava dönüştü, tanımadığı adamın eğitimiyle ilgili soruları elbette tamamen masum ya da beleş değildi. Bu tanımadığı adamın adının Agustin olduğunu fakat aralarından bazılarının ona Federico diye seslendiklerini fark etti, fakat bu kalabalıkta herkes bu ikilemi görmezden geliyordu, böylece bu adamın Federico olduğunu anladı. Agustin ya da Federico, önemli olan yaptıkları her şeyden haberdar olmasıydı, birkaç aylığına İtalya’da olduğunu, fakat kursun sonlarına doğru oraya geri döneceğini, birkaç günlüğüne Madrid’e tatil yapmaya geldiğini, İtalya’da çok daha ciddi tartışmalara katıldığını biliyordu. Lorenzo’nun Gramsci okuduğundan bile haberdardı. Pradera ve Auger de okumuşlardı. Tanımadığı o adamla muhabbetleri öyle sürüp gitmişti. Agustin ya da Federico olan o adam da, Gramsci’nin XX. yüzyıl boyunca İspanya’daki sosyo-politik durum hakkındaki savaşını ve günümüz Madridlileri hakkında yaptığı orijinal yorumlarını anlatmıştı.

Akşam çökmüştü ve tartışmalar ironi yüklü bir içerikle devam ediyordu. Ferlosio Komünist Parti’nin semantik bir analizine girişmişti —aslında parti kelimesi konuşmanın içinde hiç geçmemişti fakat komünist bir örgütlenmeden bahsediyordu—. Ferlosio kesin ama öfke içermeyen bir tonla, komünist örgütlenmenin dilinin üç seviyesi olduğunu söyledi. “Örneğin,” dedi “Agustin ya da Federico olan kişiye, sen bizimle birinci tekil kişiyi kullanarak konuşuyorsun; ‘düşündüm de’, ‘bence’, ‘bana kalırsa’, bu tarzı bize bir fikir ya da bir eğitim vermek istediğinde kullanıyorsun. İkinci seviye de ise ‘ben’

kullanmıyorsun, hep 'biz' diyorsun saygı belirtisi olup olmadığından emin değilim: 'düşündük ki', 'bizce', 'bize göre'... bir de birinci tekil şahsın çoğulu olan 'biz' var, onu daha çok tarihi bir gerçeklikten bahsedilirken kullanıyorsun, bizim topraklarımızı anlatılıyor; örneğin 'Bizim Bayrağımız', 'Bizim Fikirlerimiz', 'Bizim Halkımız'. Pradera bunlara ek olarak alaycı bir dille, 'Bizim Acımız' ve 'Bizim Stalinimiz'i de ekledi. Ve sonunda Ferlosio, konuşmasını bağlarken bazı durumların da tartışmalı olduğunu ekledi, örneğin 'edilgen fliller' bir 'adamin' konumunu yüceltmek için ek olarak kullanılıyor, dedi. Anonim olaylardan bahsederken bunu uzaklardayken yapanlardan bahsediliyorsa onun gücünü yansıtmak için kullanılıyordu: Paris, Prag ya da Moskova'dakiler için: 'düşünüldü', 'karar verildi', 'yapıldı'."

Herkes keyifle gülmeye başladı, tanımadığı adam, Agustin Larrea ya da Federico Artigas soyadlar onları daha parlak göstermek için özellikle kullanılırdı, soyadları da isimleri kadar ilginçti fakat kimse bu gariplik yüzünden endişelenmiyormuş gibi görünüyordu. Örneğin bu tanınmayan adamin kabul edilmek için ne belirgin isme ne de bir soyada ihtiyacı yoktu, diğerlerinin tanıyor olması yeterliydi.

Fakat o gün Doktor Esquerda'nın terasında olanları Benigno'ya hiç anlatmadı.

Aynı şekilde orada gördüğü bu ilginç adamin Federico Sánchez olduğundan şüphelendiğinden de bahsetmedi, aynı şey dün de olmuştu, 18 temmuz arifesinde Ferraz'da, Domingo Dominguín'in evinde. O gece de herkes ona "Agustin," diye hitap etmişti ya da soyadını kullanmak istediklerinde "Larrea," diye seslenmişlerdi: herkes, Domingo, karısı Carmela ve iki büyük çocuğu, kızı ve oğlu, Dominguito ve La Patata. Onları yatağa göndermenin bir yolunu bulamamışlardı. Bir süre sonra genç oğlan Dominguito Agustin'e bir şarkı söylemek istedi, biraz kaba bir şarkı olduğunu söylemekte fayda

var fakat çok içten söylüyordu, bütün dizelerdeki heceleri tek tek hissediyordu sanki. Daha sonra Lorenzo, orada bulunanlara; Pradera, aynı zamanda Ferlosio'nun kız kardeşi olan sevgilisi, bundan yirmi yıl önce evinde Lorca'nın *Bernarda Alba'nın Evi* adlı yeni romanının okunduğu doktorun karısı, muhteşem sarışın Carmela Oliver ve diğerlerine İtalya'da geçirdiği dönemde başına gelen bir olayı anlatmak istemişti; (hikâyenin bu kısmında hikâyeyi anlatan misafirimiz sizden özür diliyor çünkü biraz hayal gücü ya da nostaljinin etkisiyle konuya bir miktar ayrıntı eklemek istediğini belirtmek istiyor: Lorenzo hiçbir kadının güzelliğini Carmela Oliver'inkiyle karşılaştıramıyordu, henüz onun kadar güzel bir kadınla tanışmamıştı, –hikâyecimiz hariç elbette, çok özür diliyorum, elime öyle gelmiş yazmanın verdiği heyecandan olsa gerek– Carmela, duygusallığı ve kişilik özellikleriyle bir bütün oluştuyordu, anılarında hep melek gibi kişiliğiyle hatırlayacaktı). Lorenzo böylelikle kendini oradakilere kanıtlayacağını düşünmüştü. Pradera'nın sevgilisi olarak gelen, Ferlosio'nun ablasının kumru gibi bir güzelliği vardı ve insanda açıp içine bakma isteği uyandırıyor, Ferraz'a Javier'le birlikte gelmişti, az konuşup çok içti. Ayrıca Aldecoa'lar, Josefina ve Ignacio da oradaydı, bu kez yanlarında biri daha vardı. Orada bulunan herkese İtalya'da bulunuşu esnasında başından geçen bir olayı anlattı. “İnanın bana bütün olanlar tamamen tesadüftü,” diye başladı anlatmaya, “bir gece Roma'da María Zambrano'nun evinde toplanmıştık, aramızda sürgün edilmiş Cumhuriyetçi İspanyollar da vardı ve bunlardan biri de Semprún Gurrea'ydı. Ben bu ismi bir yellerden tanıyordum, çünkü bir sene önce La Maestranza'nın kütüphanesindeki kitapları karıştırırken *Haç ve Çizgi* isminde bir derginin serisini bulmuştum, babam zamanında bunları ciltletmeye göndermişti. Bu dergilerden birinin içinde bu adamın ismiyle karşılaşmıştım,

Semprún Gurrea ve tamamen tesadüf eseri onun bu dergideki makalelerini okumuştum çünkü ilk sayıdaki başlık ilgimi çekmişti – José Bergamín’in yönettiği bir dergiydi, eminim adını hepiniz hatırlıyorsunuzdur– “Fadrique Furió Ceriol, baş danışman ve danışmanların prensi” gibi bir ismi vardı, Feuerbach’ın ya da genç Marx’ın başlıklarına benziyordu, sizce de öyle değil mi? Ona makalelerini okuduğumuzu söylediğimde çok sevindi, çok da duygulandı. Yirmi yıl önceki bir makaleyi bana hatırlatıyorsun, bugünün İspanyasında onu *Haç ve Çizgi Dergisi*’nde bulduğunu ve okuduğunu söylüyorsun, bu nasıl mümkün olabilir? Ben de ona La Maestranza’daki kütüphanenin mucizelerle dolu olduğundan bahsettim. Sonra bana ismimi sordu, Lorenzo Avendaño olduğu söylediğim zaman bayılacak gibi oldu: şimdi şunu dinleyin, meğer babamın çok yakın bir arkadaşımı ve Fas’daki askeri ayaklanmadan bir iki gün önce yapılan, Eusebio Oliver’in evindeki toplantıya da birlikte katılmışlar.” Herkes çok şaşırmıştı, en çok da Agustín Larrea ya da Lorenzo’nun tahminine göre Fernando Sánchez şaşırmışa benziyordu. Gerçekten de yerinde, doğruldu, hareketlendi, az sonra bir şeyler söyleyeceği ya da anlatacağı izlenimine kapılmıştık. Fakat kafasını negatif anlamda iki yana salladı ve “bundan sonrası romana benziyor,” dedi.

Herkes çok şaşırmıştı.

Fakat Lorenzo o gece olan biten hiçbir şeyi Benigno’ya anlatmadı; Federico Sánchez hakkında hiçbir şey söylemedi; üstelik onu daha dün gece görmüş olabileceğinden bahsetmedi bile.

“Gerçekten,” dedi Lorenzo, “Komiser’in bana ne tür bir tuzak kurabileceğini hiç anlamıyorum.”

Benigno o zaman gerçekleşmesi muhtemel iki durumdan bahsetti.

Sabuesa sinirli. Bu sabah gösteri döneminde birlikte çalıştığı polis arkadaşlarını aramış, bunu duyunca am-

can José Manuel hayalarına tekme yemiş gibi oldu, kendini savunmak için teğmen Beneméríta'dan biraz daha saygılı olup adamlarını çiftlikten geri çağırmasını rica etti, burada araştırılacak hiçbir şey olmadığını, törenin tamamen özel bir aile töreni olduğunu, kesinlikle katılım zorunluluğu olmadığını, zaten Avendaño'ların da kendi aralarında bunu son kez yapmaya karar verdiklerini anlattı. Fakat sivil polisleri geri çağırırken Sabuesa'yla bir tartışmaya girdi, birbirlerine bağırarak kavga etmeye başladılar, José Manuel feryat etmeye başladı; "bu evi ben yönetirim, sen de bana asalet dersleri veremezsin komiser," diye bağırıyordu, "üç hafta boyunca General ile birlikte avdaydım, şimdi de ruhumu huzura kavuşturmak için tespihimi tamamlıyorum, burada bir ilahi okunsa ne olur anlayamıyorum, arkasından da sadece bir yemek düzenleyeceğiz..."

Fakat bir ses Benigno'nun konuşmasını yarıda kesti, Mercedes Pombo gelmişti.

"Önemli değil Benigno. Ben şimdi José Manuel ile konuştum. Dini törenden sonra Madrid'e dönüyor."

"İyi de Sabuesa burada mı kalacak?" diye sordu Lorenzo.

Mercedes oğlunun gözlerine sevgiyle ve hayranlıkla baktı.

"Merhaba Lorenzo. Seni henüz görememiştik. Florencia'dan gönderdiğin kart için çok teşekkür ederim. Hayır, Sabuesa da gidecek. Amcan gitmesini rica etti."

Lorenzo'nun oradaki varlığını fark etmeden kütüphaneye girmişti. Şimdi her ikisi de yazı masasının yanındaydı, gözü ellerindeki dergiye ilişti, *Bizim Bayrağımız* dergisinin bir örneğini inceliyorlardı.

İspanyol Komünist Partisi'nin İdeolojisini Öğreten Dergi, diye okudu alt başlığı, sessizce: kısa program, diye ekledi.

Gizli yayını masanın üzerine bıraktı ve Lorenzo'ya: "Amerikalı tarihçi Leidson'la tanıştın mı?"

“Yakışıklı gringoyla mı?” diye soruyla karşılık verdi Lorenzo kinayeli kinayeli.

“O bir gringo değil, üstelik yakışıklı da değil,” dedi Mercedes sakın bir ses tonuyla.

Hiç kimseden yani bir soru gelmeyince Mercedes devam etti.

“Onunla konuş Lorenzo. Gerçekten enteresan bir tip.”

Daha sonra Benigno’ya döndü.

“Komiser seni ilk kez nerede gördüğünü hatırlamış Benigno, bana anlattı. Puerto del Sol’deymiş: sen de odasındaki bal kabaklarının arasındaymışsın.”

Birbirlerine baktılar ve gülüştüler.

“Hadi, şimdi ilahiler söylenmeye başlayacak. Hep birlikte gidelim. Hepimiz değil mi? Kız kardeşine de söyle Lorenzo, erkek gibi değil de lütfen hanımefendi gibi giyinsin, yoksa onu şapele almayacağım.”

Tekrar birbirlerine baktılar ve bu sefer kahkahalarla gülmeye başladılar.

Son kez, bunu biliyorsun...

Ardlarından gelen sesi dinledi, deri dönmedi.

Bir erkeğin sesi geliyordu, sağırmış gibi davrandı, ona ismiyle seslendi –yani diğer ismiyle–, oldukça alçaktı sesi, ısrarcı ya da heyecanlı değildi, ilk kez yabancı aksanını bir kenara bırakmıştı: bir Anglosaksondu, arkasından bir şeyler anlatmak istiyordu, onu tanımıştı fakat yalnız kalma ve adını saklama isteğine de saygı duyuyor gibi görünüyordu.

Yine de arkasını dönüp bakmadı.

“Federico,” dedi ses, Federico Sánchez...

Arkasını dönmedi, ismini yeniden duyduğunda çok beğendiği tabloya bakıp keyfini çıkartmaya devam ediyormuş gibi görünüyordu, fakat o eski ismiydi, artık kullanmıyordu. İsmi seslenmekten daha çok bilgi vermek ya da kontrol etmek için söylüyormuş gibiydi. Eğer gerçekte onun eski adını bilmiyor ama alçak sesle söyleyip kontrol ediyorsa, onun kimliğini ortaya çıkarmaya çalışıyor demektir –gerçi her halükarda Villahermosa Sarayı’nın geniş salonunda bu kadar derin bir sessizliğin içinde kalkıp kimseye cevap vermesi de gerekmiyordu– üstelik şu anda hiçbir aciliyet, hiçbir sorun ve iletişim kurma zorunluluğu yoktu, öyleyse cevap vermesine hiç gerek yoktu.

Federico, Federico Sánchez, evet oydu, ama sanki kendisi değilmiş gibi dönüp bakmadı.

Benimle gelmiyor musun? Eğer gelmiyorsan da kendin bilirsin, beni hiç ilgilendirmez, düşün. Ben oraya git-

tim. Gerçekten gittim, senin de benimle birlikte gelip görmem gerekiyor. Üstelik beni gerçek ismimdense, kullandığım bu takma isimle tanıman daha doğru; belki biraz abartıyor olabilirim ama hangisinin daha iyi olacağını kimse bilemez ve açıkçası ilk isim beni ele veriyor.

Üstelik şu anda bir çeşit tembellik yapıyorum ya da canım bir şey yapmak istemiyor da denilebilir. Onunla paylaştığımız tüm anıları, sevinçleri, düş kırıklıklarını düşünürken, engizisyon dönemlerindeki sorgular gibi nasıl bir soru soracağını, ne tip bir konuşma geçeceğini tahmin etmeye çalışarak zaman kaybetmenin anlamı yok, şayet bir gün benzer bir görevde rastlarılarsa yine işini tamamlamaya hazır olacaktı. Fakat o zamana kadar yakalanmadan bir yerlere uzanıp saklanabilir, hatta herkesten kaçabilirdi.

Federico Sánchez!

En son ona böyle hitap edildiğinde arkasını dönüp bakmıştı. José Antonio H. titreyen bir sesle seslenmiş, arkasından gitmiş sonra biraz daha sinirli bir sesle umutsuzca da olsa şansını yeniden denemişti. Neredeyse bağırarak: “Sen benim evime geldin, beni kandırdın, demek amacın barış değilmiş, savaş da olduğunu sanmıyorum. Siz bize risk ve şüphe getirdiniz, biz de bunları kabul ettik. Şimdi size iyi günler diliyorum, çünkü zaten bizi terk edip gittiniz...”. “Sizi terk etmedim,” diye cevap vermişti, beni kovdular”. “Sizi kovdular, çünkü sizin bizimle savaşmak gibi bir niyetiniz yoktu.” “Yalan,” demişti, “ben savaşmaya devam etmek istiyordum, sadece başka bir yoldan yapacaktım bunu.” Bu ayaküstü konuşmadan sonra bir kafeye oturup konuşmaya başladılar. Oturup konuştukları zaman anladı ki, H. için atmışlı yıllarda yaşanan tartışmalarda kimin haklı kimin haksız olduğunun hiçbir önemi yoktu –üstelik çok eskilerde kalmış bir tartışmaydı: hepsinin de kendine göre haklı sebepleri vardı, o yönetime karşıydı, çok fazla güç kullandıklarını düşünüyordu, tarih akıp

giderken yıllar önceki tartışmalar bunlar, dönmek de gülünç oluyordu— José Antonio H.'nin hâlâ içini acıtan tek şey; pek çok insan tarafından terk edilmiş olmanın verdiği baskıydı.

Ama bugün arkasından alçak bir tonda ona seslenen bir Anglosaksondu. Kim olduğunu bilmiyordu, cevap vermedi ve duymayı reddetti.

Duruşundaki sertlik yanına gelmesine engel oluyor fakat seslenmesini kesmesine yetmiyordu. Büyük bir keyifle oradaki tabloyu seyretmeye devam ediyordu.

Başlangıçta konusu yüzünden incelediği resme sonrasında farklı nedenlerle kilitlenip kalmıştı. Rönesans ve barok çalışmalarıyla ünlü bir ressamın *Holofernes'in Boğazının Kesilişi* isimli tablosuydu: tam bir klasikti, dönemin ana başlıklarından biriydi neredeyse. Aklından bu konu üzerinde çalışmalar yapan pek çok ressamın ismi geçmeye başlamıştı; Miguel Angel, Boticelli, Giorgione, Caravaggio. Ama bu yağlı boya tekti, tek kelimeyle tüyler ürperticiydi.

1985 yılının sonbaharında Napoli'den Villahermosa Sarayı'na gelen bir sergiyi gezmek için girmişti, tek amacı Artemisia Gentileschi'nin yağlıboya tablolarını inceleyip keyfını çıkartmaktı. Bu resmin orada olduğunu bile henüz bilmiyordu; her şeyi girişte bilet alırken yanında verilen küçük kataloğun içinde görüp öğrenmişti. Daha sonra da babası Orezio Gentileschi'nin yaptığı bir tabloyu hatırlamaya çalıştı, Bilbao'daki Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergileniyordu: ismi bir türlü aklına gelmiyordu.

Ama Holofernes'le ilgili bu tablo hakkında düşünceleri, göz kamaştırıcı güzelliği, beğenilmesinin sebepleri ona daha iki gece önce bir akşam yemeğinde anlatılmıştı. Anlatan Natalia'ydı. Evet, adı Natalia'ydı, emindi. Javier de onu görmeden bütün güzelliğini hissedebilmesi için tablodaki tüm detayları, acımasızlığı, vahşeti, renkleri anlatması için Natalia'ya ısrar edip durmuştu.

Villahermosa Sarayı'na tartışılmaz bir sebeple gidiyordu –elbette Napoli'den gelen diğer resimlere de bir göz attı, Caravaccio'dan Giordano'ya kadar gezdi inceledi– yemekte Natalia ve Javier'in bahsettiği, Gebtileschi'nin o büyüleyici resmini orada bulabilmek, katalogda adını görmesiyle keyfi yerine gelmişti.

Görünce tek bir sebebi olduğunu anlamıştı: insanın kanını donduruyordu.

İlk önce Judit'in bembeyaz omuzları ve neredeyse çıplak olan göğüsleri dikkatini çekmişti, Judit'in yuvarlak hatlı güzelliği bu tabloyu sanki aydınlatıyordu. Üzerinde mavi, düşük kesimli bir elbise vardı. Fakat gerçekten parlıyor muydu? Aslında parlayan elbiseydi, parlak bir maviyle boyanmıştı, üstelik hizmetçinin elbisesi de alev alev yanıyor görüntüsü veriyordu, dolayısıyla da parıltısıyla etrafı aydınlatıyordu. Ama ilk gördüğü Caravaggio'nun yağlıboya tablosuydu ve onun üzerinde parlayan tek şey Judit'in üzerindeki elbisenin geceyi aydınlatacak derecede mavi parlaklığı değildi, hatta üzerinde beyaz bir elbise vardı ve gecenin karanlığını aydınlatıyordu, bununla birlikte arka fonda kırmızı renkte parlak bir perde vardı, bu sayede birbirlerini bütünlüyorlardı ve tablonun fonundaki gecenin karanlığına da ayrı bir derinlik veriyorlardı. Hizmetçinin elbisesi çirkindi, üstelik de kolları ve göğsü tamamen kapalıydı, tek amacı sahibine yardım etmektir, geleneksel resmin aksine bir tavır sergiliyordu –Caravaggio'nun Judit ve Holofernes tablosuna bu kadar gönderme yeter sanırım– fakat Artemisia Gentileschi'nin tablosunda hizmetçi genç ve güzeldi. Sahibi, Holofernes'in boynunu temiz bir şekilde keserken, ona yardımcı oluyordu yani kısa ve geniş bir kılıçla derin bir kesik açtıklarından bunu temiz olarak adlandırmakta fayda vardı. Kan, yahudilerin baş düşmanının çadırındaki bembeyaz çarşafı kirletiyordu.

İçerdiği bütün kaba saba, vahşi sahneye rağmen bu

sahnedeki gençliğin ve güzelliğin doruklarındaki iki kadının bir erkek bedenini ellerine geçirmiş halleriyle erotik bir his yaratan bu tabloyu tek kelimeyle özümsemişti. Kadınlar sanki adamın boğazını kesmiyor, onu okşuyorlarmış gibi bir his yaratıyorlardı. Kan da sahnede Judit'in bekâretini sembolize ediyordu, tabloya baktıkça köyünü ve halkını kurtarabilmek için kendini büyük bir içtenlikle feda etmiş hissine kapılıyordu insan.

Bir şekilde Artemisia Gentileschi'nin tablosunun önünde kalakalmıştı.

Bu duyguyu senelerce önce La Haya'da Mauritshuis Müzesi'nde Vermeer'in *Delft'ten Manzara* isimli eserini gördüğünde yaşamıştı –bu kadar kısa sürede onu bu kadar kendinden geçiren, derinliğini görmeye zorlayan bir eserdİ– tarihin sisleri, istekler, sorunlar, gerçekler, kurgular uzun zamandır beyninin içinde dönüp durmaktaydı, o resmi gördüğü anda her şey bir anda şeffaflaştı, karanlık bilincinin açıldığını hissetti: kafasında bir roman vücut buluyordu.

İlk bakışta bulutlu bir beyinin içindeki karışıklıklara anlam katan Artileschi tablosuyla bir edebi roman arasında ilişki kurmak zor olabilir –edebi açıdan hikâyelerin temeli hamurdur, sonra etrafa yayılır ve ışık saçarlar– fakat vardı, o bulmuştu.

Ama maceralar ve zorlu takipler birbirini izledi ve ortaya Ramón Mercader'in *İkinci Ölümü* isimli kitap çıktı. *Delft'ten Manzara'yı* görmeden önce, tartışılması mümkün olmayan mantıksız açıklamalarla doluydu ve aynı durum 1985 sonbaharında, bu olaydan on beş yıl sonra Villahermosa'da Artemisia Gentileschi'nin tablosunun önünde de oldu: sanki bir Yunan tanrıçası annesinin okyanusundan ya da babasının beyninden çıkıp geldi ve 1936'da yaşanmış bir ölümü ve onun ardından yapılan törenlerin hikâyesini beynine yerleştirdi, sonra da her şey bir anda vücut buldu.

Arkasındaki adam yeniden fısıldayarak ona sesleniyordu. "Federico," dedi, "Federico Sánchez, ben Leidson, tarihçiyim, gringoyum, beni tanıyorsun."

Leidson, evet, onu kesinlikle tanıyordu. Ferraz'da Domingo Dominguín'in evinde tanışmışlardı. Daha sonra da onun bir kitabını okumuştı. Leidson: varlığı, sesi, şu anda arkasındaydı, bu şansın göz kırpmasından başka ne olabilirdi ki?

Leidson da Domingo'nun o eski ölüm olayıyla ilgili anlattığı hikâyeyi duymuştu.

Arkasını döndü: Michael Leidson'du gerçekten, yakışıklı gringo. Ona ilk kez kim böyle bir isim takmıştı acaba? Sanırım Carmela'ydı, Domingo'nun karısı. Ya da belki de kızı, La Patata koymuştur: sonuçta bunun bir kadının kafasından çıktığı çok belliydi.

Daha sonra da romanın içinde bir kahraman olup çıkmıştı.

"Hayır," diye düzeltti Leidson, "ilk dinleyişim Domingo'nun evinde değildi. Daha önceydi, El Callejón'daydık: Hemingway ve boğa güreşiyle uğraşan adamlarla öğle yemeğindeydik.

Sarayın barındaydı. Sürekli anılar, nostalji ve kahkahalar katlanırdı: konuşup içerlerdi.

O gün benim de Hemingway'la randevum vardı, o da beni öğle yemeğine davet etti. Sen ve ben daha önceden tanışıyoruz yani, beni hatırlamıyor musun?"

Evet, elbette hatırlıyordu.

Nazik okuyucular da biraz düşünürlerse o günleri hatırlayabilirler. Hikâyecimiz El Callejón'daki öğle yemeğinden bahsetmişti, ama ne zaman nasıl katıldığına dair herhangi bir ipucu vermemişti, öğle yemeği vardı ama izleyici miydi? Üstelik daha önce oradaki varlığından da bahsetmemişti, alçakgönüllülük yapıyor da olabilirdi. Belki de hikâyenin içinde geçen tartışma ve gerginliklere, objektif bakış açısına mani olmamak için böyle yapmayı alışkanlık haline getirmiştir.

Artık her nasıl olduysa, Domingo Dominguín'in öğle yemeğine katılmıştı ve kendini Agustín Larrea olarak, bir arkadaş ve hatta bir sosyolog olarak tanıtmıştı.

"Sosyolog mu?" diye sordu Hemingway gerinerek. "Sosyolojiden, Pepe Bergamin denilen adamı tanıyor musunuz?" diye sordu.

Larrea o adamı tanıyordu –ya da belki de ben, hikâyesi yani içimizden biri onu gayet iyi tanıyordu–, Sosyoloji'de Bergaminciliğin tanımını hatırlayıverdi. Bergamin, Madrid'deki çocukluklarından beri her zaman en iyi aile dostlarından biri olmuştu. Ama tanımadığı belirten bir hareket yaptı, tanıdığını reddetti. Hiçbir şekilde dikkat çekmek istemiyordu, safayağına yattı, gizli politikalar hakkında çalışırken suya sabuna dokunmak istemiyordu.

Hemingway, akıcı İspanyolcasına engel olmayan şaşmaz Yanki aksanıyla devam etti:

"Ama sosyoloji muğlâk bir bilimdir, adres tanımaz."

Hemingway, Pepe Bergamin'e yaptığı bu ilginç tanımlamadan hoşlanmış olmalı ki gülmeye başladı.

"Muğlâk mı, kıvırmak mı?" diye sordu Larrea, şakaya devam ederek.

Hemingway buna daha çok güldü ve Pepe'nin omzuna arkadaşça bir yumruk attı. Ama hemen arkasından da ciddileşti.

"Siz gerçekten sosyolog musunuz?"

Hemingway sosyolojiden anlardı, öte yandan da genel olarak gazetecilere hiç güvenmezdi hatta onlardan nefret ederdi, çünkü çoğu Franko'cuydu: onlarla herhangi bir şekilde bağlantı kurmak istemiyordu.

Dominguín'la konuştu ve o da Hemingway'a Larrea'nın gazeteci olmadığına dair garanti verdi.

Yani böyle olmuş olabilir, işte o öğle yemeği esnasında Domingo Dominguín anma töreniyle ilgili o hikâyeyi ilk kez anlattı.

Aralarından biri konuşmayı İç savaş'a çekmeye çalışı-

şıyordu, “bizim savaşıımız” deniyordu o zamanlar ve Hemingway de hep böyle derdi.

“Bizim savaşıımız,” diye mırıldandı. Herkes aynı şeyi söylüyor. Sanki tek sorun buydu, diğerlerinden daha önemliydi, paylaşılması gerekiyordu. Her gün yediğimiz ekmek gibi... ölüm bizi birleştiriyor, İç Savaş esnasında kaybettiğimiz dostlarımız bizi birleştiriyor.

Leidson Hemingway’e İspanyollarla aynı anıları paylaştığı zaman sadece İç Savaş’ı paylaşmadığını, aynı zamanda savaş esnasında ölenleri de paylaştıklarını söylemek üzereydi, hatta gençleri ve içlerindeki ateşi bile. Belki de ölüm gençlik ateşini besleyen tohumlardan biriydi, demek üzereydi.

Ama aynı anda Larrea’nın da aynı şeyi düşündüğünü fark etti ya da benzer bir şeyler. Çünkü yanına doğru eğildi ve bir şeyler mırıldanmaya başladı:

“Bizim savaşıımız mı yoksa bizim gençliğimiz mi?”

Bu konuşmalardan sonra da Domingo Dominguin o zamanlar vefat eden gencin hikâyesini ve Avendaño ailesinin düzenlediği anma törenini anlatmaya başladı.

Fakat şimdi, yazarken, dinlediklerimi geçirirken, hikâyecimiz –şu anda adı Larrea, Artigas ya da Federico Sánchez değil, buradan da ismini pek çok kez değiştirdiğini anlayabiliyoruz– her neyse hikâyecimiz aile ismi olan Avendaño’yu söyleyemiyor çünkü Callejón’da geçmedi o isim. Domingo, Quismondo yakınlarında La Companza’da kendi çiftliğinde ikinci kez hikâyeyi anlattığında söyledi ailenin ismini.

Anlatıcımız da ellili yılların başlarında gitmişti Domingo’nun çiftliğine. Ona Agustin Larrea diye hitap edilmeye devam ediyordu ve o da pek çok muhalif yazılar yazmaya devam ediyordu: zaman içinde en çok kazanan şirket sabırla kendini adadığındır. Eskiden Dominguin söz konusu ailenin çiftliğindeki geniş ocaklarla, şişelerle, jambonlarla, köylülerin muhteşem kokan yahnileriyle dolu, Satur’un nefis yemekler yapıp ev sa-

hiplerini ve sahibesini beslediği, canlı, hayat dolu hat-
ta anılarda efsane olarak kalan mutfağında yemek yer-
di (çünkü savaştan önce Domingo Dominguín'in babası
orada boğa yetiştiricisi olarak çalışırdı, Satur da ev sa-
hipleri Madrid'e gittiğinde La Companza'ya giderdi.
Yıllar sonra Domingo babasından bu işi öğrendi ve o
kadar hırsla çalıştı, o kadar büyük bir isim yaptı ki, ka-
zandıklarıyla ilk çalışmaya başladığı yer olan La Com-
panza'yı aldı, Domingo bu toprakların güzelliğine hay-
randı, böylelikle La Companza'nın da efsanevi bir ismi
oldu), Domingo, bizim Domingomuz, Don Domingo ve
genç kızlığında profesyonel bir top oyuncusu olan ve
çiftliğin top sahasında çoğunluğu erkeklerden oluşan
arkadaşlarıyla top oynamayı seven Doña Gracia'nın oğ-
luydu. Sonra Carmela'yla evlendi, Dominguito ve La
Patata doğdu, sonra da elbette marta, bu kızına, Sov-
yet'lere jest olsun diye, aya ayak basan ilk Rus'un yani
Yuri Gagarin'den etkilendikleri için "Yuri" takma is-
miyle sesleniyorlardı. Marta elbette mutfakın gürültü-
sünden uzak bir odada uyuyordu. Bir gece aileyle bir-
likte akşam yemeği yerken kapı çalındı ve içeriye bir si-
vil polis girdi. Gece devriyesini ticarete dönüştürmüş-
lerdi, Domingo'dan da bir iyilik istiyorlardı, onun şahsi
bir dokunulmazlığı vardı, dolayısıyla sivil polis onlarla
birlikte aynı mutfakta oturup birkaç kadeh kırmızı şa-
rap içti, gizli komünist örgütün yöneticilerinden biriydi,
takma adı ise Federico Sánchez'di, sohbetleri uzadıkça
uzuyordu, Toledo Köylerindeki sosyal ve politik durum-
lardan bahsediyorlardı.

Daha sonra Benemérita'nın eşi mutfağa doğru iler-
lerken Domingo aklındaki hikâyelerden birini anlatma-
ya başladı, fikirleri ve uygulaması basit bir örgüt hak-
kında bir hikâyeydi bu, anma töreninden de ilk kez ora-
da bahsetmişti; bu arada da ailenin adı ilk kez geçti,
Avendaño'lar. Santander Dağlarından gelen bir aileydi,
kökleri XIX. yüzyılda Valladolid köylerine kadar uzanı-

yordu. Daha sonra ortalığın karışık olduğu dönemlerden birinde Toledo civarındaki kasabalardan birine yerleşmişlerdi. Hikâyeleri roman gibi ağızdan ağıza yayılıyordu. Ve dalgacı Domingo da bu ölüm töreninin bu kadar salakça bir etkisi olması için en ufak detaylarının bile önemli olduğunu düşündüğünden bir dünya soru sormuştu.

Bu son noktaya geldiğinde, yani çiftliğin yerini söylemesi gerektiğinde, daha önce ticari ilişkilerini yürüttüğü Madrid'den dönerken bir gece La Companza'da kalmış olan kardeşi Pepe adına bir düzeltme yapma gereği hissetti. Bu hikâyeyi dünya çapındaki kaynaklarından dinlemiş olan Pepe'ye göre –bir seferinde Pepe, “Domingo bu hikâyeyi gerçek kaynaklara dayandırarak anlatıyor, üstelik ben de yapılan bu törene şahit oldum,” demişti– bu çiftlik ne Toledo çevresinde ne de Coria yakınlarındaydı. Hiç şüphesiz çok daha yakındı. Dominguin de kardeşlerinden dinledikten sonra hikâyeyi en doğru temele oturtup anlatabilmek için pek çok araştırma yapmıştı.

Yemeğin sonuna gelindiğinde, yani likörlere ve romalara gelindiğinde Larrea –en azından soyadını kullanmak durumundayız– gecenin tadını çıkartmak için evin verandasına çıktı, Satur yanına yaklaştı, sessizce ona bu hikâyeyi anlatabileceğini söyledi. Bunların hepsi gerçekten yaşanmıştı, burası, La Companza Çiftliği eskiden Avendaño ailesine ait bir mülktü. İç Savaş esnasında yaşanan bir olay sebebiyle ki, o daha da kötü ve acısı hâlâ süren bir hikâyeydi, Mercedes Pombo, bir infaz sonrası ölen Avendaño'nun dul eşi çiftliği Dominguin'e sattı. “Şimdi kırk beş yaşında ve hâlâ çok güzel bir kadın, eğer istersen onunla tanışabilirsin.”

Leidson gelip hikâyeyi burada kesti.

“Buna inanmalısın işte,” dedi, “güzelden de öte, güzeller güzeli Federico. Sana Federico dememin bir sakıncası var mı? Bütün isimlerin arasında beni en çok

etkileyeni bu. Ama devam et, lütfen devam et anlatmaya... Domingo sana bu hikâyeyi üç kez anlattı demiştin. Bir kere de sen anlat. Daha sonra ben de sana Mercedes Pombo'yla nasıl tanıştığımı anlatırım.”

Domingo Gonzalez Lucas bu eski infaz ve anma töreni hikâyesini üçüncü kez anlattığında bir akşam yemeğindeydiler, Fuencarral'da bir köyde.

Bu son zamanlarda –neredeyse yarım asır sonra– bu hikâyeyi hatasız ve eksiksiz yazmaya çalışırken, anlatıcım o son yemeğin yendiği tavernayı bulmaya çalışıyordu.

Anlatıcının içinden bir yerlerden Fransızca bir cümle gün yüzüne çıkmaya çalışıyordu, olağandışı bir durumda duyduğu ya da ona anlatılan bir eserin bir parçası, şu anda böyle bir cümleye ruhen ihtiyacı olmasa da gün ışığına çıkmaya kararlı bir cümle: “Le forme d'une ville change plus vite, hélas!, que le coeur d'un mortel...”. gerçekten de Madrid bir ölümlünün yaşlı kalbini çok hızlı değiştiriyordu, her an daha ölümlü oluyordu, tarih de böyle söylüyordu.

Bir zamanlar adının Larrea olduğunu hatırlatıyordu her şey. –Neden Larrea? Bu da kendisi tarafından seçilmiş bir takma isimdi. “Bu sefer hangi soyadını kullanacaksın?” diye sormuştu bir gün gizli örgütten Domingo Malagón, görevi sahte kimlik ve çeşitli belgeler düzenlemektir, tam bir sanatçıydı. Ve Artigas da (bu da sahte kimliğinde yazan sahte bir isimdi, bunu da değiştirmenin zamanı gelmişti): “Bu seferki Larrea olsun,” demişti. Sürgündeki yazarlardan biri olan Juan Larrea'nın anısına seçmişti bu soyadını–. Uzun süre düşündükten sonra bile Domingo Dominguín ve Juan Benet'le³⁷ nerede akşam yemeği yediklerini, o muhteşem kuzu pirzolarını yapan yerin neresi olduğunu hatırlayamamıştı.

Hikâye üçüncü kez anlatıldığında yanlarında Juan

³⁷ Romanları ve denemeleriyle tanınan İspanyol yazar (1927-1993)

Benet de vardı, şimdiye kadar hiçbir kitabı yayınlanmamıştı ama, yine arkadaşlar arasında oldukça saygın bir yazar olarak nam salmıştı. Domingo, muhtemelen hikâyeyi biraz daha süsleyebilmek için, törenin tüm detaylarının yanı sıra, bu kez yaşanan olayları bir yağlıboya tabloyu tasvir eder gibi anlatmıştı, bütün psikolojik ve dramatik etkilerini de katmış daha yoğun bir etki yaratmayı amaçlamıştı –ama kesinlikle bu anlatımlarını daha önceden hazırlamamıştı– hikâyeyi ilk anlattığı seferlere göre gerçekten daha içten bir etki yaratmayı başarmıştı.

Benet da bu olayın tam da güzel bir romana konu olacak cinsten bir hikâye olduğunda hem fıkirdi. Üstelik dinledikten sonra Faulkner tarzı bir roman olacağına karar vermişti.

“Bu bahsettiğin Satur, hikâyeyi anlatanlardan biri olabilir gibi geliyor bana,” dedi Benet Domingo’ya.

Bu arada Leidson kendine bir kadeh daha viski söylemişti: eğer yanlış saymadıysa bu üçüncü oluyordu ve Larrea’nın hikâyesini de yarıda kesmişti (bana bu isimle hitap etmeye devam etmeniz daha iyi olur, çünkü o dönemde Madrid’de arkadaşlarım bana hep böyle hitap ederlerdi).

Kısa bir roman bu, cidden, siz yazar olmalıymışsınız. Ama sen öylesin Federico, sen niye yazmıyorsun bunu?

Elbette, kesinlikle. O sabah pek çok konu kafasında netleşmişti, Villahermosa’da Holofernes’in yağlıboya tablosunu hayranlıkla seyredişinin üzerinden daha birkaç saat geçmişti. Sahneler, manzaralar, bölümler, hikâyenin bıçak sırtı kısımları, anılar, tutarlılığını sağlayacak kaynaklar ve elbette sabır. Bu kadar kişiden bu kadar hikâye anlatılıp bitirildiğinde yazıya dönüştürülecek bir proje halini alacak mıydı orası daha belli olmazdı.

Daha bunları kafasında evirip çevirirken bile sersemlediğini hissetmişti. Romanlaşması mümkün olan

bu hikâyenin oluşum kısmını üstünkörü Leidson'a anlatmaya başladı.

"Şimdiye kadar bir tek senin bu romanın neresinde duracağını anlayamadım," dedi Leidson –biraz dinledikten ve uzun süre sessiz kalıp düşündükten sonra–, "bir yağlıboya esere tapınır gibi olmuşsun, her şey dokunulamayacak kadar uzak görünüyor, senin bir katalizör görevi üstlenmen gerekiyor, başlangıç mekanizmasında ya da anlatım girdabının başında olup idare etmen en doğrusu."

"Ee, adamım, her şeyin içine birazcık gizem koymakta fayda vardır. Edebi eser yaratma prosedüründe üstünlük sağlamak istiyorsan biraz gizem şart," diye cevap verdi Larrea ironik bir şekilde.

"Juan Benet haklıydı," dedi Leidson sarayın barında. Artemisia Gentileschi'nin hayatlarında alev alev yanan Judit ve Holofernes'i anlatan tablosuna bakarken unuttulan ya da bir şekilde tarihten ve hatıralardan silinmiş pek çok kişi gibi ortalarda görünmediği için unutulmaya yüz tutmuş Agustín Larrea'yla karşılaşmıştı. Hikâyecinin, 1985 yılının sonbaharında Villahermosa'ya gelinceye kadar ne Artemisia Gentileschi ne de o tablosu hakkında hiçbir fikri olmadığını kabul etmesi gerekiyordu. Sonra salona girdi, doğruca ünlü ressamın bölümüne doğru ilerledi, ressam hakkında ellerinde olan tüm belgeleri karıştırmak istiyordu, bütün dillerde yayın koymuşlardı, dokümanlar, röprodüksiyon fotoğrafları, kartpostallar, ansiklopedi sayfalarının fotokopileri ve benzeri bir yığın belgeyle karşılaştı. Villahermosa'da ressam ve eseriyle tanışmasından ve Leidson'la karşılaşmasından dört yıl sonra –bunlar hatırdaki kalıcı birer zaman ayracıydı– New York'da Mary D. Garrard tarafından yazılmış *Artemisia Gentileschi, İtalyan Barok Sanatının Dişi Kahraman İmajı* isimli oldukça kalın ciltli kitabıyla karşılaşmış ve hemen satın almıştı. Kitabın içinde Artemisia'nın hayatı hakkında oldukça tutkuyla

yazılmış özel bir bölüm, resimlerinin analizleri, hayatı ve eserleri arasındaki karanlık ilişkilerin yazılı olduğu bir bölüm bile vardı –kitabın en kayda değer kısımlarından biri olduğu kesindi–. Artemisia genç bir ressamdı, babası Orazio'nun yakın bir arkadaşı tarafından önce saldırıya ve onun bir yakınının yardımıyla da tecavüze uğramış, bunu da kimseye inandıramamıştı. Bütün ömrünü bu beton kadar ağır hatırayı sırtında taşıyarak geçirmeye mahkûmdu. O zamanlar Roma'da skolâstik mahkemeler çok revaçtaydı. Üstelik Papa ve çevresi de sanatı ve sanatçıyı korumak için elinden geleni yapıyordu. Bu sebeple Artemisia, Judit ismini verdiği bir kadın çizerek kendi oto portresini yapmaya karar verdi. Bu yağlıboya resimde kendi utancını öfkeye dönüştürmüş, elindeki kılıçla hakkını arıyordu, öfkesini Holofernes'ten çıkartıyordu, maçoluğa, baskıya, güvensizliğe olan nefretiyle açığa çıkan hayvansal içgüdülerini, şchevetini Holofernes'e yöneltmişti.

O, tam bunları düşünürken Leidson, “Juan Benet haklıydı,” dedi. “Çok haklıydı, çünkü Satur başından beri bu tarihin içinde yaşıyordu; bu seri hikâyeleri ondan başka kim başlatmış olabilir ki? Üstelik bu gerçek efsaneleri tamamen doğru detaylarla bir tek o anlatabilirdi”.

Daha sonra bir süreliğine sessiz kaldı, düşündü, buzlu viskisinden bir yudum aldı.

“Satur bu romanın ta kendisi,” diye bağladı. “Yani inşallah senin yazacağın bu romanın. Faulkner'in *Absalón* romanındaki Rosa Coldfeld rolünü üstlenmiş. *Absalón...*”

Larrea şaşırıp Leidson'un sözünü kesti.

“Onu sana Domingo anlatmadı mı? Kafan mı dağıldı senin?”

“Kim? Neyi?” diye sordu şaşkınlıkla Leidson.

“Faulkner'in romanını, özellikle de, neydi adı? *Absalón*, *Absalón*?”

Yıllar önce Fuencarral'de Domingo anma töreninin tüm detayları ve duygusal eklentileriyle tamamlanmış son versiyonunu anlattığında Benet, Faulkner'den bahsetmişti, bunu o söyledi. Özellikle de *Absalón*'dan bahsetmişti. Larrea çok şaşırmıştı, Juan Benet'in monoloğunu hatırladı, o da farkında olmadan bu olaya dahil olmuştu.

Masada yanlarında oturan Karayolları mühendisi gözlerini belli belirsiz bir noktaya dikmiş boş boş bakıyordu. Çok şaşırmıştı.

Larrea'ya bu hiç de normal görünmüyordu, bu kadar büyük bir ayrıntıyı nasıl bilmezdi? Domingo'nun anlattığı kurgu hikâyeyi ona olan saygısından yazmayı kabul etmişti, fakat hiç normal görünmüyordu, gizli Komünist Parti'nin bir üyesi çıkıp bu hikâyenin bir parçası haline gelmişti –görevinin ne olduğunu kimse bilmiyordu fakat örgütün bir parçası olduğu doğrudu–, Faulkner hakkında da bir şeyler biliyor olmalıydı. En azından *Absalón* hakkında yapılan konuşmaları kaçırmamalı, daha sonra konuyu araştırmalıydı.

Doğal olarak o günlerde Larrea orada olup bitenleri Juan Benet'a anlatmadı, çünkü gizli olmanın kurallarından biri de buydu, aksi düşünülemezdi, ayrıca çok merak ettiği başka bir konu daha vardı, nasıl, neden ve ne şartlar altında Faulkner okumuştı acaba?

Ama şimdi anlatabilirdi.

Bugün Saray'ın barında, Michael Leidson'a çalışmalarını anlatacaktı.

Yeniden aynı bardaydılar, hatta bu hikâyenin anlatılmaya başlandığı köşeye oturmuşlardı. Gerçi hiç kimse bu hikâyenin nerede ve nasıl başladığını bilmiyordu. Bu yüzden otuz yıl öncesine kadar gitmeye karar vermişlerdi, bu bir hikâye için en uygun zaman aralığıydı. Leidson'un Hemingway'la randevusu vardı, o da Leidson'u El Callejón'daki öğle yemeğine davet etmişti. Larrea ve Domingo da oradaydı. Hatta Domingo anma töreniyle ilgili hikâyeyi anlatıp herkesi etkilemişti. He-

mingway dinledikten sonra kısacık bir cümle kurmakla yetinmişti: "Ne boktan bir durum!".

Yani yazılması olası bir hikâye burada doğmuştu ve burada yatıyordu.

"Hiçbir şeyin saklanması için bir neden yok, üstelik bunu anlattığımızda kimseye zarar da gelmeyecek," dedi Leidson. "Öyleyse sana William Faulkner'in romanlarını kimin, ne zaman ve nasıl keşfettiğini de anlatabilirim."

Paris'te Sorbonne Üniversitesi'nde tanıştığı öğrenci bir kız vardı –siz Sorbonne ile ilgili anektodu hiç duymamışsınızdır, hemen onu da anlatayım: Dikta Rejimi'nin babası Primo de Rivera, Sorbonne adını duyunca, talihsiz ve mutsuz bir hayat yaşamış zavallı Fransız kadınlarından biri zannetmiş ve daha da kötüsü o kadının saygın İspanyol ailelerinin çocuklarını baştan çıkartıp, onlardan tırtıkladığı paralarla geçimini sağladığını düşünürmüş– bir gün Sorbonne'da bu kızla karşılaşmışlar, kız o zamanlar felsefe bölümü öğrencilerinin zorunlu ders olarak gördükleri ahlak dersinin sınavına yetismeye çalışıyormuş. Adı Jacqueline B. olan bu kız ona Faulkner'in *Sartoris* isimli kitabını hediye etmiş, bu kitabı okuduktan sonra da yazarın edebi sanatına hayran kalmış. Kızdan da çok etkilenmiş elbette, yeşil gözleri, ince uzun yüzüyle kız gerçekten çok güzelmış, uzun saçları ona bir taraftan vahşi bir hava verirken bir taraftan da şefkat ısıltıları saçıyormuş. Bazen çok yakın bazen de çok uzak olduğundan ona bir türlü yaklaşamamış, hatıralarında her zaman gençlik haliyle kalmış o kız. İçinde bir yandan platonik bir yandan da saygı yüklü bir aşk taşıdığı için de bir türlü açılammış, ona olan hayranlığı ona sahip olmasına engel olmuş. O sene Faulkner'le, Heidegger'le ve Merleau-Ponty ve onların eserlerindeki saf aşkla tanışıp, birçok kitaplarını da okumuş. O sene Gestapo tarafından tutuklanıp öğrenciliğe ve politik hedeflerine veda etmek

zorunda kalmış. İşte o sene okuduğu kitapların içinden en çok etkilendiği de *Absalón* olmuş. Bu romanı tesadüf eseri Buchenwald'in kütüphanesinde bulmuş, ama Almanca versiyonuymuş.

Doğal olarak, Fuencarral'de kuzu pırzoları yiyip kırmızı şarap içerken, bu hikâyenin yazılmaya başladığına karar verdikleri süre boyunca Juan Benet'e bildiklerinin hiçbirinden bahsetmedi.

"Satur'dan bahsettin mi?" diye sordu Leidson.

"Hadi sen anlat," dedi.

Yeniden viski istediler yanına da atıştırmak için jambon, patates kızartması ve peynir sipariş ettiler.

"Şimdi ben tarihçi olduğuma göre, dedi Leidson, olayları senin bana anlattığın gibi anlatmayacağım. Sen bana karmakarışık, fikirler, manzaralar ve dakikalar halinde, hepsi birbirinin içine girmiş bir biçimde anlattın. Ama ben sana bütün bunları başından sonuna kadar kronolojik sıra ile anlatacağım, aman tanrım, kronolojik sıra ne kadar dâhiyane bir fikir, biliyor musun? Bunu ilk gün tanrı dünyayı yaratırken kullanmış, ilk gün bunları yapıyorum, ikinci gün şunları yarattım; her şeyi düzenlemek için kullanılan dâhiyane bir kural. Her neyse, benim için bu hikâye, bundan otuz yıl önce, 1954'te başladı. Fark ettin mi? İçine iki jenerasyonu da alabilecek kadar uzun bir süre, öyle değil mi? Callejón'da yenen bir öğle yemeği esnasında başladı. Domingo beni etkilemişti, çok iyi hatırlıyorum. Madrid'e geri döneli iki sene olmuştu, hâlâ 31 yılı Cumhuriyeti hakkındaki tezimi bitirmeyi düşünüyordum ki, öğrenci olayları patlak verdi. Sonra da sen ortaya çıktın Federico, Federico Sánchez'in hayaleti ortaya çıktı. Rejim gazetelerinde, radyoda, büyük kitleler arasında, fısıltıların içinde hep sen vardın –gereğinden fazla– öğrencilerden Madridli entelektüellere kadar herkes senden bahsediyordu ve ben hiçbir şey söylemedim, hiç kimseye senin hakkında bir yorum yapmadım. Fakat sanki

biyormuş gibi bir gece Dominguín bana Agustín Larrea'nın bahsedildiği gibi sosyolog olmadığını söyledi, bu ismin sadece bir takma isim olduğunu, gerçek isminin Fernando Sánchez olduğunu anlattı –öte yandan o da senin takma isimlerinden biriydi-. Zaman zaman kendi kendime sormuyor da değilim, bu kadar takma isim arasında kim olduğunu nasıl bilebiliyor bu adam? Her neyse, 1956 yılının ilkbaharında yeniden Domingo'yu görmeye gittim ve ona hâlâ bu anma törenini yapıp yapmadıklarını sordum, bana artık yapmadıklarını söyledi, yani henüz yapmadılar. Ama eğer bu hikâyeyle ilgileniyorsam 18 temmuzda La Compañía'da ona eşlik edebilir ve törenin yirminci yılında onunla törene katılabilirdim. Beni Satur'la tanıştırebilirdi, artık çok yaşlıydı ama hâlâ çok iyi çalışan bir aşçıydı. Satur bana istediğim her şeyi anlatabilirdi.

“Ben sana her zaman söyledim,” dedi Satur 18 temmuz 1956'da –ve arife gecesinde– Larrea da Domingo'nun evindeydi, Ferraz'ın terasındaydı ama Leidson o sabah randevulaşmış ve arabayla Quismondo'ya gitmişti; o gece Pradera'nın İtalya tatilinden dönen bir öğrenci arkadaşı ortaya çıktı, inan bana sevgili arkadaşım, hayatta bu kadar tesadüf olamaz: çocuk, eğer yanlış hatırlamıyorsam ismi Lorenzo olmalı, Roma'da María de Zambrano'nun evindeki partilerden birine gitmiş, o gece o partide sürgündeki diplomatlar da varmış ve bu kalabalık içinde Semprún Guerra da bulunuyormuş, bize yani Lorenzo'ya kim olduğunu anlattı, *Haç* ve *Çizgi* isimli derginin kurucusuymuş, konuşurlarken babasının kim olduğunu sormuş, o ana kadar Lorenzo'nun hiçbir şeyden haberi yokmuş, her şey roman gibi dostum, adam babasının arkadaşı çıkmış. Belki de, bir gün bir romanda María Zambrano'nun evindeki partiyi ve yaşanan olayları okuyabilirim. Satur, 18 temmuz 1956'da akşama doğru “ben sana bu olayları her zaman başka çiftliklerde yaşanmış gibi anlattım, nedenini bil-

miyorum, belki de uğursuzluğu yeniden üstümüze çekmek istemedim, Avendaño'ların kötü kaderini. Fakat hepsi burada, bu çiftlikte yaşandı, La Companza'da, yaşayanlar da onlardı. Ben de bu çiftlikteydim, ben burada doğdum, çiftlik çalışanları José María'yı öldürdüğünde buradaydım ama nedenini bilmiyordum. Eminim bu da kötü kaderin bir parçasıydı, yani bu zaten yaşanmadan çok önce kaderine böyle yazılmıştı. Eğer bir açıklama, bir sebep olsaydı, en büyüğü yani José Manuel'i öldürürlerdi, Afrika ordusu Quismondo kasabasına girdiğinde delirmiş gibiydi çünkü çok geri kafalı ve çok sertlerdi, hâlâ da öyleler. Ama küçük olan yani José María –ikisi arasında bir tane daha var, Cizvit olan– tam bir Cumhuriyetçiydi, ama sonunda, kötü kader, uğursuzluk onu buldu ve genç karısı Mercedes, erken yaşta dul kaldı, üstelik hamileydi. Yetimlerini dünyaya getirdi, ama çok genç yaşta dul kalmıştı ve çok güzeldi. Bu ölüm onu yıkmıştı, kocasını taparcasına seviyordu. Kayın biraderi José Manuel, milliyetçiler savaşı kazandıktan sonra onu yatağa attı ve istediği her şeye bu sayede kavuşmuş oldu –çiftliğe her zaman yalnız gelirdi, kendi karısı asla getirmezdi, onu aşağıya çeken aşırı titiz bir kadındı, Madrid'den kalkıp Quismondo kadar sıkıcı ve hüzünlü bir kasabaya gelmeyi aklından bile geçirmezdi–, bu sayede José Manuel de eski gençliğine ve tazeliğine kavuştu. Her zaman pazar ayınlerine katılırdı hatta Pascua Florida Komünyonu'nun bir üyesiydi ama La Companza'da bir sevgilisi, Madrid'de de bir karısı vardı. Bir keresinde hanımefendi Mercedes bana, bunun çok büyük bir günah olduğunu söylemişti, ben de ona 'hayır' dedim, bu bir günah değil, bu bir ahlaksızlık ama asla günah değil. Sonunda kayınbiraderi bir tiran haline gelmişti, fakat yatakta onu seviyordu, yorulmak bilmezdi. Ruhundan bu kadar uzak bir insan olmasına rağmen, etin yanında sebzelere de hiç ihtiyaç duymuyormuş. Fakat ikizler on sekiz yaşına bastıkla-

rında –çünkü biri kız biri erkek ikiz çocukları var, onlara İtalya’da geçirdikleri balayı esnasında Biarritz’de hamile kalmış, bizim savaştan bir ay önce–, kardeşlerin birbirlerine deliler gibi aşık olduğunu fark etti. Birlikte uyuyorlarmış, Mercedes bunu hemen yasakladı elbette, bu saçmalığa bir son vermeleri için de onları ayırdı. Fakat olabilecek en kötü şey gerçekleşti, birlikte intihar ettiler, her ikisi de çırılçıplaktı. Burada La Companza’da, bir akşamüstü, annelerinin odasında intihar ettiler. Oğlan önce kız kardeşini vurmuş, sonra da silahı şakağına dayayıp kendini öldürmüştü. Bunu görmek gerçekten korkunçtu. Öyle genç, öyle güzellerdi ki, her yer kan gölüne dönmüştü. İşte o zaman Mercedes hemen bu çiftliği sattı. Dominguín’in babasına, o zamanlar o da buralarda dolanıp duruyordu, burayı takıntı haline getirmişti...”

Leidson bir anda Satur’un hikâyesini yarıda kesti, elindeki viskiyi kafasına dikti –eğer saymamız gerekirse bu beşinci kadehiydi–, giderek sarhoş olmaya başladığını fark etti, bir şeyler yemesi gerekiyordu, ama aynı zamanda bir çözüm de bulmalıydı.

“Dinle beni,” dedi, “saat üç oldu, bir şeyler yememiz gerekiyor. Buranın yakınlarında, Juan Mena’da çok güzel güveçler yapan bir lokanta var, hadi gidelim, ne dersin?”

“Hadi,” diye cevap verdi. “Ama güveç beni hasta ediyor. Yakışıklı gringo, sen benden ne istiyorsun, anlayamadım ki?”

“Sadece güveç için değil, Federico. Mercedes Pombo için, dul Avendaño oraya çok yakın bir yerde oturuyor.”

“Açıkçası ben de onu görmek istiyorum,” diye cevapladı.

O da Juan de Mena yakınlarında yaşamıştı, bütün çocukluğu oralarda geçmişti, hatta daha da açık bir tarih vermek gerekirse 1936 yılının temmuz ayına kadar oradaydı. Çiftlik çalışanları Quismondo’ya doğru ilerle-

diđi ve Avendaño ailesinin tek liberal üyesini öldürdükleri o gün aynı saatte onlar da Alfonso XI civarına taşıyorlardı. Daha sonraları yaz tatillerini Lekeitio’da geçirmeye başlamışlardı.

“Sen nerede yaşıyorsun,” diye sordu Leidson.

“Alfonso XI’de,” diye cevap verdi, “Juan de Mena’nın birleşim noktasında.”

Leidson’un bahsettiği lokantanın yolunda ilerlemeye başlamışlardı bile.

İlk kez Madrid’e 1953 haziranında gizli olarak gelmişti. Santa Cruz de Marcenado’da bir pansiyona yerleşti, fakat bir süre sonra onu eşyalarıyla sokağa attılar. Bütün geceyi Salamanca sokaklarında ve kaldırımlarında uzun adımlarla yürüyerek geçirdi. Caddeler sanki çocukluğa kadar uzanıyor gibiydi, hiçbir şey değişmemişti – yani hemen hemen hiçbir şey, sadece birkaç köşe tamamen yeniden yapılmıştı–, her şey anılarında hatırladığı halleriyle duruyordu fakat yine de içini ilginç bir duygu kapladı, her şeye yabancılaşmıştı, bir anda kayboluverecekmiş gibi hissetmeye başladı. Daha önce hiç böyle bir hisse kapılmamıştı, sonuçta çocukluğunu geçirdiği, tanıdğı, bildiği bir yere gelmişti. Kendine gidecek bir yön tayin edemedi. Olduğu yerde donup kalmıştı, caddeler önünde uzayıp gidiyordu. Kendine bir referans noktası arıyordu, her yerden görebileceği, geri dönebileceği bir nokta onu sakinleştirebilirdi. Sonunda tamamen şans eseri kendine bir yer buldu. Serrano’daydı. 11 numaralı tramvay tur yapıyordu; Claudio Coello hattından Rosales’e kadar çıkıyor ve geri dönüyordu. Daha önce oraya gitmişti, üstelik o an sadece üzerindeki bu radikal yabancılaşma hissinden dolayı biraz dikkati dağınık, biraz gergin, biraz da sinirliydi, bu his beyninin ona oynadığı bir oyundu, aniden karşısına anıları dikilince kaçacak delik aramış olmalıydı. Bunları düşünürken, kendini La Gloria de las Medidas’da bir sokağa atabilmişti. La Gloria de las Medidas! Bu sokağın bu tumturaklı ismi

ona hep biraz fazla şaşaalı ve fazlaca karmaşık gelirdi. Ama o anda duyguları da böyleydi; öfkeler ve sorular beyninin içinde dönmeye başlamıştı bile. Hafızasının sınırlarını zorlayarak kafası bulandıkça, olayları ters çevirebilmek amacıyla kendini sakinleştirmeye çalıştı. La Gloria de las Medidas sadece bir semboldü, belki de domestik bir anlam taşıyordu, ama aynı anda da hastalıklı olduğu da bir gerçektir. Zaman, boyutlar içinde geriye akmaya başlamıştı sanki ve homojen bir şekilde günün içine karışıyordu: çocukluğundan bugüne kadar yaşadığı tüm hatıralar ve yerler birbirine karışmıştı, o kadar taşınmaya, o kadar ölüme, o kadar dışlanmaya ve sürgüne rağmen, kırmızı bir ip görmek ona hâlâ hayatta olduğunu, kanının damarlarında akmaya devam ettiğini anlatmaya devam ediyor olabilir miydi?

Alfonso XI Caddesi'nde karşıdan karşıya geçip, Juan de Mena'ya doğru çıkınaya başladıklarında Leidson'un onu uzun uzun incelediğini fark etmişti, hiç şüphesiz şimdi de bir şeyler sormaya hazırlanıyordu; "senin evin neredeydi," diye sorabilirdi örneğin. Fakat aksine Leidson ağzını açmadı, kendini, bu gösterişli isme rağmen bu kadar sönük görünen La Gloria de las Medidas'a kaptırmış olmalıydı, yıllar önce buradan geçtiği zamanları düşünüyordu belki de, eskiden kim ise hâlâ o kişi olmanın verdiği hazzın farkında olabilir miydi? Bu durumun aksi gerçekten çok ağırdı, insanın çok derinlerinde izler bırakıyordu ve daha da kötüsü sonu yoktu: şimdiki ismi çok sinir bozucuydu, komik anlamda değil, ölümler arasından dirilmek gibi ya da gömülenleri çıkarıp başka yere gömmek gibi.

"İşte burada," dedi Leidson, bar gibi görünen restoranın girişinde. Ve şurada da Mercedes Pombo'nun evi vardı. Juan de Mena'yla Alfonso XII'nin kesiştiği noktayı işaret ediyordu. Retiro'nun karşısındaydı.

"Orada mı? O meyilli birleşim köşesinde mi?" bunları söylerken bir taraftan da gülmekten ölecekti.

Leidson'un, bu ne "meyilli köşe" lafına dair, ne de neden bu kadar güldüğüne dair en ufak bir fikri yoktu. Ona açıklaması gerekiyordu. Önce "meyilli köşe" lafıyla neyi kast ettiğini açıkladı, daha sonra da Mercedes Pombo'nun bu evde yaşamış olması fikrinin onu neden bu kadar güldürdüğünü açıkladı.

"Eğer bu olaylarda roman olmazsa, roman olur diyerek ne gibi bir durumdan bahsettiklerini anlamamışım demektir. Az önce bana gösterdiğin evde daha önce de benim dayını kendi ailesiyle yaşıyordu. Honorio Maura, annemin kardeşlerinden biriydi. Bu isim kendi seçimi değildi elbette, eskiden adı Miguel'di ve cumhuriyetçiydi. Honorio gerici isimlerinden biriydi, sonradan değiştirildi. Tiyatro eserleri yazardı, özellikle de eski tip komedya. Şimdiye kadar hiçbirini okumuşluğum yoktur. Oğullarından biri olan Ivan, benim kardeşim gibiydi, bir zamanlar golf şampiyonu bile olmuştu. Otuzlu yıllarda hicve dayalı bir şarkı vardı, kardeşi Riego'nun marşı gibiydi, Muralar'a adanmıştı, babasına söylerdi hep. Sadece ilk dizesini hatırlıyorum: 'Maura'lar İspanya'nın yüz karalarıdır' ve bu son kelime Honorio'nun sıfatlarından biriyle uyaklıydı, diğer kıtanın diğer iki dizesinde de Miguel ve Gabriel isimleriyle uyaklı kelimeler geçiyordu, sanki bu şiir üç kardeşe yazılmıştı. Kardeşler hiç üzerlerine alınmadılar elbette, kader bu ya, onlardan geriye bir tek annemin onuru kaldı."

Bunları Leidson'a anlatırken bir taraftan da elini kaldırıp, eskiden Honorio Maura ve Cota Yenge'nin yaşadığı bu köşe evin kapısını gösteriyordu. Onlardan sonra burada bir de Mercedes Pombo yaşamıştı demek ki.

"Şimdi anladın işte," dedi Leidson'a, "neden benim için yazmanın bu kadar zor olduğunu. Yeteneğim olsa bile aslında roman gibi olan gerçek hayatları bir romana dönüştürürken kendi hayatımın içine dalıyorum. Her adımda, her sayfada kendi hayatımın gerçekleriyle de yüz yüze geliyorum, kendi kişisel deneyimle-

rim, kendi hafızam peşimi bırakmıyor: zaten roman gibi olan, içinde anlatacak sonsuz hikâye barındıran bir hayattan ne için bir roman yazmak istersin ki? Otantik bir roman yaratıcılığın ürünüdür, çevresinde yarattığın ortam gerçek değildir ancak gerçek öğelerin dönüştürülmüş versiyonlarını yansıtır. Boris Vian olsaydı bu durum için şöyle derdi: Bu kitaptaki her şey gerçek çünkü hepsini ben yarattım...”

Oturmuş yemek yemeğe başlamışlardı. Güveç istememişlerdi, çok lezzetli görünse bile ikisi de buna cesaret edememişti.

“Honorio Maura’ya daha sonra ne oldu?” diye sordu Leidson.

“Öldürüldü. Bizim savaşımızda infaz edilenler hakkında söylendiği gibi, şu an ölülerin beşiğinde yatıyor. ‘Doğduğunda ölülerin duvarlarını sırtında getirirsin’, diyen birini tanımıştım, şimdi onu unutmayı tercih ediyorum. Onu kızılar öldürdü (bu şekil sınıflandırmayı reddetmeye başlamıştım, tarihi açıdan bana haksızlık gibi geliyordu ama artık kabul ediyorum galiba, çünkü sürgünün rengi de kızıldı. Hatta Fransızların ‘Rouge Espagnol’, Almanların ise ‘Rotspanier’ dediğini okumuştum. Bunlar sayesinde kızıl olmayı da sevmeye başladım zamanla galiba. İyi insanlarla, güzel umutlarla dolu bir dünyam vardı, şimdi hepsi yıkılmış olsa bile). Her neyse Honorio Maura öldü: savaşın ilk günlerinde San Sebastian’da idam edildi.

“San Sebastian’da mı? Pradera’nın babası ve dedesi gibi yani.”

“Evet, gerçekten de Pradera’nın babası ve dedesi gibi, o zamanlar savaşta olan tüm yoldaşlarımızın babaları ve dedeleri gibi...”

Otuz yıl önce 17 temmuzda Pradera Ferraz’da Domingo’nun evinin terasında bizimle birlikte değil miydi? İmkânsız değil, oraya sürekli gelirdi. Fakat tam olarak hatırlayamıyordu. Larrea birkaç günlüğüne uzak-

laşacağı için vedalaşmaya gelmişti, fakat o zaman bile fark etmemişti, o aralar yaşanan diğer olayların yanında pek de önemli bir detay gibi görünmemişti. O gece oldukça sıcak bir geceydi –sadece Madrid’in ikliminden değil, aynı zamanda aşkın ateşi de kasıp kavuruyordu– ve bunlara ek olarak bir de seyahate çıkması gerekiyordu. Partinin merkez komitesinden birkaç kişiyle fikir ayrılığına düşmüştü, acilen görüşmesi gerekiyordu, yeni politik çizgileri hakkında konuşmanın zamanı gelmişti. Bir kez yıkılmışlardı. Claudia’nın imzasıyla Vicente Uribe ve Dolores Ibarru’nun sonunu getirmişlerdi. Biraz zor olmuştu ama Carillo’nun taktiksel çalışmaları sayesinde başarmışlardı. Ayrıca aynı dönemde İspanya Komünist Partisi, Rus Partisi’nin XX. Kongresi esnasında Kruşçev’in, Stalin’in suçlarını açıklayan raporunu okuması konusunda destek vermişlerdi.

Arkadaşlarına veda etmeden gitti toplantıya, çünkü neden gittiğini, nereye gittiğini kimseye açıklayamazdı, çünkü kendisi de bilmiyordu. Üstelik açıklaması gerekmesine rağmen yapamamıştı: o günlerde bunu kendi bile bilmiyordu.

Bugün biliyor: Berlin’in doğusunda bir yerlerde buluşmuşlardı, duvarları Edgar Allan Poe’nun fotoğraflarıyla süslü Alman Partisi’nin okullarından birindeydi. Binanın muhteşem bir orman ve göl manzarası vardı. Şimdi nerede olduğunu çok iyi biliyor: Juan de Mena’daki tavernada otururken, eski bir realist yazar gibi neredeyse o gün ne yediklerini bile anlatacak kıvamdaydı: önce sebze çorbası, daha sonra da ızgara mezgit. Tatlı yememişlerdi, sadece kahve.

“Peki” dedi, “şimdi bana Mercedes Pombo hakkında bildiğin her şeyi anlat bakalım. Romanda tek bu kısım eksik kaldı: artık yapbozun son parçalarını da birleştirmemiz gerekiyor.”

“Gerçekten yazacak mısın?” diye sordu Leidson gözle görünür bir ınerakla.

Omuz silkti.

“Bir bilsem. İmkânsız değil, filizlenmeye başladı bile. Fakat bu süreci etkileyen başka sorunlar çıkabilir ya da ben yazmak istemeyebilirim, içim soğuyabilir: zaman zaman olur. Üstelik bu kitabın İspanyolca yazılması gerekiyor.”

“Yani?” dedi Leidson. “Nasıl da bir otobiyografi olmayacak mı?”

Başını onaylayan bir şekilde salladı ve kısaca:

“İşte o yüzden isteğim kaçabilir.”

Sonra ısrarla konuya geri döndü.

“Hadi, bana Mercedes Pombo’dan bahset.”

Saturnina Seisdedos, dedi Leidson, ya da bizim deyimimizle Satur, bana 18 temmuz 1956’da olup biten her şeyi anlatmıştı. Yaklaşık otuz yıl önce Domingo’yla birlikte La Companza’daydılar. Mercedes’i bitmez tükenmez aramalarımın hayatından bezdirdiğim zamanlardan birinde bana nerede yaşadığını söylemişti, ama henüz kimseyi görmek istemediğini de özellikle belirtmişti. Aylar sonra, güzel bir gün, güzel bir akşamın sonunda, güzel bir gece geçirirken o beni aradı: beni hemen ertesi gün görmek istiyordu. Çok iyi hatırlıyorum çünkü o gün San Diego’ya gitmem gerekiyordu: kitabımı bitirmiştim, beni üniversiteden bekliyorlardı. Fakat bu haberi alınca dönüşümü erteledim, rektörü aradım ve yıllık iznimden üç gün daha kullanmam konusunda anlaştık. Hemen kalkıp onu görmeye evine gittim, Honorio Maura’nın da oturduğu eve (gerçekten kendi hatıralarını nasıl bir kenara kaldırabiliyorsun ya da bu tarihi olayları yazarken onları hatırlamamayı nasıl başarabiliyorsun? Düşünsene ikisi de aynı evde yaşamış, üstelik ikisi de XX. yüzyılda yaşanmış garip olaylar silsilesinin birer parçası, sürekli bir yerlerde çakışıyorlar, üzerine yapışıp kalmıyorlar mı?).

Kırklı yaşlarında ya da kırklarının birazcık üzerinde

bir kadın olmuştı – 36 yılında kocasını öldürdüklerinde yirmi üç yaşını daha yeni kutlamıştı: Saturnina Seisdedos bile kırk üç yaşındaymış– ama o kadar bile göstermiyordu: çok ama çok güzeldi, incecikti ve çok bakımlıydı, öte yandan bakışlarında bambaşka bir derinlik vardı, yaşadığı ölümlerden sonra içindeki harabeyi olduğu gibi yansıtıyordu, daha da doğrusu ölü gibi bakıyordu. Sana hiç olmadı mı Federico, yaşayan bir ölüye bakıyormuşsun gibi hissetmedin mi hiç? Bu kadar genç, güzel ve çekici bir kadın olsa da içindeki ölümü hissetmedin mi?”

Her neyse, bana oldu işte, diye düşündü ve düşündüklerini de söyledi Leidson. “En son benzer bir durumu 1975 yılının sonbaharında Paris’te, Victor Hugo’nun yakınlarında bir birahanece yaşamıştım. Birkaç arkadaşım ile bir masada oturuyorduk, yan masadakiler oldukça gürültücüydüler: sinema ve tiyatrodaki çalışan, oldukça dışadönük insanlardı, çok fazla dikkat çekiyorlardı, bir taraftan da kıskanılacak derecede hoş görünüyorlardı. Bir kadın yanlarındaki masaya yaklaştı; siyah beyaz ipek bir elbise giymiş, çok genç, çok çekici ve seksi bir kadındı. Biraz geç de olsa bir tepki verip onu neşeyle alkışladılar, o ana kadar kendi aralarında tartışıyorlardı: Daisy!, hey bakın Daisy geldi! Tesadüfen, otururken benim yüzüme baktı, ona bakışımı yakaladı: o zaman da en ufak bir şüpheye bile düşmedim, onun gözlerindeki ölümdü. Ve o akşamüstü beni Madrid’den Javier Pradera aradı, sesi boğuk, yıkılmış ve hatta ikaz sirenleri gibiydi: Domingo Dominguín, Guayaquil’de ölmüş, vurulmuş.”

Leidson’la karşılıklı bir anlık bir sessizlik ölçülemez kadar uzun gelmişti, zalim bir hüzündü, orada yaşanmış onca güzel, masum hatıradan sonra Domingo’nun yerini artık kimse dolduramazdı.

“1956 yılının kış ayı oldukça zor geçmişti, senenin

sonlarına doğru yaşanan ölümün adı Daisy değildi, adı Mercedes'di: ölümü istediğiniz şekilde adlandırabilirsiniz, bu sayede ölüm ağıza alınmazlıktan kurtulur. İlk bakışta bir eve girmekten başka bir şey değildi, ama beni çok etkiledi: bütün mobilyalar, hemen hemen hepsi, çok pahalılar ve kırılacaklar hariç hepsi beyaz örtülerle kaplanmıştı, yıllar önce üzerleri örtülmüş ve bir daha da açılmayacaklarmış gibi görünüyordlardı. Madridli burjuva aileler yaz tatiline çıkarken böyle yaparlardı. Bir tek çiçek ya da bir tek meyve bile yoktu, yaşama dair en ufak bir belirti bile görünmüyordu, herhangi bir ölümlü bırakılmamıştı: yaşam yoktu. Bembeyaz örtüler sebebiyle her şey hayalet gibi görünüyordu, sanki Avendaño Ailesi'nin tüm anılarının üstü kapatılmıştı.

Mercedes Pombo benim ne kadar şaşırdığımı ve merak içinde olduğumu fark etmiş olmalıydı.

Bu ev 1936 yılının temmuz ayından beri böyle. Biarritz'de yaptığımız balayından döndükten sonra, yani savaştan birkaç gün önce kapatıp çıkmıştık –bana meydan okuyan bir tavırla baktı–, sonsuza dek de böyle kalacak.

Daha sonra iki tane sandalye çıkardı ve birlikte oturduk.

'Siz Amerikalı yazarlar İç Savaş hakkında yazıyorsunuz. Aynı zamanda o savaş döneminde yaşamış ve yazmış şairlerle de ilgileniyorsunuz. Pedro Salinas hakkında ne düşünüyorsunuz?'

O anda maalesef Pedro Salinas hakkında hiçbir bilgim yoktu. Ne diyeceğimi bilemiyordum. Fakat zaten Mercedes de benden cevap beklemedi: benimle Salinas hakkında konuşmak istemesinin bambaşka nedenleri vardı.

Alçak sesle, bana öğretmek ister gibi Salinas'tan bazı dizeler okumaya başladı. Şiirlerini bana tanıtmak istiyor gibi bir hali vardı, 'Aşkın Sebebi' ve 'Sana Borçlu Olduğum Ses' isimli şiirlerini okudu. Ama asıl amacı-

nın bana Salinas'ı öğretmek olmadığını sonradan anladım. Kendi hikâyesine ve takıntılarına bir giriş yapmak istiyordu: Pedro Salinas, José María Avendaño ile aşklarının başından sonuna kadar onlara eşlik etmiş bir şairdi. Santander'de 1934 yazında Salinas da, La Magdalena'da bir yaz okulunda rektör olmuştu. Salinas'ın şiirleri ve yine onun yazdığı *Caminito*, *Cabecita Loca* gibi birkaç Arjantin tangosunun onlar için ne kadar önemli olduğundan bahsetti."

Federico tam bu anda Leidson'un konuşmasını böldü: "Lütfen 'Gringo', tamam kardeşim sayılırsın o başka, ama bu tangoları gerçekten bilmiyor musun? Bunlar bütün dünya nostalji repertuarına girmiş şarkılardır."

Ve "Zamanın süpürdüğü o dar sokakta..." diye tango-yu mırıldanmaya başladı.

Bu sefer de onun sözünü Leidson kesti: "Sözlerini biliyorsun Federico. Ama bu hoş dizeleri makamıyla hiç söylemiyorsun..."

"Sözlerini not almamış mıydın? Bana hep bunu söylüyorsun... benim şarkı söylememe hiç izin vermediler, ne aile toplantılarında ne parti toplantılarında bana izin vermezlerdi. Sanırım bu sebepten artık söyleyemiyorum."

"Fakat o Madrid akşamında, 56 yılının sonlarında," dedi Leidson, "Mercedes ayağa kalktı ve çok eski bir plağı bir yığın plak içinden çıkarıp getirdi. Kendisi de zaten artık antika olmuş platin gramofona yerleştirdi, kolu çevirdi. Tango çalmaya başladığı anda Mercedes de beni dansa kaldırdı. Bir buyruk gibiydi, mükemmel dans ediyordu, her notayı yakalıyordu, ama bakışları hâlâ ölüydü hatta şimdiye kadar olduğundan çok daha fazla yansıtıyordu içindeki ölümü. O an, benim hayatım boyunca yaşadığım en duygu dolu andı Federico: o müzik, bembeyaz örtülerle kaplı o salon, benimkine dayanmış o muhteşem kadın vücudu, göğüsleri, kalçaları, benimkilerin arasında dolaşan bacakları ve aynı zaman-

da bir ölüyle dans ediyor olmanın verdiği o garip his: o ızdırap, o baş dönmesi, hepsi, her şey bir aradaydı Federico.

Şarkı bitti ve bir an için kollarımda kaldı ve sonra ağlayarak kollarımdan ayrıldı. Dönüp yerimize oturduk ve bana vefat eden Avendaño'yla yaşadığı aşkı anlatmaya başladı: balaylarını, Napoli'de bekâretini kaybedişini, üzerinde yarattığı etkinin derinliğini, içinde ahlaksızlık, müstehcenlik olmadan, hatta bazı olayları –Napolili genç kızı, Siena'daki İskandinav turisti, Biarritz'deki İngiliz fotoğrafçıyı ve erotik oyuncaklarını – atlayarak anlattı. Eğer yeni evli bir çiftin yaşadığı bu tür maceraları anlatsaydı, üçüncü bir kişinin hayatını anlatıyormuş gibi hissedeceğini düşündürdü bana, ayrıca aynı objektiflikle anlatamayabilirdi.

Konuşmanın sonlarına doğru salona kendi yaşlarında, belki de biraz daha genç bir kadın girdi: ona evde refakat eden biri olabilirdi, belki de kâhyaydı ya da Raquel kadar güvendiği başka biriydi. Ama kimseye Raquel kadar güvenebileceğini zannetmiyorum, çünkü o ikisinin çok uzun yıllar öncesine dayanan bir yardakçılık geçmişleri vardı. Mercedes hakkında hiç kimseye bir tek kelime etmemişti şimdiye kadar ve onu bu kadar perişan bırakmazdı. Her zaman her konuşulanı ve her yaşananı biliyor gibi bir hali vardı, İngiliz fotoğrafçıyla yaşanan maceralardan haberi vardı, ne kadar genç ve yakışıklı olduğunu biliyordu, fakat Mercedes Biarritz'de balayında yaşadıklarını onun yanında anlatmamış, gitmesini beklemişti."

"Tek emin olduğum şey," dedi konuşmasını bitirirken Leidson, "Raquel'in de Quismondo'daki çiftlikte onlarla birlikte olduğu. 18 temmuzda çiftlik çalışanları ayaklanıp çiftliği bastıklarında Raquel'de orada onlarla birlikteydi: bir gün bana José María'nın ölümünden bahsetmişti, hatta işin garip yani her şeyi sanki bir kâğıttan okuyormuş gibi anlatmıştı. Daha çok görevini yapan bir

aktris gibiydi ya da o anda tutuklu olan birini içerden kurtarmak için ifade veriyormuş gibi gelmişti.”

Mercedes Pombo’nun bir zamanlar yaşadığı evin yakınındaki Juan de Mena restoranında derin bir sessizlik yaşandı.

“Peki, babalarının ölümünden sonra doğan Aven-
daño ikizlerine ne oldu?” diye sordu Leidson’a. “O iki
kardeş sonunda birbirlerine âşık mı oldular gerçekten?”

“Ben orada, onların evinde kalırken,” dedi Leidson,
“çok da şık olmayan bazı durumların yaşandığını biliyo-
rum. Benimle de özgürlük hakkında konuşmak istemiş-
ti: bütün konuşmayı farkında olmadan yaptığını, sade-
ce sözcüklerin ağızından döküldüğünü, kaydettiklerimi
dinlerken anladım. Kasetler San Diego’daki evimde du-
ruyor. Mercedes ve çocuklarının bazı fotoğrafları, film
negatifleri ve kasetlerin hepsini göndereceğim sana.
Lütfen bu romanı yaz. İlikâyenin başını yani 1956
temmuzunu daha kolay anlatabilmen için Satur’a ait
bazı belgeleri de göndereceğim.”

“Tamam, anlaştık. Gönder öyleyse. Bu kez seni din-
ledikten sonra kesinlikle bu romanı yazmam gerektiği-
ni anladım.”

“Fakat anlamadığım bir şey var,” dedi Leidson.
“Gentileschi’nin o resmini nasıl romanın bir parçası ha-
line getireceksin?”

“Çok kolay,” dedi gülümseyerek, “düşündüğünden
çok çok daha kolay sevgili Watson. Balaylarını Napol-
li’de geçirdiklerini söylememiş miydin bana? Bekâreti-
ni orada, Napolili bir genç kızın da yardımıyla kaybet-
tiğini söylememiş miydin? Sonuç ortada zaten: Merce-
des, Artemisia’nın bu yağlı boya resmini gördüğünde ve
ruhen çok etkilendiğinde Capadimonte’deydi daha son-
ra da bundan aldığı heyecan ve zevkle bedenini tama-
men sunabilecek kıvama geldi ve her şeyi tüketebilecek
cesareti buldu.”

Leidson çok şaşırmış gibi bakıyordu.

“İşte benim neden romancı olamadığım buradan belli,” dedi, “ben de biçimlendirebilme yetisi yok.”

“Floransa’dan gönderdiğin kart için çok teşekkür ederim,” dedi Mercedes Pombo o sabah oğluna, öğleyin kütüphanede karşılaşmışlar ayaküstü sohbet ediyorlardı.

Komiser Sabuesa’nın yarattığı problemi nasıl çözeceklerini ve planlarına nasıl engel olabileceklerini tartışırken, ne Lorenzo ne de Benigno yanlarına geldiğini duymamıştı.

Törenin dinsel kısmı yapılp bittikten ve José Manuel ile Don Roberto çiftlikten çıkıp gittikten sonra – Quismondo yolunun girişinde komiser ve çağırdığı polislerin arabasını beklemeye ve onları bir şekilde durdurmaya gitmişlerdi– Raquel ve Satur’un öğle yemeklerini servis etmelerini beklerken Mercedes yeniden kartpostal olayına geri döndü.

“Ben şaşırmadım Lorenzo ama sen şaşırmış olmalısın. Judit’in kıyafeti sarı değil maviydi. Gentileschi’nin bu resminin iki versiyonu var ve elbette birbirinin aynısı değiller. Birisi Napoli’de Capodimonte Müzesi’nde ve ben o resmi kendi gözlerimle gördüm.”

Bir anda sustu, yanaklarından yaşlar süzölmeye, sesi titremeye başlamıştı.

“Onu gördüm, hâlâ görüyorum, daha dün görmüşüm gibi gözlerimin önünde o resim.”

Sanki hatıralara gömölmüş her şeyi yeniden yaşıyormuş gibiydi. Fakat gözlerinin önünden gitmeyen sahne Artemisia Gentileschi’nin yağlıboya tablosu, Ho-

lofernes'in bembeyaz çarşafı bulaşmış kanı değildi, Napoli'deki otel odasında bekâretini kaybediydi: genç kızlığını gönüllü olarak feda edişi, kendine son kez tepeden tırnağa bakışıydı, onlarla birlik olan Luciana'nın onlara yaklaşımıydı çekici, çekingen ama her şeye de hazırды.

Fakat hemen sonra toparlanıp kendine geldi ve gerçek hayata geri döndü.

Kompozisyon olarak neredeyse bunun aynısı olan başka bir resmi daha var Artemisia'nın, tek farkı renkleri, o da Floransa'da Uffizi'de sergileniyor, işte senin gördüğün de oydu Lorenzo. –Yüzünde aniden sinirli, garip ve kısa bir gülümseme belirip kayboldu–. Sana şimdi söyleyeceğim şey biraz ağır gelebilir ama benim balayım da yaşadıklarımın da o resimden farkı yoktu.

Herkes Mercedes'in söylediklerinden çok etkilenmişti, çünkü hüznün yanında şiddet de barındırıyordu.

Benigno her zaman olduğu gibi yine onu seyretmeye koyulmuştu, bu seferinde daha edebi bir tutku vardı: içindeki acıyı da paylaşıyor, en azından hayal edebiliyor gibiydi. Çünkü Benigno, onun balayında neler yaşadığını anlayabilecek kadar çok şey biliyordu. La Maestranza'nın kütüphanesinde dergileri saklamaya çalıştığı gece, José María'nın özel günlüklerinde hepsini okumuştı.

"Haklısın," dedi Lorenzo. Sana o kartı gönderdikten sonra Floransa'daki kütüphanelerde Gentileschi hakkındaki tüm arşivleri karıştırdım. Resim beni de çok etkiledi, ama buna rağmen eminim ki, Judit'in üzerindeki elbise mavi değildi, Napoli'deki bile... Artemisia'nın kişiliği de oldukça etkileyici, roman kahramanı gibiymiş gerçekten."

Kullandığı kelimelerde dikkat çekici bir coşku vardı, Lorenzo Artemisia'nın hayatı ve resimleri hakkında ne biliyorsa anlatıyordu; Holofernes ve Judit'in resmi dışında birkaç resminden daha bahsetti. Görmesinin

mümkün olmadığı bir tabloda da bahsediyordu, göremezdi çünkü Londra'da Kensington Palas'ta sergileni-yordu, İngiltere Kraliçesi'nin özel koleksiyonunun bir parçasıydı. Sadece duymuş, okumuş ya da reproduksi-yonlarından birini görmüş olabilirdi, *Resmin Alegorisi* adında bir otoportreydi, bu eserin muhteşem reproduk-siyonları vardı etrafta ama asla gerçeği kadar etkileyi-ci olamazlardı, ilk bakışta resmin tarihini olduğu gibi gözler önüne seren bir tabloydu. "Ne kadar romansı bir tesadüf," diye ekledi Lorenzo, "Diego Velazquez 1630 yılında Napoli'yi ziyaret ettiği zaman Gentileschi'nin atölyesine de gitmiş, bu tablo da bitmek üzereymiş, böylelikle o tabloyu görebilme şansına erişmiş. Sizce de önemli bir tesadüf değil mi?"

Ne olursa olsun Mercedes, oğlu Lorenzo'nun bu İtal-yan ressamdan bu kadar tutkuyla bahsetmesinden, on-dan bu kadar etkilenmesinden dolayı çok mutlu olmuş-tu. Judit ve Holofernes'in güzelliklerini artık başka bi-riyle daha paylaşabilecekti.

"Gentileschi'de," dedi José Ignacio, kendisinden bek-lenmeyen bir çıkış yapmıştı Cizvit Avendaño, "pratikte hiçbir özellik yoktur. Ne Judit'te ne resmin geri kalan kısmında, o tabloyu ben de biliyorum, hakkındaki diğer detayları da, eğer bizi öğle yemeğine biraz daha gecik-tirmem de bir sakınca yoksa ve ilginizi çekecekse kendi düşüncelerimi de zevkle anlatabilirim."

Mercedes hemen savunmaya geçti:

"Bundan yirmi yıl önce," diye anlatmaya başladı Ig-nacio'ya, "Napoli'de kardeşin José María da bana aynı-sını söylemişti, hatta aynı kelimeleri kullanarak. 'Pra-tikte hiçbir özellik yoktur, ne Judit'te ne resmin geri kalan kısmında'. Öğle yemeği yiyorduk, ben Capodi-monte Müzesi'nden daha yeni gelmiştim, ona Gentilesc-hi hakkında bilgisi olup olmadığını sordum, bana olma-dığını söyledi. Sonra da aslında pek çok detayı bildiğini fakat pratikte hiçbir özellik bulamadığını anlatmıştı."

“Bu doğru,” dedi Ignacio tereddüt etmeden.

Herkesin başı bir anda ona doğru döndü, bir açıklama bekliyorlardı.

Fakat açıklamadı, en azından o anda bir açıklama yapmadı. Bambaşka bir konuya atladı ama zahmetli bir geçiş yapmıştı, artık herkes onun konudan konuya atlayışlarına alışmıştı. Aileden hiç kimse de duruma şaşırmadı, José Manuel ailenin pragmatik şahsiyetiydi ve ona en az tahammül edebilen kişisi de dolayısıyla Manuel oluyordu.

“Goya’nın da *Judit* isimli Kara Dönemi’ne ait bir tablosu vardı, eminim onu da hatırlıyorsunuzdur. Muhteşem bir eserdir. *Burdeos Sütçüsü* isimli eserinde Goya, kadınları empresyonist resimlerde kullanmayı çok sevdiğini açıklamıştı. *Judit* isimli tablosunda da Picasso izlenimleri vardır...”

Elbette ne kadar parlak ve anlamlı olursa olsun, José Ignacio’nun resim sanatıyla ilgili analizlerinden bahsedecek değiliz. Hikâyenin bu kısmında bilmemiz gereken en önemli nokta; her iki kardeşin de yirmi yıl arayla aynı resim hakkında noktasından virgülüne kadar aynı cümlelerle aynı yorumu yapmış olmasıdır.

Her neyse, José Ignacio Avendaño’nun konuşmalarını bu noktada kısaltmakta bir sakınca görmüyorum, üç kardeş de ne kadar farklı karakterlere sahip olurlarsa olsunlar, *Judit* tablosu hakkında aynı düşüncelere sahiplerdi, önemli olan da buydu. 1931 yılının sonbaharında Paris’te Pigalle Tiyatrosu’nda çok modern bir makinenin açılışı vardı. Kasım ayıydı, Jean Giraudoux’un *Judit* isimli bir tablosu da sergilenecekti, çok başarılı bir eser değildi, halktan da iyi eleştiriler alamamıştı fakat José Ignacio bu tabloda çok etkilenmişti. Zaten yanındakileri de sergiye götüren oydu. Üç kardeş benzini keşfetmişlerdi –kendi aralarında yaptıkları bir espriydi, dönemin sinemasındaki repliklerden biriydi–, oradaki kültürel ve entelektüel etkinliklerin ayarlanma-

sından José Ignacio sorumluydu. Konuyla ilgili birkaç kişiye danışmış ve bu açılışa gitmeye karar vermişti. Önceki haftalar Paris'te zamanlarını sinemaya ve tiyatroya giderek geçirmişlerdi.

Masa zevki, yatak kalitesi, gurmelik gibi kadınsal detaylarla da José Manuel ilgileniyordu. Çok zevkli ve hayal gücü çok kuvvetli bir erkekti. Her türlü sosyal ortamda kadınlarla çok rahat tanışır, bir anda sohbet başlardı, bankerlerin eşleriyle bile pek çok kez sohbet etmişliği vardı, herkes ona izin verirdi çünkü çok da centilmen bir adamdı. Dolayısıyla kardeşleri de onun bu yatkınlığından faydalanmak konusunda tereddüt yaşamadılar. Üstelik klanları bile yönetecek beceriye sahipti, çevresini çekip çeviren bir karaktere sahipti, herkesin üzerinde üstünlük kurmak onun için çocuk oyuncağıydı, dolayısıyla kardeşlerinin ihtiyaçlarıyla da keyifle ilgilenecekti.

José Manuel öncelikle restoranları ve bistroları keşfe çıktı, gastronomi dergilerinde ya da köşelerinde bile bahsi geçmeyen yerler bulmuştu.

José María, bu seyahatte üzerine herhangi bir sorumluluk almak istememişti, kardeşlerinin sosyal sorumluluğunu taşımak istemiyordu, üstelik ne masalardan, ne yemeklerden anlardı, sosyal konularla da ilgilenen birisi vardı. Bir yandan da kardeşlerinin değişken kriterleriyle uğraşmak işine gelmemişti.

Ama José Ignacio elbette o gün yani 18 temmuz 1956'da öğle yemeği servisini beklerken Paris'te üç kardeşin birlikte geçirdikleri o tatili anlatacak değildi. Her ne kadar aklı o zamanlara gitmiş olsa da konuyu Giraudoux'un *Judit* resmiyle sınırlandırmakta fayda görmüştü. Daha sonra da en sevdiği birkaç Fransız yazardan bahsetti. Onları da sanki Judit'in ruhundaki boşluğu edebiyatla doldurmuşlar gibi anlatmıştı. Daha sonra da Alınan Hebbel'den ve Fransız Bernstein'den bahsetmeye koyuldular.

Dolayısıyla, dediğinde bir gerçek payı vardı, Judit'i biliyordu, ama bildiği Judit, Gentileschi'nin Judit'i değildi. Oysa diğeri hakkında tüm detayları gerçekten biliyordu.

José Ignacio Avendaño o an neden bunlardan bahsetmemişti acaba? Aslında durum da bunları anlatmaya gayet uygundu, bu tür durumları kullanmaya eğilimi olan bir karakteri vardı. Paris'te kardeş kardeşe geçirdikleri günleri anmaktan çekinmesinin sebebi ne olabilirdi? 1934 sonbaharıydı. Güzel anılarla dolu haftalar geçirmişlerdi. Üstelik kardeşlerden ikisi de bekarlık günlerinin keyfini sürüyorlardı: kardeşlerden en küçüğü José María –henüz aralarında evliliğe dair bir konuşma yoktu ama– Mercedes Pombo'yla tanışmıştı, üstelik iki yıl süren ilişkileri başlamıştı, ama yine de bekarlı, en azından en büyük ağabeyi ona öyle söylüyordu. José Ignacio ise Jesus Kilisesi'nde çalışmaya başlamış ve bekarlık yeminini etmişti.

Bütün etkinliklerde olduğu gibi José Manuel tüm yiyecek içecek işleriyle ilgileniyordu. İki sene önce Laserre isimdeki restorana geldiğinde Lapérouse ve Laurent isimli iki yaşlı şef garsonla tanışmıştı, geleneksel olarak da onlara yüklüce bahşişler bırakılırdı, çünkü çapkın kaprislerini çekerlerdi ve o gece de ortalama otuzlu yaşlarında olan üç İspanyol kardeşin curcunalarına ses çıkartmamışlardı.

Sphinx'te de benzer bir olay yaşamışlardı, –batıda özellikle Cizvit kardeşin gitmekten keyif aldığı bir yer–, oradan dönüşte José Manuel çok güzel ve çok genç iki genç kız ayarlamıştı –“metafizikte iki kişi olmanın sıkıntıyı dağıttığı söylenir, cinsi münasebetlerin başladığı noktadır,” derdi hep “üstelik cinsel organımın yumuşamasına da engel oluyor”– Sphinx'in çok büyük bir salonu ve aynı derecede büyük bir dans pisti vardı. José Manuel kardeşlerine, özellikle de José Maria'ya, eğer gelecekte bir yuva kurmayı düşünüyorlarsa hemen

bir şeyler öğrenmeleri gerektiğini söylemişti, José María şu an Mercedes'le sadece sevgili olabilirdi, fakat geleceğin ne getireceği de bilinmezdi.

Diğer ikisi bu şakaya çok gülmüşlerdi, fakat aslında José Manuel şaka yapmıyordu, oldukça ciddiydi.

José Manuel ilk görüşte Mercedes'in ne kadar hanımefendi olduğunu anlamış gibi davranmıştı, gerçekte savaş ve macera arayışı içindeydi, bu sebeple de bütün dünyaya, "şeytan ve et dünyasına", teolog kardeşini de içine alacak şekilde bir savaş başlatmıştı. Sevgili kardeşi José Mari biraz Keynes okumayı bırakıp faklı konularda okumaya başlayabilirdi örneğin. İki sene önce Madrid'de ona eşlik ederken birlikte gittikleri konferansı dikte etmesinde yardımcı da olabilirdi. O dönemlerde kendisi de son derece güzel ve alımlı, üstelik nefis tortillalar yapan bir Rus balerini tuzağına düşürmeye çalışıyordu. Okuduğu her şeyi, platonik aşk hakkındaki yazılar haricindeki her şeyi, sevgilisi Mercedes'le de paylaşabilirdi. Bu sayede aralarında erotik bir savaş başlatmayı umuyordu. Hatta bir ara "Bizim Satur ne der biliyor musun? En iyi kazan, çok kullanılmış olanıdır!" bile dedi.

Her neyse, bir sebepten dolayı 34 sonbaharında José Ignacio o tatilde yaşadıklarından bahsetmedi, sadece *Judit* hakkındaki kişisel düşüncelerini dile getirdi.

Üstelik o öğle yemeğinde yanında Mercedes varken bu tür acı verici anıları hatırlatıp kimsenin canını da sıkmak istememişti.

Kendi tarafından bakıldığında kardeşler arasında yaşanan bazı hatıraların dile getirilmesi oldukça kaba kaçıyordu, üstelik zaten o bu konuya dahil değildi, yaşananlar en büyük ağabey José Manuel ve en küçük kardeşleri José María arasında geçmişti. İdeolojik ve politik anlaşmazlıkları da vardı.

José Manuel şu anda hükümetin başında olan otoritelere inanıyordu, sert oynuyorlardı, İspanya'yı Avru-

pa'nın geri kalan kısmında olduğu gibi hizaya sokmaya çalışıyorlardı. Gustasen ya da faşist hareketleri destekleyen diğler isimler, – José Manuel ise, herkesin daha az acı çekeceğı çözümlerin bulunabileceğini iddia ediyordu, Musolini'nin emperyalist yaklaşımlarla ilgili kullandığı ana başlıkların; Nazilerin saf Cermen kanı ve toprak bütünlüğüyle ilgili yaptıklarının biraz daha insancillaştırıldıktan sonra uygulanmasında sakınca olmadığını düşünüyordu–, genel bir faşizmin uyandırılmasında uzlaşmış gibi görünüyorlardı, bazı ülkesel güçleri yenileyip, çalışma prosedürlerini yasalarla belirleyip liberal–kapitalist ve kozmopolit sistemlere karşı kullanılmasını istiyorlardı.

José María'nın idealleri ise, bunun tam tersiydi.

O sene tarihi gelişmeler açısından çok zengin geçmişti –burjuva demokrasisini devirmeye kadar giden karşıt hareketlenmeler ve geniş çapta gerçekleştirdikleri olaylarla Parisliler'in şubat ayı ayaklanmalarından, General Franco'nun militer güçlerine karşı Avusturyalı maden işçilerinin ayaklanmalarına kadar giden, Viyana'daki sosyal demokrat işçilerin ayaklanmalarıyla biten ciddi bir olaylar silsilesi yaşanmıştı– ve José Maria'nın politik fikirlerinde radikal değişiklikler olmasına yol açmışlardı.

O zamana kadar *Batı Gazetesi* müptelası olan, politik ekonomi hakkındaki eleştirilerini okuduğı ve düşüncelerinde yol gösterici olarak kullandığı gazeteden bile zamanla uzaklaşmıştı.

İşte o dönemlerde, yani 1930 temmuzunda Madrid'de parlak bir profesör olarak gösterilen ve bu sebeple de birkaç konferansa katılmak üzere gelen John Maynard Keynes ile tanışmıştı.

John M. Keynes'in , José María Avendaño'nun oradaki erkeksi varlığından etkilenmiş olması mümkün değildi, yanındaki Rus Bayan Lidia Lopokova da oldukça cömert olmakla birlikte, çok iyi dansçılardan biriydi,

tam bir lezbiyendi buna rağmen José Manuel'in favorilerinden biriydi. Ama bu konu da o gün La Maestranza'daki öğle yemeğinin konuşulabilecek cinsten konuları değildi.

Her ne şekilde olursa olsun, Keynes ve genç Aven-
daño birbirlerine sempati duymuşlardı ve görünüşe bakılırsa bu arkadaşlık Madrid'deki Öğrenci Direnişi Konferansı'nın olduğu döneme denk geliyordu. José María da bu ilginç İngiliz çift Madrid'de bulunduğu süre içerisinde onlarla takılmıştı.

Keynes sırf bu yüzden José María'ya yıllar boyunca kartpostallar ve kısa mektuplar göndermişti –şu anda hepsi Benigno Perales'in özel arşivinde bulunmakta–, oldukça samimi bir dille yazmıştı, bunların yanı sıra *General Theory* isimli yeni basılan kitabından da bazı bölümleri ona göndermekten çekinmemişti. José María da, 1936'da balayından döndükten sonra gönderdiklerini La Maestranza'da yaz boyu rahat rahat okumayı planlamıştı.

Ortega y Gasset'in ekibinin yayımladığı gazeteyi okumaktan vazgeçmeden bir taraftan da 1934 yılında José Bergamín grubunun çıkardığı *Haç ve Çizgi* isimli eleştiri dergisini almaktan da geri kalmıyordu. Bu derginin destekçilerinden bazılarıyla tanışmıştı, bahsi geçen Semprún Gurrea da bu destekçilerden biriydi. Onunla sıcak bir dostluk kurmuştu, ayrıca birlikte oturup derginin analizini bile yapıyorlardı. Daha sonra onlara bazı politik, liberal–antifaşist makaleler yazıp, çeşitli gazetelerde yayınlayan Eugenio Imaz da katılmıştı.

“Mercedes,” dedi Benigno. “Napoli'de Benedetto Croce'nin kocanı ziyaret ettiği günü hatırlıyor musun? Sen de orada mıydın? Ya da belki daha sonrasında bu görüşmeyle ilgili sana bir şeyler anlatmıştır?”

Mercedes Pombo, elinden bardağı düşürdü, içindeki su tüm masaya yayıldı. Raquel hemen yetişip elindeki peçetelerle dökülen suyu silmeye başladı.

“Croce,” dedi hatırlamaya çalışmış gibi. “Benedetto Croce, tabii ya!”

Diğerlerinin şaşkın bakışları arasında açıklamaya başladı.

“Dün sabah seni bekliyordum,” dedi Leidson’a dönüp. “Bir taraftan da José María’nın Napoli’de kiminle buluştuğunu hatırlamaya çalışıyordum. İtalyan bir felsefeci, Ortega y Gasset tarzında bir adamdı ama çok daha iyi ve derindi düşünceleri, sadece ismi onun kadar duyulmamıştı. Uzunca bir süre ismini hatırlamaya çalıştım, ama hiç faydası yoktu. İşte sonunda karşıma çıktı, Benedetto Croce, işte o! Ama o gün ben José María’yla birlikte gitmedim, Capodimonte Müzesi’ndeydim.”

Sevgiyle Lorenzo’ya baktı.

“İşte o müzede de Gentileschi’nin o tablosunu keşfettim.”

Hemen ardından Benigno’nun neden bahsettiğini anlamadığını fark etti. Hiç kimse o gün kocasının Benedetto Croce’yle buluştuğunu bilemezdi.

“Ama sen Benigno, bu Croce olayını nereden biliyorsun?” diye sordu endişeli bir şekilde. Yüzüne bir gölge düşmüştü.

Benigno ve Lorenzo öğle yemeğinin başından beri kendi aralarında sohbet ediyorlardı. Önce komiser Sabuesa’nın kritiğini yapmakla başlamışlardı, daha sonra da dini tören bittikten sonra çiftliğin dışında yapılan buluşmadan bahsetmişlerdi. Her ikisinin de dinsel inancı olmamasına rağmen etkilenmişlerdi, konuşmalarının arasına bu konu hakkındaki yorumlarını da sıkıştırmışlardı.

Şapelin girişinde iki tane muhteşem tabut duruyordu. José María Avendaño’dan geri kalanlar bunlardan birinin içindeydi, ağabeylerinin, Mayoral’in ve Lorenzo’nun omuzlarında taşınıp buraya getirilmişti. Arkalarından da başları Mercedes ve Isabel tarafından çekilen

ailenin diğer bireyleri ve dostları gelmişti. O gün Isabel annesinin emirlerine karşı gelmemiştir. Üzerini değiştirmiş, siyah dar bir elbise giymiş, aynı renkten uzun ipek çoraplarıyla kıyafetini tamamlamıştır. Belli belirsiz makyaj yapmış, hatta dudaklarını bile boyamıştır. Romero de Torres'in yağlı boya tablolarındaki kadınlara benzemiştir. Saçlarında, üzerindeki kıyafete rağmen Isabel'in görünüşünde sabahtan kalan belli belirsiz bir inat da sezilmiyor değildir. Mercedes bunun hemen farkına vardı, ama içinden kızına sinirlenmek gelmedi sonuçta onun verdiği talimatları eksiksiz uygulamıştır.

İkinci tabutta da Chema Refilón yatıyordu. O da yıllar önce Toledo'da ayaklanıp, olayların bu yönde ilerlemesine sebep olmuş fakat daha sonra hezimete uğramış çiftlik çalışanlarının ve işçilerin omuzlarında girdi şapele. Komitenin önünde sadece mavi renkten oluşan temiz ve ütülü bir üniforma giymiş bir işçi ilerliyordu –bir tek mavi renkten oluşan bu üniformayı artık sadece özel gecelerde ya da pazar günleri giyiyorlardı–, Lorenzo ona bakar bakmaz kendi traktörcüleri olduğunu anladı. Kendilerini o kadar endişelendiren olaylar esnasında Sabuesa'nın etrafında dolaşıp duruyordu. Dikkatle onu gözlemeye başladı, Lorenzo düzgün görünen biri olduğunu düşünmüştü: zayıf, uzun boylu ve beyefendi bir görüntüsü vardı. İnşallah Isabel de şimdi onu izliyordur, diye düşündü Lorenzo. Umarım hoşuna gider, böylelikle başıma bela olan bekâret işini de çözmüş oluruz!

Lorenzo öğle yemeğinde Benigno'ya bu son konudan bahsetmemiştir elbette. Komiserin tören boyunca yaptıklarından konuşup durmuşlardı; oldukça üzgün görünüyordu hatta o kadar üzgündü ki biraz sonra felç geçirecekmiş gibi görünüyordu. Töreni oldukça genç arna şaşırtıcı bir şekilde güzel konuşan, Hristiyanların barış, huzur, dostluk ve affetme duygularına önem vermeleri gerektiğini anlatan bir vaaz seçmiş olan, kendini dinleten bir rahip yönetiyordu. Manuel Azaña'nın son

yayınlarından birini dinliyor olsa ancak bu kadar kulak kesilirdi herhalde. Elbette rahibin son başbakandan haberi olup olmadığını bilmenin bir yolu yoktu, belki de bu seçtiği konuyu ve kelimeleri tamamen tesadüf eseri seçmişti. Fakat hem aile eşrafının, hem de çiftlik çalışanlarının rahibi dinlerken takındıkları derin, uzun, hüznle dolu sessizlikten, şapeldeki bu küçük kalabalığın yapılan bu konuşmadan etkilendiği belli oluyordu.

Şapelde o an Mercedes Lorenzo'ya doğru baktı ve mırıldanmaya başladı: "Bu adam bizim ulusal mutabakatımız hakkında çok fazla okumuş gibi görünüyor," deyip oğlunun ağzını açık bıraktı. Annesinin ne zaman ne yapacağını, ne diyeceğini hiçbir zaman tahmin edemiyordu —hiç şüphesiz gördüğü belgelerin içinde görmüş olmalıydı—, haftalar önce parti deklarasyonu okunmuştu, bu bahsettiği de o deklarasyonun bir parçasıydı.

Dini tören bittikten sonra komiser, konuşmak için birlikte şapelden çıkan Benigno ve Lorenzo'yu bekliyordu.

"Artık seninle daha önce nerede karşılaştığımızı biliyorum Perales," diye önlerine atladı Sabuesa havlar gibi bir ses tonuyla. "Seninle Puerta del Sol'de karşılaşmıştık. Quiñones'in indirilişinden sonra toplatılan parti üyelerinin arasındaydın."

Benigno onunla ilgilenmedi. Komiser'in onu tam olarak hatırlamadığını anlamıştı. Bu iyiye işaretti.

"Zaman geldi komiser," dedi dalga geçerek. "Artık fa-külteleri kaybettiğimizi düşünmeye başlamıştım."

Komiser bu boyutlardaki bir boş vermişlik karşısında çok şaşırmıştı. Artık korkmasını gerektiren bir durumu kalmamış, diye düşündü, isyan etmeye başlamış bile.

Sonra da Lorenzo'ya yöneldi.

"Çok güçlü ve rejimin kilit noktalarındaki adamlarla çalışan bir amcan var delikanlı. Ama seninle başka sahalarda yeniden görüşeceğiz. Eğer düşündüğüm bazı şeyleri kanıtlayabilirsem, ne amcan, ne tanrı, ne İsa seni Carabanchel'e gitmekten kurtaramaz."

Lorenzo da, "bayılttı bu adam da," der gibi başını sallayarak yanından geçti.

Ne düşündüğünüzü bilmiyorum komiser, fakat karıştırıyor olmalısınız. Benim bulunduğum yerde şüphelere mahal bırakacak olaylar yaşanmıyor. Neyi istiyorsanız araştırabilirsiniz: ben sadece İtalya'ya gittim, orada da Capodimonte ve Floransa müzelerini gezdim. Artemisia Gentileschi adında bir ressamın eserlerinden etkilendiğim için, onun eserlerini araştırıyordum. Hatta onunla ilgili bazı yazılar yazmayı bile düşünüyorum, çünkü bu kadın beni çok etkiledi, yazmak istediğim..."

Sabuesa, Lorenzo Avendaño'nun onunla dalga geçmesine çok sinirlenmişti, fakat henüz istediği tepkiyi gösteremiyordu. Şimdilik hiçbir şey yapamazdı.

O kadar sinirliydi ki hata yapmaktan korktu, ayrıca daha fazla konuşup kendisini güçsüz bir konuma getirmenin anlamı da yoktu.

"Yine de sana bir not iletmek istiyorum: Fernando Sánchez'e söyle, suyu ısındı, düşündüğü kadar ileri gidemeyecek. Tahmin ettiğinden çok daha kısa sürede yakalayacağız onu. Çok yakında..."

Ne salakça, diye düşündü Sabuesa aniden, ne saçmalıyorum ben? Eğer gerçekten masumsa ne dediğimi anlamayacaktır ve eğer değilse söylediklerimi gidip arkadaşlarına yetiştirecektir.

Senidoğuranbakireorospuyadatanrıyadalanetolsun! Arabasına doğru giderken bu ve bunun benzeri daha pek çok küfür savurdu, çünkü José Manuel de onu La Maestranza'ya girmekten men etmişti.

"Fakat sen Benigno, sen Croce'yi nereden biliyorsun?" diye sordu Mercedes, hem şaşırmış hem de korkmuştu.

Perales, kendi temkinsizliğini örtebilmek için gerçeğin sadece bir kısmını söylemeye karar verdi. Mercedes'in daha da şüphelenmemesi için hemen karar vermeliydi. Yoksa kocasının balayları boyunca yaşadıkla-

rını yazdığı günlüğü okuduğunu anlayabilirdi. Ve eğer anlarsa bu çok kaba ve rahatsız edici olurdu. Daha derinlerdeki anılarını canlandırabilir ya da cinsel iştahını kabartabilirdi. Bir de Mercedes'in böyle bir günlüğün varlığından haberdar olması durumunun yaşatacağı sıkıntılar da vardı elbette, kalkıp Biarritz'den döndükten sonra José María'nın o günlükleri yok edip etmediğini sorgulayabilirdi, yok etmediğini hissederse arayabileceği tek yer La Maestranza'nın kütüphanesiydi. Şimdi Mercedes ve Croce arasındaki bağı sorgulaması gerekiyordu, üstelik o günlüğü kendisi bulmuştu, dolayısıyla da Napoli'de olan her şeyi anlatan bilgi kaynağını koruması gerekiyordu. Aksi taktirde Mercedes çok sinirlenebilirdi, hatta muhtemelen utanırdı da, bu durumu nasıl çözmeliydi?

Hemen sakinleşmesi gerekiyordu.

"José María'nın okuduklarını ve düşündüklerini kaydettiği bir defter buldum. Keynes'den ve Ortega y Gasset'ten bahsediyordu, aynı zamanda Bergamín ve grubunun çıkardığı *Haç ve Çizgi* adlı dergiyi de anlatmıştı. Bu dergide de Eugenio Imaz ve Semprún Gurrea'nın isimleri geçiyordu. Bu metinlere de 1936 tarihi atılmıştı, aynı tarihte Benedetto Croce ile Napoli'de görüştüklerinden de bahsediyordu..."

"Peki, neden bana hiçbir şey söylemedin?" diye sordu buz gibi bir sesle Mercedes.

"Fakat Mercedes inan hiç fırsatım olmadı. Çünkü defteri dün gece kütüphanede tesadüfen buldum. Né doğru düzgün okumaya, ne de sana anlatmaya vaktim olmadı. İşte olan biten bu."

Açıklama inandırıcıydı fakat Mercedes gardını indirmeyeceğe benziyordu.

"Hemen o defteri bulup bana getir," dedi emreder bir tonla.

Benigno bir an donup kaldı, şimdiye kadar Mercedes'in bu tonla konuştuğunu ve bu şekilde emirler yağ-

dırdığını hiç görmemişti. Fakat üzerine bir güç geldi, yerinden kalktı ve yemek odasından çıktı. Bütün gözlerin kendi üzerinde olduğunu hissediyordu.

Saturnina Seisdedos, ya da Satur, Benigno'nun neler karıştırdığını anlamak için peşinden gitti.

Elindeki bıçağı bile bırakmamıştı, o anda Raquel'in servis yapabilmesi için lezzetli bir somondan parçalar kesiyordu. Her tabağa ikişer ikişer servis yapmayı planlıyorlardı. İlk parçayı kızarmış patates ve yumurtanın üzerine yerleştirmişler; ikinci parçayı da fırında pişirmişlerdi; şimdi de servis yapmaya hazırlanıyorlardı.

Her zaman olduğu gibi Saturnina serinkanlılığını korumayı başardı ama José María Avendaño'nun yazdığı bir defterin Benigno tarafından bulunmuş olması Mercedes'i çıldırtmıştı. Ama o neler olduğunu anlamıştı, Benigno gibi o da Mercedes'in neden bu kadar büyük bir tepki gösterdiğini de biliyordu fakat sebepleri farklıydı. Bütün sırlar ve gizli bilgiler gibi onlar da gizli kalmalıydı. Gerçekte Satur'un da José María'nın tuttuğu gizli günlükten haberi yoktu üstelik böyle bir günlüğü Benigno'nun tesadüfen bulduğunu da bilmiyordu. Ama balayı hakkında pek çok detaydan haberdardı, aralarında geçen hikâyelerin tümünü biliyordu, Mercedes'ten ana başlıklar halinde dinlemişti, bazıları garip hatta mazoşist hikâyelerdi. Suçlu olabilirlerdi, daha duyarlı olmaları gerekirdi. Bazıları unutulmuş, maziye gömülmüş güvensiz ellere geçmemesi gereken bilgilerdi. Bu yüzden de José María'nın tuttuğu böyle bir günlüğün ortaya çıkmasının Mercedes üzerinde yarattığı korkuyu anlayabilecek kadar çok şey görmüştü.

Ayrıca Saturnina mevzu bahis balayının sonlarına doğru yaşanan bazı olaylara da birebir şahit olmuştu. Yakışıklı İngiliz fotoğrafçı Timothy'le yaşananları kendi gözleriyle görmüştü. Ve genç José María, Biarritz'e Mercedes ve onunla beraber kalması için Satur'u özellikle yollatmıştı. Çünkü Avendaño ailesi yaz aylarında

zamanlarını orada geçirir ve sürekli evin yakınlarındaki Chambre d'Amour plajına giderlerdi.

Yaşı ilerlemiş olduğundan yolculuk onu iyi gelmiyordu, üstelik havanın çok sıcak olacağı da söylenmişti fakat o yaz onlarla orada olmayı Satur da çok istemişti. Genç çiftle birlikte olmaktan çok keyif alıyordu. Sadece üçü bir arada ya da biraz ayrı olacaktı, sadece nefis güveçleriyle değil, aynı zamanda güzel hikâyeleriyle de onlara eşlik edecekti. Üstelik ona çok güvindiklerini de biliyordu, bütün düşüncelerini tüm doğallığıyla ona anlatabiliyorlardı, hiçbir şekilde sınıf ayrımcılığı da yapmıyorlardı.

Eğer kardeşler arasında bir seçim yapması istense o bu genç çifti seçerdi. En büyük ağabey olan José Manuel'e saygı duyuyordu, fakat o bir sürü kadın ve kendi işleriyle çok meşguldü. İkinci kardeş José Ignacio'ya çok derinden sıcacık bir sevgi besliyordu, ama o da kendini kitapların ve tinsel dünyanın içinde kaybetmişti, sürekli haç çıkartarak yaşıyordu: bir kulun yapabileceği her şeye karşı korku duyuyordu, Satur'a göre de ne kendini, ne de düşüncelerini böyle tedavi edemezdi.

En küçük kardeşe karşı ise —doğduğundan beri evin küçük oğlanı olarak sevilmişti— her zaman hayranlık beslerdi, onu gerçekten çok seviyordu. Hepsinden daha yakışıklı, daha zeki ve daha cömertti. Bazen biraz fazla nazık ve içten olduğunu bile düşünürdü. Bir de muhtemelen utangaçlığından kaynaklanan kendine güvensizliği vardı.

Yani sözün kısası Biarritz'e José María ve güzeller güzeli Mercedes'le birlikte zaman geçirebilmek için adeta uçarak gitmişti.

Ayrıca kendini bildi bileli ya Biarritz'de ya da her neredelerse yaz tatillerini oğlanlarla geçirmeye alışmıştı. Birkaç senedir değişik yerlere gidiyorlardı, büyük gemilerle deniz turlarına çıkıyor ya da tropik ülkelere yolculuk ediyorlardı.

Saturnina 1932'de erkek kardeşlerle birlikte yaz tatilinde Biarritz'deydi. 10 ağustostan itibaren sürekli misafirlerle dolup taşan yazlık evde gelişen bütün konuşmalarda Saturnina'nın tanımadığı bir azizden bahseder olmuşlardı. San Jurjo adında bir azizdi. Sadece ondan bahsediyorlardı ve bu yüzden de sürekli tartışır olmuşlardı. Bu konuyu atlamış olduğu için kendi kendine sinirlendi. Bir akşamüstü başbaşa kaldıklarında Saturnina, José María'dan ona bazı konuları açıklamasını istemişti. Ona güvenebileceğini ve bilgisizliği yüzünden ona gülmemesini, bu sürekli bahsi geçen azizin kim olduğunu anlatmasını istemişti. José María ona gülmemişti ve bahsedilen azizin gerçek bir aziz olmadığını, hükümetin askeri olmaya yemin etmiş olmasına rağmen, hükümete karşı ayaklanan bir generalden başkası olmadığını açıklamıştı. Kadınla dalga geçmeden, büyük bir ciddiyetle bu azizin yaptıklarından bahsetmişti, Saturnina çok memnun olmuştu çünkü bu azizle ilgili diğerlerine bir şey sorsaydı ona kasıklarına ağırlar girinceye kadar gülerlerdi.

Sonraki sene yani 1934'de Satur yine bir yaz tatilinde kardeşlerle birlikteydi. Bütün yaz ve tüm sonbahar boyunca demek daha doğru olur aslında. O sene bütün temmuz ayını Santander'de geçirdiler, işte orada José María, Mercedes Pombo'ya aşık oldu ve ilişkileri başladı –bir süre annesinin işbirlikçisi olan Doña Carabina ile birlikte La Maestranza'da kaldıktan ve Avendaño Ailesi'ne tanıtıldıktan sonra evlenmeye karar verip, bala-yı için Biarritz'e geçtiler–. O sene üç kardeş ekim ayını Paris'te birlikte geçirmeye karar vermişti, büyük ağabeyleri kardeşlerinin tüm ihtiyaçlarını karşılayacaktı.

Paris tatilleri hakkında Satur binlerce anı anlatabilirdi, uzun yıllar boyunca Mercedes'e anlatmıştı da. Kardeşlerin arasındaki arzunun karanlık gölgesi orada dolaşmaya başlamıştı.

Özellikle de José Manuel ve José María arasında, Ciz-

vitin bu kadar derin hisler hakkında hiçbir fikri yoktu.

Dolayısıyla Saturnina yemek boyunca Ignacio'yu dinlemiş ve neyi neden anlatamadığını gayet iyi anlamıştı, anlatmaya çalıştığı gece hep birlikte Esfinge'deydiler –José María bu lüks Paris akşamından bahsetmişti, Saturn Fransızca ismini aklında tutamayacağından ona İspanyolca'ya çevirip söylemişti–. Öğle yemeği boyunca José Ignacio, Esfinge'nin ismini bile ağzına almamıştı, hiç şüphesiz Mercedes'in gözünde beyefendiliğini yitirmek istemiyordu. Üstüne üstlük kardeşler arasında yaşanan gerginliklerin de kardeşler arasında kalması taraftarıydı. Ama Satur, “aman allahım, ya Mercedes bildiklerini söylerse, ya o anlatmaya başlarsa o zaman ne yaparım,” diye düşünüp çok korkmuştu. Avendaño'ların arasında geçen, o seyahatte neler olup bittiğini parçalar halinde de olsa gayet iyi biliyordu, ya Ignacio'dan aldığı bazı ipuçlarını birleştirip, tüm hikâyeleri sıraya koyarsa? Biliyordu ki, hanımefendisi için bunları anlamak hiç de zor değildi, üstelik nereden başlaması gerektiğini de gayet iyi biliyordu: o gece Esfinge'de içki alanında José Manuel, Mercedes üzerinde derebeylik haklarını kullanmak istediğini açıklamıştı, sonuçta en büyük ağabey olarak bazı hakları olmalıydı: bunu Fransızca olarak söyledi, *droit de cuissage*, sadece kardeşler aralarında bu dil-den konuşmaya alışık oldukları için değil, Paris'te ya da Biarritz'de mükemmel bir hâkimiyet kurmak istediği için de Fransızca anlatmıştı çirkin emellerini. Ayrıca o gece için iki kadın istemişti, üçlü bir beraberlik yaşamak istiyordu, önce onlarla birkaç kadeh şampanya içip, sadece siyah iç çamaşırlarıyla etrafında dolaşmalarını izleyecekti. Üstelik bunlar sokak fahişeleri de değildi, bunu en son açıklamıştı, bunlar yüksek sosyetenin iyi aile kızlarıydı, aksi taktirde Sphinx'e giremezlerdi bile. Üstelik kendi sevgilileriyle sık sık geldikleri bir mekândı burası ve tanınıyorlardı, ayrıca kendisinin de kimlerle takıldığını Paris sosyetesine göstermek istiyordu.

Fakat Satur şimdilik ona hiçbir şey anlatmayacaktı. Sadece uygun bir zaman olmadığından değil –herkes Benigno'nun bulduğu defteri getirmesini bekliyordu– aynı zamanda yemekten sonra Amerikalı yakışıklı gringo burada kalacaktı: Madrid'e döndüğünde de bütün burada topladığı hikâyeleri yazacak ve yayınlayacaktı. Akşamüstü onun gidişine kadar beklemesi gerekiyordu.

Mercedes Benigno'nun getirdiği defteri eline aldı. Onun el yazısını görmek, bu defterin onun olduğunu bilmek, o anda olup biten her şey onu çok duygulandırmıştı.

Hiçkimse ağzını açıp bir tek kelime söylemedi.

Mercedes'in defterin sayfalarını çevirip balayında yaşadıkları olaylardan herhangi birinin burada yazıyor olup olmadığını anlaması için çok fazla araştırmasına gerek yoktu. Sadece anılarını tazelemek için defterin içinden birkaç cümle okudu.

Bu ortamda çok ciddi sorular sormak istemiyordu –ne zaman ciddiyet kelimesini düşünse, Mercedes'in içini derin bir hüznün kaplardı: ciddi değildi, José María ve Mercedes hayatta hiçbir şeyin ciddiye alınmaması gerektiğini birlikte Napoli'de öğrenmişlerdi. Hayat böylesine bir ciddiyet için çok kısaydı– çünkü bu sorular birbirini şöyle takip ederdi: Keynes'in fikirleri ve onun teorileri üzerine tartışmalar; Ortega y Gasset'in makaleleri ve denemelerinin üzerine alınmış notlar, Eugenio Imaz ve José Bergamín'in tartışma sonuçları ve tartışmalar böyle uzayıp giderdi. Üstelik Benedetto Croce hakkındaki konuşma gerektiğinden fazla uzamıştı.

Gözlerini kapattı, şimdi her şey dün gibi gözlerinin önündeydi.

Capodimonte Müzesi'ni hatırladı, mutluluğunu, Gentileschi'nin resminin detaylarını çözümleyişini, etkilenişini düşündü. Anlatabileceği her şeyi aklında bir sıraya koymuştu.

“Lorenzo,” dedi sonra yeniden gözlerini açarak, hatı-

ralardan başı dönmüş bir hali vardı, "Lorenzo babanın bu elyazması kitabı senin olmalı bence: bunu sen almalısın, ona herkesten daha iyi bakacağına inanıyorum."

Defteri Lorenzo'ya uzattı.

Bu sefer de Lorenzo deftere bir göz attı. Hemen akabinde de bir çığlık koptu.

"Ne tarihi bir tesadüf, bakın! Semprún Gurrea'nın *Hat ve Çizgi* isimli gazeteye yazdığı bir makalenin üzerinde bir not buldum. Ben bu adamla Roma'da tanışmıştım, kısa bir süre önce María Zambrano'nun³⁸ evinde karşılaşmıştık. Üstelik de 34 yılında yazdığı bu makaleden bahsetmiştik, bunu daha önce ben de okumuştum. *Fadrique Furió Ceriol, prenslerin danışmanı ve danışmanların prensi...*"

"Zambrano mu dedin? Baban o kadını da tanıyordu. Fakat bana gönderdiğin kartpostalda sadece María Z. yazmıştın, dedi Mercedes.

"Komiser Sabuesa bu 'Z' ile çok ilgilenmişti. Bütün soyadını öğrenmek istiyormuş gibi bir hava estirmişti," diye ekledi Benigno.

"Komiser? O salak komiserin benim yazdığım kartpostalla ilgisini anlayamadım, bağlantı nedir..?"

"Bu kadar kaba olma Lorenzo. Kendi arkadaşlarıyla böyle konuşabilirsin eğer istersen, ama benim evimde böyle bir şeye izin veremem," diye oğlunu protesto etti Mercedes.

"Tamam, çok özür diliyorum, fakat neden onu görmek istediğini bana anlatabilir misin?"

Benigno bildiği her şeyi ona anlattı.

"Bence senin gönderdiğin kartpostalı Eloy Estrada'nın dükkânında gördü. Ve muhtemelen de annene 'Mercedes, ruhum' diye seslenmene çok sinirlendi ve bunun yanı sıra orada ismi geçen María Z.'nin de kim olduğunu çok merak etti."

³⁸ İspanyol filozof (1904-1991). Felsefe ve şiir araştırmalarıyla tanınmıştır.

“Tamam, Zambrano, şimdi söylüyorum işte... –anne-sine döndü– zaten tek yaptığı beni Roma’daki evinde Semprún Gurrea ile tanıştırmaktı. Bana anlattığına göre bir gece Eusebio Oliver’in evinde birlikteymişsiniz, hatta Lorca da gelip son eseri olan *Bernarda Alba’nın Evi’ni* size sunmuş...”

Mercedes arkasına yaslandı.

“Ben de sana şimdi bunu anlatmayı planlıyordum. Franco’nun Melilla’ya çıkarma yapmasından birkaç gün önceydi. José María ile Biarritz’e daha yeni gelmiştik. Quismondo’ya gittik ve ertesi gün de buraya geldik.”

Carmela Oliver, Eusebio’nun sarışın eşi gastroenterologdu, güzel bir yaz akşamında yemek düzenlemişlerdi: gazpacho ve vichyssise, deniz mahsulü salatası, soğuk mezzit tabağı, söğüş dana eti, şarap çeşitleri ve elbette sangria. Onlar da akşam yemeğine katılmışlardı, Mercedes çok iyi hatırlıyordu, Garcia Lorca ve Revilla’da eczacılık yapan bir arkadaşı birlikte gelmişlerdi, Semprún Gurrea eşiyle birlikte katılmıştı, bu ikinci evliliği idi: ilki İsviçreliydi, bu seferki de Almandı; oldukça ihtiyatlı ve ağırbaşlıydı kadın, neredeyse varlığı bile unutulmuştu, ama iki eşini de sarışınlardan seçmişti. Alman olan daha gençti ve İspanyolca’sında da Alman aksanını anlamamak mümkün değildi, bunun yanında İspanyolcalılaştırılmış almanca kelimeler kullanıyordu. Örneğin, gürültülü diyeceğine *krachlı* diyordu, oğullarının “fräulein”ı olmuştu, çocuklarının sayısını bilmiyorum, altı olabilir ya da daha fazla. İlk eşi olan Maura Gamazo da bizden önce, Alfonso XII’nin Juan Mena’yla kesiştiği köşedeki evde yaşamış...

Ve daha sonra Mercedes’in aklına akşam yemeği esnasında yaşanan bazı tartışmalar da gelmişti. Ev sahibi Oliver, bir anda ordunun yerini bilmesi gerektiğini, hadlerini bildirmenin zamanının geldiğini, sadece sessiz kaldıkları için insanların üzerine gidebileceklerini düşündüklerini söylemeye başlamıştı, sonra da “bu ka-

dar insanı idam ettiler, devrim için grev yapanların hepsini astılar, sessiz kalamayız," diye bağırdı. Fakat José María Avendaño ve Semprún Gurrea tamamen aynı fikirdeydiler, bu iş orduya çomak sokularak yapılacak iş değildi, sonra ortalık yavaş yavaş sakinleşti ve Lorca yeni eserini okumaya başladı.

Mercedes, bir karanlığın içinde yaşıyorlarmış gibi hissetmiş ve *Benarda Alba'nın Evi* kitabının konusunda kendi hayatıyla uyuşan bazı temel noktalardan çok etkilenmişti, kızlık kanı, bekâret ve balayında yaşadıklarını bu esere oturtabiliyordu.

O akşam yemeğinin başlangıcında, Mercedes, Semprún Gurrea hakkındaki her şeyi hatırladı, sadece kocasıyla aynı fikirde olduklarından değil, aynı zamanda İspanya'daki politik durum da ortadaydı. O sabaha karşı iki evli çift Eusebio Oliver'ın evinden kendi evlerine gitmek üzere birlikte yola çıktılar, evleri birbirine çok yakındı. Dördüne bir de Revilla eczacısı eşlik ediyordu. O dönemin en önemli isimlerinden biriydi, toplantıların en aranılan isimlerinden biriydi, sürekli La Granja del Henar'da Lyon d'Or'da ve bütün edebiyat kafelerinde aranan isimlerden biriydi. Ayrıca tiyatro galalarında ve her türlü kutlamada en başta davet edilen isimlerdendi. Eğer eseri beğenmediyse aktörleri biraz ironik bir yolla eleştirmeyi severdi. Oliver'ın Claudio Coello'daki evinden çıkarken, Granja Poch Şirketi'nin çalışanları pastörize sütlerini ellerine almış Salamanca Caddesi'ne doğru yol alıyorlardı: orası dağıtımın sona erdiği noktaydı, üniformalı bazı çalışanlar tarafından sabah şişeleri dağıtılıyordu, alanlar da sessizlik içinde dağıtıma başlamak üzere yola düşüyorlardı.

Caddede çiftler Alcalá'ya ve Juan Mena Caddesi'ne gitmek üzere birbirlerinden ayrıldıktan sonra Revilla eczacısı tam aksi yöne gitmek üzere kendini ayarladı, bir grup sütçünün sessizlik içinde yola düştüğünü gör-

müştü: "Mariscal Porch'un orduları buradan gidiyor anlaşılan," dedi.

Herkesi güldürüp ortadan kayboldu.

Semprún Gurrea ve eşi Anita onlara evlerinin önünde son bir kez veda edip, gecenin serinliğine doğru yola çıktılar.

Sonunda beyaz örtülerle kaplanmış evlerine varmışlardı. Mercedes hemen buzdolabına koştu, içmek için soğuk bir şeyler arıyordu. José María, gramofonu çalıştırdı ve güzel bir plak koydu: bir tangoydu, onların tangoları, Santander'de tanıştıklarından bu yana fetişist gibi bu tangoyu dinliyorlardı. Napoli'de bu tango onları birbirine daha da yaklaştırmıştı: "Zamanın süpürdüğü dar sokak..."

Dans etmeye başladılar, José María, Raquel'in bir koltukta uyuya kaldığını gördüğü zaman, durdular. "Saturnina'nın yeğeni kaç yaşında acaba?" diye sordu. On altı ya da on yedi yaşlarında olmalı. Bakışları kıza kaydı. Mercedes henüz hiçbir şeyin farkında değildi: Raquel'e bakabilmek için arkasını dönmek istiyordu. José María, Mercedes'in üzerindikilerini çıkartmaya başlamıştı, önce keten ceketini ve bluzunu çıkardı. Mercedes neden sonra neler olduğunu anlayabilmişti: yani tahmin etmişti. Tamamen arkasını döndü, Raquel'e baktı, çok heyecanlanmıştı, onu yerinden kaldırdı ve tüm gücüyle José María'nın vücuduna doğru bastırdı, kasıkları yanmaya başlamıştı. Birden inlercesine mırıldandı, "José Mari, bana söz vermiştin, verdiğimiz karara göre sadece birbirimizle sevişecektik."

Fakat José Mari, kendi günahlarına bir yenisini daha eklemeye karar vermişti, hepsine sahip olma isteği ağır basmıştı.

Birazcık içmiş olmasından kaynaklanıyor olmalıydı.

"Fakat Mercedes, duymadın mı? İşgal başladı, ölümler ve İç Savaş başladı: ben sadece küçük bir günah işledim, bu kadar zalim olma. Bu da İspanyol İç Savaşı'-

nın bir modeli, sadece sorgular ve hapis yok. Arkadaşlarımızın anlattıklarını duymadın mı? İçinde yaşadığımız dönemin vehametinden bahsedip duruyorlardı. Ölümün yakın olduğunu duymadın mı? Zavallı Lorca bile ne kadar korkmuştu? İnan bana bu son olacak, Raquel'den sonra başka hiç kimseyi aramıza sokmayacağım.”

Yüzünde hüzünlü bir gülümseme belirdi ve Alberti'den bir dize okudu:

“köylüler bizim akıttığımız kanlara işeyerek geçiyorlar...”

Mercedes'i soymayı bıraktı ve Raquel'i çağırdı.

Yirmi yıl sonra La Maestranza'nın yemek odasında Mercedes, Eusebio Oliver'ın evinde olanları anlatmayı bitirmişti.

Elbette sonra yaşadıkları hiçbir şeyi anlatmamıştı: Revilla'lı eczacının yaptığı espriden sonrasını kesip atmıştı. Hiç kimse bu şakadan bir şey anlamamıştı, çünkü Granja Porch isimli firmayı hiç kimse bilmiyordu; Mercedes bunu da açıklamak zorunda kaldı.

Ne olursa olsun hikâyeyi sonuna kadar anlatmamıştı. Sonunu Raquel de biliyordu.

Yirmi sene önce yaptığı gibi, yemek salonunun içinde ilerledi, masaya doğru geldi, yemektekilere soğuk su ikram etti ve en son Mercedes'in bardağını doldurdu.

İki kadın birbirlerine baktılar ve aynı şeyi düşündüler. Beyinlerinden geçen düşünceler kanlarının akış hızını değiştirebilir, onları yeniden uyandırabilir miydi?

Isabel, Lorenzo'ya yaklaştı, babasının defterine bir göz atmak istiyordu. José María Avendaño: o doğmadan önce ölmüş olan babasıydı.

Benigno deşifre olduktan sonra bir tek –ne Lorenzo, ne de Mercedes bunu biliyordu– sadece son bölümün bir kopyasını almıştı, “Maestranza, 16 temmuz 36; fotoğraflar, Tereo Ansiklopedisi”.

Görür görmez hafızasına kaydetmişti.

Akşam çökerken biri, büyük ihtimalle de Isabel, piyanoda melankolik bir şarkı çalmaya başlamıştı. Melodileri akşam karanlığına karışıyordu, tıpkı unutulmuş bir şiirin heceleri gibi kulaklara çarpıp kayboluyordu.

Lorenzo evin verandasında oturuyordu, orada öylece bekliyordu, bir şey dikkatini çekmiş olmalıydı. Muhtemelen Isabel'e takılmıştı. Isabel ise yalnız başınayken piyano çalmayı çok severdi.

Birkaç dize aklına takıldı.

O günün sabahı –zaten bütün gariplikler aynı gün içinde yaşanmıştı– Alfonso XII'de, Domingo'nun evinden dönerken, Blas de Otero'nun birkaç dizesi aklına gelmişti.

Annesi biraz ufuklarının açılması için onları Paris'e yolladığında bu şairi birlikte keşfetmişlerdi. Stendhal'in Montmartre'deki mezarını ziyaret edip döndükleri akşamüstü, birkaç yıl önce basılmış *Gururlu Melek* isimli bir şiir kitabında okumuşlar ve her ikisi de bu romansı anlatımdan çok etkilenmişlerdi. *Palace Blanc*'in terasındaki kafeteryada oturuyorlardı, Lorenzo bu dizeleri Isabel'e okumuştı.

*"Mademoiselle Isabel"*di şiirin başlığı. Lorenzo unutmuştu, sadece sone bölümünden birkaç dizeyi güç bela hatırlayabiliyordu.

*Çocukluğumun prensesi, sen, prenses
Sana söz, karanfıl kokan göğüslerinle;
Ben, kitap, kalem... Oh Isabel
Isabel..., senin bahçendir masamda
titreyen.*

*Geceleyin, sen saçlarını tararken
Ben uyuyup onları rüyamda görmeyi
düşlüyorum*

*Ve güle benzeyen, kelebeğe benzeyen
vücudunu hayal ediyorum...*

Ve böyle devam edip gidiyordu, sonra da üçlükler başlıyordu.

Isabel, mest olmuştu, çok etkilendiğini belirten bir hareket yaptı, ama hemen utandı, etrafına bakındı bunu sadece kardeşinin gördüğünden emin olmak istiyordu.

Yazlık bluzunun düğmelerinden birkaçını açtı ve ona göğüslerini gösterdi, içinde başka hiçbir şey yoktu ve altın gibi parlıyorlardı, sonra da hemen bluzunu kapattı.

“Isabel, sen delirdin mi?” dedi Lorenzo gözlerini kapatarak. Ama sonra yine mırıldanmaya devam etti: “karanfil kokan göğüslerinle...”.

Paris’te bir kafedelerdi, Stendhal’in Montmartre’deki mezarını daha yeni ziyaret etmişlerdi.

Bu olaydan birkaç sene sonra, sabaha karşı, Isabel’i Alfonso XII’deki evde onu beklerken buldu. Beyaz örtüler geçirilmiş koltuklardan birinde oturuyordu ve aklından yine Blas de Otero’nun bu dizeleri geçti.

Kız kardeşi yanına uzanmış onu okşuyordu.

Kasıklarından yayılan dalgaları bastırmak için başka bir şeyler düşünmeye çalıştı, onun dikkatini dağıtacak bir şeyler mutlaka olmalıydı. Hiçbir işe yaramıyordu: ne beynini yorması, sistematik bir şekilde başka şeyler düşünmesi, ne felsefi makaleler; cinsellikten uzak, politikaya yakın pek çok konu geçirmeye çalıştı aklından, Komünist Parti’ye kadar uzandı düşünceleri, onun bile faydası olmamıştı; ruhsal öğretilerle kendini sakinleştirmeye çalıştı, beyniyle bedeni üzerinde hâkimiyet kurmaya çalıştı, onun da faydası yoktu, üniversitedeyken yoga yapmayı öğrenmişti: hiçbir öğretisi bana mısın demiyordu.

Ama en sonunda aklına ironik bir fikir geldi: kelime oyunu yapacaktı, yoga bile beni yoğuşturamadı şu anda, diye düşündü Lorenzo.

Ama bundan da sonuç alamamıştı, libidosuna söz ge-

çiremez duruma gelmişti, belki de bu sefer Isabel üstünlük sağlayacaktı. Düşündüğü gibi olmadı, artık kendine hakim olamayacağına inandığı bir anda, Isabel'i de şaşırtarak ona sarıldı ve onun bekâretini bozamayacağına karar verdi.

Kız ağlamaklı olmuştu, hayal kırıklığına uğramıştı. Bu sefer Lorenzo, hem kendine hem de kız kardeşine kızmıştı doğal olarak. Fakat hemen arkasından ona döndü ve sımsıkı sarıldı.

Güneş ışıkları Retiro'daki ağaçların üzerinden yükselmiş evin camlarına vururken, Lorenzo, Isabel'e Blas de Otero'nun diğer dizelerini mırıldanmaya başladı:

Şimdi gelme.

Kaç.

*Daha kötü günler olacak, çok daha kötü
günler doğacak*

Gözyaşları sel olacak.

Git odana aklan ve kapını kapat

Güçlü bir anahtar bul kendine

*Ve aynada kendi çıplaklığına bak,
Gözyaşların sel olacak.*

Ve Isabel kardeşine bir tokat attı, daha fazla dinlemek istemiyordu. Hemen kendini duşa attı, yarım saat sonra geri döndü, temiz, sakın ve dokunulmamıştı.

"İşte geldim," dedi, "Quismondo'ya gitmiyor muyuz?"
Evden çıktılar.

18 temmuzda akşam çökmeye başlamıştı, Lorenzo La Maestranza'nın verandasında oturuyordu. Piyanodan notalar dökülmeye başladı. Michael Leidson'u az sonra uğurlayacaklardı, Madrid'e geri dönüyordu.

Amerikalı tarihçi çiftlikten son derece mutlu ayrılıyordu: "Saturnina sana hikâyeyi anlatmış," dedi Lorenzo, "bu gerçekten harika. Eminim iyi taraflarını anlatmıştır, ama nasılsa benim için hiç fark etmez, yine de çok

iyi oldu. Allahım, bu ihtiyarın hikâye anlatma yeteneği herkesi ne kadar etkiliyor? Faulkner'in hikâyeleri gibi, sadece o kadar zorlama değil. Hiç Faulkner okudun mu?"

Lorenzo onu omuzlarından tuttu: "şüphe bir kusurdur," dedi ciddi bir ses tonuyla.

Ve hemen ona bir özet geçmeye karar verdi:

"Ben bu dünya üzerinde yazdığı her şeyi en ufak ayrıntısına kadar okudum. Ama hakkın var, Satur, *Ab-salón*'daki Rosa Coldfiel gibi. Ben her kitabı okunması gereken dilde okuyamadım maalesef. Don Kişot'un Almancasını okudum örneğin ve Faulkner'in bu hikâyesinin de İtalyancasını. Bu kadar önemli olduğunu da zannetmiyorum. Yazarın ülkesi dili değildir."

Leidson aynı fikirde olduğunu gösteren bir hareket yaptı.

"İşte sana güzel bir doktora tezi konusu," dedi.

Gülmeye başladılar.

"Satur'un hikâyelerinde seni en çok etkileyen ne oldu?" diye sordu Lorenzo.

Leidson bir an bile düşünmedi bu sorunun üzerinde: zaten biliyordu.

"Bu sabahki töreni anlatış şekli beni çok etkiledi: babanın ve El Refilón'un tabutlarının omuzlarda getirilişi çok hüznüydü. Daha sonra söylediklerini toparlayabilmek için, ikisi arasında bir diyalog yarattı, onca vaz ve ölüm duasından sonra ilk kez yalnızlar. Tabutlar açıldı, ölümler çıkartıldı fakat hâlâ genç görünüyorlardı tıpkı 1936'da oldukları gibi. Konuşmaya başladılar ve ailelerinin hikâyelerini anlattılar: İspanya'nın hikâyesini... Gerçekten inanılmazdı: bakakaldım. Bunları yazacağım, eğer ilgini çekerse sana da bir kopya gönderebilirim."

"Evet, çok sevinirim," dedi Lorenzo.

Ama Leidson gitmişti.

Mercedes de gitmişti, bunu fark edememişti Lorenzo, bu kadar erken gitmelerini beklemiyordu. Akşama

doğruydu, Mayoral'den arabayı hazırlamasını rica ettiler, Raquel'i de alıp Benigno'yla birlikte Madrid'e gittiler, kimseye hiçbir açıklama yapmamışlardı.

La Maestranza'da Isabel ile yalnız kalmıştı.

Yazgılarının başından beri hep böyle oluyordu: kanlarından, hayallerine kadar, aile kütüklerine kadar her yerde birlikte ve baş başaydılar.

Isabel'in piyano çaldığı odaya doğru yürümeye başladı. Isabel'in vücuduna doğru eğildi: "karanfıl kokan göğüslerinle..." dedi.

Piyanonun üzerinde bir düzine fotoğraf sıralanmıştı.

Çıplak kadın fotoğrafları, otuzlu yılların başında moda olan kontrast denemeleri vardı aralarında. Aynı çıplak kadının çeşitli pozlarından oluşuyordu: ayakta, otururken, yatarken, kasıklarını, kalçalarını, göğüslerini daha dikkat çekici bir hale getirebilmek için tutarken verilmiş pozlardı.

Fotoğrafların bir kısmında kadının yüzü gizlenmişti, ya çeviriyor ya da saçlarının arasına gizliyordu. Diğerlerinde, kadın arkadan çekilmişti, bir koltuğa uzanmış şekilde ya da bir yastığın üzerinde fakat hepsinde vücudunun mükemmel yuvarlak kıvrımları özenle ortaya serilmişti.

Fakat üç dört fotoğrafta kadın kolları açık, yüzü görünür bir şekilde kendini sunuyordu: Mercedes Pombo'ydu.

Lorenzo bu fotoğrafları gördü, hatta birine hayran kalmıştı.

Kadının vücudunun güzelliği hayran olunmayacak gibi değildi, ayrıca etinin transparana yakın duruluğu çok kırılgan bir doku kazandırmıştı ona. Ama bir taraftan da aklına başka bir soru takılmıştı; peki annesi kimin için böyle soyunup poz vermişti?

Lorenzo, piyano çalmaya devam eden Isabel'e doğru döndü, sanki varlığından hiç etkilenmemiş gibi görünüyordu.

“Isabel,” dedi biraz sesini yükselterek, “bu nedir?”

Kız kardeşi omuzlarını silkti, melankolik sonatını çalmayı bıraktı ve piyanoyu kapattı.

“Bu annem, görmüyor musun?”

“Gayet iyi görüyorum Isabel, fakat annem kiminle, nerede ve ne zaman çekirmiş bu fotoğrafları?”

Biarritz'deyken, balaylarının son günlerinde çekirmiş. Saturnina'nın bana anlattığı kadarıyla o zaman İngiliz bir fotoğrafçı varmış, oldukça genç ve yakışıklıymış. Eğer biraz daha dikkatle bakarsan fotoğrafların “Timothy” adında biri tarafından imzalandığını da görürsün. Bak, burada, gördün mü? Satur ilk başta onun gay olduğunu ve babama aşık olduğunu düşünmüş, fakat hiç şüphesiz onu ikisi de kullanmışlar. Bir kısmını yaktım bu yüzden, ne yüzü ne de hatırası kaldı. Ama gördüğüm üç fotoğrafı ömrüm boyunca unutamayacağım. İngiliz dergilerindeki gibi hareket etmişler. Doğrusu tartışmasız çok yakışıklı bir erkekmiş. Lütfen bana bozulma Lorenzo! Bazı fotoğraflar çok etkileyici, bazıları çok hüznüydü, aralarında dikkat çekici, korkunç, güzel, daha az yıkıcı olanlar da vardı. Ama ben sadece içinde annemin olduğu fotoğrafları saklamak istedim. Şu kadının güzelliğine bakar mısın lütfen? Acaba bir gün ben de ona benzeyecek miyim?”

Sesi ağlamaklı çıkmıştı, ayağa kalktı, Lorenzo'yu yumuşacık bir şekilde öptü.

Elveda Lorenzo, ben gidiyorum... Ben İngiltere'ye, Amerika'ya ya da bambaşka bir ülkeye okumaya gidiyorum, artık neresi olursa. Şişmanlamış ve bir ailenin annesi olmuş olarak döneceğim.

Biraz uzaklaştı, ona dönüp yeniden son bir kez baktı.

Beni Mayoral götürecektir, seni ararım, sen fotoğraflarla birlikte burada kal. “Elveda aşkı, ölene kadar elveda...”

Milenyum bu kitapla açıldı!

İspanya ve Avrupa'da birçok edebiyat ödülü kazanan "Yirmi Yıl ve Bir Gün" 1936 yılında, İspanya İç Savaşı'nın hemen başlangıcında Toledo'nun bir köyünde işlenen bir cinayeti merkezine almış. İspanya'nın en köklü ailelerinden biri olan Avendano ailesinin soylu veliahdının isyancı köylüler tarafından öldürülmesi ve bu cinayetin gizemleri olay örgüsünün en canlı noktasıdır.

İspanya'nın en çalkantılı zamanlarının anlatıldığı romanda İç Savaş psikolojisinin bireyler ve özellikle kadınlar üzerindeki etkileri, yaşanan toplumsal dönüşümler, sınıf çatışmaları okuyucuyu romana hapseden bir dille anlatılıyor.

Epik bir aile romanı olan "Yirmi Yıl ve Bir Gün" geçmişti anlamak kadar geçmişle hesaplaşmanın da ne kadar hayati bir süreç olduğunu gözler önüne seriyor.

Son derece nesnel yazılmış, gerçekliğe birebir uyan, 21. yüzyılın ilk büyük anlatısı.

ISBN: 978-975-447-282-0

9 789754 472820

